

2024

Informe anual Estat de la cultura i de les arts

Co NC A

Consell Nacional
de la Cultura i de les Arts

Generalitat
de Catalunya

Sumari

5	Introducció
8	Capítol 1. Esdeveniments i tendències 2024 Arts escèniques. <i>Qui som? Una thauma, un seguit d'Odissees</i> Carme Canet i Capeta Arts visuals. <i>Un any de culminació de projectes museístics de país amb noves obertures i reobertures</i> Mariona Seguranyes Bolaños Audiovisual i multimèdia. <i>El que costa, ho val</i> Mariona Borrull Cultura digital. <i>La cultura digital ja és part fonamental de la cultura catalana</i> Antònia Folguera Bañeres Cultura popular i associacionisme. <i>Present prometedor, futur incert</i> Guillem Carreras Edició i creació literària. <i>Saludable (però millorable) normalitat anual i continuació de la crisi en la distribució del llibre</i> Pere Antoni Pons Museus, patrimoni i arxius. <i>2024, l'any de la bona collita museística</i> Montse Frisach Música. <i>Impulsos, urgències i emergències</i> Esteve Molero Llengua catalana. <i>La llengua catalana a Catalunya el 2024, entre el fatalisme i l'esperança</i> Miquel Àngel Pradilla Cardona
80	Capítol 2. Articles exploratoris <i>Drets culturals: quatre malentesos i algunes evidències per abordar-los</i> Nicolás Barbieri Muttis <i>Intel·ligència artificial aplicada a la creació</i> Lluís Nacenta <i>Cultura científica a Catalunya: de la diagnosi als reptes</i> Joan Duran i Ferrer
116	Capítol 3. Revisió de les polítiques culturals del 2024 Parlament Govern Departament de Cultura Administració local Ministeri de Cultura Altres aspectes vinculats amb la política cultural
144	Capítol 4. Condicions de treball d'artistes i professionals de la cultura Introducció Perfil sociodemogràfic de les persones que treballen en el sector cultural La condició professional en la qual es desenvolupa el treball cultural i artístic Especificitats dels treballadors amb contracte laboral i dels funcionaris Especificitats dels treballadors autònoms Especificitats dels creadors que perceben ingressos per drets d'autor L'organització i la satisfacció del treball artístic i cultural Estudis i capacitació per a la professionalització Conclusions Annex I. Notes metodològiques Annex II. Text de l'enquesta sobre les condicions de treball d'artistes i professionals de la cultura

194	Capítol 5. Cultura en dades
	Dades sociodemogràfiques
	Pes econòmic de la cultura
	Estructura del sector
	Àmbits culturals
	Participació i pràctiques culturals
	Paritat en els espais de lideratge dels sectors culturals

260	Capítol 6. Conclusions i recomanacions
------------	---

Introducció

L'Informe anual de l'estat de la cultura i de les arts és una eina clau per fer el seguiment de l'estat de la cultura i de les arts a Catalunya. Amb una mirada transversal i crítica, aquest document recull cada any els principals esdeveniments, tendències i polítiques culturals que han marcat el sector, alhora que ofereix dades, reflexions i propostes per enfortir l'ecosistema cultural del país. L'informe no només actua com a radiografia de l'any anterior, sinó que també vol ser una eina útil per a la presa de decisions i per al disseny de polítiques públiques més eficaces i equitatives.

En l'edició d'enguany, el CoNCA ha volgut posar el focus en una qüestió estructural i urgent: les condicions de treball dels artistes i professionals de la cultura. Per aquest motiu, el capítol 4 de l'informe es dedica íntegrament a presentar els resultats d'una enquesta específica sobre aquesta temàtica. La iniciativa respon a la voluntat del CoNCA de contribuir a una diagnosi rigorosa i compartida sobre la precarietat laboral, la intermitència, les desigualtats i els reptes estructurals que afecten el conjunt del sector cultural. L'objectiu és generar coneixement útil per impulsar millores reals en les condicions de vida i laborals de les persones que sostenen la cultura del país.

El primer capítol de l'informe, l'anomenat «Esdeveniments i tendències», incorpora el relat sobre com els sectors culturals han viscut l'any 2024, un període marcat per la millora de la facturació i la recuperació d'espectadors de la major part dels sectors, per l'increment del pressupost públic en cultura dels darrers anys, per l'impacte de la intel·ligència artificial i per les crítiques de precarització dels treballadors d'alguns sectors culturals. Tot això, a partir de la mirada de diferents signatures convidades expertes en el seu camp d'incidència.

A més, l'informe incorpora un capítol d'articles exploratoris que aprofundeixen en tres àmbits d'especial rellevància per al futur de la cultura: els drets culturals, com a marc de referència per a unes polítiques més justes i inclusives; l'impacte de la intel·ligència artificial en els sectors culturals, amb les seves oportunitats i riscos, i la cultura científica, com a eina clau per a una ciutadania crítica i informada. Aquests articles ofereixen una mirada prospectiva i interseccional que enriqueix el debat cultural contemporani.

El tercer capítol de l'informe ofereix una anàlisi detallada de les polítiques culturals desenvolupades durant l'any 2024, abordades des de tres àmbits institucionals: el Parlament de Catalunya, el Govern de la Generalitat i el Departament de Cultura. Aquesta anàlisi permet identificar les prioritats polítiques, els debats legislatius i les accions executives que han tingut un impacte directe en el sector cultural. Entre els aspectes més destacats, s'hi inclou el seguiment del compromís d'augmentar el pressupost destinat a cultura, que ha mantingut l'1,5% del pressupost autonòmic tot i la pròrroga dels pressupostos l'any 2024.

Aquest capítol també incorpora de manera estructurada una mirada específica sobre les polítiques culturals locals, en la qual es reconeix el paper fonamental que tenen els ajuntaments i les diputacions en la promoció, el finançament i la dinamització de la vida cultural arreu del territori. Aquesta inclusió permet fer visibles bones pràctiques municipals, identificar desigualtats territorials i reivindicar la diversitat de models de gestió cultural que conviuen a Catalunya.

El quart capítol de l'informe esdevé el nucli central d'aquesta edició, ja que està dedicat íntegrament a l'anàlisi de les condicions de treball en el sector cultural. Aquesta temàtica ha estat abordada pel CoNCA mitjançant una enquesta específica que

ofereix una radiografia precisa i actualitzada de qüestions com els nivells salarials, la intermitència laboral, la precarietat econòmica, les desigualtats de gènere, la conciliació, la protecció social o la formació contínua. Aquest capítol també incorpora lectures interpretatives i reflexions crítiques que ajuden a contextualitzar les dades i a entendre els factors que perpetuen la vulnerabilitat del sector. L'objectiu és posar les condicions laborals al centre del debat cultural i oferir eines de diagnosi i incidència per a les administracions públiques, els agents socials i les organitzacions professionals.

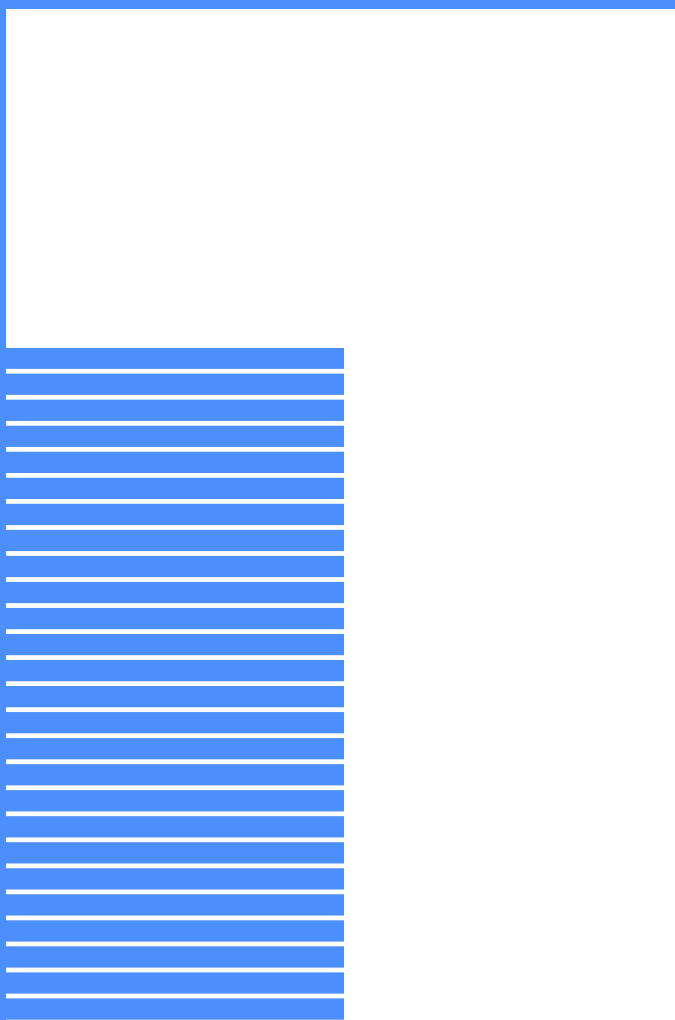
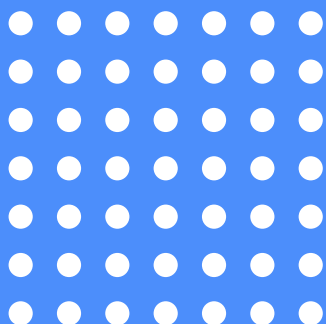
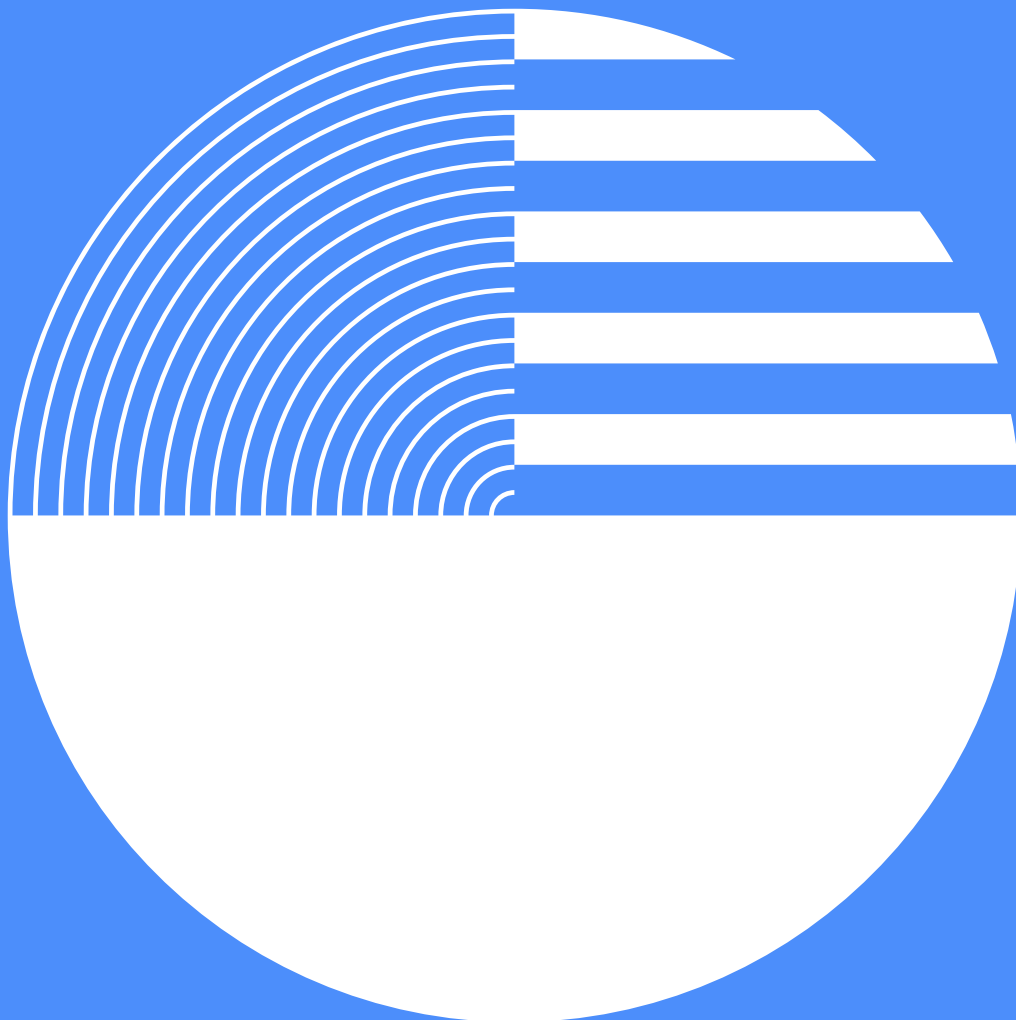
El cinquè capítol recull i analitza les principals dades i indicadors culturals disponibles a Catalunya per tal d'oferir una visió quantitativa i estructurada de l'estat del sector cultural. Aquest apartat constitueix una eina essencial per entendre l'evolució de la cultura des de múltiples dimensions: des de la participació ciutadana fins a l'impacte econòmic, passant per la composició del teixit professional, la distribució territorial dels recursos, la dimensió de gènere i la diversitat dels àmbits culturals.

En aquesta edició, el capítol «Cultura en dades» incorpora el recompte biennal sobre la presència de dones en posicions de lideratge dins del sector cultural, amb l'objectiu de fer visibles les desigualtats persistents i promoure una cultura més equitativa. L'anàlisi mostra que, tot i els avenços en la participació femenina en molts àmbits de la creació i la gestió cultural, les dones continuen infrarepresentades en els càrrecs directius i de presa de decisions, la qual cosa afecta la capacitat del sector per reflectir la diversitat i garantir una governança inclusiva.

El document es tanca amb el capítol de conclusions, elaborat pel Plenari del CoNCA, que sintetitza les observacions principals extretes de l'anàlisi global de l'informe. Aquestes conclusions no només ofereixen una lectura crítica de l'estat actual de la cultura a Catalunya, sinó que també inclouen un conjunt de propostes estratègiques adreçades als responsables polítics, als agents culturals i a les institucions públiques i privades implicades en el desenvolupament cultural del país. A través d'aquestes recomanacions, el CoNCA reafirma el seu compromís amb la transformació i el reforç de l'ecosistema cultural català, amb l'objectiu de garantir-ne la sostenibilitat, la diversitat, l'equitat i el reconeixement social.

Consell Nacional de la Cultura i de les Arts
Juny de 2025

1. Esdeveniments i tendències 2024

Arts escèniques

Qui som? Una *thauma*, un seguit d'*Odissees*

Carme Canet i Capeta

Periodista cultural, actriu i humanista

Canvi de govern, canvis al capdavant de festivals i teatres, canvis legislatius i un munt d'espectacles de tota mena, un munt de premis i un munt de reconeixements i rècords. Més de 3 milions d'ànimes teatreres van omplir les platees i en un sol dissabte 55.583 espectadors van unir forces per no deixar Cap Butaca Buida. Molts intents perquè aquest imprescindible però precari sector tregui del llindar de la pobresa el 77 % dels artistes que en formen part.

CANVI DE BUTAQUES AL PARLAMENT DE CATALUNYA

L'anterior consellera de cultura, Natàlia Garriga, va deixar emparaulats tres plans d'impuls de les arts escèniques: teatre, circ i dansa. L'actual consellera, Sònia Hernández, té el compromís d'assolir el 2% del pressupost de la Generalitat. Un objectiu que sembla *El dia de la marmota*. A l'estiu va entrar en vigor la llei que ordena i regula els ensenyaments artístics superiors per oferir la titulació de grau i postgrau de l'educació superior del sistema educatiu orientats a la formació artística en qualsevol disciplina, així com la possibilitat de fer recerca, fent possible la realització de programes de doctorat en l'àmbit de les arts. Així mateix, al 2024 s'ha aprovat una mesura sobre fiscalitat que té a veure amb l'IRPF i que ha entrat en vigor l'1 de gener del 2025. Gràcies a aquesta mesura que té en compte la intermitència dels treballadors de la cultura, l'Estatut de l'Artista avança. I entre els temes en què cal seguir treballant, a nivell d'administracions, hi ha el conveni de teatre, les complicacions que els professionals es troben a l'hora d'aplicar la compatibilitat de la pensió de jubilació i l'activitat artística, entre d'altres. S'ha començat a treballar per al reconeixement de les malalties professionals en les arts escèniques. Un altre acord al qual s'ha arribat a finals d'octubre és el del Teatre del Liceu i el Port de Barcelona, que van formalitzar un conveni per iniciar la construcció del nou Liceu Mar al Moll d'Espanya, on hi havia el cinema IMAX, el qual serà enderrocat.

Al 2024 s'ha aprovat una mesura sobre fiscalitat que té a veure amb l'IRPF i que ha entrat en vigor l'1 de gener del 2025. Gràcies a aquesta mesura que té en compte la intermitència dels treballadors de la cultura, l'Estatut de l'Artista avança.

NOUS PROGRAMES (DE MÀ) POLÍTICS

Aquestes són les propostes que els diferents partits polítics van escriure als seus programes.

El 2% en el pressupost de Cultura el subscriuen PSC, ERC, Junts, la CUP i Comuns. Pel que fa a mecenatge, PSC i Comuns apostaven per crear una llei i Junts ho concretava amb l'aliança amb la Fundació Catalunya Cultura. PSC i Comuns també incloïen recuperar el projecte inicial del CoNCA. ERC i Junts no concretaven cap proposta explícita sobre arts escèniques. El PSC proposava «aprovar una llei de drets culturals

que acabi amb les discrecionalitats» i rescatar el projecte dels centres dramàtics territorials; apostava per revisar el Programa.cat de difusió escènica per contribuir a l'estabilitat professional dels artistes, i per treballar a favor del turisme cultural de qualitat. La CUP apostava per la «contractació directa del personal treballador dels centres culturals» i per «prioritzar, en les línies d'ajut, els professionals de base»; proposava fomentar l'àmbit internacional i la relació entre els Països Catalans. Els Comuns proposaven crear «infraestructures itinerants que permetin fer arribar espectacles escènics» a tot Catalunya, «garantir la rotació en les institucions públiques i/o amb presència pública», i eren els únics que s'oferien per «participar activament per resoldre la situació actual del Museu de les Arts Escèniques (MAE)», assignatura pendent institucional; també assenyalaven que cal «visualitzar aquelles cultures ignorades per un discurs eurocentrista de la cultura» i «crear espais de confluència entre les diferents cultures».

El 2024 comptarà amb *El llegat* d'haver iniciat la campanya Cap Butaca Buida.

I pel que fa a la llengua, Junts dedicava espai al foment de la llengua catalana i a prioritzar la internacionalització d'una cultura «catalanista» a través de l'Institut Ramon Llull. Al contrari, Vox se centrava a «defensar la llibertat d'ús de l'espanyol». Proposava suprimir la Direcció de Política Lingüística i els acords amb entitats culturals del País Valencià i les Balears. I Ciutadans feia referència a una «política cultural que estableixi drets d'igualtat al català i l'espanyol en totes les facetes». El PP no tenia res a dir en referència a la cultura.

L'ÀNIMA DE LES INICIATIVES PRIVADES I PÚBLIQUES

Són necessàries moltes iniciatives per fer arribar el teatre a molta més població, perquè, en definitiva, segons les dades recollides per ADETCa, un 89% de la població no va al teatre. Conclouen que l'11% de ciutadans van ocupar més de 3 milions de butaques només a Barcelona la temporada passada, una xifra que s'incrementa si comptabilitzem les que es troben en tot el territori català. I és que un munt de bons gestors culturals al territori lluiten per omplir de públic i bon teatre els seus espais escènics. El 2024, però, comptarà amb *El llegat* d'haver iniciat la campanya Cap Butaca Buida. L'esforç d'omplir butaques s'ha concretat en aquesta iniciativa d'ADETCa, *Time Out* i la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals amb el suport de la Generalitat de Catalunya, la Diputació de Barcelona i l'Ajuntament de Barcelona. Un projecte que vol esdevenir el dia nacional dedicat al teatre, igual que hi ha un dia del llibre. En la primera edició, en un sol dissabte, 55.583 espectadors van omplir les platees dels 145 espais escènics de tot el país que s'hi van adherir. Els espectadors també van ser els protagonistes del II Congrés Internacional d'Espectadors de Teatre, organitzat per Focus.

En la primera edició, en un sol dissabte, 55.583 espectadors van omplir les platees dels 145 espais escènics de tot el país que s'hi van adherir.

ALLÀ LLUNY HI HA UNA CASETA I ALGUN TEATRE NOU

Al final del 2023 es van obrir l'Espai Texas i el Heartbreak Hotel. El primer s'ha consolidat aquest any com un dels teatres de menys de 200 localitats amb més afluència de públic. I el segon ha aconseguit que més de 5.000 espectadors s'acostessin al barri de Badal, a una sala on caben 72 persones per funció. Aquest 2024 s'ha reobert el Teatre Muntaner, amb Sandra Reyes i Toni Cano al capdavant, que venen de gestionar un espai a Madrid i retornen a casa amb èxits com *Corta el cable rojo*. El propòsit, a priori, és que sigui un espai dedicat a la comèdia. També hi ha hagut relleus en les direccions de dos teatres: al Teatre Gaudí la productora Buganvil·la, amb Gemma Deusedas, Anna Carreño i Màrius Hernández, ha assumit la gestió sense aturar l'exhi-

bició. El Teatre del Raval, ara preparant-se per a la reobertura, està en mans de Pep Tosar i Evelyn Arévalo.

I parlant de relleus, *It happens*:

- Al capdavant del Festival Grec, Leticia Martín ha substituït Cesc Casadesús (ara adjunt al Teatre Lliure).
- Al capdavant del Teatre Lliure, Julio Manrique ha pres el relleu de Juan Carlos Martel.
- Al capdavant del Festival Temporada Alta, Narcís Puig ha ocupat el lloc de Salvador Sunyer.
- Al capdavant del Centre de les Arts Lliures, Georgina Oliva ha rellevat Marc Chornet.
- Al capdavant de l'Institut del Teatre, Núria Plana ocupa el lloc de Sílvia Ferrando.
- Al capdavant de l'Associació de Professionals del Circ, Anna Alavedra ha rellevat Jordi Príncep.

FIRES, FESTIVALS I CICLES COM CUERPOS CELESTES

El nombre de festivals i fires creix cada any, però n'hi ha que cauen. Després de vint anys, es posa punt i final al Festival EVA, En Veu Alta, que se celebrava al Penedès i que coordinava i dirigia l'actriu Jordina Biosca. També ha finalitzat el cicle Katharsis, organitzat pel Teatre Lliure, que també ha clausurat l'Escola de Pensament, ara itinerant per Biblioteques de Barcelona.

I ha nascut el Festival de Circ i Arts Escèniques de Premià i es celebra la Convenció de Malabars a Arenys de Mar, sota el guiatge de l'entitat Magma.

NO A L'AMNÈSIA HISTÒRICA, RECORDEM DATES ASSENYALADES

L'any 2024 ens portava tres commemoracions oficials: Any Guimerà, Any Estellés i Any Salvat-Papasseit. D'Estellés, cal destacar les dues posades en escena de *Coral romput*: una a la sala Atrium, produïda i dirigida per Marc Chornet i interpretada per Marina Alegre; l'altra, produïda per Mola Produccions, amb Pere Arquillué i Toti Soler. De Guimerà, el celebrat retorn de *Mar i cel*, de Dagoll Dagom, amb què la companyia plegarà veles; i la posada en escena de *L'aranya* al TNC, ja començat el 2025, dirigida per Jordi Prat i Coll. De Papasseit poca cosa dalt d'un escenari; només l'espectacle inaugural del 24è Festival Nacional de Poesia. I malgrat la manca de suport institucional, també s'han commemorat dos centenaris importants. D'una banda, el de Frederic Roda i Pérez, director, crític i promotor cultural, membre d'una saga dedicada al teatre i la família del qual ha organitzat iniciatives per preservar-ne la memòria, entre elles un blog col·laboratiu. Es tracta d'un oblit imperdonable per part de les institucions, atès que Frederic Roda va ser sotsdirector de l'Institut del Teatre de la Diputació de Barcelona (1970-1980) i membre del Consell Assessor de Teatre de la Generalitat de Catalunya, entre moltes altres coses.

I d'altra banda, el centenari —en aquest cas en vida— de l'actriu Teresa Cunillé i Rovira. Tota una vida dedicada al teatre. Des del 2019, la propietat del Teatre Romea, amb la col·laboració de l'Institut del Teatre, va convocar el premi amb el seu nom, un guardó que reconeix el millor estudi sobre la història del teatre en català, i també, des de l'última edició, (es convoca bianualment) en la modalitat de dramaturgia, el premi al millor projecte d'adaptació d'un text ja existent o de creació d'un text original inèdit vinculat al rescat del patrimoni històric del teatre català.

I ARA QUE SEGUEIXI LA FESTA

El 19 de juny es va retre un sentit homenatge a Anna Pérez Pagès, periodista cultural morta el 28 de març, titulat «La lluita no s'apaga: més periodisme cultural, si us plau!». El 2024 s'han celebrat els quinze anys de la Companyia Parking Shakespeare i els vint anys de Teatre al Detall, el Festival Per Amor a l'Hart ha celebrat la 20a edició, la companyia Lazzigags ha fet vint anys i Circorts n'ha fet vint-i-cinc. La Companyia Sol Picó ha fet trenta anys, motiu pel qual ha inaugurat FiraTàrraga. Els Premis Buta-

ca n'han fet trenta, el Festival Internacional de Pallassos Cornellà, quaranta, i Dagoll Dagom, cinquanta. El pallasso Leo Bassi n'ha fet setanta.

El 19 de juny es va retre un sentit homenatge a Anna Pérez Pagès, periodista cultural morta el 28 de març, titulat «La lluita no s'apaga: més periodisme cultural, si us plau!».

EL GLATIR D'UN MUNT D'ESTRENES

Algunes de les estrenes destacades d'aquest 2024 són: a la Biblioteca de Catalunya *Tots ocells*, al Romea *La disputa: Voltaire/Rousseau*, al Heartbreak Hotel *Glengarry Glenn Rose*; *Gola* al Temporada Alta i al TNC; al Teatre Lliure *El dia del Watusi*, *Thauma*, *El misantrop* i *Casting Lear* i *Reiterat rei tarat* (aquesta última imprescindible per a públic adolescent), així com també *La festa* i *Massa brillant* al TNC, *Els miserables* al Tantarantana i *Del fandom al troleig* a la Sala Beckett. En dansa, s'ha comptat amb *Totentanz*, de La Veronal, o propostes més teatralitzades, com la nova producció de Les impuxibles, *Caramel*, o més participatives com el *Danceoke*, de Laura Alcalà. Un musical de gran format ha inaugurat, per primer cop, la temporada al TNC: *Ànima*. Hem tingut el retorn de *Mar i cel*, de Dagoll Dagom al Teatre Victòria, i *El dia de la marmota* al Coliseum. I la Gran Via de Madrid ha portat *Godspell*, *Priscilla* i *El médico*. Pel que fa al musical de petit format, el 2024 ha comptat amb *Amor a Mort*, *Batec*, *Lizzie*, *Sardana Superstar*, *Artemis* i *Lo cant de les ànimes mudes*. I per a tots els públics: *El fil invisible*, *El molinet màgic* o *El llibre de la selva*. Així mateix, ha estat un any de moltes reestrenes: *Austràlia*, *Boja*, *Dirrrty Boys*, *Lady Panda*, *Pols de diamant* o *Sonoma*, que permeten amortitzar els espectacles. També han estrenat internacionalment en llocs molt destacats Angélica Liddell, que va inaugurar el Festival d'Avinyó amb *Dämon*. *El funeral de Bergman*, i Joan Carreras, amb *Història d'un senglar* en català; un fet remarcable, ja que és el primer cop que la llengua catalana s'escolta al Palau dels Papes. Agnès Mateus i Quim Tarrida són actualment artistes associats del Teatre de La Bastille de París i a finals d'any van entrar a assajar *Patatas fritas falsas*, un al·legat explícitament antifeixista, que van estrenar el dia que moria Jean-Marie Le Pen, líder francès ultradretà. El coreògraf Marcos Morau és artista resident a la Staatsoper de Berlín, on aquest any ha estrenat la seva primera obra berlinesa, *Overture*.

Un musical de gran format ha inaugurat, per primer cop, la temporada al TNC: *Ànima*. Hem tingut el retorn de *Mar i cel*, de Dagoll Dagom al Teatre Victòria, i *El dia de la marmota* al Coliseum.

I per acabar, *Escape Room* ha tingut un gran èxit al Perú, on ja han demanat els drets per a *Escape Room 2*, l'obra de Joel Joan i Héctor Claramunt, que a Buenos Aires s'anuncia com una de les imprescindibles per al 2025. I la companyia We Color Music van portar *Alan, el musical* al Festival Internacional de Teatro Hispánico de Miami.

PELS THE PRODUCERS NADA ES IMPOSIBLE?

La temporada 2023-2024, segons dades d'ADETCA, es van assolir els 3 milions d'espectadors. El teatre en català representa un terç del total i es programa bàsicament en sales de menys de 200 espectadors. Tot i així, les produccions d'autors catalans ascendeixen al 54 %, i les produccions catalanes, al 65 %. Però no sempre en català. Si afegim les dades del primer trimestre del 2024-2025, en què ja hem aconseguit arribar a 1.147.158 espectadors, podríem dir que ens espera un nou any de rècord, i amb el català més fort en el pòdium. El 2024, *Mar i cel* se situa al capdavant del rànquing amb 108 funcions i 121.252 espectadors; en segon lloc, *Escape Room 2* amb 235 funcions i 113.247 espectadors; i en tercer lloc, *El Mago Pop* amb 97 funcions i 112.999 espectadors.

La temporada 2023-2024, segons dades d'ADETCA, es van assolir els 3 milions d'espectadors. El teatre en català representa un terç del total i es programa bàsicament en sales de menys de 200 espectadors.

L'IMPORTANT ÉS PARTICIPAR: UN COP D'ULL ALS PREMIS

Hi ha molts motius per parlar de premis. Un d'ells és perquè d'aquesta manera els mitjans de comunicació inclouen temes d'arts escèniques en els seus minuts informatius, un fet que el sector reclama. Cal saber que uns premis «fan el tall» per temporades, i d'altres, per anys naturals. Hem analitzat els Butaca, els Teatre Barcelona, els de la Crítica, els Max, els Talía i els premis Teatremusical.cat (aquest any no s'han celebrat els premis Zirkòlika, de circ).

- Durant el 2024 hi ha quatre projectes diferents que han estat escollits com a millor espectacle. No hi ha hagut consens entre professionals, públic, crítics, ni recomanadors. Han estat *El día del Watusi* (Teatre Lliure), *La plaça del Diamant* (TNC), *Jauría* (Teatro Kamikaze) i *Vudú (3318) Blixen*, d'Angèlica Lidell. I el tàndem Nao Albet i Marcel Borràs van guanyar el premi Max per *Falsestuff, la muerte de las musas*, produït pel Centro Dramático Nacional.
- De petit format: *Lluna Plena* (Heartbreak Hotel), *Pols de diamant* (Versus Glòries) i *El gos* (Amici Amei Produccions).
- El millor espectacle musical va quedar repartit: *The Producers* (Nostromo Live), *Un amor particular* (Focus i Festival Grec), *L'alegria que passa* (Dagoll Dagom) i *Los chicos del coro* (AMR produce).
- Els musicals de petit format premiats van ser *Jo, travesti* (Cia Roberto G. Alonso) i *Estimadíssims malvats* (Teatre Nu).
- Els espectacles per a públic familiar, *Dins del cor del món*, d'Engruna teatre i *An-ki*, de la Cia. Ortiga.
- En la categoria d'escena híbrida o noves tendències —una categoria sobre la qual els crítics encara discuteixen si cal conservar o canviar-ne el nom— ha estat premiat *Thauma* de Magda Puig i Andreu Martínez (Nilak i Teatre Lliure), i *Extinción* de la Agrupación Señor Serrano (Teatro de La Abadía).
- En circ, Magda Puig i Oriol Escurell per *Glatir* de l'Ateneu Popular 9 Barris, i *Solo* de Roi Borrallas.
- En espectacles de carrer, *Una taula*, de l'Agrupación Señor Serrano; *Plata*, del col·lectiu Big Bouncers; i *Ciutat dormitori*, de Pau Masaló.
- En màgia, ha estat premiat el Mag Lari amb *Strafalari*.
- En òpera, *Turandot* del Liceu.
- En espectacle d'humor, Andreu Buenafuente amb *La ràdio que em va parir*.
- En autoria teatral, Victoria Szpunberg per *L'imperatiu categòric*, Jordi Casanovas per *Jauría* i Joan Yago per *Tot el que passarà a partir d'ara*.
- S'han premiat les adaptacions de Carlota Subirós i Ferran Dordal, per *La plaça del Diamant* i d'Anna Rosa Cisquella, Andreu Gallén i Marc Rosich per *L'alegria que passa*.
- I les composicions musicals de Mateu Peramiquel per *Alan, el musical*, d'Andreu Gallén per *L'alegria que passa* i de Raquel García-Tomás per *Alexina B*.
- En dansa s'ha premiat, *Firmamento* de La Veronal, *Tempo* de Toni Mira, i *Encantado* de Lia Rodríguez.

Si afegim les dades del primer trimestre del 2024-2025, en què ja hem aconseguit arribar a 1.147.158 espectadors, podríem dir que ens espera un nou any de rècord, i amb el català més fort en el pòdium.

ARTISTES QUE VOLEN PASSAR D'INKÒGNITO PERÒ SÓN EL BATEC DEL SECTOR

Destaquem altres reconeixements:

- Juan Máñez, cap de sala del Teatre Romea, Butaca Honorífica.
- Els germans Castells, escenògrafs, Premi Gonzalo Pérez de Olaguer.
- Araceli Bruch, Premi Maria José Ragué.
- El Teatre l'Artesà del Prat, Premi Joan Anton Benach.
- Dagoll Dagom, Premi Íñigo Santamaría.
- Núria Espert, Premi Max d'Honor.
- El Circ Raluy, Premi Nacional de Circ.
- Lorena Nogal, Premi Nacional de Dansa.
- Laia Manzanares, Premi Actúa (AISGE).
- Salvador Oliva, traductor; Clara Segura, actriu; Pepa Plana, pallassa, i Eduard Fernández, actor, Creus de Sant Jordi.
- L'actriu Vicenta N'Dongo, el circ itinerant Nilak i la compositora Raquel García-Tomás, Premis Nacionals de Cultura.
- El dramaturg Jaume Viñas, Premi Torneig de Dramatúrgia, Festival Temporada Alta.
- Àgata Roca, Premi Margarida Xirgu, per *L'imperatiu categòric*.
- Joan Carreras, Premi Ciutat de Barcelona, per *Història d'un senglar*.
- Carla Rovira i Eva Saumell, Premi Pere Capellà dels Premis Octubre.
- El CAC Rogelio Rivel, Medalla d'Honor al Mèrit en les Belles Arts.
- Els actors Josep Maria Pou i Eduard Fernández, Medalla d'Or al Mèrit en les Belles Arts.
- Emma Riverola, Premi Frederic Roda.

LA DISPUTA

Julio Manrique va començar la direcció al Teatre Lliure amb una pluja de crítiques de la mà dels traductors. Algunes de les obres de la nova temporada, entre elles *La gavina* (Txékhov), no indicaven el traductor, només l'adaptació. L'Associació d'Escriptors en Llengua Catalana va exigir el reconeixement de l'autoria i que se'n paguessin els drets corresponents.

Des del Teatre Lliure es va fer un comunicat especificant que *La gavina* era una reescriptura lliure de l'obra original. Però l'AELC va insistir que es tracta d'una *mala praxi*, que també s'està duent a terme en altres teatres.

LA CALIDESA DE LES EXPOSICIONS

En espera de tenir una seu física del Museu de les Arts Escèniques (MAE), diferents espais i institucions van organitzar exposicions relacionades amb les arts escèniques. El Teatre Lliure de Gràcia va acollir «Pallassos Sense Fronteres, 30 anys. Una eina de construcció massiva», amb la col·laboració de l'artista Frederic Amat. L'Institut del Teatre, en el marc de l'Any Guimerà, presentava «Volta al món d'Àngel Guimerà», que il·lustrava la trajectòria internacional d'Àngel Guimerà per Europa, Amèrica del Nord i Amèrica Llatina. L'exposició «Teatre Tarragona 1924-2024» ofería un recorregut visual per l'evolució del teatre amb motiu del centenari de la seva construcció. I amb motiu dels cinquanta anys de Dagoll Dagom, al Teatre Victòria s'exposava una mostra de la seva història que incloïa textos, fotografies, vestuari i maquetes.

PAPER WORLD

El Grup 62 ha publicat *Mar i cel. 50 anys* i *L'alegria que passa*, entre d'altres. Comane-gra ha tret una nova col·lecció, «Llum de guàrdia», amb col·laboració del Teatre Lliure, en la qual ja es pot trobar *Prosopopeya*, de Pablo Macho, i *L'herència*, de Mathew López. També ha publicat *Entreacte(s)*, impulsat per la revista *Entreacte*, que recull vint-i-cinc peces breus de la dramatúrgia catalana contemporània. La Sala Flyhard i la Sala Beckett publiquen les obres que tenen en cartell, com *Mary*, de Lara Díez

Quintanilla, i *Del fandom al troleig*, de Berta Prieto. En la mateixa línia, el TNC ha publicat *Marie, la roja*, de Rosa Maria Arquimbau, *Massa brillant*, d'Oriol Puig Grau, i *L'aranya*, d'Àngel Guimerà, entre altres. Arola Editors publica el teatre reunit de diversos autors, com Lluïsa Cunillé o Jordi Oriol, i obres com *La majordoma*, de Josep Maria Miró.

TOTENTANZ

L'any 2024 ens han deixat:

- 10/02 El crític teatral i periodista cultural Joan Anton Benach. Va ser patró de la Fundació Teatre Lliure i va revitalitzar la programació del Grec.
- 22/02 El filòleg i traductor Joaquim Mallafrè. En teatre va ser el traductor d'Ayckbourn, Beckett i Pinter.
- 23/03 L'actriu Sílvia Tortosa.
- 28/03 Anna Pérez Pagès, periodista cultural, presentadora del programa *Àrtic*, de Betevé.
- 12/06 Fermí Reixach, actor i fundador de Comediants i del Teatre Lliure.

LO CANT DE LES ÀNIMES MUDES

Als escenaris cada cop es dona més veu als col·lectius més vulnerables. Ara es fa més autoficció, històries reals o documentals i menys ficció. Temes com la memòria històrica, qüestions LGTBIQ+, homofòbia, maternitat, joventut, racisme, diversitat i agressions envers *El cos de les dones* són sovintejats en tots els gèneres. I s'ha d'aprofitar, perquè el públic vol escoltar, també, temes més controvertits i actuals. Els increments d'espectadors són més elevats en les sales petites, que és on abunden aquestes temàtiques, i on les companyies emergents fan estada (curta, no ens enganyem). Si l'increment d'espectadors ha estat d'un 8%, en les sales de menys de 200 localitats ha estat d'un 21%. Cal recordar a les institucions, legislatives i administratives, que tots els gèneres (teatre, dansa, circ, màgia, titelles, familiar, *performance*...) haurien de tenir les mateixes possibilitats d'exhibició. Ara com ara, a banda del teatre, la resta no formen part de les programacions, més enllà d'un cap de setmana.

Als escenaris cada cop es dona més veu als col·lectius més vulnerables. Ara es fa més autoficció, històries reals o documentals i menys ficció. Temes com la memòria històrica, qüestions LGTBIQ+, homofòbia, maternitat, joventut, racisme, diversitat i agressions envers *El cos de les dones* són sovintejats en tots els gèneres.

L'Associació d'Actors i Directors Professionals de Catalunya, que aquest any ha canviat de nom tot i mantenir les sigles AADPC, informa que el 77% dels artistes està per sota del llindar de la pobresa, i que només un 7% supera els 30.000 euros l'any. Les companyies de teatre familiar també reclamen el mateix tractament laboral que les de teatre per a adults. És a dir, igualar-ne els caixets. Com i de què han de viure, doncs, els nostres artistes d'arts escèniques? La resposta és de gira i de subvencions. Però aleshores, no hauríem d'esforçar-nos per fer arribar al públic l'oferta de dansa i circ?

Un esforç que també han de fer els grans teatres públics, que no són, ni de bon tros, els que omplen les platees. Com és que entre els teatres de més de 200 butaques, els dos espais públics (TNC i Teatre Lliure) es troben en 13è i 14è lloc pel que fa a nombre d'espectadors?

S'hauria de treballar per omplir més les platees. El teatre no només ha de ser interessant, trencador, o per preservar el cànion cultural; l'hem de fer arribar al ciutadà, que és qui el sosté. Potser estem infrautilitzant els espais? Potser és massa car el seu manteniment estructural?

Cal que els mitjans de comunicació, en especial els públics, ajudin en l'intent de fer que les arts escèniques siguin temes presents als informatius i que es toquin en profunditat i amb diversitat. La cultura representa menys d'un 20% del temps d'emissió. I d'aquest percentatge les arts escèniques representen un 2%. Són dades de l'informe del CAC *Monogràfic. Els continguts culturals. Presència i diversitat en les emissions*, que constata que les disciplines culturals que reben més atenció són la música, el cinema i la literatura. És urgent que les institucions responsables d'aquesta situació no només facin acords, sinó que aquests arribin a les pantalles i les antenes.

El director teatral Ferran Utzet, per xarxes, reivindicava més cultura a la ràdio i que el tractament dels esports i de la cultura no sigui tan desproporcionat, tant pel que fa a temps d'antena, com a la qualitat i profunditat del seu tractament. Perquè, quan parlem de cultura als mitjans, de què parlem? D'agendes? D'entrevistes als actors i directors més populars? D'escenaris grans? L'actualitat de les arts escèniques és del tot insuficient en els mitjans de comunicació, i el que cal és voluntat de revertir-ho.

El director teatral Ferran Utzet, per xarxes, reivindicava més cultura a la ràdio i que el tractament dels esports i de la cultura no sigui tan desproporcionat, tant pel que fa a temps d'antena, com a la qualitat i profunditat del seu tractament.

Ja ho veieu! No tot són *Només les flors*. Davant la precarietat del sector, administracions, polítics, productores, mitjans de comunicació i públic hem d'assumir les nostres responsabilitats. Però *Tota aquesta por que ara tinc* s'esvaeix perquè el moment creatiu i artístic està a punt de *Caramel*; de talent i empenta n'hi ha a cabassos.

Arts visuals

Un any de culminació de projectes museístics de país amb noves obertures i reobertures

Mariona Seguranyes Bolaños

Historiadora de l'art i doctora en Humanitats

Malgrat que la pròrroga de pressupostos no ha permès el creixement d'inversió en cultura, aquest any ha estat marcat per la culminació de diversos projectes rellevants en matèria d'arts visuals: el naixement de dos nous museus, amb vocació de nacionals, i quatre noves reobertures d'equipaments museístics molt rellevants per al país. Per altra banda, s'ha definit i encaminat de manera definitiva l'ampliació del Museu Nacional d'Art Nacional de Catalunya, ha tingut lloc el desmuntatge del que coneixíem fins ara com a Museu del Disseny amb un replantejament molt polèmic, i s'han fet les primeres grans inversions per a l'aposta pel nou centre d'Art Digital de Catalunya.

POLÍTICA CULTURAL

Les bones intencions de la consellera Natàlia Garriga per ampliar el pressupost del 2024 de Cultura i arribar als 566 milions d'euros, que representaven un 1,7% del pressupost global, van quedar aigualides amb la pròrroga dels pressupostos del 2023 i, per tant, s'hi ha destinat el mateix import que l'any anterior, 476,8 milions d'euros, dels quals finalment s'han aprovat i consolidat 510,4 milions d'euros, és a dir, un 1,5 % del pressupost general. Tot i així, la nova consellera Sònia Hernández des del mes d'agost passat continua tenint en l'horitzó l'objectiu d'assolir per a Cultura el 2% del pressupost general. Aquest pressupost s'ha focalitzat a reforçar equipaments nacionals estratègics de les arts visuals, el MNAC, el MACBA i el Centre d'Art Santa Mònica. I ha continuat amb l'impuls de nous equipaments d'àmbit nacional. Per exemple, l'antiga Foneria Reial de Canons, que s'ha de convertir amb un centre d'art digital de Catalunya i aquest any s'ha iniciat bona part de la rehabilitació de la façana, amb un import inicial de 13 milions d'euros, dels quals el Departament de Cultura ha destinat 2,4 milions. Es va resoldre el concurs de rehabilitació de l'edifici i és previst que al llarg del 2025 s'emprenqui la reforma interior per tal que el centre obri el 2027. La intenció és que aquest equipament sigui la porta d'entrada al Catalunya Media City, que s'ubicarà a l'edifici Turbines de les Tres Xemeneies del Besòs, l'altre gran equipament pel qual aposta el Govern per donar cobertura a l'audiovisual.

Totes aquestes inversions milionàries desperten desconfiança i preocupació per part d'un teixit cultural que continua molt feble i precari, representat en bona mesura per diverses associacions com l'Associació Catalana de Crítica d'Art (ACCA) i la Plataforma Assembleària d'Artistes de Catalunya (PAAC), que vigilen l'evolució de tot plegat.

Totes aquestes inversions milionàries desperten desconfiança i preocupació per part d'un teixit cultural que continua molt feble i precari, representat en bona mesura per

diverses associacions com l'Associació Catalana de Crítica d'Art (ACCA) i la Plataforma Assembleària d'Artistes de Catalunya (PAAC), que vigilen l'evolució de tot plegat.

S'han destinat 1.045.603,65 euros a l'adquisició de la Col·lecció Nacional d'Art Contemporani, un augment important respecte l'any anterior, durant el qual s'hi van destinar 747.348 euros. S'han adquirit en total 42 obres, de les quals 19 són de dones i 22 d'homes. Destaquen entre els autors Rosa Tharrats, Joan Brossa, Dora García i Jordi Colomer. També aquest any s'ha continuat apostant per la línia d'adquisicions d'art de la postguerra i segones avantguardes, la qual comprèn obres realitzades entre els anys 1940 i 1980.

Des de la conselleria es considera prioritari continuar apostant per l'adquisició d'obres d'art i patrimonials que són destinades als museus catalans: MNAC, MACBA, Museu de la Garrotxa, Museu d'Art de Cerdanyola, Museu de Valls i Fundació Palau, entre d'altres.

S'han destinat 1.045.603,65 euros a l'adquisició de la Col·lecció Nacional d'Art Contemporani, un augment important respecte l'any anterior, durant el qual s'hi van destinar 747.348 euros.

L'altra gran prioritat en matèria d'arts visuals és l'ampliació del MNAC al Pavelló Victòria Eugènia, per a la qual aquest any s'ha publicat el concurs de l'avantprojecte arquitectònic, que ha de ser una realitat el 2029. El museu passarà de 9.000 m² a 19.500 m² i això permetrà al Museu Nacional d'Art de Catalunya aprofundir en el seu relat cronològicament, donar cabuda als artistes de la segona meitat del segle XX, així com també desplegar en tota la seva amplitud la col·lecció de fotografia i les arts populars com el còmic i la il·lustració, i estendre's amb nous relats de la col·lecció.

L'OSIC s'ha mantingut en el mateix import el 2024 pel que fa a les arts visuals en el projecte de caràcter professional, i s'ha convocat la línia biennal de les activitats dels centres de creació i producció d'arts escèniques, música i arts visuals de caràcter professional en equipaments de titularitat pública amb un augment d'un 22,5 % respecte de l'anterior bienni i la línia de programacions estables d'activitats d'arts visuals de caràcter professional per a aquest any ha augmentat la dotació en un 10 % respecte el 2023.

Des de la conselleria es considera prioritari continuar apostant per l'adquisició d'obres d'art i patrimonials que són destinades als museus catalans: MNAC, MACBA, Museu de la Garrotxa, Museu d'Art de Cerdanyola, Museu de Valls i Fundació Palau, entre d'altres.

L'ICEC ha incrementat lleugerament l'import concedit a les diverses línies adreçades a les galeries d'art. L'acreciment més rellevant és en les subvencions a esdeveniments d'arts visuals d'alt interès cultural i de caràcter estratègic, mentre que s'ha retallat de manera molt dràstica la dotació al Pla d'impuls de les arts visuals. En total, les xifres de subvencions que s'han concedit aquest 2024 han presentat un augment destacable respecte el 2023.

L'ICUB ha convocat de nou les beques Barcelona Crea, amb un total de 21 beques destinades a arts visuals i amb una dotació de 6.000 euros cada una. I el Centre d'Arts Santa Mònica ha convocat les beques de recerca i experimentació en mediació artística en residència al Santa Mònica, per 11 mesos de durada i un import de 9.200 euros cada una.

El Programa Barcelona Producció impulsat per l'ICUB enguany ha convocat 17 beques en diferents modalitats per produir exposicions individuals, exposicions de comissariat, *performances* i projectes no expositius, entre els quals s'inclouen projectes deslocalitzats, d'investigació i publicació. A més d'una aportació econòmica,

el Centre d'Art La Capella, que aquest any celebra el seu 30è aniversari com a espai d'art emergent, ofereix recursos tècnics i acompanyament per desenvolupar el projecte artístic.

L'Estat espanyol continua tenint deutes amb Catalunya en matèria cultural i des de la Generalitat s'ha reclamat la seva implicació en diversos projectes clau, dels quals s'ha arribat en un acord pel que fa al Museu Nacional d'Arqueologia de Tarragona i a l'ampliació del Museu Nacional d'Art Catalunya, una fita que ja es troba encaminada.

L'Associació Catalana de Crítica d'Art juntament amb l'Associació de Professionals de la Museologia de Catalunya han presentat el *Codi de bones pràctiques per a la convocatòria de concursos de direcció i caps d'àrea de museus, monuments i centres d'art*, al qual ja s'han adherit la Plataforma Assembleària d'Artistes de Catalunya (PAAC), l'Associació de Comissaris i Crítics d'Art de les Illes Balears (ACCAIB), l'Associació de Professionals de la Gestió Cultural de Catalunya (APGCC), l'Associación Galega da Crítica (AGC), l'Associació Valenciana de Crítics d'Art (AVCA) i l'Institut de Arte Contemporáneo (IAC), amb la finalitat que des de la Generalitat i les diverses institucions es prengui com a referència en les diverses convocatòries de places.

POLÈMIQUES, DEL MUSEU DEL DISSENY A DISSENY HUB BARCELONA, ENTRE D'ALTRES

Aquest 2024 ha estat marcat per la polèmica del Museu del Disseny, que s'ha batejat com a Disseny Hub Barcelona (DHub) i que l'ICUB ha incorporat al Departament d'Indústries Creatives, deslligant-lo de l'àrea de Patrimoni. Aquest canvi ha estat motivat pel nou enfocament de l'equipament des de la regidoria de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona, amb Xavier Marcé, i per part del seu director, José Luis de Vicente, nomenat el 2023 i expert en cultura digital i tecnologies creatives. La nova orientació comporta, tal com va enunciar el mateix director, una remodelació profunda de les sales i el desmuntatge de les col·leccions permanents històriques d'arts decoratives del Museu del Disseny. Aquest canvi sobtat d'enfocament no patrimonial de l'equipament va motivar nombrosos articles a la premsa per part de diversos experts, on s'expressava indignació i oposició respecte aquest nou full de ruta. A més, s'ha adreçat una carta a l'alcalde de Barcelona, Jaume Collboni, amb el prec que s'aturi aquest projecte que pretén «emmagatzemar i deixar fora de l'exhibició pública els fons que donen sentit i consistència a un museu de llarga tradició, i es reconsideri la decisió presa». També s'ha redactat el manifest *En defensa del Museu del Disseny*, que ha estat impulsat per la Reial Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi i signat per la Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona; la Secció Històrico-Arqueològica de l'Institut d'Estudis Catalans; el Gremi d'Antiquaris de Catalunya; l'Associació Catalana de Ceràmica; l'Associació per a l'Estudi del Moble; la Fundació Institut Amatller d'Art Hispànic; el Centre d'Informació i Difusió de l'Art de l'Esmalt; la Fundació Rafael Benet; la Fundació Xavier Nogués; el Departament d'Art i Musicologia de la Universitat Autònoma de Barcelona; el Departament d'Història de l'Art de la Universitat de Barcelona; la Unitat d'Art del Departament d'Història i Història de l'Art de la Universitat de Girona; la Secció d'Història de l'Art del Departament de Geografia, Història i Història de l'Art de la Universitat de Lleida; i el Departament d'Història i Història de l'Art de la Universitat Rovira i Virgili de Tarragona. Aquest manifest ha rebut 532 adhesions. Caldrà restar en espera de veure fins a quin punt aquestes manifestacions han estat escoltades.

Aquest 2024 ha estat marcat per la polèmica del Museu del Disseny, que s'ha batejat com a Disseny Hub Barcelona (DHub)

Un altre conflicte d'aquest 2024 ha estat el concurs per a la direcció del Centre d'Art Contemporani de la Fabra i Coats —que ha passat a estar sota la tutela del MACBA—, el qual es va convocar inicialment per dos anys, però que l'ICUB va rectificar per les pressions de les associacions ACCA i PAAC, i finalment la durada del contracte ha passat a ser de quatre anys. Un altre dels centres d'arts que ha patit retallades és

Can Maristany, que s'ha quedat sense edifici, perquè l'Ajuntament de Sant Cugat del Vallès va decidir deixar de pagar el lloguer del local i els costos de gestió —manteniment, neteja i subministraments—, que suposaven 102.000 euros anuals. Davant les protestes de la plataforma SOS Maristany i de l'ACCA i la PAAC, l'Ajuntament va proposar la solució de convocar un concurs d'idees per a la construcció d'un nou local en uns terrenys municipals que acolliran aquest equipament. Mentrestant, la programació d'exposicions, activitats d'art contemporani i el programa de formació en arts plàstiques i visuals s'ha reubicat en diversos edificis municipals de la població.

NAIXEMENT DE NOUS MUSEUS, REOBERTURES D'EQUIPAMENTS I NOUS PROJECTES

Aquest any està marcat pel naixement de nous museus: el Museu del Barroc de Catalunya a Manresa, amb 675 metres quadrats d'exposició, a l'edifici barroc de l'antic col·legi de Sant Ignasi de la ciutat, que ha estat possible gràcies als esforços de diverses institucions i amb la col·laboració del MNAC, que hi ha prestat 27 obres, així com la inversió del Departament de la Generalitat, que en els darrers dos anys hi ha invertit 60.000 euros amb l'adquisició de dotze obres que s'exposen al museu. A més, disset museus més del país hi han prestat obres.

El Morera, Museu d'Art Modern i Contemporani de Lleida ha estrenat finalment la seva nova seu, després de cinc anys de remodelacions i amb 6,2 milions d'euros invertits entre diverses institucions públiques locals i estatals. Es tracta d'un edifici de 3.500 m² i sis plantes situat a la Rambla Ferran que allotjava l'antiga Audiència de Lleida.

Després de dos anys i mig tancada, la Biblioteca Museu Víctor Balaguer de Vilanova i la Geltrú reobre les portes coincidint amb la commemoració del bicentenari del naixement de Víctor Balaguer i dels 140 anys de la inauguració de la Biblioteca Museu, que l'escriptor i polític va llegar a la ciutat. S'han fet importants reformes del sistema de climatització, que han requerit el desmuntatge complet de l'equipament, amb la complexitat que suposava el trasllat de les obres d'art exposades i la protecció del fons bibliogràfic. La inversió pel canvi de climatització ha costat 620.000 euros i ha estat finançada per l'Ajuntament de Vilanova i la Geltrú i els Fons FEDER. En global, la intervenció ha estat de gairebé 900.000 euros, inclosos recursos de l'Ajuntament mateix, la Generalitat de Catalunya i la Diputació de Barcelona.

L'any 2024 s'ha aprovat per part de la comissió de govern de l'Ajuntament de Barcelona el projecte d'ampliació del Museu d'Art Contemporani de Barcelona (MACBA), que comprèn un nou edifici a la plaça dels Àngels amb 2.500 m² destinats a diferents espais i serveis.

L'any 2024 s'ha aprovat per part de la comissió de govern de l'Ajuntament de Barcelona el projecte d'ampliació del Museu d'Art Contemporani de Barcelona (MACBA), que comprèn un nou edifici a la plaça dels Àngels amb 2.500 m² destinats a diferents espais i serveis. En concret, tindrà 2.110 m² de noves sales d'exposició, galeria, magatzems i instal·lacions, i a més hi haurà 349 m de mirador oberts per a ús de la ciutadania. Es preveu que les obres acabin al gener del 2027. La inversió és de 13,85 milions d'euros.

Aquest any també s'ha inaugurat el Museu del Renaixement a Molins de Rei, situat al Palau de Requesens del segle XVI, amb una inversió de 4,2 milions d'euros, dels quals 2,8 han estat proporcionats per la Unió Europea, la Generalitat, l'Estat espanyol i la Diputació. En aquest cas també hi han prestat obres una desena de museus catalans, i també un d'espanyol, el Prado. El MNAC ha estat el més generós, amb 40 peces en dipòsit.

El Museu de Tortosa ha ampliat l'exposició a l'edifici modernista de l'Antic Escorxador, amb obres també prestades per altres museus, com el MNAC o el Museu del Prado.

El Vinseum, Museu de les Cultures del Vi de Catalunya de Vilafranca del Penedès, ha reobert estrenant una rellevant ampliació, després de sis anys d'obres i una inversió de 8 milions d'euros, amb l'aspiració de convertir-se en un museu nacional.

La Fundació Gala-Salvador Dalí ha comprat l'edifici contigu al Teatre-Museu Dalí per ampliar les seves instal·lacions de manera significativa. Es tracta de la casa Giralt Ventolà, que compta amb planta baixa, tres pisos i patis, amb un total de 1.211 m². És la reafirmació de la Fundació Gala-Salvador Dalí d'expandir-se a Figueres.

Un fons d'inversió, Stoneweg, i Carmen Thyssen han comprat per 75 milions d'euros l'edifici del Palau Marçet, l'antic cinema Comèdia, situat a la confluència entre Passeig de Gràcia i Gran Via de les Corts Catalanes per ser la futura seu del Museu Thyssen de Barcelona, després d'una remodelació que es preveu que no s'allargui més enllà dels dos anys. Per a aquest futur equipament s'ha creat la Fundación Arte y Legado Barcelona. Ara queda en l'aire com encaixa el futur Museu Thyssen de Sant Feliu de Guíxols, tot i que la baronessa Carmen Cervera ha assegurat que tot segueix el seu camí. De fet, el futur Museu Thyssen de Sant Feliu de Guíxols té el finançament assegurat amb les aportacions del mateix Ajuntament, la Diputació de Girona, la Generalitat i, en menor mesura, l'Estat espanyol, amb un calendari per arribar a la seva obertura el 2027.

La Col·lecció Casacuberta Marsans (la dona del col·leccionista es diu Coty Marsans) ha obert un equipament amb reserva prèvia a l'antic edifici de l'Hospital de Sant Saver, al carrer de la Palla de Barcelona, on hi ha exposada una col·lecció d'obres exquisida.

I quant a galeries, la galeria Mayoral ha inaugurat un petit centre d'art contemporani al carrer Consell de Cent de Barcelona, sota la direcció artística de Joana Hurtado.

El Museu de Lleida ha estrenat nova directora, Clara Arbués. El patronat de la Fundació Privada Centre d'Art Col·lecció Catalana de Sant Feliu de Guíxols, constituïda a parts iguals per l'Ajuntament de Sant Feliu de Guíxols i la baronessa Carmen Thyssen, ha confiat en Ferran Mascarell, gestor cultural i exconseller de Cultura de la Generalitat, per a la direcció tècnica i executiva del futur museu a Sant Feliu de Guíxols. Judit Carrera ha estat escollida novament directora del Centre de Cultura Contemporània de Barcelona (CCCB), Txema Romero serà el nou director dels Museus de Sitges, que havia dirigit fins ara el Museu d'Art de Cerdanyola, i Marc Sureda ha estat escollit nou director de la Fundació Institut Amatller d'Art Hispànic.

El Centre d'Art Cal Massó de Reus s'ha incorporat al Sistema Públic d'Equipaments d'Arts Visuals, que impulsa el Departament de Cultura.

COMMEMORACIONS

L'any 2024 es va encetar amb la continuació de l'aniversari del centenari d'Antoni Tàpies, el plat fort de la qual ha estat l'exposició «La pràctica de l'art» al rebatejat Museu Tàpies, que va iniciar el seu periple primer a Brussel·les, al Bozar, per continuar al Reina Sofía i finalment arribar a Barcelona. I el festeig ha continuat amb la imponent instal·lació a la façana de l'edifici del museu de l'artista ghanès Serge Attukwei Clottey. Aquest any Tàpies ha inspirat noves i gratificants exposicions, com la del Museu d'Història de Barcelona, «Tàpies. Art i activisme», a cura d'Albert Mercadé, o bé la del Museu de Valls, «Antoni Tàpies. Bronzes intervinguts (1987-1989)». El centenari de Picasso encara ha cuejat, amb l'exposició del Museu Diocesà de Solsona «Picasso. Territori i arts i tradicions populars catalanes», comissariada per Claustre Rafart.

El 2024 ha estat un any dalinià, amb els 120 anys del naixement del geni empordanès i els 50 anys del Teatre-Museu Dalí, que va arrencar amb el cicle de conferències «Reformulant Dalí. Pensament, ciència i creació», coorganitzat per la Fundació Dalí i l'Institut d'Humanitats de Barcelona, per continuar la celebració centrant-se en la seva

ciutat de naixement. Així, Figueres ha comptat amb les tres exposicions que va preparar la Fundació Gala-Salvador Dalí en el mateix equipament: «El Teatre-Museu Dalí: un organisme viu», «L'aparell fotogràfic tou: una visió daliniana» i «Els meus pintors predilectes: Velázquez, Vermeer, Rafael». A més, l'Ajuntament de Figueres també ha volgut celebrar l'efemèride amb una festa ciutadana, on hi ha hagut sardanes, pastís, ballada de gegants el mateix dia 28 de setembre, galetes commemoratives i una exposició a la sala de l'Escorxador, organitzada pel Museu de l'Empordà, així com el llibre *Història del Teatre-Museu Dalí, 50 aniversari*, que explica la transformació urbanística, cultural i econòmica de la ciutat arran de la creació de l'objecte surrealista més gran del món, a cura de Josep Playà i Max Pérez amb la col·laboració de diversos autors.

L'any 2024 es va encetar amb la continuació de l'aniversari del centenari d'Antoni Tàpies, el plat fort de la qual ha estat l'exposició «La pràctica de l'art» al rebatejat Museu Tàpies, que va iniciar el seu periple primer a Brussel·les, al Bozar, per continuar al Reina Sofia i finalment arribar a Barcelona.

I l'any s'ha tancat amb l'inici de la programació dels 150 anys de la mort de Marià Fortuny, que el Govern de la Generalitat commemora amb dues exposicions a Reus, la primera de les quals és «Marià Fortuny. Una biografia sobre paper» al Museu Salvador Vilaseca de Reus, i moltes altres activitats que s'aniran presentant a cavall de 2024 i 2025.

Per commemorar el 125è aniversari del naixement d'Apel·les Fenosa entre els que hi ha un nou circuit de visita a la Fundació que porta el nom de l'escultor, així com diverses exposicions.

Per commemorar el 125è aniversari del naixement d'Apel·les Fenosa, El Vendrell ha organitzat un seguit d'actes, entre els que hi ha un nou circuit de visita a la Fundació que porta el nom de l'escultor, així com diverses exposicions.

EXPOSICIONS DE L'ANTIGUITAT A LA CONTEMPORANEÏTAT

Són nombroses i rellevants les exposicions que s'han pogut degustar durant el 2024. El MNAC ha presentat una programació que posa l'accent en l'entorn artístic català amb la mostra «Eveli Torent. Entre Els Quatre Gats i la maçoneria» i l'escena europea amb «Suzanne Valadon. Una epopeia moderna», comissariada per Eduard Vallès juntament amb Philip-Dennis Cate. Una de les mostres en clau patrimonial és «El mirall perdut. Jueus i conversos a l'Edat Mitjana», coproduïda amb el Museu del Prado. El ceramista Josep Llorens Artigas ha estrenat, per altra banda, un espai propi a les col·leccions del museu, amb algunes de les seves millors creacions, a partir d'adquisicions i de dipòsits realitzats per familiars de l'artista.

El Museu de Maricel de Sitges ha presentat «Models de bellesa. L'antic Museu de Reproduccions Artístiques», que explica la història d'aquest episodi rellevant de la història dels museus catalans. A l'antiga sala dels Vaixells del Palau de Maricel s'ha vist «La figura emmarcada. Obres de la col·lecció Casacuberta Marsans» i «L'Amic de les Arts (Art i poesia a Sitges 1926-29)», aquesta darrera comissariada per Aitor Quiney.

El Museu d'Art de Girona ha presentat «Un altre art. Informalisme a Catalunya, 1956-1966», que representa una revisió d'aquest moviment. Als Espais Volart la Fundació Vila Casas ha dedicat una exposició a Francesc Domingo: «De Sant Just Desvern a São Paulo».

I el mateix Museu d'Art de Girona ha continuat apostant per ressituar les dones artistes, amb la mostra «Esclats d'un instant. 90's», dedicada a les artistes catalanes que van donar peces al Fons d'Art del diari *Avui* durant la dècada dels noranta. Aquest mateix equipament ha portat a terme una retrospectiva de l'artista catalana exiliada a Xile Roser Bru, «Superar la distància».

En clau de dones artistes, el Museu d'Art Modern de Tarragona va inaugurar l'exposició retrospectiva «Mari Chordà... i moltes altres coses», coproduïda pel MACBA, la qual seguidament s'ha vist Barcelona, comissariada per Teresa Grandas. A la Fundació Palau de Caldes d'Estrac s'ha pogut veure «Maria Sanmartí, mare d'en Clavé. La innocència del traç», i el centre KBr de la Fundació Mapfre ha organitzat una antològica de la fotògrafa Consuelo Kanaga, «Copsar l'esperit». El CCCB ha dedicat una magnífica exposició a Agnès Varda, «Fotografiar, filmar, reciclar». També a Barcelona, als Espais Volart la Fundació Vila Casas ha dedicat una retrospectiva a Susana Solano, «Anònims»; Can Framis ha presentat una exposició de Paula Bonet, i el MACBA ha apostat per Teresa Solar.

El Museu d'Art de Girona ha presentat «Un altre art. Informalisme a Catalunya, 1956-1966», que representa una revisió d'aquest moviment. Als Espais Volart la Fundació Vila Casas ha dedicat una exposició a Francesc Domingo: «De Sant Just Desvern a São Paulo».

El Museu Picasso ha dedicat una exposició a una de les primeres parelles de Picasso, «Fernande Olivier, Pablo Picasso i els seus amics», comissariada per Malen Gual, i també ha presentat una de les grans exposicions de la temporada, «De Montmartre a Montparnasse: artistes catalans a París», comissariada per Vinyet Panyella i Eliseu Trench.

El Castell de Púbol ha presentat «El despertar del mite: Gala Dalí», quan es compleixen els 130 anys del naixement de la musa de Dalí, que presenta una selecció de peces de la col·lecció tèxtil dels Dalí, en tres mostres consecutives al llarg de l'any, les quals han coincidit amb cada canvi d'estació.

La Fundació Miró ha presentat «MiróMatisse. Més enllà de les imatges». I el Museu de l'Empordà ha revisat el treball de l'artista Adrià Ciurana «M'abrigo de terra», mort prematurament.

Pel que fa a exposicions de fotografia, destaquen «La càmera domèstica» i «Henri Cartier-Bresson Watch! Watch! Watch!», totes dues al Centre KbR de la Fundació Maphre; i «Fotos amb joguets», del fotògraf Gabriel Casas i Galobardes, organitzada per l'Arxiu Nacional i el Museu del Joguet de Catalunya. I aquest any la Biennial de Fotografia Xavier Miserachs ha presentat «El desig de llibertat», la primera retrospectiva dedicada a Lee Miller, una figura imprescindible del segle xx, així com la primera exposició dedicada a Colita després de la seva mort. A la Fundació Vila Casas de Torroella de Montgrí s'ha vist «Tan lluny, tan a prop», una revisió de la trajectòria de Leopold Samsó.

El Museu d'Història de Catalunya ha presentat l'exposició «Viladecans cartells», i a Can Mario, el Museu d'Escultura Contemporània de la Fundació Vila Casas a Palafrugell, s'ha vist «Joan Gardy Artigas – La mà rebel».

A La Pedrera s'ha presentat «Art en pedra», dedicada a vuit grans escultors: Hans Arp, Louise Bourgeois, Eduardo Chillida, Naum Gabo, Barbara Hepworth, Henry Moore, Isamu Noguchi i Jorge Oteiza. I al Museu Diocesà de Barcelona s'ha pogut veure «La Barcelona de Dalí», comissariada per Ricard Mas. El Museu d'Art de Cerdanyola ha presentat l'exposició «Nazario. Art i dissidència en temps de repressió i alliberament». Pel que fa a exposicions que han combinat l'obra original i les presentacions immersives, s'ha pogut veure al Centre d'Art Amatller «Sorolla, una nova dimensió», una coproducció catalanovalenciana que ha comptat amb gran èxit de públic.

CENTRES D'ARTS VISUALS CONTEMPORÀNIES I CREACIONS ACTUALS

Entre els centres d'arts visuals la programació dels quals ha estat rellevant, cal esmentar Ca l'Arenas - Museu de Mataró, amb una exposició de Josep Maria Codina. El Bòlit Centre d'Art Contemporani, com ens té acostumats, ha presentat un seguit

de mostres amb una reflexió punyent amb el projecte «Apories sobre l'aire» dins un cicle amb el nom genèric de «De rerum natura», amb un comissariat conjunt entre Ingrid Guardiola i Olga Subirós. Així mateix, el Bòlit ha organitzat a la Canònica de Santa Maria de Vilabertran la presentació, en el marc de Diàlegs, de «Vessar l'ombra», de Pep Aymerich, i juntament amb el Museu de l'Empordà han coproduït «Vacances amb Franco» amb dues seus, a Girona i a Figueres.

Al MACBA s'ha programat «Façana, foto, festa, futur, fideus», de Jordi Colomer. I al Museu d'Art Modern de Tarragona Núria Güell ens ha empès a reflexionar amb «La feria de las flores». La Capella ha presentat l'exposició de Camila Cañeque, «Infinita/Unfinished. Poètica del cansament», i el Fabra i Coats Centre d'Art ha presentat «Paraules d'amor. Núria Güell». L'Arts Santa Mònica ha programat «L'altre costat» i l'experiència «Màquines del temps. Redibuixar el passat i fabular el futur a la presó».

La Fundació Vila Casas, amb la seva política d'estendre's més enllà de les seves seus a Barcelona, Palafrugell i Torroella, ha presentat al Centre Cultural la Mercè de Girona l'exposició «Anatomia de la mirada», de Patricio Reig, i al Castell de Vila-seca l'exposició de l'escultor Salvador Juanpere i de l'artista Dolors Molas.

La Fundació Valvi de Girona, per celebrar el seu vintè aniversari, ha organitzat a la Casa de Cultura una gran exposició, que es va convertir en una gran festa amb tots els artistes implicats al llarg d'aquests anys, amb Maguí Noguer al capdavant.

Al Museu d'Història de Girona Glòria Picazo ha revisat el fenomen del projecte «Espais. Centre d'art contemporani». A La Pedrera s'ha exposat l'obra ceràmica de Miquel Barceló «Tots som grecs». I un dels plats forts ha estat l'exposició de la Virreina Centre de la Imatge «Jeff Wall. Contes possibles». Del mateix centre destaquen les mostres «Mar Arza. Sotaveu» i «Josep Iglesias del Marquet. Poesia, tipografia i comunicació de masses».

Al Tinglado del Moll de Costa de Tarragona ha acollit «Un diàleg amb mi», de l'artista Gerard Castellví.

Al Museu de l'Empordà, a la sala de l'Escorxador, s'ha vist una nova edició d'Empordaneses, amb «Llar eterna», on patrimoni recentment descobert dialoga amb creadors actuals. La Fundació Sorigué de Lleida ha mostrat l'obra de William Kentridge a l'exposició del mateix nom.

La Fundació Sunyol ha presentat «Equipo Crónica. La història de l'art com a pretext», i va tancar l'any inaugurant «Més que imatges alterades by Christopher Makos». Lo Pardal, Fundació Guillem Viladot ha mostrat el resultat de residències de diverses artistes a «El joc. El somni. El fantasma», i ha presentat «Resiliències», del fotògraf Pep Companys. La Fundació Arranz Bravo ha programat «Humana-Mente. Ezequiel Rosenfeldt», «Víctor Roig Jardí. Statement» i «Arranz Bravo: Enjoy life, if you can!».

A la galeria Mayoral s'ha vist «La Ocaña», que presenta l'obra de José Pérez Ocaña, i al Museu Memorial de l'Exili (MUME), «Gent de re», una exposició de Francesc Abad. La galeria Cadaqués ha homenatjat el paper de la sala Nota Bene amb la mostra «Loft Nota Bene. 35 anys de creació», i la galeria Artur Ramon ha programat «Claudi Casanovas. Matèria i origen».

Quant a obres digitals, destaquem la de l'artista digital Refik Anadol creada en exclusiva per a la Casa Batlló, *Gaudí Dreams*, un viatge pels túnels imaginaris de la ment de l'arquitecte.

FESTIVALS I BIENNALS

El 2024 ha estat l'any de Manifesta 15, que ha tingut lloc entre el 8 de setembre i el 24 de novembre en dotze ciutats catalanes, amb tres seus principals: la Casa Gomis,

el monestir de Sant Cugat i les Tres Xemeneies, i que ha comptat amb una inversió pública de vuit milions d'euros. Aquesta biennal ha passat per Catalunya, no sense polèmica i crítiques respecte la poca implicació i protagonisme que han tingut tant els comissaris com els creadors locals.

I 2024 ha estat l'any de Manifesta 15, amb tres seus principals i amb una inversió pública de vuit milions d'euros.

La proposta catalana aquest any per a la Biennal de Venècia ha estat «Bestiari. Estrangers a tot arreu», de Carlos Casas.

Ha tingut lloc la XIX edició del festival Inundart a Girona, amb nou exposicions de diferents disciplines com ara dibuix, fotografia i vídeo. Així mateix, s'ha realitzat la dotzena edició del Dia Internacional de l'Art, amb motiu de la qual han tingut lloc les Jornades Territorials de les Pràctiques Artístiques Contemporànies de les Comarques Gironines, organitzades per la Diputació de Girona a través de la Casa de Cultura i el Bòlit, Centre d'Art Contemporani de Girona.

El Festival Vadart ha celebrat la quarta edició de la seva proposta cultural itinerant de la fusió de l'art, la música i l'enologia en espais singulars de les comarques de l'Alt i el Baix Empordà així com del Pla de l'Estany. Uns altres esdeveniments destacables han estat els projectes performatius que s'han desenvolupat al llarg de tot l'any a la serra de Rodes i la Vall de Santa Creu com a fruit de les línies de recerca d'ARBAR, l'Associació per la Recerca Biocultural i Artística de Rodes.

Ha tingut lloc el desè aniversari de la mostra Barcelona Gallery Weekend, organitzat per 27 galeries d'art contemporani i modern, un esdeveniment que inaugura cada curs la temporada artística. A Olot s'ha realitzat una nova edició de Lluèrnia, i el festival Loop celebrat a Barcelona ha pres una posició política donant veu als artistes ucraïnesos.

Com a gran obra coral fruit de diverses jornades en accions destaca l'encàrrec de l'Ajuntament de Granollers que han rebut els artistes Joan Fontcuberta i Toni Cume-lla amb el *Granollers: gran ull és*, un gran mosaic fotoceràmic fet amb fotografies de persones de Granollers que presidirà la plaça del Tint realitzat per Roca Umbert, Fàbrica de les Arts. Una gran obra de construcció d'identitat col·lectiva, nodrida per 15.000 retrats o *selfies* seleccionades.

PREMIS, PUBLICACIONS I COMIATS

Destaquen els guardons de l'Associació Catalana de Crítica d'Art (ACCA), amb el Premi al comissariat històric per «Miró-Picasso», celebrada simultàniament al Museu Picasso i la Fundació Joan Miró, un reconeixement per a les quatre curadores, Teresa Montaner, Sònia Villegas, Margarida Cortadella i Elena Llorens. El Premi a la recerca ha estat per a l'exposició «Un altre art. Informalisme a Catalunya 1956-1966», comissariada per Conxita Oliver i Joan Gil al Museu d'Art de Girona. El Premi ACCA al comissariat d'art contemporani ha estat per a *Santcorneliarts (2)*, el programa expositiu a cura de Mercè Alsina i Enric Maurí impulsat pel Museu Arxiu Tomàs Balvey de Cardedeu. La Fundació Vila Casas ha guanyat el Premi ACCA en la categoria d'espais. En l'àmbit de projectes i iniciatives artístiques, s'ha distingit *El Vernissatge*, impulsat per Gemma Peiró, Mercè Vila, Cesc Mamo i Diana Guanter. I el Premi ACCA a la crítica d'art l'ha obtingut Àngela Molina, articulista d'*All País*.

A la dissetena Nit del Galerisme s'han lliurat els Premis GAC, on ha estat guardonat l'equip de comissàries de l'exposició «Micropies» (Teresa Montaner, Sònia Villegas, Margarida Cortadella i Elena Llorens) amb el premi de comissariat; el crític d'art Eudald Camps ha rebut el premi a la crítica, i la col·lecció d'art Banc Sabadell, el premi al col·leccionisme. Així mateix, la galeria Mayoral ha rebut el premi a la galeria d'art amb la millor programació; l'exposició «Matèria i origen», de Claudi Casanovas, de la

galeria Artur Ramon Art, el premi a la millor exposició en una galeria; la galeria Pal-madotze, per «Polka», de Sabine Finkenauer, el premi a l'exposició d'un artista a mitja carrera; la galeria RocioSantaCruz per l'exposició «2B», d'Andrés Torres, el premi a la categoria d'artista emergent; i la galeria A|34 per «Tàpies. Itineraris», per la millor exposició històrica: «Babèlia», premi mitjà de comunicació. El galerista Miguel Marcos i l'artista Jordi Pericot han estat guardonats amb els premis honorífics.

Destaquen els guardons de l'Associació Catalana de Crítica d'Art (ACCA), amb el Premi al comissariat històric per «Miró-Picasso».

La fotògrafa Paula Artés ha rebut el premi Art Nou, que concedeix La Capella dins del Festival d'Art Emergent de Barcelona i l'Hospitalet de Llobregat, per l'exposició «Energia submergida», que es va veure a Lo Pati i ara també a Àngels Barcelona.

La Fundació MACBA ha creat un nou premi per reconèixer «el millor artista de l'any», el qual ha estat concedit a l'artista basc Ibon Aranberri, amb tres finalistes: David Bestué, Cabello/Carceller (col·lectiu format per Helena Cabello i Ana Carceller), i Sandra Gamarra.

L'artista Francesc Torres ha guanyat el premi Velázquez d'arts plàstiques 2024 que atorga el Ministeri de Cultura, dotat amb 100.000 euros.

El director de cinema Albert Serra ha rebut la Medalla d'Or al Mèrit en les Belles Arts corresponent a l'any 2023.

A la VIa edició dels premis de la revista Bonart, celebrats amb motiu del seu 25è aniversari, han estat guardonats la Fundació Valvi, RCR Arquitectes, el Museu el Bulli 1846, l'Escola d'Art i Disseny d'Olot, la Càtedra d'Art Contemporani de la UdG, la Fundació Estany, la Fundació Angelus Novus, la Diputació de Girona, pel seu programa «Exposicions viatgeres», i els ajuntaments de l'Escala i de Castell-Platja d'Aro i S'Agaró, per les seves respectives iniciatives de suport a la creació contemporània.

Entre les publicacions destacades d'aquest any esmentem: *El radar americà i Enllaços amb l'avantguarda: de J.V. Foix a Albert Serra*, de Vicenç Altaió; *La pell de Barcelona*, de Francesc Català-Roca; *Niebla. Catàleg del fons de la Generalitat de Catalunya*, amb estudi d'Eudald Camps; *L'art ensangonat*, de Joan Santacana i Imma Socias; *Tossa, Babel de les Arts (1933-1936)*, un recull de textos de Rafael Benet, edició a cura de Glòria Bosch i Susanna Portell; *Ver para vivir*, de Victòria Combalia Dexeus; *Els últims secrets de Dalí*, de Josep Playà Maset amb Marià Lorca; *Picasso Barcelona. Una cartografia*, de Claustre Rafart; *Mari Chordà. De l'arrel al més lluny*, d'Assumpta Bassas, Marta Darder, Teresa Grandas, Elsa Plazas i Meri Torras; i *Sempre viva. Una conversa amb Fina Miralles*, de Maria Fonti i Fina Miralles.

Quant a publicacions en línia, cal destacar: *Diccionari d'artistes catalans, valencians i balears*, impulsat per l'Institut d'Estudis Catalans (IEC) i el Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC), dirigit per Francesc Fontbona, Eduard Vallès i Bonaventura Basgoda. I la digitalització de la revista *Papers d'Art*, de Girona.

I, finalment, aquest any ens han deixat: la fotògrafa Colita; els fotògrafs Ramon Masats i Joan Guerrero; el galerista Joan Homs Codina; l'artista i poeta Ester Xargay; el pintor i activista cultural Salvador Masana Saburit; l'artista visual i plàstica Camila Cañeque; els pintors i pintores Antoni Vives Fierro, Albert Minoves, Xavier Oriach i Soler, Benet Ferrer i Bolunya, Joaquim Ureña i Ferrer i Àngela Falcó Pujol; l'artista Gerard Sala i Rosselló; el videoartista Bill Viola; el dissenyador Enric Franch Miret; la historiadora de l'art especialista en noucentisme Mercè Vidal; l'historiador i director de l'Institut Amatller d'Art Hispànic Santiago Alcolea Blanch; l'historiador de l'art Jordi González Llàcer; la historiadora de l'art Núria Rivero; i l'artista Mariette Llorens Gardy, una dona activa i amb molta energia com el seu pare, Josep Llorens Artigas.

Audiovisual i multimèdia

El que costa, ho val

Mariona Borrull

Crítici de cinema

Suport institucional, talent creatiu i disposició del públic s'han alineat amb els millors resultats per al cinema en català dels últims vint anys. De fet, l'èxit s'ha generalitzat en pantalles de tota mena... Brindem perquè cal congratular-nos, tot i que sempre amb precaucions. Entre els deures pendents es troben: per als productors, aprovar la Llei del cinema; per a les plataformes, visibilitzar la llengua; per a tothom, estar a l'alçada quant a diversitat i resposta als casos d'abús.

NORMALITAT: EUFÒRIA

El cinema en versió original catalana ha tingut els millors resultats en sales de les dues darreres dècades, especialment gràcies als films *El 47* i *Casa en flames*. En conjunt, han fet un total de 5,8 milions d'euros a Catalunya des de que s'estrenaren, la de Dani de la Orden el 28 de juny i la de Marcel Barrena el 6 de setembre. Ni *Alcarràs*, que va reunir 403.161 espectadors, ni *Pa negre*, amb 439.774, havien aconseguit arrossegar tant públic a les sales. S'ha de tenir en compte que fa vint anys bona part de les entrades venudes per al cinema en català eren per a pel·lícules doblades al català: ara això ha canviat i ha guanyat molt terreny la versió original catalana, que aquest 2024 s'ha endut el 90% del públic de cinema en català.

El cinema en versió original catalana ha tingut els millors resultats en sales de les dues darreres dècades, especialment gràcies als films *El 47* i *Casa en flames*.

De fet, ha estat la popularitat d'*El 47* i *Casa en flames* el que ha moderat el descens de la recaptació a Catalunya (un 4,7% des de 2023), en un any marcat per les vagues dels sindicats de guionistes i d'actors d'Estats Units, que han endarrerit l'estrena de bona part de les grans estrenes internacionals fins al 2025. Això deixava les sales famolenques de ganxos comercials potents durant el primer semestre, quan la taquilla va caure mortuòria un 13%.

Els altres noms destacats a la cartellera original en català, en posicions més discretes, han estat *Mamífera*, de Liliana Torres, (90.000 euros); *L'àvia i el foraster*, de Sergi Miralles (85.000 euros); i, en menor mesura, tant *Un sol radiant*, d'Ariadna Fortuny i Mònica Cambra, com la *Salve Maria*, de Mar Coll (12.000 euros). Tanmateix, al parer tant de Francisco Vargas, director de l'Àrea de l'Audiovisual, com de Reinald Besalú i Joan Corbella, de l'Observatori de la Producció Audiovisual (OPA): la concentració de l'èxit de públic en uns pocs títols també forma part de la normalitat en les sales i les cinematografies d'arreu.

LES RAONS DE L'ÈXIT

S'han batut records del català també en les candidatures dels Gaudí (un 47 % era en versió original catalana). A més, les balenes de la producció cinematogràfica en català han trobat una resposta a l'alçada entre el públic, subvencionades per l'ajuda a pel·lícules de «gran capacitat comercial» de l'Institut Català de les Empreses Culturals, a partir del model impulsat el 2009 (d'on sorgiren films com *Eva* i *Pa negre*). Des del 2022, cinc projectes a l'any, amb voluntat comercial i pressupostos de més de 1,8 milions d'euros, reben ajudes d'entre 1 milió i 1,5 milions d'euros, que es poden complementar amb altres ajudes d'altres comunitats autònomes o estatals. Això permet desenvolupar pel·lícules més ambicioses, amb pressupostos d'entre 3 i 5 milions d'euros. El 2023, el Departament de Cultura va dedicar més de 50 milions al sector audiovisual, un màxim històric. Enguany, la injecció econòmica a l'audiovisual d'ICEC i Política Lingüística ha estat de 61 milions d'euros.

Així, *El 47* i *Casa en flames* serveixen per corroborar que els 2,36 milions d'*Alcarràs* a la taquilla no van ser un cas aïllat ni irrepetible. Les raons d'èxit: D'entrada, les dues incideixen en històries i personatges reconeixibles, que apel·len a un públic transversal i que se serveixen d'actors reconeguts, com Emma Vilarasau, Eduard Fernández o Clara Segura, com a tractor popular. De fet, tant Fernández com Segura van ser distingits el desembre amb la Creu de Sant Jordi (Vilarasau la va rebre el 2015).

S'han batut rècords del català també en les candidatures dels Gaudí (un 47% era en versió original catalana), i les balenes de la producció cinematogràfica en català, subvencionades per l'ajuda a pel·lícules de «gran capacitat comercial» de l'Institut Català de les Empreses Culturals, a partir del model impulsat el 2009 (d'on sorgiren films com *Eva* i *Pa negre*), han trobat una resposta a l'alçada entre el públic.

Ara bé, Pau Brunet destaca a *Box Office España* que la gran diferència entre *Casa en flames* i *El 47*, ambdues nodrides per un potent boca-orella, és que la de Barrena sí que ha tingut resultats notoris a sales de la resta del país. Ell ho atribueix al fet que «apel·la a un sentiment d'integració immigrant», a més del fet que «la major part de la pel·lícula està dialogada en castellà». «Encara cal fer pedagogia» per a la normalització d'obres reconeixiblement catalanes arreu de l'Estat», explica Francisco Vargas, «però hem superat un estadi de reivindicació.» Opina Vargas que és més adient treballar des de la normalitat i avalar la qualitat de les pel·lícules més enllà de la seva idiosincràsia local. Ben lluny d'aquesta, i ara en l'àmbit sota demanda, el gran rècord de 2024 ha estat per al barceloní Carles Torrens: segons dades de la plataforma, la seva *Apocalipsis Z: El principio del fin* esdevenia la pel·lícula original més vista internacionalment en la història de Prime Video.

LA POSSIBILITAT D'UNA INDÚSTRIA

Des de l'OPA es fa èmfasi en com conviu l'èxit de públic amb l'absoluta atomització del panorama de productores catalanes, el 78,6 % de les quals només ha qualificat una pel·lícula durant l'any passat. Això és comú a la resta d'Europa (Regne Unit, Alemanya, etc.), encara que desmobilitza polítiques industrials potents i l'accés als grans mercats internacionals. La situació s'està redreçant, amb un lleuger augment de les productores catalanes que s'alien de cara a la coproducció internacional i el bon renom del que gaudeix l'*star system* creatiu català, amb veu i vot a l'exterior.

El que no queda tan clar encara és la definició de «productor independent» i els incentius fiscals de la *Ley del Cine*, que s'arrossega des de 2022 i encara s'ha d'aprovar.

Des de l'ICEC també se subratlla com ja hi ha un conjunt de petites productores (Boogaloo, Lastor, Fasten, Inicia, etc.) que treballen amb lògiques industrials i una

cartera constant de projectes. Representen el 7,2% del total, i segons Vargas són en part resultat del canvi de paradigma d'ajudes públiques, que des de fa una dècada es donen als projectes i no a la taquilla.

El que no queda tan clar encara és la definició de «productor independent» i els incentius fiscals de la *Ley del Cine*, que s'arrossega des de 2022 i encara s'ha d'aprovar. Això preocupa la Federació de Productores Audiovisuales, que també reitera la seva queixa per l'aturada del tràmit del Projecte de Llei de la comunicació audiovisual de Catalunya, que, entre d'altres, inclou la reserva d'un mínim del 51% del temps d'emissió d'obres audiovisuals europees (un 50% dels continguts en total, excloent informatius, esports i anuncis) a produccions originals en català o aranès. A més, s'ha encallat la taula de negociació amb el Consell de Govern de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuales sobre «les condicions que imposa a l'ecosistema audiovisual català».

VAN ENDARRERIDES, PERÒ AVANCEN

La versió doblada al català avança a poc a poc i estable i hi ha un lleuger descens, respecte a l'any passat, de les pel·lícules doblades per a sales (de 116 a 109). Pel que fa a butaques, parlem d'un 1,98% del total d'espectadors entre versions doblades i subtitulades. Si comptem plataformes, però, la tendència és positiva: en total l'any 2024 Política Lingüística va donar suport a 481 doblatges i 716 subtitulacions en català, un increment del 31% més pel que fa als doblatges i d'un 19% pel que fa a la subtitulació.

Entre les plataformes destaca com d'habitud Filmin (distingida enguany també amb la Creu de Sant Jordi), que ja té un 32% del seu catàleg en català i vora 3.000 títols internacionals amb doblatge o subtitulació.

Entre les plataformes destaca com d'habitud Filmin (distingida enguany també amb la Creu de Sant Jordi), que ja té un 32% del seu catàleg en català i vora 3.000 títols internacionals amb doblatge o subtitulació. Però també s'han posat al dia agents com Prime Video (de 80 a 700 títols disponibles) o Max, que ja té en català un 12% del catàleg. Disney+ és la pitjor parada (un 2,7% dels seus títols, només). Així ho comptabilitzava el mes de juny la guia *El català a la carta* (Onada Edicions), un repàs exhaustiu escrit per Àlex de la Guia (Desdelsofa.cat).

El Departament de Cultura destinava 4,4 milions d'euros al doblatge i la subtitulació del català a les plataformes, i 2,5 milions d'euros, al cinema; són les dotacions inicials més importants de la història d'aquests ajuts.

El Departament de Cultura destinava 4,4 milions d'euros al doblatge i la subtitulació del català a les plataformes, i 2,5 milions d'euros, al cinema; són les dotacions inicials més importants de la història d'aquests ajuts. A més, el 2024 ha vist la primera línia de subvencions destinades a plataformes per a la incorporació del català a pel·lícules i sèries de ficció i no-ficció... I ara només falta veure-les: es doblen tot tipus de pel·lícules internacionals, des d'*Un assumpte familiar* i *Emoji. La pel·lícula* (Netflix) fins a *Dune* de Villeneuve (Prime Video) i *Elemental* (Disney+), però en cap cas les versions en català superen el 4,2% de les reproduccions.

ELS DAVIDS I ELS GOLIATS

El 2 d'octubre Yelmo inaugurava a Barcelona l'ambiciosa reforma del cinema Yelmo Westfield La Maquinista, un complex d'avantguarda amb dotze sales que ofereix tots els formats de projecció Deluxe disponibles, so Dolby 7.1 i butaques amples i reclinables. Al desembre, obrien els nous Ocine de Lleida, els primers cinemes totalment prèmium a Catalunya, amb la meitat de butaques amb doble de confort, decoració inspirada en els cargols a la llauna, sistema Dolby Atmos de 64 canals, sala Kids...

Pilar Sierra, directora del Gremi de Cinemes de Catalunya, defineix aquestes reformes integrals com el delta natural de l'última dècada de reconversió tecnològica de les sales, que va arrencar amb el pas del digital cap al làser. Es ven el cinema com a experiència superior, prèmium.

José Suay, de *Box Office España*, destaca en els darrers set anys la multiplicació imparable (arreu del país) d'aquestes sales i complexos amb immillorables condicions tècniques, butaques hipercòmodes i oferta gastronòmica més enllà de les crispets. Les entrades prèmium costen una mitjana de 4,5 euros més que les estàndards (fins als 19,5 euros de Yelmo), i han funcionat millor quan la cartellera venia carregada de *blockbusters*, segons explica Carol Mascaró, d'Ocine. Sense dades que ho corroborin, això implica una rendibilitat molt baixa durant la sequera de Hollywood del primer semestre de 2024 i, a parer de qui escriu, posa en dubte més inversions a curt termini.

El cineclubisme no ha parat de créixer després de la pandèmia: les xifres del 2023, les últimes disponibles, tornaven a ser històriques: un 25 % més d'espectadors (fins als 130.880 usuaris, 58 persones de mitjana per sessió), en 2.258 sessions, un 22 % més que l'any anterior.

De les apostes agegantades a la parròquia petita. El cineclubisme no ha parat de créixer després de la pandèmia: les xifres del 2023, les últimes disponibles, tornaven a ser històriques: un 25 % més d'espectadors (fins als 130.880 usuaris, 58 persones de mitjana per sessió), en 2.258 sessions, un 22% més que l'any anterior. L'estudi també destaca el paper dels cineclubs com a agents clau per a la difusió de pel·lícules amb subtítols, doblatge o versió original catalana però, davant del magnífic any del cinema català, les proporcions ja no són representatives per al 2024.

PRIMER ANIVERSARI DE LA PLATAFORMA 3CAT

3Cat tanca un any de rècords, amb Catràdio com l'emissora amb major creixement del final d'any i TV3 com la cadena més vista i millor valorada del 2024. Són quinze anys com a líder del *prime time* a Catalunya. A més, en el primer aniversari de la plataforma 3Cat, aquesta ja té 1 milió d'usuaris registrats i ha superat els 4 milions d'hores de consum mensual amb una mitjana de 20 milions de reproduccions cada mes (un abast del 34,2% del total internautes a Catalunya, segons Comscore).

La reforma de 3Cat s'ha anticipat amb eficàcia als canvis en l'accés als continguts: la tercera onada de l'EGM demostrava que la televisió *online*, en global, ja ha superat el consum lineal (representa un 83,9% de penetració davant un 81,3% en la televisió de tota la vida), i que la ràdio digital continua apropant-se a les xifres de la versió analògica (és un 53,6% davant un 55%).

Farà un any del llançament d'EVA: la gran aposta de continguts enfocada a tot el públic jove català, particularment dirigida a les xarxes socials.

Farà un any del llançament d'EVA: la gran aposta de continguts enfocada a tot el públic jove català, particularment dirigida a les xarxes socials. Però també s'està apel·lant a la platea adulta de forma transmedial, o això indica el llançament de *Crims: casos oberts*, primer videojoc de 3Cat. Arriba a càrrec de Cubus Games i està disponible per a mòbils i tauletes.

Alhora, el retorn de *Bola de drac* trenta anys després que fos emesa en català o l'estrena aquest estiu d'una selecció de pel·lícules de l'estudi Ghibli evidencien l'esforç per nodrir de títols diverses generacions d'adults que ara són transmissors de cultura per als nous públics, més joves. Tampoc oblidem la força intergeneracional d'una nova sèrie animada, de coproducció catalana: *Samuel*, d'Émilie Tronche, amb boníssima acceptació entre públic i crítica.

Per mantenir aquesta expansió en continguts, 3Cat disposarà els propers quatre anys dels 1.347 milions d'euros pressupostats al contracte programa firmat per la Generalitat.

SI L'AIGUA CORRE, LA RODA GIRA

El sector audiovisual català va facturar 7.566 milions d'euros el 2023, un 6,9 % més que l'any anterior; així ho exposava l'*Informe sobre l'audiovisual a Catalunya* del CAC. S'han comptabilitzat en total unes 4.000 empreses, amb 13.700 persones treballadores i una facturació total de 7,5 milions. D'aquestes, 204 s'integren dins del Clúster Audiovisual, el més gran d'Europa i en un moment expansionista després del desè aniversari de la Setmana del Talent. És un ecosistema que acompanya el cinquè any a la Ciutat Comtal de la Fira ISE (Integrated Systems Europe d'audiovisual i integració de sistemes, que enguany també en fa vint... Números rodons).

El sector audiovisual català va facturar 7.566 milions d'euros el 2023, un 6,9 % més que l'any anterior; així ho exposava l'*Informe sobre l'audiovisual a Catalunya* del CAC.

CATALANS AL MÓN

Una excepció que confirma la regla: la minsa presència catalana a Canes i Venècia ha marcat el contrapunt d'una altra bona collita del cinema català en festivals internacionals. A Berlín, les quatre produccions catalanes presents van tenir totes premi: *Reinas*, de Klaudia Reynicke, va rebre el premi del jurat de Generation Kplus; dins de Panorama, *Memorias de un cuerpo que arde*, d'Antonella Sudasassi, va recollir el guardó del públic; a Forum, *The Human Hibernation*, d'Anna Cornudella, va merèixer el premi de la crítica; i a Generation 14plus el millor curt va ser per a *Cura Sana*, de Lucía G. Romero. A Locarno, Mar Coll era distingida amb la menció especial del jurat en competició per *Salve Maria*, i alhora Laura Weissmahr va ser reconeguda com a millor actriu a Seminci.

Una excepció que confirma la regla: la minsa presència catalana a Canes i Venècia ha marcat el contrapunt d'una altra bona collita del cinema català en festivals internacionals.

A Sant Sebastià, que recollia l'atapeït planter de cinema espanyol amb estrena a la tardor (a temps per als Goya i sense pantalla a Canes), participaven fins a 22 produccions catalanes, quatre en secció oficial. Es tracta d'una proporció extraordinàriament alta. Albert Serra, a més, s'enduia la Concha d'Or pel duríssim retaule taurí de *Tardes de soledad*.

Màxima guardonada a la secció Platform de Toronto, *Polvo serán* de Carlos Marques-Marcet també recollia l'Espiga de Plata de Valladolid, ex aequo, i una menció especial pel tàndem d'Àngela Molina i Alfredo Castro. Finalment, el cinema català competia a Màlaga amb cinquanta títols (d'entre 250, entre diverses seccions), un rècord històric que va acabar amb Bisnaga d'Or per a *Segundo premio*, d'Isaki Lacuesta i Pol Rodríguez, la qual és alhora la representant espanyola als Oscars.

La societat de la neu era la guanyadora sonada dels Goya, on, malgrat les dotze victòries de l'equip de J.A. Bayona —de tretze nominacions, un avorriment de gala—, el rècord el batia la coproducció catalana *20.000 espècies d'abelles*, d'Estíbaliz Urresola, el debut més nominat de la història dels premis amb quinze candidatures... Tot i que finalment només tres cabezones. El director de fotografia i restaurador barceloní Juan Mariné va merèixer el Goya d'honor.

A casa, els Gaudí van optar per fer pujar fins a set vegades els responsables de *Saben aquell*, de David Trueba, incloent estatueta per als dos protagonistes, David

Verdaguer i Carolina Yuste. Els de millor pel·lícula i direcció van ser, tanmateix, per a la *Creatura*, d'Elena Martín.

GRANS FESTES A LA PETITA PANTALLA

Pel que fa a continguts televisius: Això no és Suècia recollia el màxim guardó de la competència oficial de Canneseries i l'Ondas a la millor sèrie de comèdia, completant així la gira internacional que va engegar el 2023 amb el Prix Europa. La sèrie capitanejada per Aina Clotet, Daniel González i Valentina Viso va ser una de les primeres cinc sèries de gran pressupost a rebre 1,5 milions d'ICEC i, d'entre les produïdes entre 2022 i 2023, encara en queden set per estrenar-se; les alegries no acabaran aviat.

D'altra banda, la sèrie documental del periodista Raül Gallego *Punt de no retorn* (3Cat) arribava nominada als Emmy poc després de rebre el Webby Award i dos premis POY 2024, un dels guardons internacionals més prestigiosos del món periodístic.

Als Ondas, *Col·lapse* i *El mar, el mur* (3Cat) van ser premi al millor contingut de proximitat i a la millor programació especial, respectivament. Àngels Barceló era distingida amb l'honorífic a la trajectòria en ràdio i *Lo de Évole – Los cuatro días que nos cambiaron. 20 años del 11M* (La Sexta) va rebre el de millor programa d'actualitat o cobertura especial. *Gent normal* era reconegut com el millor pòdcast en llengua co-oficial de l'Estat. Finalment, l'interès per la petita pantalla creix imparable: així ho demostra un nou rècord d'assistència de públic a l'onzena edició de Serielizados Fest.

ELS ALTRES NOMS A CELEBRAR

El 27 d'octubre celebràvem els seixanta anys de la primera emissió en català de RTVE Catalunya, que arrancava amb la transmissió de l'obra de teatre *La ferida lluminosa*, de Josep Maria de Sagarra. A partir d'aquest moment es podia veure una peça teatral al mes en català, però no seria fins al 1974 que s'eixamplaria l'abast televisat del català, en el primer i discret espai informatiu: quinze minuts, de dilluns a divendres.

El 27 d'octubre celebràvem els seixanta anys de la primera emissió en català de RTVE Catalunya, que arrancava amb la transmissió de l'obra de teatre *La ferida lluminosa*, de Josep Maria de Sagarra.

L'any del Centenari de la Ràdio a Catalunya ha coincidit amb el quarantè aniversari del programa *30 minuts*, que ara té un catàleg de més de 1.700 reportatges, d'entre els quals més d'un centenar han estat premiats en l'àmbit nacional i internacional. S'ha alineat amb el vintè aniversari de l'APM, que va començar com a espai dins d'*El matí de Catalunya Ràdio* d'Antoni Bassas, però avui ja és un tòtem de l'humor consumit principalment via les xarxes socials. Vint anys també ha fet el Festival CLAM de Cinema Social amb seu a Navarres i Manresa.

Dues exposicions van celebrar a Barcelona grans noms de l'audiovisual: d'una banda, «Connectem. 40 anys de TV3 i Catalunya Ràdio», oberta del maig a l'agost al Disseny Hub, com a parada final dels respectius aniversaris de la Corporació la temporada anterior. De l'altra, «Agnès Varda. Fotografiar, filmar, reciclar» al Centre de Cultura Contemporània (CCCB), l'exposició més extensa i completa sobre la cineasta que s'ha organitzat mai, la qual recull el viatge de Varda a Catalunya i la seva relació amb artistes com Miquel Barceló i Antoni Tàpies.

Finalment, recordem algunes de les personalitats que han mort durant el 2024: l'actor Fermí Reixach (de Comediants a La mosquitera), la periodista Anna Pérez Pagès (Àrtic), l'actriu Teresa Gimpera (musa de la *gauche divine*), la icona de la contracultura queer i prostituta Mónica del Raval, l'actriu Sílvia Tortosa (*Asignatura pendiente*) i Mireia Manén, cofundadora d'El Meu Primer Festival i de la Sala Montjuïc, entre d'altres.

SEGUIM LLUNY DE LA DIVERSITAT

El triomf d'Elena Martín als Gaudí acompanyava una gala plena de discursos reivindicatius, després de fer-se pública la investigació sobre les acusacions de violència sexual de Carlos Vermut. També donava motius d'alegria el primer Gaudí d'Honor lliurat a una dona cineasta, Rosa Vergés. Tanmateix, enguany no hi ha ni una cineasta nominada en la categoria de Direcció: una dada prou rellevant, segons deduïm de la presentació de la *Guia de Bones Pràctiques de Dones Visuals*. En aquest informe s'exposa que el 80 % de les produccions amb directores al capdavant tenen equips paritaris, mentre que amb homes directors només són paritaris el 15 % dels rodatges.

En televisió, TV3 esdevenia el primer mitjà audiovisual català amb tertúlies paritàries, juntament amb 3/24, segons dades analitzades pel CAC.

A la mateixa gala dels Gaudí, l'actriu i cantant Yolanda Sey etzibava un discurs contundent, que evidenciava una platea de persones blanques i un sector on només hi ha un 7,88 % de diversitat, segons dades extretes de les candidatures per Dones Visuals. Alhora, els últims dos anys l'Acadèmia ha posat de manifest l'escassíssima presència de professionals amb diversitat funcional física (una mitjana del 3,2 % dels equips); la pràctica absència de professionals asiaticodescendents, afrodescendents, gitanos i àrabs (ni l'1 % del total dels equips en cada cas); l'absoluta absència de professionals *trans* i asexuals, així com la poca representativitat de lesbianes (una mitjana del 4,8 %). Per impulsar la diversitat més enllà de la paritat, destaquen iniciatives com l'Acció Arrel de Dones Visuals, una incubadora artística audiovisual i espai d'experimentació per a dones i persones generodissidents racialitzades.

En televisió, TV3 esdevenia el primer mitjà audiovisual català amb tertúlies paritàries, juntament amb 3/24, segons dades analitzades pel CAC. Pel que fa al conjunt de la programació (informatius i programes) de ràdios i de televisions, la norma és encara la infrarepresentació de les dones, amb l'única excepció del SX3. El CAC també ha destacat l'increment en el temps de paraula de les dones als informatius, que ha assolit una mitjana del 38 % i amb TVE Catalunya al capdavant... Qui no té la paraula és la cultura, que en total encara ocupa un 10 % del temps de telenotícies dels mitjans catalans.

L'AUDIOVISUAL EN TEMPS DE #JOTAMBÉ

Al juliol l'Associació de Professionals de la Interpretació i la Direcció de Catalunya (AADPC), Dones Visuals i l'Acadèmia del Cinema Català presentaven el primer *Protocol-guia per a la prevenció i abordatge de les violències masclistes*, un text pioner a l'Estat.

Al juliol l'Associació de Professionals de la Interpretació i la Direcció de Catalunya (AADPC), Dones Visuals i l'Acadèmia del Cinema Català presentaven el primer *Protocol-guia per a la prevenció i abordatge de les violències masclistes*, un text pioner a l'Estat.

La guia s'emmarca en el Pla Nacional per a la Prevenció de les Violències Masclistes de la Generalitat i pretén pal·liar, de forma totalment optativa, els buits que deixen els protocols obligatoris. D'una banda, introdueix la formació gratuïta en l'abordatge de les violències masclistes i LGTBI-fòbiques d'almenys una persona de referència per cada empresa, que pugui facilitar la mediació entre les parts afectades i el contacte amb el Servei d'Atenció als Abusos de l'Acadèmia. A més, la guia inclou un ampli estudi sobre les tasques i la formació necessària per exercir el càrrec de coordinació d'intimitat, encara per normalitzar i homologar.

Més enllà de protocols i formacions gratuïtes, l'Acadèmia va fer front a finals d'octubre a un cas particularment sonat, quan Eduard Cortés era acusat públicament

per 27 dones de violència sexual. Entre elles hi ha la fotògrafa Silvia Grav, l'artista Eva Fàbregas i les actrius Sofía Barco, Norah Alexandra Vega i Nicole León. Aquesta acusació col·lectiva va posar contra les cordes els mecanismes de protecció de les víctimes desenvolupats per les institucions. Primer, perquè just abans que l'Acadèmia catalana arranqués cap investigació, Cortés va donar-se'n de baixa... I així va aturar qualsevol procés. I després, perquè —segons informava *El País*— bona part de les vint-i-set víctimes no van poder pagar els costos inicials del servei jurídic que l'Acadèmia catalana suggeria, a càrrec del bufet de Carla Vall. Segons declaracions de Norah Alexandra Vega al mateix diari, tampoc no van ser de gaire ajuda ni el Ministerio de Cultura, ni l'Acadèmia de cinema estatal a través de la fundació Aspacia, «que no ens podien oferir res millor que l'Acadèmia catalana».

PABLO LA PARRA, NOU DIRECTOR DE LA FILMOTECA DE CATALUNYA

El juliol es va produir el relleu en la direcció de la Filmoteca de Catalunya. Després de catorze anys al càrrec, Esteve Riambau va passar el càrrec a Pablo La Parra Pérez i el seu projecte Filmoteca en transició. La Parra, de trenta-set anys, ha exercit durant els últims cinc anys com a Cap del Departament de Recerca i docent de l'Elías Querejeta Zine Eskola i com a coordinador de l'àrea transversal Pensamiento y Debate i director del projecte Zinemaldia 70: todas las historias posibles, per a la recerca, conservació i accessibilitat de l'arxiu del festival.

La direcció de Riambau va començar poc abans de la inauguració dels centres de Terrassa i del Raval i acaba quan ja s'ha iniciat el tràmit parlamentari de la Llei de l'Institut de la Filmoteca, una normativa que donarà plena autonomia a l'organisme, que encara depèn de l'ICEC.

El relleu de La Parra ha coincidit amb el centenari de la Biblioteca Delmiro de Caralt, considerada la biblioteca de cinema privada més important d'Espanya i una de les més destacades d'Europa, origen de l'actual fons bibliogràfic. També ha coincidit amb el Centenari del Cinema Amateur a Catalunya, que ha repercutit en l'exposició «Fora de casa» i una nova pàgina web, entre d'altres.

Aquesta és una conjunció simbòlicament llampant, ja que el projecte de La Parra busca actualitzar el centre, o «flexibilitzar la institució en un moment de canvis profunds provocats per la digitalització», sense negligir en la conservació del patrimoni. Alhora, el programa de La Parra mostra especial interès per la creació contemporània i la reivindicació de «veus infrarepresentades» de l'audiovisual, entès com a mitjà híbrid i sempre amb una perspectiva inclusiva, sostenible i socialment responsable en matèria de gènere i de barri.

La Filmoteca ha tancat l'any amb més de 120 mil espectadors i una mitjana per sessió que es torna a acostar al centenar, com en èpoques pre pandèmiques. Com dèiem, una alegria que no ens és habitual.

Cultura digital

La cultura digital ja és part fonamental de la cultura catalana

Antònia Folguera Bañeres

Comissaria de Sónar+D i Eufònic Pro, comunicadora i cofundadora de la Xarxa de Ràdios Comunitàries de Barcelona

L'agenda de cultura digital del 2024 ha continuat marcada pels avenços de la intel·ligència artificial, els artistes catalans han estat molt sol·licitats internacionalment i el nombre de festivals, jornades i iniciatives dedicats a l'art i la cultura digitals demostra que Catalunya no és tan sols un territori capdavanter, sinó que, segurament, és difícil trobar altres llocs al món on admirar, estudiar, treballar i viure la cultura digital.

LA CULTURA DIGITAL ÉS UNA PART FONAMENTAL DE LA CULTURA CATALANA ACTUAL

És difícil fer un diagnòstic complet de tot el que s'esdevé durant un any a Catalunya en el camp de la cultura digital. Molt possiblement Catalunya és un territori capdavanter en aquest aspecte; només cal intentar enumerar totes les iniciatives, festivals, tallers, esdeveniments, xerrades, beques i residències —sense comptar l'amplíssima oferta educativa que hi ha al país per estudiar la cultura digital des de tots els angles— per adonar-se que l'art i la cultura digitals són més que l'art i la cultura del moment: són una part fonamental de la cultura catalana. Les activitats que s'hi desenvolupen també es fan des de diferents àmbits: l'institucional, el privat i l'autoorganitzat o comunitari, dels quals aquest últim és especialment important.

NACIONAL / INTERNACIONAL

La biennal itinerant Manifesta va desembarcar a la Barcelona metropolitana marcant una bona part de l'agenda del 2024. Aquest esdeveniment, centrat en l'art contemporani, va confiar en dues de les artistes referents a Catalunya: Alba G. Corral, que va presentar *Les petites coses* a Roca Umbert (Granollers), i Mònica Rikić, per partida doble, que d'una banda va presentar la instal·lació audiovisual *Somoure* al Monestir de Sant Cugat i el *workshop* «My nanny was a computer» a la Barceloneta.

Ser una sensació internacional no és nou per a Nomada Studio, l'estudi de videojocs encapçalat per l'il·lustrador Conrad Roset, que el 2024 va publicar el seu esperat segon videojoc després de l'èxit aclaparador que va tenir al 2019 *Gris*, el seu joc de debut.

A artistes com Playmodes i Hamill Industries, el 2024 els va anar molt bé a escala internacional. Aquests dos duets, a banda de ser possiblement els més internacionals de la comunitat de l'art digital catalana, tenen més coses en comú: la seva pràctica s'enfoca en la recerca i la seva obra es mou en diferents mitjans i formats, se senten còmodes tant fent projeccions com escultures cinètiques, com escenografies i concerts en viu. Els primers van tenir en exposició la peça *Signes* al Center for International Light Art (ZFIL) a Unna (Alemanya), l'únic museu al món dedicat exclusivament a l'art lumínic, i al NXT Museum d'Amsterdam van exhibir una espectacular versió d'*Espectres* de gran format.

Per la seva banda, Hamill Industries va dissenyar els visuals del ballet *Mere Mortals*, una estrena del Ballet de San Francisco, dirigit per la ballarina Tamara Rojo i amb música del britànic Floating Points, col·laborador habitual de Hamill.

La biennial itinerant Manifesta va desembarcar a la Barcelona metropolitana marcant una bona part de l'agenda del 2024.

Ser una sensació internacional no és nou per a Nomada Studio, l'estudi de videojocs encapçalat per l'il·lustrador Conrad Roset, que el 2024 va publicar el seu esperat segon videojoc després de l'èxit aclaparador que va tenir al 2019 *Gris*, el seu joc de debut.

Neva, que així es diu aquest segon videojoc, es va publicar al mes d'octubre i de seguida va obtenir crítiques brillants. El diari britànic *The Guardian* el va descriure com «un retrat sublim d'una guerrera i el seu llop en un món que s'està morint» i per la seva banda la revista *TIME* el va incloure a la llista dels deu millors videojocs del 2024. A més d'aconseguir reconeixement a l'estranger, Conrad Roset també va obtenir-lo a Catalunya i el 2024 li va ser atorgat el Premi Nacional de Cultura.

LA IA EN CONSTANT EVOLUCIÓ

Al 2024 la popularitat de la IA no ha disminuït, i tot i que en aquest article li dediquem un apartat específic, les tècniques associades a aquesta tecnologia han estat emprades per tota mena d'artistes. Els pioners de la IA a casa nostra (o almenys uns d'ells) són Taller Estampa, un col·lectiu que porta des del 2017 treballant amb IA i per al qual el 2024 ha estat un any especialment bo. Per celebrar els trenta anys del CCCB, Estampa van fer una doble proposta: d'una banda, «La conferència infinita», un model entrenat amb totes les conferències de l'arxiu del CCCB que es desplegava a la façana del centre en una pantalla de 32 metres que cada dia generava una conferència nova a partir del *prompt* que plantejava un pensador o pensadora diferent. A més d'aquesta extensa conferència, Taller Estampa també va activar l'arxiu del CCCB amb *Torn de preguntes*, una instal·lació en què el públic fa preguntes i la «intel·ligència col·lectiva» dels ponents que han passat pel CCCB respon en forma de text projectat en una sèrie de pantalles que miren a l'espectador.

Al 2024 la popularitat de la IA no ha disminuït, i tot i que en aquest article li dediquem un apartat específic, les tècniques associades a aquesta tecnologia han estat emprades per tota mena d'artistes.

Amb el suport d'una beca OSIC de la Generalitat de Catalunya, Taller Estampa va crear la *Cartografia de la IA generativa*, una obra que fa un mapatge gràfic de les estructures que fan possible la IA generativa i els recursos que empra per funcionar.

El 2024 també ha estat un bon any per a Domestic Data Streamers (DDS). Aquest estudi d'art i disseny especialitzat en visualització de dades ha vist com un dels seus projectes propis s'obria a la ciutadania. DDS portaven un parell d'anys treballant amb intel·ligència artificial generativa per reconstruir records no documentats. Després de treballar amb pacients d'Alzheimer i gent gran i de presentar el seu treball per tot el món, van establir l'«Oficina ciutadana de memòries sintètiques» al Disseny Hub Barcelona (DHub).

El +RAIN Film Festival, un dels primers festivals de cinema dedicats únicament a films fets amb IA, va celebrar la seva segona edició. Aquesta iniciativa de la UPF coproduïda pel festival Sónar no tan sols compta amb una selecció de pel·lícules, sinó que també proposa una sèrie d'activitats de divulgació i reflexió sobre els reptes que planteja la IA i com aquesta pot transformar l'audiovisual del futur. El «Fair», un espai de reflexió similar a un *think tank* però condensat en un parell d'hores, va reunir una seixantena de professionals que orbiten al voltant de la IA per anticipar el futur de l'audiovisual.

Pel que fa a la música, Sónar+D va encetar l'AI Music Festival, una iniciativa de la plataforma S+T+ARTS de la Unió Europea que finança projectes que uneixen ciència, tecnologia i arts. Durant tres anys el festival acollirà concerts, tallers, conferències i espais de debat dedicats a observar i divulgar el desenvolupament de la IA i la música.

Pel que fa a la música, Sónar+D va encetar l'AI Music Festival, una iniciativa de la plataforma S+T+ARTS de la Unió Europea que finança projectes que uneixen ciència, tecnologia i arts.

Durant el 2024 aquesta iniciativa va comptar amb la participació d'investigadors i investigadores com Sergi Jordà (UPF) i Anna Xambó (Queen Mary University of London).

A Berga el Konventpuntzero va celebrar la segona edició de la seva residència dedicada a la intel·ligència artificial. La comunitat del Konvent va acollir creadors tant d'aquí com de fora que experimenten amb les possibilitats de la IA creuant-la amb la dansa, la *performance*, l'art sonor, la música o les arts visuals.

MAR DE BITS

Si hi ha una temàtica que s'ha estès a través de diversos projectes d'art digital, durant el 2024 ha estat l'oceànica. L'oceà va ser el protagonista de la instal·lació *Liquid Strata*, mostrada al Pavelló Mies van der Rohe durant els dies del festival Sónar.

Liquid Strata és una iniciativa de l'oceànògraf tarragoní Joan Llort, qui investiga a través de dades una de les zones més desconegudes del mar: el mesopelàgic, una franja al fons marí on la llum gairebé no penetra i on habiten multitud d'organismes essencials per regular el clima global. L'obra, que es va realitzar amb l'ajut de la beca Joan Oró, va comptar amb el duet d'artistes Entangled Others (Sofia Crespo i Feileacan McCormick) i l'artista sonora grega establerta a Catalunya Daphne Xanthopoulos. Sofia i Joan van col·laborar també plegats en el *mapping* de la Casa Batlló, que també va desplegar temàtica marina.

L'activitat artística del científic Joan Llort no es va quedar aquí; va fer equip amb les cantants Tarta Relena per donar lloc a l'obra *Sirenes i robots*, que es va exhibir al CCCB al mes d'octubre. La instal·lació utilitzava creativament dades del mar recollides amb uns robots anomenats Argo a través de les quals, i d'una manera poètica i inquietant, els cants de sirena advertien sobre el futur del mar Mediterrani.

L'activitat artística del científic Joan Llort no es va quedar aquí; va fer equip amb les cantants Tarta Relena per donar lloc a l'obra *Sirenes i robots*, que es va exhibir al CCCB al mes d'octubre.

Una altra iniciativa d'art digital impulsada per científics va arribar impulsada per l'Institut de Ciències del Mar. Els científics Vanessa Balagué i Pablo Sánchez es van unir als investigadors i artistes SHOOK Studio, especialitzats en comunicació científica, i amb els artistes Santi Vilanova (música i disseny sonor) i Alba G. Corral (arts visuals). La peça va rebre el nom de *Thalastasi* i es va presentar al festival Eufònic.

L'estudi veterà Desilence, format per Tatiana Halbach i Soren Christensen, va iniciar fa uns anys una relació artística amb la pionera dels sintetitzadors Suzanne Ciani, que ha catalitzat en un projecte multiformat anomenat *The Rhythm of the Ocean*. La versió *fulldome* d'aquest projecte, que centra la seva narrativa en l'oceà, es va poder veure a la catorzena edició del festival MIRA.

RURALITATS I PERIFÈRIES DIGITALS: FESTIVALS DIGITALS DE PETIT FORMAT

Encara que l'art digital s'associï a la idea de ciutat, i que bona part de l'activitat digital catalana se centri a Barcelona, el 2024 han passat força coses més enllà, començant pel festival organitzat pels pioners digitals Kònic Thtr / Kònic Lab. Des dels anys no-

ranta, Rosa Sánchez i Alain Baumann investiguen com les tecnologies s'entrellacen amb el moviment, la dansa i la *performance*. Des del 2020 organitzen l'ECOSS, Ecosistemes de l'inesperat, un festival de temàtiques tecno-eco-feministes que té lloc a Fabra i Coats. En l'edició de 2024 van comptar amb artistes com Citlali Hernández i Núria Nia, que van presentar la seva instal·lació *Una pell distant*.

Encara que l'art digital s'associï a la idea de ciutat, i que bona part de l'activitat digital catalana se centri a Barcelona, el 2024 han passat força coses més enllà, començant pel festival organitzat pels pioners digitals Kònic Thtr / Kònic Lab.

Responsive Dreams és un festival que neix molt discretament el 2023 a la Nau Bostik i està exclusivament dedicat a l'art fet amb codi. El 2024 es trasllada a Roca Umbert de Granollers per créixer i consolidar-se. Els impulsors d'aquest festival són una organització sense ànim de lucre anomenada The Generative Art Museum (TGAM), una plataforma digital especialitzada a difondre l'art algorítmic. A més del festival i el web, també organitzen les trobades Creative Coding Barcelona.

Al cor de la Terra Alta el 2024 va néixer Bot Camp, un esdeveniment organitzat per Eufònic a Bot, una localitat de gairebé vuit-cents habitants. Bot Camp no és un festival, ni tampoc són unes jornades. Tampoc no és un taller; és una mica de tot plegat. Pensat com una espècie de colònies d'estiu, és una coordinada espaciotemporal per compartir coneixement, fer experiments i portar el codi creatiu lluny de la ciutat.

Així com celebrem l'aparició de nous festivals dedicats a l'art digital, hem de lamentar una pèrdua: la del festival Intangible de Lleida. Intangible va celebrar dues edicions, començant a poc a poc per fer-se un forat a la capital de Ponent, però un canvi de govern (i de prioritats) va posar punt i final al festival i va eliminar la possibilitat de sumar un altre festival estable d'art digital fora de Barcelona.

ART DIGITAL PER A TOTS ELS PÚBLICS

L'art digital de gran format està creat per captivar grans públics, per ser fotografiable, filmable i compartible en xarxes socials; això, però, no desmereix ni un segon la seva qualitat o profunditat. La veritat és que el públic no sol ser conscient del treball que hi ha al darrere i, en certa manera, l'art digital és el gran desconegut. Per sort, no falten propostes per apropar els mecanismes de l'art digital al públic.

L'art digital de gran format està creat per captivar grans públics, per ser fotografiable, filmable i compartible en xarxes socials; això, però, no desmereix ni un segon la seva qualitat o profunditat.

A Tarragona i amb el guiatge del centre d'art Mèdol va néixer «Digital After All», una exposició d'art digital de gran format que momentàniament va ocupar les sales abandonades de l'edifici de Tabacalera a Tarragona. La mostra va presentar obra d'artistes tant locals com internacionals i algunes de les instal·lacions havien estat exhibides l'any anterior a l'exposició «Digital Impact» (DHub, Barcelona).

A Taüll se celebraven nou-cents anys de la consagració de l'església romànica de Sant Climent, les pintures del fresc de la qual van substituir-se fa uns anys per un *mapping* realitzat pels artistes Burzon Comenge i Playmodes. Aprofitant la infraestructura existent a l'església per a la projecció, i gràcies a la suma de forces entre la Direcció General d'Innovació i Cultura Digital i la Direcció General de Patrimoni Cultural, es va encarregar a quatre artistes de fer una interpretació lliure de les pintures. Sota el títol de «Lux Mundi», els artistes Alba G. Corral, Massó, Desilence i Hamill Industries, amb la col·laboració del duo vocal Tarta Relena, van exhibir diferents tècniques i estètiques per connectar el segle XII amb el segle XXI.

En siguin conscients o no, els públics que s'acosten a l'IDEAL es submergeixen en una experiència generada digitalment i desenvolupada per un conjunt d'artistes. El 2024, després d'haver dedicat el seu programa a explorar l'univers visual d'artistes com Dalí o Frida Kahlo, van estrenar dues experiències en què, aquest cop, s'han endinsat en dos personatges històrics fascinants: Tutankamon i Jules Verne.

Des de fa anys també, IDEAL en col·laboració amb el festival MIRA produeix una sèrie d'obres fetes especialment per a aquest espai que s'encarreguen a artistes digitals tant consagrats com emergents. El 2024 van mostrar obres d'Alba G. Corral, Hamill Industries i Desert, Martina Ampuero i Óscar Zabala. La proposta de MIRA, mov complementa perfectament l'oferta del centre amb narratives més abstractes i estètiques contemporànies.

HIBRIDACIONS FÍSQUES I DIGITALS

Els formats de realitat virtual i de realitat augmentada no aconsegueixen fer-se un lloc entre el gran públic i, tot i que de tant en tant sembla que vagin a esclatar, el cert és que encara no ofereixen el suficient per convèncer el gran públic. Tot i així, els creadors aposten clarament per aquestes tecnologies i pels formats i les vies d'experimentació i d'expressió que els plantegen.

A Catalunya hi ha dos estudis que aposten per les tecnologies de la realitat virtual i la realitat augmentada per integrar-les en peces de dansa, teatre i *performance*. Aquestes tecnologies els permeten generar dinàmiques interactives amb el públic i d'aquesta manera complir el somni d'esborrar la barrera que separa l'escenari de la grada.

Els formats de realitat virtual i de realitat augmentada no aconsegueixen fer-se un lloc entre el gran públic i, tot i que de tant en tant sembla que vagin a esclatar, el cert és que encara no ofereixen el suficient per convèncer el gran públic.

D'una banda, els veterans Kònic Thtr ja porten anys experimentant amb la realitat virtual per incorporar-la al seu treball escènic. El 2024, a més d'estrenar *Poison Ivy* al seu propi festival, ECOSS, també ho van fer a diversos llocs d'Europa i a Casablanca. En aquesta peça el públic genera el contingut visual mitjançant els seus dispositius mòbils.

Un altre estudi més jove és el format per la parella Carles Castaño i Sau-Ching Wong. Carles és artista 3D i Sau és ballarina i *performer*. Sota el nom de Servicios Inmersivos, desenvolupen experiències que volen esborrar els límits entre allò que és físic i allò que és virtual. Residents al teatre Tantarantana i amb el suport del Museu Picasso i el festival Grec, han desenvolupat la *performance* interactiva KRUID, que va poder-se viure al teatre Tantarantana l'estiu del 2024.

Tot això és només una petita mostra del que ha succeït a Catalunya durant el 2024 pel que fa a la cultura digital; la seva transversalitat fa difícil seguir-ne la pista, la qual cosa només pot ser bona, ja que vol dir que els creadors digitals troben espai per treballar a tot arreu on hi ha una esclatxa. A més, hi ha moltes iniciatives autogestionades i organitzacions informals que no fan més que enfortir la cultura des de la seva arrel, des del dia a dia i des del neguit de crear i compartir amb els altres.

Cultura popular i associacionisme

Present prometedor, futur incert

Guillem Carreras

Periodista

Es fa difícil valorar l'evolució de l'associacionisme i la cultura popular al llarg del 2024. Una mirada supèrflua suggereix que la tendència és positiva: les federacions guanyen associats, les activitats tenen més ressò mediàtic, els municipis dediquen més projectes a promoure el patrimoni immaterial i cada vegada es presenten més tesis doctorals sobre cultura popular. Però aquesta trajectòria positiva coincideix amb grans amenaces: la coneguda precarietat econòmica i patrimonial, la imparabile pressió burocràtica de les administracions i la incapacitat de l'associacionisme per adaptar-se de manera prou àgil als grans canvis que està experimentant la societat catalana.

NOVA LEGISLATURA

En la compareixença per fixar les directrius de la legislatura, la consellera Sònia Hernández va prometre la renovació del Pla d'equipaments culturals (2025-2035), majors partides pressupostàries per a projectes de cultura comunitària i transformació social i l'establiment d'una xarxa de residències de creació. En l'àmbit estrictament patrimonial, la consellera va anunciar l'actualització de l'Inventari del Patrimoni Festiu i Etnològic de Catalunya, la consolidació de l'Obrador d'Arrel de la Fira Mediterrània i del Pla d'impuls a la dansa d'arrel, l'arrencada del Pla d'impuls a la música d'arrel i la digitalització de la Fonoteca de Catalunya. Des del 17 de setembre, la gestora cultural Carol Duran és la màxima responsable de la Direcció General de Cultura Popular i Associacionisme Cultural.

TENDÈNCIES

Federacions. La creixent federació de les entitats de cultura popular és un dels fenòmens més importants que s'està produint i alhora un dels que passen més desapercebuts. L'*Estadística del tercer sector cultural de Catalunya 2009* indica que a Catalunya hi havia 2.479 entitats federades. Quinze anys més tard, segons dades de l'Ens de l'Associacionisme Cultural Català (ENS), les federacions del Consell de l'Associacionisme Cultural Català estan formades per un mínim de 3.860 entitats —és a dir que,, en l'estimació més modesta, s'ha produït un augment del 55% d'entitats federades.

La creixent federació de les entitats de cultura popular és un dels fenòmens més importants que s'està produint i alhora un dels que passen més desapercebuts.

Aquest augment no s'ha correspost amb un augment significatiu dels pressupostos públics destinats a les federacions, que en permeti la completa professionalització, ni en un millor reconeixement jurídic en lleis que actualment s'estan tramitant. Els responsables públics no estan comprenent el potencial de les federacions com a eina de cohesió, impuls i renovació de l'associacionisme.

Cultura comunitària. És el concepte de moda en les àrees de Cultura de les principals administracions catalanes. La seva aparició obliga a plantejar-se què amaga la nova nomenclatura. En la convocatòria que fa de línies de subvenció, la Generalitat especifica que:

«Els projectes de cultura comunitària han de ser pràctiques culturals o artístiques que involucrin agents i comunitats en processos col·laboratius i que s'articulin des de la participació i la cocreació. Han de treballar per la inclusió, incloure i gestionar la diversitat i proposar la participació activa i l'apoderament de les persones. Cal posar en valor sabers arrelats en el territori i generar xarxes fortes i sostingudes en el temps.»

La lectura literal d'aquest paràgraf invita a pensar que, amb el sintagma «cultura comunitària», el Departament de Cultura està assumint una lògica basada en l'assistencialisme, semblant a l'aplicada en el sector social. De manera implícita, el nou concepte és un atac subtil contra la línia de flotació de l'associacionisme clàssic, basat en l'autogestió i la prestació de serveis als propis associats (no pas a tercers). Aquest nou concepte, en canvi, convida a «involucrar comunitats en processos col·laboratius» i treballar per la «participació activa». Des d'aquesta òptica, la gent ja no és un actor, sinó un agent.

Cal que l'associacionisme cultural faci autocrítica. Cal reconèixer que sovint es focalitzen tots els esforços a organitzar activitats i s'obvia la implicació en els problemes socials i les lluites veïnals. La vida associativa és més rica si, a més de ballar gitanes, participar en un cineclub o formar part d'una colla falconera, les entitats esdevenen una àgora pública i un punt de solidaritat mútua. Ara bé, la vertebració d'aquests mecanismes de cohesió està condemnada al fracàs si són el resultat d'un procés artificios promogut per una Administració.

Fer convergir l'àmbit privat i el comunitari és necessari perquè l'associacionisme trenqui les dinàmiques endogàmiques i sigui més útil socialment.

El dossier central del número 27 de *Canemàs*, dirigit per l'antropòloga Rosa M. Canela, indica eines efectives per fomentar una cultura comunitària *stricto sensu*. Atès que a Catalunya ja són majoria les persones que es defineixen com a no religioses (51,3%), un dels àmbits on hi ha més camp per recórrer és el foment de cerimònies laiques. Malgrat la seva densitat i capil·laritat, les entitats rarament participen en els ritus de pas —naixements, matrimonis, defuncions, etc.—. Fer convergir l'àmbit privat i el comunitari és necessari perquè l'associacionisme trenqui les dinàmiques endogàmiques i sigui més útil socialment.

Drets culturals. La necessitat de garantir drets culturals ja no és motiu de debat entre les administracions públiques. El 2024 s'ha presentat l'Avantprojecte de Llei de drets culturals de la Generalitat de Catalunya (abril) i el Pla estratègic Cultura 311+, el pla de drets culturals de la Diputació de Barcelona (desembre). La mirada que guia els dos redactats —un provisional, l'altre ja definitiu— és similar. Hi tenen molt pes les indústries culturals i els equipaments públics, i en canvi pràcticament s'obvien les polítiques a favor dels col·lectius de cultura popular i l'associacionisme cultural.

Tot el temps que els activistes i gestors culturals dediquen a demostrar que fan bé la feina és un temps que perden per a la dinamització cultural.

El gruix de les mesures concebudes pel Departament de Cultura i la Diputació de Barcelona estan adreçades a ajuntaments i professionals. De facto, l'associacionisme és reconegut com un actor cultural secundari. En lloc de preveure mesures perquè les associacions guanyin autonomia (cessió d'equipaments públics, facilitats per fer ús del carrer, avantatges tributaris, llei de mecenatge, simplificació administrativa), s'estableixen quins mecanismes i quines directius han de seguir les entitats per ser mereixedores de certes prerrogatives.

En la línia de la Llei de foment de l'associacionisme, aprovada el 2023, l'Avantprojecte de Llei de drets culturals institucionalitza encara més la vida cultural de les entitats. Segons el text provisional, si l'equipament d'una entitat compta amb suport públic, aquest passa a formar part del Sistema Cultural Català, i en conseqüència —entre altres requisits— ha d'elaborar plans de promoció i garantia de drets culturals (avaluables per un sistema d'indicadors) i la implementació de projectes educatius i socials. Cada tràmit que l'Administració afegeix és un incentiu perquè els socis d'una entitat renunciïn a formar part de la Junta Directiva. De seguida s'endevina el caràcter contraproduent d'aquestes mesures. Tot el temps que els activistes i gestors culturals dediquen a demostrar que fan bé la feina és un temps que perden per a la dinamització cultural.

Religió i diversitat. Com gestionar el factor religió en les festes populars és un dels debats recurrents. La reflexió entorn aquest tema ha estat especialment intensa durant el 2024. La iniciativa més ambiciosa han estat les jornades «Cultura, festa i religió», organitzades per l'Oficina d'Afers Religiosos de Barcelona —podeu llegir-ne la crònica al número 27 de *Canemàs*—. Els responsables polítics tenen pendent l'establiment d'unes directius aplicables per a totes les confessions. En paral·lel, també s'ha d'abordar el debat sobre organigrames polítics. ¿És bo que existeixin àrees d'interculturalitat, que fomentin i visualitzin les cultures no hegemòniques o bé aquests departaments són en si mateixos excloents, en apartar un segment de la ciutadania del circuit convencional?

Quant a la confessió catòlica, estan confluint dues tendències aparentment contradictòries. D'una banda, s'està produint una intensa secularització del patrimoni festiu. Les festes nadalenques són l'exemple més paradigmàtic: molta gent celebra el 25 de desembre o el 6 de gener sense pensar en el naixement de Jesús o l'adoració que en fan els Reis d'Orient. El mateix es pot dir de part de la massa social que participen als pastorets o als pessebres vivents. La sociòloga Marta Rovira Martínez ho apunta a l'article «Tradicions culturals i religió» (*Tornaveu*, 17 de juny). Moltes expressions estan perdent el significat religiós.

És paradoxal, en aquest sentit, que Barcelona aposti per la neutralitat religiosa en els carrers públics. El govern barceloní ha decidit no fer el pessebre de la plaça de Sant Jaume; en la mateixa línia, el gerent de l'Eix Comercial del Raval, Jordi Bordàs, va explicar que l'enllumenat de Nadal «vol fugir de qualsevol referència religiosa, per ser més inclusius amb totes les nacionalitats i religions».

Canvi climàtic. Les conseqüències de la crisi climàtica són del tot evidents, i aquest any s'han fet notar amb cruesa als Països Catalans. A Catalunya s'ha viscut una gran sequera i al País Valencià la gota freda del 29 d'octubre, sumada a la gestió negligent del govern Mazón, va tenir unes conseqüències terribles. De manera tímida, els col·lectius de cultura popular estan prenent consciència que hauran de viure amb aquesta nova realitat.

Les diades castelleres cada cop més sovint s'han de celebrar sota un sol de justícia. Enguany s'ha publicat el llibre *Castells: dificultat comparada i efectes del canvi climàtic* (Cossetània) i la Càtedra d'Estudi del Fet Casteller ha impulsat una recerca sobre com s'hauran d'adaptar les colles a la nova realitat climàtica.

Més enllà de mesures correctores, el conjunt de la societat catalana —inclòs l'associacionisme cultural— no ha fet una reflexió seriosa sobre les mesures que ha d'aplicar per reduir la petjada ecològica generada. Sí que s'ha valorat, en aquest sentit, que l'Avantprojecte de Llei del patrimoni cultural català (desembre del 2023) hagi integrat mesures per mitigar i adaptar-se al canvi climàtic. En la mateixa línia, l'Ens de l'Associacionisme Cultural Català ha publicat recentment (març del 2025) la *Declaració sobre la Salvaguarda del Patrimoni Cultural Immaterial per a l'Acció Climàtica del Fòrum d'ONG de la UNESCO*.

Seus socials / Cases de la Festa. Els dos factors principals que promouen la precarietat de les associacions són els tràmits administratius (que suposen la contractació de professionals remunerats) i l'encariment del preu del sòl, que impossibilita la compra (o fins i tot el lloguer) d'una seu social. Ara que molts ajuntaments estan apostant per fer espais expositius de la imatgeria festiva, és recomanable que els mateixos equipaments esdevinguin les seus de les entitats, i en conseqüència, llocs de dinamització de la cultura popular.

El dossier «Cases de la Festa», dirigit per Lluís Bellas (*Canemàs*, núm. 28), posa de manifest les grans potencialitats que tenen aquests equipaments. En paral·lel, considerant la pauperització que sofreixen els nuclis històrics de molts pobles i ciutats de Catalunya, pot considerar-se la cessió associativa d'equipaments municipals a llarg termini (de 25 a 50 anys), així com el desplegament de l'article 8 de la Llei 11/2022, de 29 de desembre, de millorament urbà, ambiental i social dels barris i les viles.

El dossier «Cases de la Festa», dirigit per Lluís Bellas (*Canemàs*, núm. 28), posa de manifest les grans potencialitats que tenen aquests equipaments.

RESUM DEL 2024

Associacionisme. El 7 de març, el Parlament de Catalunya va aprovar una moció sobre cultura popular formada per catorze articles. Els més destacats són el compromís que el pressupost de la Direcció General de Cultura Popular i Associacionisme Cultural (DGCPAC) arribi almenys al 5% dels diners de què disposa el Departament de Cultura, la inclusió de l'associacionisme cultural a l'Avantprojecte de Llei del patrimoni cultural immaterial, i noves mesures de suport a les federacions.

El Nou Congrés de Cultura Catalana, que ha començat a caminar aquest any, pot ser una bona oportunitat perquè l'associacionisme es repensi i es redefineixi. El 14 de setembre, l'Antic Ajuntament de Tarragona va acollir la jornada «L'escenari infinit: el futur de la festa i la cultura al carrer».

Ateneus. La Federació d'Ateneus de Catalunya (FAC) ha tancat els actes de commemoració del 40è aniversari de l'entitat. La 3a edició del Premi Tribuna Atenea, convocada per promoure la investigació de l'associacionisme cultural ateneístic en els micropobles, va ser concedit a l'antropòloga Marta Rallo. La Xarxa de Teatre d'Ateneus de Catalunya ha programat 142 funcions, les quals han comptat amb 8.175 espectadors.

Bestiari festiu. Continua el compromís de l'Agrupació del Bestiari Festiu i Popular de Catalunya per traduir el lèxic de les cercaviles a la llengua de signes catalanes. El projecte *Glossari bestial* ja està format per 88 conceptes, i enguany se n'han incorporat 45.

Castellers. La pluja ha condicionat moltes diades, i en d'altres les altes temperatures no ho han posat fàcil a les colles. A mitja temporada, arran de la lesió d'una acotxadora per Sant Fèlix, es va viure una intensa campanya d'estigmatització contra el conjunt del col·lectiu casteller. En l'àmbit competitiu, els Castellers de Vilafranca van tornar a guanyar el Concurs de Castells de Tarragona.

Catifaies. El 2 d'abril va presentar-se a la UNESCO l'expedient de la candidatura «La tradició de la creació de catifes florals i composicions rituals amb materials naturals», que compta amb el suport de Mèxic, Malta, Itàlia, Bèlgica i Espanya. A *Catifes de flors* (Viena Edicions), la periodista Carme Polo proposa un recorregut per la història de les catifes, les innovacions introduïdes a finals del segle xx i els reptes de futur.

Coordinadora de Centres d'Estudis – Institut Ramon Muntaner. La jornada «La secularització del patrimoni» (Reus, 5 d'octubre) va debatre quin impacte té la trans-

formació de les creences col·lectives en la gestió del patrimoni material i la vivència de l'immaterial. La Coordinadora dels Centres d'Estudis de Parla Catalana també va organitzar el congrés «Els rius: territoris, societat i cultura», tema de gran actualitat, perquè va celebrar-se a Tortosa del 8 al 10 de novembre quan havien passat just deu dies de la gota freda a València. El congrés va ser un èxit de participació i presentació de comunicacions.

Entre el 17 i 19 d'abril, Tarragona va acollir el I Congrés de Joves Investigadors en Estudis Locals, iniciativa estratègica per renovar la base social i directiva dels centres d'estudis, així com per plantejar nous enfocaments de recerca.

Cinema. En la 19a Trobada de Cineclubs (Vilafranca del Penedès, 1 i 2 de juny) es va anunciar que el 2023 s'havien organitzat 2.258 sessions i que aquestes havien comptat amb 130.880 espectadors. Les xifres suposen un increment del 25 % d'espectadors respecte l'estudi del 2022, que ja havia assolit xifres de rècord.

Per celebrar el centenari de la primera projecció de cinema *amateur* a Catalunya, la Filmoteca ha acollit les exposicions «Fora de casa. Cinema Amateur a Catalunya (1924-1940)» i «100 anys de la Biblioteca del Cinema Delmiro de Caralt – Pilar de Quadras».

Corals. La commemoració del bicentenari del naixement de Josep Anselm Clavé (1824-1874) ha servit per tornar a reivindicar el pare de l'associacionisme contemporani. Algunes de les iniciatives més ambiciosos del programa de la commemoració han estat *El jove Anselm Clavé*, cantata de la compositora Andrea de Escala que va ser interpretada per més de 800 infants (20 d'abril, Auditori de Barcelona); la reestrena de *L'Aplec del Remei* (20 de juliol, Camprodon), considerat el primer musical en català; l'exposició «Clavé, el codi de la utopia» (Barcelona); o la jornada «Les facetes de Clavé: associativa, empresarial, artística i política» (26 de setembre, Museu d'Història de Catalunya).

Esbarts. Els mesos de maig i juny, es va produir un interessantíssim debat entre Pompili Massa, Isidre Roig i Josep M. Fuentes sobre la raó de ser dels esbarts. O, en altre paraules, sobre quin tipus de danses han de promoure: si estrictament aquelles que formen el folklore català o també les creacions artístiques de nova creació. L'intercanvi d'opinions també va posar de manifest la necessitat que els esbarts guanyin protagonisme en la definició de polítiques que incideixen en la promoció de la dansa catalana.

Gegants. El 2024 s'han commemorat els 600 anys de la primera referència documentada de gegants a Barcelona... i a tot el món. La capital catalana ho ha celebrat amb nombroses activitats. Les més destacades han estat l'organització d'una Trobada Nacional multitudinària, que va congregar 230 colles i més de 600 figures (28 d'abril); l'exposició «Barcelona, ciutat gegant», inaugurada el 30 de maig; la Trobada Internacional de Gegants a la Mercè (20 i 21 de setembre); la Trobada de Gegants Històrics i Centenaris (del 12 al 20 d'octubre) el congrés Jornades Geganteres (15 i 16 de novembre).

Més enllà del calendari de la commemoració, l'Agrupació de Colles Geganteres de Catalunya ha organitzat la primera edició de la Gala Gegant (13 de desembre, Sant Feliu de Llobregat).

Jocs tradicionals. Continua el creixement sostingut de la Federació Catalana de Jocs, Esports i Deports Tradicionals de Catalunya. Un dels reptes de l'entitat és reivindicar el valor formatiu de les pràctiques lúdiques. En aquesta línia, enguany ha impulsat el projecte «Jocs innovadors!», una proposta interactiva —amb il·lustracions de Mercè Ortí— perquè els usuaris puguin aprofundir en tècniques, tradicions i històries vinculades als jocs tradicionals.

Passions. L'any 2024 s'ha confirmat la tendència de les passions catalanes per oferir espectacles més curts, presentats amb formats més contemporanis i amb més protagonisme dels personatges femenins. S'han representat 70 funcions a 22 municipis de Catalunya.

Pastorets. Entre el 14 de desembre i el 2 de febrer, 67 grups associats a la Coordinadora de Pastorets de Catalunya han representat 286 funcions. En total, 71.283 espectadors han assistit a una funció, xifra de rècord que suposa un augment del 14 % d'entrades respecte de la temporada 2023-2024, i del 23% respecte de la 2022-2023. Aquest increment, a més de l'augment del nombre de grups i funcions, s'explica per la modernització de les representacions i el rejuveniment de les platees.

El 13 de desembre va presentar-se l'estudi *Los pastorcillos de Belén*, proposta guanyadora de la IV Beca Pastorets de Catalunya, presentada per Xavier Vilajoana.

Penyes taurines. Amb la convocatòria d'eleccions al Parlament de Catalunya, va acabar-se la xiv legislatura, i amb ella la proposició de llei presentada per En Comú Podem i la CUP que demanava prohibir tres modalitats de correbous.

Pessebres. Amb el simposi «Pessebre i patrimoni» (Tarragona, 5 de maig), la Federació Catalana de Pessebristes (FCP) va tancar la commemoració a Catalunya dels 800 anys del pessebre. La jornada va comptar amb les intervencions de Manuel Delgado, Letícia Arbeteta, Jordi Montlló, Nil Rider i Vinyet Panyella.

La FCP ha assolit les 70 entitats federades, que en conjunt han organitzat unes 120 exposicions durant la temporada nadalenca, de les quals n'han gaudit unes 780.000 persones.

Pessebres vivents. Entre el 6 de desembre i el 12 de gener, s'han fet més de 300 escenificacions de pessebres vivents a 46 municipis de Catalunya. Els 127.798 visitants suposen un augment de més de 25.000 espectadors respecte de la temporada anterior. Gairebé s'igualava, amb aquestes xifres, el rècord històric de la temporada 2020 (130.000 persones).

Puntaires. La 37a Diada de la Puntaire (Pineda de Mar, 26 de maig) va congrega més de 600 artesanes i una xifra rècord de venedors. Prèviament, la 6a Fira Internacional de Puntaires a Arenys de Mar (del 26 al 28 d'abril) va comptar amb la participació de grups de Galícia, França, Bèlgica, Itàlia, Malta, Eslovàquia, Bulgària i Polònia.

Sardanisme. El sardanisme ja no es troba al primer pla mediàtic, on l'havia col·locat el fenomen *Coti x coti*, però continua treballant de valent per presentar propostes innovadores i guanyar popularitat entre els joves. Uns quants exemples en aquesta direcció són la *Sardana Superstar* composta per Arnau Tordera, el projecte per apropar els instruments de cobla de la Bisbal d'Empordà o la renovació del format dels premis Capital de la Sardana.

En l'àmbit de la recerca, Pompili Massa ha publicat *Història de la sardana i la baula perduda* (Alpina Llibres), assaig que afirma que el ball de la carola podria ser l'antecessor de la sardana.

Sopes històriques. Les colles de Rialp, Talarn i Isona s'han incorporat a la Federació d'Escudelles, Ranxos i Sopes Històriques de Catalunya (FERSHC), que ja compta amb quinze membres. La trobada anual (La Seu d'Urgell, 14 i 15 de novembre) va repartir 12.000 racions. La FERSHC està explorant la possibilitat de presentar candidatura a la Llista Representativa del Patrimoni Cultural Immaterial de la Humanitat.

Teatre. La Federació de Grups *Amateurs* de Teatre de Catalunya (FGATC) s'ha implicat en la commemoració de l'Any Guimera. Una de les accions més destacades ha estat la producció de l'espectacle *Guimerà: dones, poder i passió*.

La FGATC va denunciar que, malgrat que els grups *amateurs* són el col·lectiu teatral més nombrós del país, la federació no fos convidada a participar a la campanya «Cap Butaca Bui».

Trabucaires. La Coordinadora de Trabucaires de Catalunya (CTC) continua immersa en una tendència positiva. La 42a Trobada Nacional (Sabadell, del 27 al 29 de setembre) va ser capaç de congregar més de 350 trabucaires, provinents de 43 colles. Unes dades que, en bona mesura, s'expliquen per la creixent participació femenina. Quan la CTC es va constituir al 1983 només hi havia una dona; actualment, n'hi ha més de 160 (aproximadament el 23 % de la massa social).

La FGATC va denunciar que, malgrat que els grups *amateurs* són el col·lectiu teatral més nombrós del país, la federació no fos convidada a participar a la campanya «Cap Butaca Buida».

Tres Tombs. 65 colles i més de 300 cavalleries van participar a la Trobada Nacional dels Tres Tombs (Montblanc, 5 de maig). A principis d'any, el Departament d'Acció Climàtica, Alimentació i Agenda Rural va presentar la *Guia d'actuació per al bon funcionament dels Tres Tombs i altres concentracions de naturalesa similar amb èquids a Catalunya*, que ha comptat amb les aportacions de la Federació Catalana dels Tres Tombs.

Internacionalització. El 37è Aplec Internacional —que en aquesta edició va tenir lloc a Prešov (Eslovàquia) del 9 al 11 d'agost— va congregat més de 660 actuant, membres de 25 colles d'una àmplia varietat d'expressions de cultura popular. La principal novetat de l'Aplec 2024 va ser la creació d'un espectacle en homenatge a Joan Amades.

Les 52es Jornades Internacionals Folklòriques (del 6 al 15 de setembre) van portar a Catalunya grups provinents de Costa Rica, Geòrgia i Índia, que van fer actuacions a divuit municipis del Principat.

Vull acabar aquest informe agraint l'ajuda de totes les federacions i particulars que m'han facilitat dades per poder elaborar-lo.

Edició i creació literària

Saludable (però millorable) normalitat anual i continuació de la crisi en la distribució del llibre

Pere Antoni Pons

Periodista i escriptor

En el sector editorial i en el camp de la literatura catalana, l'any 2024 ha estat marcat per aquells fets i factors que denoten una saludable normalitat anual —aparició de llibres en tots els gèneres, escrits per autors i autores de tota ideologia, procedència i condició, i publicats per editorials d'arreu dels territoris de parla catalana—, però, també, s'ha vist condicionat per l'espinesca continuació, ara en el terreny judicial, de la crisi en la distribució del llibre provocada per la creació d'Entredós, una crisi que va esclatar el setembre del 2022 i que encara té conseqüències. Així mateix, ha estat un any en què s'ha creat un nou agent editorial, Abacus Futur, que a partir del 2025 pot sacsejar considerablement el panorama editorial i literari català. El 2024 també ha estat un any tràgicament marcat per l'impacte de la gota freda al País Valencià, on les inundacions afectaren editorials, llibreries, escriptors, magatzems de distribuïdores... Any també de commemoracions, el 2024 s'han celebrat els centenaris de la mort d'Àngel Guimerà i de Joan Salvat-Papasseit i el centenari del naixement de Vicent Andrés Estellés.

Tot i que és el que succeeix cada any, cal consignar-ho i també celebrar-ho, perquè no hi ha un símptoma més clar i més fiable de la salut d'un sistema literari i editorial: l'aparició de noves veus i la consolidació de veus veteranes; la recuperació de llibres oblidats i la reivindicació de llibres injustament negligits en el passat; l'èxit massiu d'alguns títols comercials i l'èxit exquisit i minoritari de títols profundament personals; la producció regular i abundant de llibres procedents de tots els territoris dels Països Catalans, abordant tota mena de temes, amb les eines de tots els gèneres, donant sortida a veus i mirades molt diferents que representen la pluralitat i la riquesa del país... Tot això també hi ha estat, el 2024: no és poca cosa. En realitat, és molt. No són pocs els actors del sistema literari i editorial, fins i tot, que cada cop més tenen la sensació, i així ho diuen, que la literatura catalana produeix tant que cap lector pot arribar a tot. No donem a l'abast. Tenint en compte que les vendes de la majoria de llibres en català no són gaire altes, a pesar que molts tenen una qualitat i un interès intrínsecs que els haurien de permetre vendre més, potser cal posar el dit a la llaga, doncs, i apuntar que el que més necessiten el sistema literari i editorial català no són més llibres, ni més editorials, ni més escriptors, sinó més lectors.

Tot i que és el que succeeix cada any, cal consignar-ho i també celebrar-ho, perquè no hi ha un símptoma més clar i més fiable de la salut d'un sistema literari i editorial: l'aparició de noves veus i la consolidació de veus veteranes; la recuperació de llibres oblidats i la reivindicació de llibres injustament negligits en el passat; l'èxit massiu d'alguns títols comercials i l'èxit exquisit i minoritari de títols profundament personals.

EL FINAL ALLARGASSAT DE LA CRISI DE LES DISTRIBUÏDORES

La crisi de distribució que, a partir del mes de setembre del 2022, va afectar greument el sector encara cueja. Poc, però cueja. I durant el 2024 ha tingut conseqüències importants, potser alarmants: ha fet que diverses editorials catalanes hagin deixat de tenir una empresa de distribució catalana i ara tinguin empreses de distribució espanyoles. Ara en parlarem. Primer, una breu recapitulació. La unió de dues distribuïdores poderoses amb un volum de negoci notable, Punxes i Àgora, el setembre del 2022 va provocar, per una barreja de poca eficiència i de mala planificació i poca previsió, que els estocs de nous llibres no arribessin amb normalitat i en les quantitats requerides a les llibreries. També va dificultar moltíssim, o va fer impossible durant mesos, la recuperació i reposició de llibres de fons. Tot plegat va perjudicar molt severament les vendes de nombrosos títols apareguts al mes de setembre del 2022, un dels moments forts de l'any —en part per la coincidència amb la Setmana del Llibre en Català— quant a publicació de novetats. Al llarg del 2023 encara es van notar els efectes de la crisi, i es va estar discutint com es repararien les pèrdues patides pel sector, unes pèrdues que posaren en risc, o fins i tot al caire de la supervivència, no poques editorials mitjanes i petites. Algunes veus apunten que, en ple 2024, encara costa que els llibres de fons siguin a llibreries: es van trencar dinàmiques i inèrcies, i ja se sap que sempre és més fàcil trencar que fer o refer. Tot i que la dificultat de trobar llibres de fons ve d'abans, a causa del presentisme tant de la societat com del sector editorial, en què sovint sembla que només importa un ara i aquí efímer i que s'esgota de seguida.

Al llarg del 2023, tot un seguit d'editorials, les integrades dins Xarxa de Llibres, ja van marxar d'Entredós. Aquestes editorials van marxar perquè no hi havia manera que els distribuïssin els llibres, però van interposar una demanda per danys i perjudicis contra Àgora, aleshores propietat única del Grup Enciclopèdia. Per presentar la demanda, es van ajuntar les editorials més grans de Xarxa de Llibres, entre elles Angle, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, Bromera i Cossetània, i, de l'altra banda, Xarxa de Llibres va representar els segells més petits. A la fi, però, la demanda es va retirar abans de l'estiu del 2024 perquè es va arribar a un acord de tres pagaments amb Àgora. El primer es va fer en aquell primer moment. Segurament no s'hagués arribat a aquest acord judicial si no s'hagués produït la compra d'Enciclopèdia per part d'Abacus Futur, del qual parlarem més endavant. Grup 62 va aguantar a Entredós durant tot el 2023, però amb dificultats: les novetats es distribuïen, però els llibres de fons, no. Després de molts mesos d'incertesa i de cert descontentament, el 31 de gener de 2024, el Grup 62, integrat dins Planeta però que continua sent el grup editorial català més fort tant pel volum de negoci com pels llibres editats, va traslladar la seva distribució d'Entredós a Logista, la distribuïdora que, entre altres, porta tot Planeta, i que té la seu a Guadalajara. Això és gravíssim, es miri des d'on es miri. Perquè s'ha perdut l'oportunitat de tenir una potent distribuïdora catalana i perquè, a la pràctica, ha fet encara més subaltern el sistema literari i editorial català del sistema literari i editorial castellanoespanyol. Com diuen totes les veus del sector, però, els editors necessiten que els llibres es moguin i que arribin bé a les llibreries. Logista, en aquest sentit, els funciona. Per la seva banda, les editorials de Xarxa de Llibres han anat a una distribuïdora basca, Elkar, o sigui, també de fora del país. També gravíssim. Al igual que ho és que l'altre gran distribuïdora sigui UDL. Més tard —es va fer públic el juliol del 2024—, Les Punxes va comprar la part d'Entredós que tenia Àgora. Això vol dir que ara tenen una gran nau que fa de magatzem i un sistema amb molt de potencial, a pesar de tot el que ha passat. Així i tot, els llibres d'Abacus Futur, el

nou conglomerat editorial que aspira a ser un dels grans agents del sector del llibre català, seran distribuïts per la distribuïdora de Penguin Random House, que té un potent centre distribució a Cerdanyola del Vallès.

LA CREACIÓ D'UN NOU GRUP EDITORIAL: ABACUS FUTUR

La creació d'Abacus Futur és, si més no en termes estrictament empresarials, potser el fet més rellevant que s'ha produït en el sector del llibre català durant l'any 2024. Encapçalat per Ernest Folch com a director editorial, i amb Xavier Mallafré com a director general, el nou grup té dos accionistes majoritaris: Jaume Roures, l'expresident de Mediapro, i Abacus, del qual són directors generals Oriol Soler i Clara Gómez. Tal com sintetitzava la periodista Montserrat Serra en un complet reportatge que *Vilaweb* va publicar sobre el tema, «Abacus Futur és format pels segells que Enciclopèdia Catalana va vendre a Abacus i a Jaume Roures (la Galera, Univers, Viena i Catedral), els segells d'Abacus (Ara Llibres, Amsterdam i la Casa dels Clàssics) i per Navona i Invisibles, els segells de Jaume Roures. Són nou segells editorials en català i dos en castellà». Folch, el dia de la presentació oficial del projecte, va anunciar que la intenció era editar al voltant de 250 títols en català i castellà durant el 2025.

La creació d'Abacus Futur és, si més no en termes estrictament empresarials, potser el fet més rellevant que s'ha produït en el sector del llibre català durant l'any 2024.

ELS CENTENARIS DE TRES GEGANTS

Les tres efemèrides que s'han celebrat més profusament i entusiàstica durant el 2024 han estat el centenari de la mort d'Àngel Guimerà, l'autor català que més a prop ha estat mai de guanyar el Premi Nobel de Literatura, el centenari del poeta anarquista i avantguardista Joan Salvat-Papasseit, i el centenari del naixement del prolíficament vital i brillant Vicent Andrés Estellés.

Comissariat per Ramon Bacardit, professor universitari i expert en l'obra de Guimerà, l'Any Guimerà s'ha desplegat en tot un conjunt d'activitats portades a terme a Catalunya, en especial a Barcelona i El Vendrell, a més d'algunes activitats realitzades a Santa Cruz de Tenerife, on va néixer el dramaturg. Actes institucionals, col·loquis, conferències, debats, rutes, dossiers temàtics sobre l'autor (a la *Revista de Catalunya* i a *Serra d'Or*), cinc exposicions, l'edició de Neus Olivera de *Rosa de Lima i altres proses*, l'estudi de Joan Martori sobre *Àngel Guimerà a Buenos Aires*, i l'estrena a TV3 del documental *Guimerà, el Nobel sense premi*, de Pep Antoni Roig.

Les tres efemèrides que s'han celebrat més profusament i entusiàstica durant el 2024 han estat el centenari de la mort d'Àngel Guimerà, l'autor català que més a prop ha estat mai de guanyar el Premi Nobel de Literatura, el centenari del poeta anarquista i avantguardista Joan Salvat-Papasseit, i el centenari del naixement del prolíficament vital i brillant Vicent Andrés Estellés.

Tot i el boicot dut a terme pel govern castellanista reaccionari de PP i Vox des de la pròpia Generalitat Valenciana, el centenari del naixement de Vicent Andrés Estellés, un dels poetes més populars i estimats de la literatura catalana moderna, s'ha celebrat amb tots els ets i uts arreu dels Països Catalans. Alguns dels esdeveniments més importants i de més ressò de l'Any Estellés han estat les Festes Estellés que s'han celebrat a València, Perpinyà, Palma, Barcelona, Andorra i Brussel·les, també la lectura col·lectiva de l'obra *Coral romput* que va tenir lloc a la Universitat Pompeu Fabra, així com l'acte central del centenari, que es va realitzar amb una assistència multitudinària a l'Octubre Centre de Cultura Contemporània de València. També s'ha aprofitat l'efemèride per impulsar noves traduccions estellesianes al castellà, l'anglès, el francès, l'italià, l'alemany, l'asturià i l'hongarès. A més, ha continuat apareixent l'obra

completa de l'autor a 3i4, l'editorial que també ha publicat l'antologia poètica *Una tendresa oculta*, a cura de Jaume Pérez Montaner. El músic Pau Alabajos ha publicat la biografia *Vicent Andrés Estellés. La veu d'un poble* (Sembra Llibres), amb un gran èxit comercial.

El centenari de Salvat-Papasseit, comissariat per Ferran Aisa, ha servit per reivindicar i donar més a conèixer la vàlua i la substància d'una figura sovint més mitificada que llegida. A banda d'exposicions, xerrades i rutes literàries per la Barceloneta —el paisatge urbà sentimental i moral del poeta—, s'han fet dues noves edicions de la seva poesia completa, una publicada per Edicions 62, amb pròleg d'Enric Casasses i edició de Jordi Cornudella, i una altra per Lo Diable Gros, amb edició de Jordi Martí Font. També s'han reeditat *Mots-propis* i *La rosa als llavis*. I s'ha publicat *Cada ferida la sang d'un poema* (Editorial Barcino), un estudi de Ferran Gadea sobre l'obra de Salvat-Papasseit.

També s'han celebrat dos altres centenaris de naixements: el de Jordi Sarsanedas, de qui Males Herbes n'ha reeditat la segona novel·la que va publicar, *El martell*, apareguda originàriament el 1954, i el de la fundació de la mítica llibreria Catalònia, que va obrir les portes el 9 de maig de l'any 1924 a la Plaça de Catalunya, sota l'impuls d'Antoni López Llausàs. En el capítol dels aniversaris, val la pena destacar el desè aniversari de L'Altra Editorial i de Males Herbes, que segueixen el desè aniversari que el 2023 celebraren Raig Verd i Periscopi. Totes quatre editorials s'han consolidat com segells mitjans dins el sistema literari català, amb un públic fidel, una línia editorial versàtil però alhora personal i marcada, i amb una ambició i una qualitat reconegudes, amb complicitats entre lectors, llibreters i periodistes, és a dir, amb una xarxa feta que els hauria de permetre continuar i mantenir-se en el temps.

ELS ÈXITS COMERCIALS

El 2024 ha estat un any marcat pel fenomen de la saga *Blackwater*, de Michael McDowell, un relat èpic i sobrenatural que segueix durant cinquanta anys les peripècies d'una família d'un poble d'Alabama. Publicada en català per Blackie Books, entre el mes de gener i el mes de març van aparèixer els sis títols de la sèrie (*La Riuada*, *El Dic*, *La Casa*, *La Guerra*, *La Fortuna*, *La Pluja*), de manera esglaonada i amb un èxit mantingut i progressiu. Els sis títols de la saga van copar les llistes de més venuts, cosa insòlita. El fenomen va durar fins abans de l'estiu, Sant Jordi inclòs.

El 2024 ha estat un any marcat pel fenomen de la saga *Blackwater*, de Michael McDowell, un relat èpic i sobrenatural que segueix durant cinquanta anys les peripècies d'una família d'un poble d'Alabama.

No ha estat l'únic èxit comercial de dimensions considerables. En ficció, el llibre més venut de l'any va ser *Història d'un piano* (Premi Ramon Llull de novel·la, publicada per Columna Edicions), del mediàtic comunicador i divulgador Ramon Gener. També en el camp de la ficció, han gaudit d'un gran èxit comercial el nou títol de Joël Dicker, *Un animal salvatge* (La Campana), i *Ocàs i fascinació* (Club Editor), de la multipremiada i multitraduïda Eva Baltasar. Una menció a part mereix el cas —insòlit, fenomenal— de *Calces al sol* (també a La Campana), de Regina Rodríguez, que per segon any consecutiu —es va publicar l'any 2023— ha tornat a ser un dels llibres més venuts de l'any. És el que tenen els fenòmens de vendes: quan comencen a rodar a bon ritme, ja no hi ha res que els pari. Com que, igual que tot en aquesta vida, la literatura també es mou per factors aliens a ella, cal dir que la mort el 2024 de Paul Auster ha fet que la seva última novel·la *Baumgartner* hagi venut en català més que els seus títols anteriors més recents.

Pel que fa a la no-ficció en català, la primera posició en vendes l'ha ocupada l'edició nova i ampliada de *Tor. Foc encès*, del també mediàtic Carles Porta (també a La Campana). En català, altres títols de no-ficció que han gaudit del favor entusiasta del públic han estat *Tres mesos de vacances* de Neus Rossell (Rosa dels Vents), *La teva*

salut comença aquí de Xevi Verdaguer (també a Rosa dels Vents) i *Cremo!* de Maria Nicolau (Columna). Un altre llibre de no-ficció que ha gaudit d'un gran èxit comercial ha estat *Un cor furtiu. Vida de Josep Pla* (Destino), del professor universitari i crític Xavier Pla, del qual parlaré més endavant.

MÉS ENLLÀ DE LES VENDES: DIVERSITAT I QUALITAT A DOJO

Que hi hagi llibres que tenen èxit comercial és imprescindible perquè la maquinària del sistema funcioni, i sobretot perquè es puguin publicar altres llibres que potser no en tenen tant però que sovint són els que donen qualitat, envergadura, substància i ambició a una literatura. En aquest sentit, la literatura catalana ha tingut un 2024 amb llibres importants en tots els gèneres.

En novel·la, podríem parlar de *Cavall, atleta, ocell* de Manuel Baixauli (Periscopi), *Els crims de la mel* de Pep Coll (Proa), *La conformista* d'Alba Dedeu (L'Altra Editorial), *Hiperràbia* de Ferran Grau (Angle), *La casa tapiada* de Julià de Jòdar (Comanegra), *La Gran Substitució* d'Albert Pijuan (Angle), *Dolça a la torre de fang* d'Antoni Veciana (La Segona Perifèria), *Crideu la mort errant, digueu-me on va* d'Antònia Vicens (La Magrana) —la primera novel·la de l'autora mallorquina després de prop quinze anys de dedicació intensa i exclusiva a la poesia—, *Aquí baix* de Laia Viñas (L'Altra), *Confeti* de Jordi Puntí (Enciclopèdia), *Les feres* d'Uriol Gilibets, *Mammalia* d'Elisenda Solsona (Les Males Herbes), *Només terra, només pluja, només fang* de Montse Albets (Periscopi), *Gossos dempeus* d'Eduard Olesti (Club Editor)... A aquests s'hi han d'afegir els que han estat publicats sota l'empара d'un premi, ja sigui de prestigi o comercial: *Com un batec en un micròfon*, de Clara Queraltó (Premi Anagrama 2023), *Mercè i Joan* d'Eva Comas-Arnal (Premi Proa 2024), una biografia novel·lada de l'amor tempestuós i fructífer que va unir l'autora de *La plaça del Diamant* i el crític literari Armand Obiols, *Cornèlius, l'almogàver* de Pilar Rahola (Premi Prudenci Bertrana), *La Germandat de l'Àngel Caigut* de Jaume Clotet (Premi Josep Pla), *El cor del balneari* de Teresa Sagrera (Premi Nèstor Luján de Novel·la Històrica) o *Jo soc l'última Plaça* d'Alba Gómez Gabriel (Premi BBVA Sant Joan de Novel·la). Cal assenyalar amb preocupació que els premis més mediàtics i/o econòmicament més suculents del Grup 62 fa temps que presenten un biaix molt comercial, cerquen no tant l'obra literària treballada i poderosa i personal, sinó més aviat la marca d'un autor que pot funcionar o un producte amb potencial entre els lectors, cosa que sovint va en detriment de la qualitat literària final. També dins l'apartat de premis, cal mencionar-ne tres de narrativa infantil-juvenil: *Bereshit* de Teresa Muñoz (Premi Ramon Muntaner), *La teoria dels forats* de Carlota Gurt (Premi Guillem Cifre de Colonya) i *Gossos salvatges* de Georgina Dalmau Sanleandro (Premi Protagonista Jove).

Que hi hagi llibres que tenen èxit comercial és imprescindible perquè la maquinària del sistema funcioni, i sobretot perquè es puguin publicar altres llibres que potser no en tenen tant però que sovint són els que donen qualitat, envergadura, substància i ambició a una literatura.

Quant a la no-ficció (un terme que aquí faig servir per incloure des de biografies i assaigs fins a memòries, passant per llibres d'història), la collita ha estat abundosa, heterogènia i excel·lent. Destaca, singularment, la ja esmentada *Un cor furtiu. Vida de Josep Pla*, la magna, exhaustiva i vibrant biografia que Xavier Pla ha escrit sobre la vida, la figura i l'obra de Josep Pla, un dels escriptors centrals de la literatura catalana moderna. Hi ha hagut dues altres biografies d'escriptors molt meritòries i valuoses que han quedat una mica eclipsades pel títol doblement planià: *Armand Obiols, d'una fredor que crema*, de Quim Torra (Empúries), i *La veritat literària de Teresa Pàmies* de Montserrat Bacardí (Eumo Editorial). *L'aire de les coses. L'Espinàs que va néixer el dia que va morir* (La Campana) de Pep Antoni Roig no és una biografia, però sí una aproximació personal i creativa a la figura de l'autor d'*Inventari de jubilacions*. Dins el camp del que podríem anomenar assagisme narratiu, cal esmentar *El món interior* de Francesc Serés (Proa).

Fa temps que cada any ho és en major o menor mesura, però el 2024 ha estat molt i molt rodoredià. Ja he mencionat la novel·la *Mercè i Joan* i també la biografia d'Armand Obiols, però és que l'editorial Comanegra ha recuperat el periodisme de la Rodoreda d'abans de la guerra en el volum *Avui, que ens són familiars la browning i els gàngsters. Periodisme, humor, sàtira (1932-1934)*. La vigència cada cop més mítica i canònica i alhora més enganxada al present de la Rodoreda es va fer evident amb què un dels assaigs més densos, lluminosos i reeixits de l'any —del que portem de segle XXI, en realitat—, *Fam als ulls, ciment a la boca*, de Neus Penalba, versa sobre el títol rodoredià més enigmàtic, *La mort i la primavera*, i n'ofereix una interpretació nova i a fons, complexa i extraordinàriament suggeridora.

Fa temps que cada any ho és en major o menor mesura, però el 2024 ha estat molt i molt rodoredià.

Altres assaigs importants han estat *Notícia de la poesia catalana* (Empúries) d'Enric Casasses, una mena d'*Història de l'art* d'Ernst Gombrich però escrita amb la inventiva i el ritme imaginatiu d'un poeta; i *El radar americà. Arquitectura, art, comunicació i Guerra Freda* (Galàxia Gutenberg) de Vicenç Altaió, una biografia assagística de l'arquitecte, interiorista, pintor i galerista d'art italià Lanfranco Bombelli i un estudi de la seva influència en l'art català modern a partir de les irradiacions de la seva galeria d'art a Cadaqués. Una editorial consagrada exclusivament al gènere de l'assaig és Fragmenta, sovint amb una dimensió religiosa o espiritual. Entre altres obres, ha completat la sèrie *Deu Manaments* amb els títols *No desitjaràs els béns del proïsme* de Maria Sevilla i *No consentiràs pensaments impurs* de Sira Abenoza.

També han destacat *Tradició i creació* (L'Altra) de Toni Sala, *La fi del progressisme il·lustrat* (Pòrtic) de Ferran Sáez i *Les cendres de Pasolini* (Lleonard Muntaner) de Jaume Pons Alorda. Un altre assaig: *L'escriptori de la Seu. La recerca de l'avi desaparegut el 36* de Salvador Sabrià (Premi Carles Rahola d'Assaig, a Pòrtic). Un llibre d'història poderós i perspicaç: *Catalans del 1939. Les dretes catalanes en temps dels feixismes europeus* de Francesc Vilanova (La Campana). En el camp de la memòria personal, tres títols singulars i emotius: *Me'n record* d'Emili Manzano (Anagrama), *El rellotge verd* de Julià Guillamón (Anagrama) i *Marxarons* de Cristina Masanés (L'Avenç).

En el gènere de la poesia podem esmentar el llibre *Dolors* d'Eduard Marco (Premi Sant Cugat Gabriel Ferrater) i *Si una emergència* (Premi Carles Riba 2023) de Mireia Calafell i *L'estranger a casa* de Josep-Anton Fernández (Premi Miquel de Palol de poesia). Són només uns pocs títols i uns pocs autors d'un panorama poètic viu i formiguejant. Menció a part mereix el nom d'Adrià Targa (Tarragona, 1987), que ha publicat dos dels grans llibres de poesia d'enguany: *Acròpolis* (Godall Edicions) i l'espectacular i celebradíssim *Arnau* (Proa).

OBRES COMPLETES I TRADUCCIONS

Un aspecte important de la literatura catalana actual, tot i que sovint passa mediàticament desapercebut i és conegut només per uns pocs lectors selectes, és la publicació en curs de l'obra completa de diversos autors més o menys canònics. Durant el 2024, s'han publicat el volum XIII de les obres completes de Miquel dels Sants Oliver (Lleonard Muntaner), les *Obres completes. Prosa* de Joan Maragall (Edicions 62), l'edició crítica de l'obra de Josep Carner *Poesia dispersa pròpia i traduïda 1896-1924* (Edicions 62), el volum IX de les obres completes de Francesc de Borja Moll (Nova Editorial Moll), els volums XII i XIII d'Antoni M. Alcover (Nova Editorial Moll), el volum IX de Gabriel Alomar (Nova Editorial Moll), etc.

Pel que fa a les traduccions, el 2024 ha tornat a ser un any pletòricament variat i potent. Una reduïda llista d'obres estrangeres, actuals i clàssiques, publicades en català durant el 2024 per força hauria d'incloure, en un lloc preeminent, la traducció de dues de les grans novel·les del segle XIX: *Ànimes mortes* de Nikolai Gógol i

Middlemarch de George Eliot, publicades per La Casa dels Clàssics en esplèndides traduccions (d'Arnau Bàrios i Xavier Pàmies, respectivament) i amb uns paratextos instructius i formidables. També cal posar a la llista la traducció d'un clàssic del terror, *Frankenstein* de Mary Shelley (traducció de Xavier Zambrano, publicada per Viena), així com dos volums de poesia destacadíssims: *Els Cantos* d'Ezra Pound, en traducció de Joan Antoni Cerrato, i *Tots els versos* d'Arthur Rimbaud, en traducció de Jaume Galmés, tots dos volums publicats per Edicions de 1984. Una altra traducció poètica d'envergadura ha estat la *Poesia completa* de Konstandinos Kavafis, traduïda per Eusebi Ayensa i editada en dos volums per Flâneur.

Un aspecte important de la literatura catalana actual, tot i que sovint passa mediàticament desapercebut i és conegut només per uns pocs lectors selectes, és la publicació en curs de l'obra completa de diversos autors més o menys canònics.

Altres traduccions rellevants del 2024 han estat *L'ocell pintat* de Jerzy Kosinski (Laia Malo per a l'Editorial Moll, que ha aconseguit ser reflatada), *El dia de la llagosta* de Nathanael West (Martí Sales per a Fonoll), *Intermezzo* de Sally Rooney (Ferran Ràfols Gesa per a Periscopi), *El senyor de les tenebres* de Hal Bennett (també Ferran Ràfols Gesa per a La Segona Perifèria), *La filla del capità* d'Aleksandr Puixkin (Arnau Bàrios per a Cal Carré), *Long Island* de Colm Tóibín (de nou Ferran Ràfols Gesa per a Amsterdam), *Onanata i altres contes* de Yukio Mishima (Albert Nolla per a Edicions del Cràter), *La història secreta* de Donna Tartt (Joana Castells Savall per a L'Altra Editorial), *Nexus* de Yuval Noah Harari (Núria Busquet Molista per a Edicions 62), els *Dietaris 1990-2017* de Mircea Cartarescu (Xavier Montoliu Pauli per a Lleonard Muntaner), *Solito* de Javier Zamora (Marta Marfany per a Periscopi), entre d'altres.

La collita, en general, ha estat ben remarcable, fins al punt que un lector que s'hagués proposat llegir tot el que es va publicar en català durant el 2024 al llarg de l'any (tant originals com traduccions) no hauria donat a l'abast.

La collita, en general, ha estat ben remarcable, fins al punt que un lector que s'hagués proposat llegir tot el que es va publicar en català durant el 2024 al llarg de l'any (tant originals com traduccions) no hauria donat a l'abast.

PER ACABAR: MÉS FETS MOLT DESTACATS

El Premi d'Honor de les Lletres Catalanes del 2024 ha reconegut la trajectòria exemplar i la feina ingent d'Albert Jané, per la seva extraordinària tasca a la revista *Cavall fort* i per les seves «aportacions imprescindibles en el camp de la literatura infantil i juvenil, en les traduccions i en les adaptacions de contes, llegendes, còmics, rondalles, faules, etc.», tal com va dir Xavier Antich, el president d'Òmnium. Un altre dels premis grossos de l'any, el Trajectòria concedit per l'AELC, va reconèixer la feina i la figura de la il·lustradora Pilarín Bayés. Tres premis literaris importants a obra publicada durant el 2023 que es van concedir durant el 2024 van ser el Finestres, que va distingir *Et vaig donar ulls i vas mirar les tenebres* (Anagrama) d'Irene Solà; el Crexells, que va guardonar *Una història és una pedra llançada al riu* (Angle) de Mònica Batet; i l'Òmnium, que va reconèixer la vàlua de *La mestra i la Bèstia* (Anagrama) d'Imma Monsó.

Un fet rellevant, tant per la vàlua del poeta com per l'envergadura que ha agafat el projecte de Mallorca Literària, ha estat la inauguració a Santanyí (el mes de juny) de la Casa Blai Bonet. Centre de poesia, que també conserva els arxius de Josep Maria Llompart, Damià Huguet, Antoni Vidal Ferrando i Antonina Canyelles. També cal comptabilitzar els més que nombrosos congressos, simposis i estudis que s'han fet dedicats a nombrosos autors d'arreu del país.

Un esdeveniment que destaca en negatiu del 2024 —es pot dir que és un símptoma alarmant— és que enguany, per primera vegada en més de mig segle, els Premis Octubre, que es van concedir en totes les categories de poesia, narrativa, assaig i teatre, no es va celebrar amb una cerimònia i una festa el lliurament per raons econòmiques. També hi ha fets que cal destacar per la seva doble dimensió negativa i positiva. El més rellevant de tots és que, si bé aquest 2024 la celebració de la Setmana del Llibre en Català es va moure de dates i va ser traslladada del Moll de la Fusta al Passeig Lluís Companys per culpa de la celebració de la inefable Copa Amèrica de Vela, es va acabar aconseguint una facturació més alta en que en edicions anteriors.

Un aspecte també positiu i negatiu és que l'expansió en l'esfera internacional dels autors catalans continua creixent —se'ls tradueix en bones editorials, en nombres que augmenten, i enguany fins i tot Irene Pujadas ha vist com un conte seu apareixia a la mítica revista *New Yorker*—, però alhora les vendes dins els Països Catalans estan estancades, sempre a causa de la competència del llibre en castellà, que compta amb molts més suports tant des del punt de vista institucional i empresarial com mediàtic.

Més enllà dels reptes diaris quotidians, es pot dir que ara mateix el principal repte sistèmic a què han de plantar cara la majoria d'agents del gremi —en especial, els autors i editors— és com sobreviure a la sobreabundància frenètica que ho domina tot i que fa que la vida d'un títol —tant per l'espai com pel temps de què disposa als mitjans i a les llibreries— sigui cada cop més curta i deixi menys petjada. Qui sí que ha deixat petjada són alguns dels autors que ens han deixat al llarg del 2024, per exemple la poeta Rosa Fabregat o els escriptors, editors, articulistes, comissaris d'exposicions —en definitiva, homes de cultura versàtils i complets— Àlex Susanna i Guillem Frontera.

Museus, patrimoni i arxius

2024, l'any de la bona collita museística

Montse Frisach

Periodista i crítica d'art

El 2024 ha estat un any marcat per la inauguració i reobertura de museus, tant de nova creació com els que portaven anys en procés de remodelació i transformació i que llueixen com a nous amb noves museografies. També s'han desbloquejat grans projectes de futur com les ampliacions del MNAC i del MACBA i la creació del Museu Thyssen a Barcelona. Els nous relats en la difusió del patrimoni també han estat protagonistes, en un any en el qual s'han recuperat les xifres de visitants pre pandèmiques a museus i monuments.

NOVES INFRAESTRUCTURES, REFORMES I PROJECTES EN EQUIPAMENTS MUSEÍSTICS

El 2024 ha estat un any d'inauguracions i reobertures de museus al llarg de tot el territori. A finals d'any, es va inaugurar una nova infraestructura a Molins de Rei: el Museu del Renaixement. Impulsat per l'ajuntament de la ciutat, aquest nou museu està situat un emplaçament patrimonial important, el Palau Requesens, del segle xv, i que ha estat remodelat per acollir el museu. Han estat nou els centres que han cedit obres al nou equipament, encara que ha estat el Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC), que en el seu paper de museu d'art central del país, ha deixat a Molins de Rei una quarantena de peces, de les més d'un centenar que s'hi exposen. La infraestructura ha costat 4,2 milions d'euros,

A Manresa, ha obert el Museu del Barroc de Catalunya, que és de fet una transformació de l'anterior museu de Manresa. La remodelació museogràfica havia començat el 2016 a la primera planta de l'edifici de l'antic Col·legi de Sant Ignasi. Si el museu de Molins de Rei, se centra en el període del Renaixement a Catalunya, el museu manresà revisa el Barroc amb peces de la seva pròpia col·lecció però també amb cessions d'altres museus. Aquesta és la primera fase d'un projecte per a la creació d'un complex museístic a la capital del Bages.

Una altra bona notícia ha estat la reobertura del MORERA. Museu d'Art Modern i Contemporani de Lleida, en aquest cas en un edifici renovat que havia estat la seu de l'Audiència Provincial. Una remodelació, que va començar l'abril del 2019, complicada per motius diversos, que finalment s'ha finalitzat amb una presentació inaugural de la col·lecció del museu, amb una selecció de 470 obres d'artistes de tots els moviments artístics del segle xx. Amb una acollida excel·lent de crítica i públic, en pocs mesos, el MORERA ja ha esdevingut una referència museística de l'art contemporani català.

També al mes de juliol, després de més de dos anys tancat per obres, va reobrir la Biblioteca-Museu Víctor Balaguer de Vilanova i la Geltrú. En aquest cas, s'ha realitzat una reforma per adaptar el museu a les normatives actuals d'eficiència energètica i de conservació de les obres d'art. També s'han fet modificacions en la museologia, l'accessibilitat i la mediació del discurs museístic, més d'acord amb els relats del segle XXI.

De la mateixa manera, també va reobrir a finals d'any el Museu de Granollers, després d'un any i mig tancat per obres d'instal·lació d'un nou sistema de climatització que ha millorat el control climàtic de les sales d'exposició i les reserves. Una de les novetats de la reobertura va ser que per primer cop s'exposa el retaule gòtic de Sant Esteve complet amb les seves tretze taules.

El 2024 ha estat un any d'inauguracions i reobertures de museus al llarg de tot el territori. En destaca la inauguració del Museu del Renaixement a Molins de Rei, l'obertura del Museu del Barroc de Catalunya a Manresa i la reobertura del MORERA. Museu d'Art Modern i Contemporani de Lleida.

En l'àmbit de les noves infraestructures privades, s'ha de celebrar l'obertura al públic de la col·lecció d'art de Fernando Casacuberta i Coty Marsans, en un espai històric, l'Hospital de Sant Sever, en ple Barri Gòtic de Barcelona. El petit museu acull mig centenar d'obres d'art medieval i de finals del segle XIX i principis del XX en un recinte que ha estat remodelat per l'equip d'arquitectes format per Jordi Garcés, Daria de Seta i Anna Bonet.

D'altra banda, en l'àmbit també dels museus privats, el Museu Terra de la Fundació Carulla, que té la seva seu central a l'Espluga del Francolí, va inaugurar al mes de febrer una nova seu al barri del Poblenou de Barcelona. Aquest espai, en un edifici del 1962 de l'arquitecte José M. Segarra, és una extensió del museu original dedicada a les exposicions temporals.

Pel que fa a la política museística, el 2024 també ha estat un any d'anuncis molt importants de cara al futur i que finalment s'han desencallat després de molt de temps d'espera. Un dels més destacats és el projecte d'ampliació del MNAC, que gràcies a l'acord entre la Generalitat i l'Ajuntament de Barcelona, ja compta amb 100 milions d'euros per iniciar un procés que culminarà el 2029, amb la incorporació del Pavelló Victòria Eugènia al museu i la rehabilitació de les actuals instal·lacions. De moment, ja s'ha convocat la primera fase del concurs arquitectònic per a l'ampliació amb l'admissió d'una trentena de projectes.

A Barcelona s'han produït alguns anuncis esperats des de feia temps, entre els que destaca, l'acord per l'ampliació del MNAC i la construcció d'un nou edifici annex al Convent dels Àngels que ha de servir al MACBA per disposar de noves sales, galeria, magatzems i instal·lacions. També s'ha anunciat que el grup d'inversió Stoneweg obrirà un nou Museu Thyssen a l'històric cinema Comèdia de Passeig de Gràcia.

També s'ha desencallat una altra ampliació d'un gran museu, el Museu d'Art Contemporani de Barcelona (MACBA). A principis del 2023 el projecte es va aturar per reajustar el calendari i el pressupost, després del sotrac de la guerra d'Ucraïna. Finalment, un any després, es va anunciar que el projecte tirarà endavant amb la construcció del nou edifici annex al Convent dels Àngels, a càrrec de l'estudi UTE Harquitectes i Christ & Gantenbein, amb 2.110 m² de noves sales, galeria, magatzems i instal·lacions i 349 m² de terrassa mirador. L'ampliació suposarà també una transformació important de la plaça dels Àngels amb més espais verds. El cost total de l'ampliació és de 16,26 milions d'euros i està previst que les obres s'acabin el 2027.

Un altre anunci sonat de l'any va ser la confirmació que, després de diversos intents, Barcelona acollirà un nou Museu Thyssen, amb part de la col·lecció de Carmen Cervera en el cèntric local de l'històric cine Comèdia, que va tancar les seves portes a principis d'any. El grup d'inversió Stoneweg ha comprat la finca, el Palau Marçet, d'acord amb la baronessa Thyssen, i aportarà 100 milions d'euros per convertir-la en un museu que si tot va bé s'inauguraria el 2027. Cal recordar que a Sant Feliu de Guíxols també existeix en el monestir de la població, l'Espai Thyssen, que acull exposicions temporals els mesos d'estiu, que ha d'acollir en el futur un museu amb obres de la col·lecció de pintura catalana de la baronessa.

POLÍTICA MUSEÍSTICA I PATRIMONIAL

Després de l'aprovació el 2023 de l'avantprojecte de la Llei de Patrimoni Cultural, a la tardor el Govern va obrir el període de participació ciutadana per al seu desenvolupament. La futura llei és una de les prioritats del Departament de Cultura d'aquesta legislatura. D'altra banda, s'ha iniciat el procés per a la creació del Museu Nacional de Ciències Naturals de Catalunya, dins del Pla de Museus Catalunya, Museus 2030, a partir de l'actual Consorci de Museu de Ciències Naturals de Barcelona. En l'àmbit dels museus municipals barcelonins, el Born s'ha integrat a la xarxa d'espais del Museu d'Història de Barcelona (MUHBA), en un moment de transició cap a una nova etapa de l'equipament, que se centrarà en explicar des de la història des de l'època moderna fins a la Barcelona de l'Exposició Universal del 1888.

CANVIS EN LA DIRECCIÓ D'EQUIPAMENTS I MUSEUS

Després de la jubilació de Joan Roca, Carles García Hermosilla va ser nomenat al juliol nou director del MUHBA. A finals d'any, es van anunciar dos nomenaments que deixaven sense direcció dos destacats equipaments a Cerdanyola del Vallès. D'una banda, Txema Romero deixava el Museu d'Art de Cerdanyola per anar a dirigir els Museus de Sitges. De l'altra, es va anunciar també que Joan Francès seria el nou director del Museu de Badalona, després de dirigir el Museu d'Història i Poblament Ibèric de Ca n'Oliver de Cerdanyola. Tant Romero com Francès s'han incorporat als seus nous càrrecs l'1 de febrer de 2025.

ACTUACIONS PATRIMONIALS

A l'inici de la primavera, es va enllestir la recuperació de l'aspecte original renaixentista d'un dels espais més emblemàtics del Palau de la Generalitat: el Saló de Sant Jordi. És una intervenció que ha canviat radicalment l'estètica del Saló ja que s'han retirat les pintures a l'oli sobre tela que es van afegir en temps de la dictadura de Primo de Rivera, en els anys 1926 i 1927.

En el marc de la commemoració dels 900 anys de la consagració de les esglésies de Taüll el 2023, s'ha restaurat el fragment de la pintura mural d'El Bany de Jesús, de Santa Maria de Taüll. El fragment s'ha fixat al mur de la nau central, a la seva ubicació original, ja que des de fa anys s'exposava en un plafó apart.

La presó Model de Barcelona recuperarà la Capella Gitana, un conjunt de pintura mural que l'artista Helios Gómez va realitzar mentre estava a la presó el 1950.

D'altra banda, en el marc del programa Temps de Gòtic, resultat d'un conveni de col·laboració entre el Departament de Cultura i la Fundació "la Caixa", han finalitzat les obres de restauració dels Reials Col·legis de Tortosa i s'han iniciat de noves a la catedral de Santa Maria. S'han restaurat 4 de les 9 crugies del conjunt, amb els seus arcbotants, gàrgoles i elements escultòrics, a més de diverses vidrieres, amb una inversió de 500.000 euros. A finals d'any els treballs no s'havien enllestit, com s'havia previst, ja que la dana i les ventades als darrers mesos de l'any han endarrerit les actuacions. Dins també del programa Temps de Gòtic, s'han finalitzat les obres de

rehabilitació de les cobertes i façanes de l'Hospital de Cervelló a Olesa de Bonesvalls (Alt Penedès), el que ha permès millorar la impermeabilització i l'aïllament d'aquest important edifici del gòtic civil català. En el marc del mateix programa, també fet obres de rehabilitació de les cobertes de l'església de Santa Maria de la Plaça de Sanaüja, a la Segarra.

D'altra banda, la presó Model de Barcelona podrà recuperar la Capella Gitana, un conjunt de pintura mural que l'artista Helios Gómez va realitzar mentre estava a la presó el 1950 i que representa la Verge de la Mercè. Els frescos van ser tapats inexplicablement el 1998 per ordre de la conselleria de Justícia. Ara és el Departament de Cultura amb el Centre de Restauració de Béns Mobles de Catalunya, qui ha iniciat l'actuació per descobrir i consolidar les pintures murals originals de Gómez en diferents fases que acabaran amb la museïtzació de l'espai.

A Esplugues del Llobregat, l'ajuntament de la ciutat ha fet un pas endavant per protegir el convent de Santa Maria de Montsió, un edifici gòtic que ha patit diversos trasllats al llarg de la seva història. És a Esplugues des del 1950 i després que les darreres monges abandonessin els recinte el 2021, el consistori ha adquirit la finca, tant el convent com la masia modernista colindant Can Casanovas, de més de 10.000 m², per 7 milions d'euros. La intenció de l'ajuntament amb aquesta comprar és protegir és conservar el recent i obrir-lo a la ciutadania en un futur.

D'altra banda, les obres de la Sagrada Família avancen a bon ritme. S'ha completat la culminació del cos de la torre de Jesucrist, arribant als 142,5 metres d'alçària. També continuen els treballs de conservació i neteja de la façana del Naixement amb la restauració del campanar de la torre de Judes Tadeu.

ARQUEOLOGIA

Un dels grans descobriments arqueològics de l'any va ser la troballa inesperada i en molt bon estat de conservació d'un conjunt funerari de sis sarcòfags al Reial Monestir de Santes Creus, que va tenir lloc durant els treballs de restauració del claustre gòtic. Els sarcòfags corresponen a les famílies Cervelló, Cervera, Queralt, Puigvert, Montcada i altre cop Cervera entre els segles XIII i XIV.

Les obres de remodelació de les Rambles de Barcelona han continuat al llarg del 2024 i de nou han tornat a surar noves troballes des del subsòl. Per exemple, han aparegut restes dels murs de l'Estudi General de Barcelona, edifici que es va començar a construir al segle XVI i enderrocant el 1843. Considerat una mena de precursor de la Universitat de Barcelona, l'edifici estava adossat a la muralla medieval de la ciutat. Les excavacions han descobert el tram inicial de la muralla del Raval, de finals del segle XIV i s'han trobat restes de la "Real Fundición de Artillería de Bronce de Barcelona", així com una part de la torre nord del portal medieval de la Boqueria, de finals del segle XIV. A la plaça del Teatre s'ha descobert un tram de la muralla medieval de mitjans del segle XIV.

Entre els grans descobriments arqueològics de l'any, destaca especialment la troballa inesperada d'un conjunt funerari format per sis sarcòfags dels segles XIII i XIV, localitzats al Reial Monestir de Santes Creus.

A Girona, les obres per estendre una línia elèctrica subterrània han destapat accidentalment restes de l'antiga galeria sud del monestir de Sant Daniel, enderrocada l'any 1937. La galeria està formada per sis estances, una zona de pati, així com el límit oest del cenobi, dels segles XVI-XVII, amb una presència destacada de ceràmica d'importació italiana.

Al poblat ibèric de Castell, a Palamós, depenent del Museu d'Arqueologia de Catalunya, va caldre fer al novembre una actuació d'urgència per un greu acte vandàlic

que va afectar la cisterna principal i els seus murs adjacents i que va tenir lloc pocs dies després de l'obertura al públic de la plataforma inferior del jaciment, que feia tres anys que estava tancada.

AUGMENTS PATRIMONIALS, DONACIONS, ADQUISICIONS I COL·LECCIÓ NACIONAL

Un dels grans llegats recuperats al llarg del 2024 ha estat el del fotògraf argentí establert a Barcelona des del 1976 Humberto Rivas (1937-2009), que ha estat adquirit per l'Institut de Cultura de Barcelona per formar part de l'Arxiu Fotogràfic de Barcelona (AFB). Bona part d'aquest fons, valorat en 200.000 euros, estava ja dipositat a l'AFB en règim de comodat des del 2017 quan la família del fotògraf va traslladar-lo allà a causa d'una inundació al domicili de Rivas.

D'altra banda, la Col·lecció Nacional, impulsada pel Departament de Cultura de la Generalitat, ha continuat la seva política d'adquisicions al llarg del 2024, amb una inversió de 3.535.486 euros per a les 431 compres que s'han realitzat. A tot això s'han de sumar 152 donacions. La Col·lecció Nacional té en aquests moments cinc línies: Art Contemporani, Fotografia, Còmic i Il·lustració, Art de postguerra i segones avantguardes per a la compra d'obres realitzades entre els anys 1940 i 1980 (nova des del 2023), i Béns Mobles. En total, aquest fons públic ha augmentat el 2024, entre compres i donacions, en més de 23.000 obres d'art i documents ja que s'inclouen els fons que van destinats en règim de dipòsit a museus de tot tipus, biblioteques i arxius. En xifres relatives, el pressupost dedicat a la Col·lecció Nacional ha augmentat el 2024 en més de 400.000 euros, però tenint en compte en aquest càlcul que el 2023 la compra extraordinària del fons del fotògraf Català-Roca va afegir 2 milions d'euros extres al pressupost previst, arribant així a un total de 5 milions d'euros.

En l'apartat d'art medieval i renaixentista, una de les adquisicions destacades va ser el retaule de Santa Úrsula, de Jaume Forner, del segle XVI, que amb aquesta compra ha retornat al seu espai original, el del Reial Monestir de Santes Creus. La Generalitat també ha adquirit el retaule renaixentista de l'Anunciació de la Verge, de Joan Pau Guardiola. Provenient del castell de Montcortès (La Segarra), el retaule està destinat a formar part dels fons del Museu Diocesà i Comarcal de Solsona. També es va adquirir la Taula del Miracle de Sant Martí de l'església de Sant Martí d'Escaladre, una de les portes del retaule major de l'església, que va ser disgregat a inicis del segle XX per ser venut. La peça s'ha dipositat a l'Ecomuseu de les Valls d'Àneu.

Un altre retorn ha estat el d'una peça que de l'antic retaule major de Sant Feliu de Girona, en concret un fragment del lateral de la peça. L'obra ha estat adquirida pels Amics del Museu d'Art de Girona que l'han donada al museu, on es conserva una altra part del retaule.

INICIATIVES DESTACADES EN LA DIFUSIÓ DEL PATRIMONI

Els ulls de la història és un ambiciós projecte de l'Agència Catalana del Patrimoni Cultural del Departament de Cultura, amb l'objectiu de renovar la museografia de cinc monuments catalans: la Roca dels Moros a Cogul, la Cartoixa d'Escaladei, el Conjunt de la Vall de Boí, el monestir de Sant Pere de Rodes i el Castell de Miravet. El 2024 s'han inaugurat dues de les intervencions del projecte -la de Cogul i Scaladei-, amb presentacions, que a més de mostrar el monument i oferir una visita amb un relat renovat, inclou experiències immersives a través d'ulleres virtuals i guies multimèdia, i un complet programa pedagògic destinat als centres d'ESO. Precisament la visita virtual a la Roca dels Moros ha obtingut el premi del jurat i el premi del públic als Lovie Awards 2024, en la categoria de millor pàgina web d'institució cultural europea.

Dins del mateix programa, es va inaugurar al desembre l'Espai Moja, un espai gratuït a la planta baixa del Palau Moja, dedicat a la promoció i difusió del patrimoni cultural

català, amb un relat que també inclou tecnologies immersives. S'espera que la resta de monuments inaugurin el programa al llarg del 2025. El projecte costa en la seva totalitat 10 milions d'euros.

La visita virtual a la Roca dels Moros, impulsada dins del projecte *Els ulls de la història* de l'Agència Catalana del Patrimoni Cultural, ha estat reconeguda amb el premi del jurat i el premi del públic als Lovie Awards 2024, en la categoria de millor pàgina web d'institució cultural europea.

El jaciment d'Empúries també ha inaugurat la renovació de la seva exposició permanent sota el títol *EMPÚRIES. Port de cultures*, amb un nou relat amb 500 objectes en exposició i amb recursos audiovisuals de darrera generació. El Museu d'Arqueologia de Catalunya, museu del qual depèn Empúries, també ha presentat la renovació de la seva col·lecció permanent dedicada a l'Imperi Romà.

Cal destacar la donació a l'Arxiu Nacional de Catalunya de la Col·lecció Verdaguer Panadès, un valuós conjunt de 700 documents —principalment cartes— heretats del poeta Jacint Verdaguer. Igualment rellevant és la incorporació, també per donació, del fons de la Fundació Institut Cambó a la Biblioteca de Catalunya.

Pel que fa a la reflexió sobre el nou paper que han tenir els museus del segle XXI i sobre el seu futur, a l'estiu es va fer públic el projecte *Museu Habitat* per part del director del programa temporal d'assessorament museístic, Manuel Borja-Villel. El projecte pretén debatre sobre el paper social dels museus, amb un conjunt d'activitats -exposicions, arts en viu, tallers, conferències, cinema...- que s'allargaran fins al 2026 en tot el territori català. Durant la segona meitat del 2024, ja han tingut lloc algunes de les activitats del programa, entre les quals cal destacar la trobada internacional *Museu Habitat. Capgirar encanteris* a l'Ateneu Barcelonès.

ARXIUS

L'Arxiu Nacional de Catalunya (ANC) va iniciar a la primavera els treballs d'ampliació de la seva seu de Sant Cugat del Vallès, unes obres que suposaran la creació de nous espais de dipòsit de la documentació, de treball per al personal tècnic, d'esbarjo dels usuaris i per a la realització d'activitats de difusió. En el curs de la primera fase d'ampliació, prevista fins l'estiu del 2025, la superfície de l'Arxiu augmentarà pràcticament un terç, més de 5,2 mil metres. Les obres costaran 9,9 milions d'euros. L'inici de les obres de l'equipament ha coincidit amb la incorporació de Pilar Cueva com a nova directora de l'ANC, en substitució de Francesc Balada.

I nous arxius. A principis d'any es va inaugurar l'Arxiu Comarcal de les Garrigues, a les Borges Blanques, en un edifici de nova planta. De cara al futur, també s'ha decidit la futura ubicació del nou Arxiu Comarcal del Baix Ebre: el Balneari del Porcar a Tortosa.

Pel que fa ingressos destacats a arxius, cal remarcar l'entrada de la Col·lecció Verdaguer Panadès a l'ANC, un conjunt de 700 documents, especialment cartes, heretades del poeta Jacint Verdaguer, que han estat donats per la darrera titular del fons, Maria Rosa Serra i Rovira. De la mateixa manera, a la Biblioteca de Catalunya ha ingressat el fons de la Fundació Institut Cambó, també a través d'una donació. Es tracta de l'arxiu del polític i mecenes, que conté documents personals, correspondència, memòries, discursos, fotografies, dibuixos, documents sonors i audiovisuals, documentació de l'editorial Alpha, monografies impreses i publicacions periòdiques.

DECLARACIONS, COMMEMORACIONS I DISTINCIONS

El Govern ha declarat com a Bé Cultural d'Interès Nacional, en la categoria de Monument Històric, la Casa Sayrach, a Barcelona, i l'església de Sant Joan de Belcaire, a Belcaire d'Empordà. D'altra banda, l'arqueòleg i catedràtic en Prehistòria Eudald Carbonell va rebre la Creu de Sant Jordi per "la seva gran tasca científica i divulgativa dintre del camp de l'arqueologia i la prehistòria".

Pel que fa a les commemoracions s'han engegat les del 150 aniversari de la mort del pintor Marià Fortuny, ha estat l'Any Víctor Balaguer, amb motiu del seu bicentenari, i s'ha recordat els 50 anys de la mort de Pere Bosch Gimpera, considerat el pare de l'arqueologia catalana moderna i impulsor del Museu d'Arqueologia de Catalunya.

PÚBLICS

A l'hora de la redacció d'aquest informe i a falta de xifres oficials en alguns casos, es pot constatar que la majoria de museus i monuments catalans han assolit xifres de visitants similars o superiors a les d'abans de la pandèmia. És una tendència que havia anat confirmant-se en els darrers anys però que en el 2024 ha arribat al seu punt més àlgid. L'exemple més clar és el del Museu Picasso, que amb més 1.130.000 visitants (un 8 % més que el 2023), supera la xifra de l'any 2019, que fins ara era el rècord del museu. També han arribat a xifres prepandèmiques la Sagrada Família, el Teatre-Museu Dalí o el MNAC, que amb un augment del 23 % respecte el 2023, ha arribat als 860.000 visitants, superant la xifra del 2019.

Música

impulsos, urgències i emergències

Esteve Molero

Compositor i comunicador

La vida musical catalana s'expressa en formes i estils diversos, però amb contradiccions. L'activitat musical creix, però es concentra. Davant l'emergència de nous artistes urbans es planteja una urgència en la protecció del patrimoni musical català. Allò que abans era alternatiu s'ha convertit en mainstream; i les expressions tradicionals corren el perill de quedar estancades. Els espais per al gaudi de la música també canvien: els equipaments perden atractiu davant d'altres escenaris, perquè el públic busca experiències. Cal mesurar bé les pulsacions musicals per veure com s'impulsa un Pla integral de la música superat per la velocitat dels canvis en el sector.

L'activitat musical a Catalunya apunta una tendència clara: augmenta, però es concentra. El nombre d'exhibicions musicals (la paraula «concert» ja no defineix amb exactitud el format) creix, i el nombre de programadors, també. En canvi, els caps de cartell, els solistes, les orquestres, els grups, etc. són, en gran proporció, els mateixos. Es repeteixen. A més, l'activitat també es concentra en el territori (les províncies de Lleida i Tarragona són les àrees amb percentatges més baixos). La direcció és aquesta, però les dades de les organitzacions que analitzen la realitat musical no sempre coincideixen. Un exemple: l'Anuari de la Societat General d'Autors i Editors comptabilitza 1.804 concerts de clàssica a Catalunya, mentre que l'Informe de l'Associació Catalana d'Intèrprets de Música Clàssica (ACIC) en compta 2.485. Hi ha una diferència notable, de més d'un 25%. La manca de dades fiables impedeix una anàlisi a fons de la situació i dificulta la presa de mesures de correcció.

L'activitat musical a Catalunya creix, però es concentra en menys artistes i territoris. Es multipliquen les exhibicions i els programadors, però es repeteixen els mateixos noms.

Una de les conclusions de l'informe de l'ACIC és, precisament, la necessitat de «disenyar un portal de recollida de dades de l'activitat de tots els equipaments de titularitat pública». És només a partir d'aquestes dades que es pot reflexionar d'una manera objectiva sobre la nostra realitat musical, a través de l'avaluació. Aquest procés és especialment important a tenir en compte en el moment en què el director de l'Institut Català de les Empreses Culturals, Edgar Garcia, anuncia en una entrevista a l'Anuari de la Música del Grup Enderrock i l'Associació de Representants, Promotors i Màners de Catalunya (ARC): «L'escena musical catalana és vibrant i requereix una constant actualització pressupostària. Hem endegat el Pla d'impuls a partir de la revisió del Pla integral de la música 2017». El perill es troba a impulsar en la direcció equivocada, és clar.

Una altra de les conclusions de l'informe de l'ACIC és la necessitat de «fundar un Institut de Patrimoni Musical Català que generi un projecte musicològic de país». En l'actualitat, aquesta tasca de preservació i difusió del patrimoni musical es fa en bona mesura des de l'associacionisme cultural, amb les limitacions que això comporta. En aquest aspecte, cal destacar la tasca de dues entitats especialment actives. D'una banda, l'Associació Joan Manén, que el febrer de 2024 anunciava: «[Enguany] es commemora el 25è aniversari de la mort d'un compositor català molt rellevant i amb

un extens catàleg d'obres per descobrir: Josep Valls. Qui el recordarà? L'Associació Joan Manén ha impulsat l'edició del seu *Tema variat per a dos pianos*, una obra molt important que podrem sentir de mans del Brugalla & Stambolov Piano Duo (...) a l'Auditori del Conservatori Superior de Música del Liceu». D'altra banda, l'entitat Músics per la Coblà, que el novembre de 2024 va promoure una vetllada històrica al Palau de la Música Catalana: «El concert d'avui és excepcional perquè inclou el catàleg integral de sardanes de Pau Casals, sis composicions que responen a èpoques ben diferents en la seva trajectòria. (...) El repertori de Casals es completa amb *Ball dels dimonis*, una música incidental per al *Misteri de Sant Pere Ursèol* [instrumentació d'Enric Casals]; i *Apunt de sardana*, un fragment d'*El pessebre* instrumentat per Antoni Ros Marbà».

ESPAIS I EMERGÈNCIES

Els tres grans equipaments musicals de Catalunya continuen sent tres centres barcelonins, de caràcter nacional: el Gran Teatre del Liceu, l'Auditori de Barcelona i el Palau de la Música Catalana. Junts concentren el 25 % de la programació catalana, sobretot pel que fa a formacions i gèneres de gran format (simfonisme, òpera, etc.). La tendència, però, és un increment molt notable d'activitats musicals en espais patrimonials, museus, centres cívics, etc., entorns que no han estat dissenyats expressament per a fer-hi música. En canvi, el volum de programació en la resta d'auditoris catalans disminueix lleugerament. «El 83,77 % d'espais [musicals] han programat menys de cinc concerts», segons l'informe de l'ACIC, que afegeix que en un 56,89 % d'aquests espais només hi ha hagut un concert anual. El públic busca, cada vegada més, experiències, sovint associades a altres activitats culturals o turístiques. Un cas extrem (però a tenir en compte!) és el del festival Sónar (que el 2024 ha tingut 154.000 visitants, el 30 % dels quals han estat estrangers): «Dues unitats [d'un vehicle utilitari japonès] van protagonitzar un experiment obert al públic, tant curiós com inusual: trobar, a través del tacte, sons que s'identifiquin amb els sentiments. [Els vehicles] estaven equipats amb una xarxa de sensors repartits per diferents racons i superfícies (...). D'aquesta manera, interactuant amb el cotxe com si fos un instrument musical, era possible crear una melodia única i personalitzada per a cada usuari.»

Els tres grans equipaments musicals de Catalunya —Liceu, Auditori i Palau— concentren el 25 % de la programació. Creixen les activitats musicals en espais no convencionals, mentre que els petits auditoris programen menys.

Adaptar-se a les noves maneres de gaudir de la música (tant en directe com enregistrada) és una necessitat urgent, que demana atenció immediata; si no, la inestabilitat del mercat musical català empitjorarà. Potser, més que d'una urgència, es tracta d'una emergència. I és curiós que la premsa musical catalana faci servir una paraula de la mateixa arrel, «emergent», per referir-se a les noves direccions que emprèn la música popular urbana. L'editorial de l'*Anuari de la Música 2024* posa l'accent en aquesta qüestió: «L'escena musical catalana ha canviat i res ja no tornarà a ser igual. Després dels anys afectats per la pandèmia, ha irromput un nou panorama *mainstream* vinculat al pop urbà i liderat clarament per nous artistes (...). Són la nova generació que es basa en les sonoritats de les músiques urbanes i l'electrònica, que aposta per un nou format a l'escenari —moltes vegades sense banda de músics— i que deixa enrere el model dels anys noranta i dels mil·lennials inspirat en el pop-rock (...). El canvi de paradigma ha provocat que els artistes emergents representin una tercera part de les programacions i dels cartells dels festivals». Efectivament, la irrupció de nous treballs és aclaparadora. El 2024 han presentat enregistraments i gires: Triquell (*FOMO*), Figa Flawas (*La calçotada*), Amics de les Arts (*Les paraules que triem no dir*), El pony pisador (*El pony petit*), Balkan Paradise (*Néctar*), Queralta Lahoz (*Alto cielo - Todo se puso azul*), Vic Mirallas (*Vidas*), A Contra Blues (*Nunca tantos debieron tanto a tan pocos*), Nil Moliner (*Lugar paraíso*), Alizzz (*Conducción temeraria*) o Oques grasses (*Fruit del deliri*).

L'escena musical catalana viu un canvi de paradigma: creix el pop urbà i emergeix una nova generació d'artistes. Els artistes emergents ja ocupen una tercera part dels festivals. Adaptar-se a aquestes noves formes de consum musical és urgent per evitar l'empitjorament del sector.

RECONeixEMENTS

Dos dels Premis Nacionals de Cultura que el CoNCA va atorgar el 2024 van anar a parar a mans de músics, de dones músiques. D'una banda, a la compositora Raquel García-Tomás «per la seva excel·lència en la composició musical amb veu pròpia, fruit d'una sòlida formació i l'aptitud per a la innovació contemporània que li permeten assolir l'equilibri entre l'experimentació amb el so i els recursos visuals sense perdre la capacitat d'emocionar un públic ampli. La seva música ha estat interpretada en sales d'arreu del món. El 2023 ha estat l'any del reconeixement i la consagració de la compositora amb l'estrena de l'òpera *Alexina B.* al Gran Teatre del Liceu i de l'obra coral *Les portes del món* per a la Cantània a L'Auditori». De l'altra, la cantant Mayte Martín «per la seva contribució a la música cantada, especialment dins el flamenc i el bolero, amb una veu i una sensibilitat extremes». Joan Manuel Serrat, que va rebre aquest reconeixement l'any passat, el 2024 ha recollit el Premio Princesa de Asturias de las Artes per ser «una de les figures més destacades de la cançó moderna». Els Premis Enderrock han reconegut a Renaldo & Clara per *La boca agua* (disc de l'any), The Tyets (artista), la Ludwig Band per *Gràcies per venir* (pop-rock), Mushka per *Tas loko mixtape* (músiques urbanes), Clara Peya per *Corsé* i Sílvia Pérez Cruz per *Toda la vida, un día* (cançó, *ex aequo*), Sandra Monfort per *La mona* (folk), Cala Vento per *Cosa linda* (disc en llengua no catalana) i Triquell per *Entre fluids* (disc revelació). En la seva primera edició, els nous Premis 440 (que compten amb el suport de Catalunya Música) han guardonat a Antoni Ros Marbà (honor), Horacio Fumero (trajectòria), Quartet Gerhard (millor disc de clàssica), Carles Blanch i Marc Clos (disc revelació en clàssica), Xavi Torres (millor disc de jazz), Alba Careta (disc revelació en jazz) i Dani Miquel (disc per a públic familiar).

El 2024, dues dones, Raquel García-Tomás i Mayte Martín, han rebut el Premi Nacional de Cultura que atorga el CoNCA. Joan Manuel Serrat ha estat distingit amb el Premi Princesa d'Astúries de les Arts.

ADÉU A JORDI BONELL

El 18 de novembre va morir un dels músics de jazz catalans més importants i influents, el guitarrista Jordi Bonell. Formava part d'una generació de músics que es van formar escadusserament en el clàssic al Conservatori Municipal de Barcelona, però que van fer el seu aprenentatge real tocant en directe, en una època en què hi havia molts grups musicals i molts espais on compartir música en directe. Mig segle després, la situació s'ha invertit. A Barcelona hi ha tres centres acadèmics (Liceu, Taller de Músics i ESMUC) en què es pot estudiar l'especialitat de jazz, però, en canvi, gairebé no hi ha espais on tocar. Els alumnes arriben als centres superiors provinents de les discretes seccions de «música moderna» de les escoles i conservatoris d'arreu de Catalunya, tot i que un gran percentatge del planter prové del projecte Sant Andreu Jazz Band (liderat per Joan Chamorro dins la barcelonina Escola de Música de Sant Andreu). Els músics de jazz catalans tenen pocs espais on tocar. Els músics de jazz catalans joves, menys. La Fundació Catalunya La Pedrera organitza el festival Talents Jazz, amb la presència de joves solistes com a protagonistes. Però la majoria de músics, quan emprenen les seves carreres professionals en la recerca de la projecció, actuen principalment a l'estranger. Ho demostren les agendes de dos joves jazzistes avui artísticament consolidades: Andrea Motis (*Febrero*) i Rita Payés (*De camino al camino*), que durant el 2024 han presentat els seus àlbums internacionalment.

ADÉU A DAGOLL DAGOM

Després de cinquanta anys en escena, la companyia teatral Dagoll Dagom ha cessat la seva activitat. Entre les obres de Dagoll Dagom d'aquestes cinc dècades han destacat els musicals de creació, que han donat espai a les composicions d'Albert Guinovart (*Mar i Cel*, *Flor de Nit*, *Scaramouche*), Joan Vives (*Glups!*, *T'odio, amor meu*), Jaume Sisa (*Antaviana*, *Nit de Sant Joan*), els germans Ten (*La família irreal*) o Andreu Gallén (*T'estimo si he begut*, *L'alegria que passa*). Originalment, *L'alegria que passa* és una obra de teatre amb text de Santiago Rusiñol i música incidental d'Enric Morera, programada per última vegada el 2007 a Sitges, arran de la commemoració dels setanta-cinc anys de la mort de Rusiñol. El portal Teatremusical.cat disposa d'un arxiu d'aquest gènere que abasta més de cent cinquanta anys de creacions de música i text, que rarament es programen. Així, noms de músics catalans tan importants com Joan Viladomat, Joan Gay, Felip Pedrell, Joan Suñé, Cànida Pérez, Lluís Badosa, Vicenç Martín Quirós i Josep M. Torrens, entre d'altres, corren el perill de difuminar-se en la indiferència en què es troben.

Després de cinquanta anys de trajectòria, Dagoll Dagom ha posat fi a la seva activitat teatral. La companyia ha deixat empremta amb musicals emblemàtics com *Mar i Cel*, *Antaviana* o *L'alegria que passa*. La companyia ha estat clau en la renovació del teatre musical català, treballant amb compositors com Guinovart, Sisa o Gallén.

Un dels autors actuals que més atenció dedica al gènere del teatre musical és Arnau Tordera, que el 2024 va presentar el muntatge *Sardana Súperstar*, en coproducció amb la Fira Mediterrània de Manresa i el Teatre Kursaal. Tot i que es va estrenar dins les activitats de Manresa com a capital de la sardana, no queda clar si l'obra busca la reivindicació o la caricaturització de la dansa i el so de la cobla. Les declaracions de l'autor («pot agradar a qui pensa que odia les sardanes») hi afegeixen confusió. Durant la capitalitat manresana també es va estrenar la producció *Tres Quartans*, on les intencions queden més clares: «A partir de la cobla de tres quartans, precursora de la cobla de sardanes actual, i descendent de la cobla de ministres ressenyada en molts documents medievals catalans, Jordi Molina (tenora), Lluís Ribalta (bateria i percussions) i Manel Camp (piano i composició) presenten una proposta de concert amb voluntat de continuar indagant en la tradició, però amb la mirada posada en el present i futur de la cultura i la música a casa nostra». A més de *Tres Quartans*, durant el 2024 Manel Camp també ha publicat un treball discogràfic, promogut pel Festival de Música i Sensacions d'Òrrius: *Estimar*.

ANIVERSARIS

El 2024 va iniciar-se una commemoració oficial relacionada amb la música: el bicentenari del naixement Josep Anselm Clavé, que s'allargarà fins al maig de 2025. L'Any Clavé, comissariat per Anna Costal, ha agrupat més de trenta entitats culturals amb la voluntat «de situar la trajectòria de Josep Anselm Clavé en el context social i polític del seu temps. També es vol donar a conèixer les seves accions i la seva obra com un projecte global que pretenia transformar l'Espanya contemporània a partir dels valors republicans del segle XIX, molt abans de la irrupció del catalanisme polític i de la idealització o folklorització de la seva figura. Altres objectius de l'Any Clavé són entendre el seu llegat poètic, musical, periodístic i polític en el seu conjunt, des d'una perspectiva que inclogui tots els àmbits acadèmics que l'han estudiat: la ciència política, la història contemporània, el periodisme, els estudis literaris, la musicologia. I també posar en valor l'activitat que les societats corals claverianes han desenvolupat des del segle XIX fins a l'actualitat i el patrimoni documental i musical que es conserva en arxius públics o en les seues socials de les mateixes entitats».

El Centre Artesà Tradicionàrius ha fet trenta anys, aniversari amb el qual, en paraules de la seva directora, Carol Duran: «[Volem] tornar als orígens del festival amb la mis-

sió de reivindicar la lluita per la llengua, la cultura, la música i la dansa. Tornem als orígens i ens centrem en aquesta recuperació i divulgació de propostes dels Països Catalans». En el terreny de la música tradicional, l'històric FIMPT, el Festival Internacional de Música Popular Tradicional de Vilanova i la Geltrú, amb més de quatre dècades de trajectòria, es manté, però perd l'hegemonia davant d'un altre festival del municipi: Vida, que el 2024 ha arribat a la desena edició. Pot haver-hi una saturació de festivals, a Catalunya? Segons declaracions d'Edgar Garcia, director de l'Institut Català d'Empreses Culturals: «Ja fa anys vam definir el concepte *País de Festivals* i és cert que el suport públic ha facilitat que sorgeixin arreu, i que donen continuïtat a les propostes de festa major. I hi ha una gran demanda per part de la ciutadania de gaudir de continguts musicals. No em preocupa la saturació de festivals, sobretot a partir de la descentralització i la desestacionalització. El problema: la repetició d'artistes i la pèrdua de diversitat».

El 13 de febrer de 1999 va morir Carles Sabater, actor i cantant del grup de pop-rock Sau. El seu *Boig per tu* es pot considerar com una de les cançons catalanes de més difusió internacional, a través de les versions de Luz Casal, Dyango, Josep Carreras, Jack Lucien, Chocolat i, sobretot, la de Shakira, que la va enregistrar tant en català com en castellà. Per als vint-i-cinc anys del seu traspàs, el periodista Pep Blay ha publicat el llibre *Cor trencat, mort i vida de Carles Sabater*: «Per a tots aquells que desitgin comprendre millor la vida d'un dels grans mites de la música catalana».

PER ACABAR, DUES OPINIONS PERSONALS

L'any 2024 Catalunya va acomidar-se de Núria Feliu, que va traspasar en èpoques de pandèmia (el juliol de 2022). El Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya va impulsar dos grans actes d'homenatge: una exposició al Palau Robert (comissariada pel periodista Òscar Dalmau) i un concert al Palau de la Música Catalana (amb la presència de quinze artistes convidats). A la inauguració de l'exposició vaig saludar un Xavier Cubedo (director musical de la cantant de Sants) nostàlgic, que sense jo demanar-li res em va dir: «Amb la Núria vaig passar els millors anys fent de músic, vint anys! Però a partir de 1985 el nostre ofici s'ha anat precaritzant, any rere any, fins a la situació penosa d'avui». Per la seva banda, Enric Majó (director artístic del concert al Palau dedicat a Núria Feliu) em va dir: «Crec que mai no havia vist uns actes institucionals tan importants dedicats a una artista catalana. La Núria era molt popular, és veritat, però aquestes mostres de reconeixement als nostres artistes haurien de ser més habituals». Són opinions molt rellevants, perquè les expressen, des de la distància de la senectut, personalitats de gran experiència, criteri i sensibilitat.

El 2024, el Departament de Cultura va organitzar una exposició al Palau Robert i un concert al Palau de la Música per retre homenatge a Núria Feliu, que va traspasar en èpoques de pandèmia.

Llengua catalana

La llengua catalana a Catalunya el 2024, entre el fatalisme i l'esperança

Miquel Àngel Pradilla Cardona

Catedràtic de Sociolingüística Catalana de la Universitat Rovira i Virgili

La història social de la llengua catalana és plena de debats sobre el seu esdevenidor. Això és degut al fet que no s'han aconseguit satisfer les condicions necessàries perquè transite còmodament en el seu ecosistema històric i territorial. Els auguris sobre la seua viabilitat futura de tant en tant generen notícies cridaneres, que provoquen debats encesos entre una població amatent a dir-hi la seua. No en va, Joshua Fishman, el pare de sociologia del llenguatge, en una visita que va fer a Catalunya, va acabar conclouent que tot catalanoparlant era un sociolingüista en potència. Aquesta reflexió ve a tomb del pessimisme col·lectiu que s'ha instal·lat al voltant de la vitalitat i el futur de la llengua catalana. Una percepció, poca broma, que no és innòcua: té conseqüències en l'autogestió dels capteniments comunicatius en un entorn multilingüe. El català, certament, està patint els embats de tot un conjunt de factors que en dificulten la seua confortabilitat. Tanmateix, continua sent la llengua minoritzada que té més possibilitats de reeixir en l'entorn homogeneïtzador que ha generat una globalització depredadora. Som en un moment crucial i caldrà fer molt bé les coses per reiniciar amb fermesa el camí cap a la normalitat lingüística.

VITALITAT DE LA LLENGUA A LA COMUNITAT LINGÜÍSTICA

A l'hora de valorar la salut de la llengua catalana és recomanable fer-ho des d'algun dels models que tenim a l'abast. El mètode no fa el contingut però l'ajuda a emergir d'una manera ordenada. La teoria de la vitalitat etnolingüística ens ofereix una estructura argumentativa solvent, posada a prova en la nostra tradició sociolingüística en ocasions diverses. M'estic referint als postulats que ja fa prop de mig segle ens van arribar a través de Giles, Bourhis i Taylor (1977). En contextos multilingües el model proposa analitzar tres grans grups de factors, l'estatus, els factors demogràfics i el suport institucional. L'avaluació dels diferents espais d'investigació que contenen els esmentats factors estructurals ens hauria de permetre elaborar una diagnosi pretesament empírica. Aquesta mirada desapassionada, fonamentada en la imparcialitat de les dades, és la responsable de definir allò que anomenem *vitalitat etnolingüística objectiva*. Tanmateix, a l'altra cara de la moneda hi trobem reflectida una altra mirada, més íntima i personal, que descansa en la percepció del grup lingüístic escrutat i de la resta de grups que hi comparteixen ecosistema comunicatiu. En diem *vitalitat etnolingüística subjectiva* i no em puc estar d'alertar que mobilitza actituds i comportaments que poden arribar a ser determinants en la mateixa viabilitat comunicativa de la llengua explorada.

Lògicament, un informe d'aquestes característiques no permet portar a terme una anàlisi exhaustiva del conjunt de factors apuntats. D'altra banda, les aproximacions fetes per les persones que m'han precedit en l'elaboració els darrers anys d'aquest informe ja han posat damunt la taula tot de qüestions fonamentals, que es deriven de l'estudi de l'*Enquesta d'Usos Lingüístics de la Població* de l'any 2018 a Catalunya. Després m'hi referiré sintèticament a l'hora de donar una visió de conjunt amb la resta dels territoris que, llevat del País Valencià i Andorra, encara no han avançat en l'elaboració d'enquestes demolingüístiques. A partir de les noves dades, les de 2023, acabades de presentar, mirarem de refer la interpretació de la dinàmica soci-

olingüística de la llengua catalana. Una dinàmica que ens convé objectivar i, alhora, contrastar amb la percepció subjectiva d'una població instal·lada majoritàriament en una visió fatalista sobre l'esdevenidor del català.

A l'hora de valorar la salut de la llengua catalana és recomanable fer-ho des d'algun dels models que tenim a l'abast. El mètode no fa el contingut però l'ajuda a emergir d'una manera ordenada.

Si considerem la comunitat lingüística en la seua globalitat —la *catalanofonia*, com m'agrada de referir-m'hi—, l'avaluació de la capacitat d'atracció (o de retracció) del català hi presenta situacions antitètiques. D'entrada, a partir de les dades disponibles fins a 2018, s'hi pot observar una retracció territorial avançada, atès que hi ha regions —l'Alguer i la Catalunya del Nord— on la interrupció de la transmissió lingüística intergeneracional mostra una vigència plena. Alhora, però, a Catalunya, Andorra i les Illes Balears aquest indicador és positiu, mentre que a la Franja es manifesta neutre. Capítol a part mereix la situació d'aquesta variable al País Valencià. En aquesta circumscripció administrativa, els resultats de l'enquesta oficial de 2021 apunten clarament cap a una represa de la interrupció lingüística, posant fi a un període d'estabilitat general de la variable. Sens dubte, una molt mala notícia atès el pes demogràfic d'aquest territori, un terç del total de la població de l'àmbit lingüístic de la llengua catalana.

Si considerem la comunitat lingüística en la seua globalitat —la *catalanofonia*, com m'agrada de referir-m'hi—, l'avaluació de la capacitat d'atracció (o de retracció) del català hi presenta situacions antitètiques.

El contrast entre la *llengua inicial* i la *llengua d'identificació* és una altra manera d'aprofundir en la diagnosi sobre la capacitat d'atracció d'una llengua. El resultat de l'operació és positiu a Andorra, Catalunya i les Illes Balears, que com hem vist en la variable anterior conformen un espai on el català mostra una capacitat d'atracció relativament positiva. Novament, a l'Alguer i la Catalunya del Nord, la dinàmica és força negativa, mentre que a la Franja els resultats mostren un equilibri entre les dues variables. Al País Valencià, la interpretació dels resultats a partir de les dades de l'enquesta de 2021 requereix anàlisis més aprofundides d'un fenomen que es mostra amb molta vigorositat. M'estic referint a l'emergència d'un col·lectiu que exhibeix una identificació múltiple (valencià i castellà) (20 %) que supera percentualment el del valencià com a llengua d'identificació exclusiva (17,4 %). Uns col·lectius que conviuen desequilibradament amb els que tenen el castellà com a llengua inicial (60 %) i d'identificació (53,5 %), clarament majoritaris.

Allà on s'ha produït una percepció més clara de l'escassa confortabilitat del català és en la valoració dels usos. La crisi d'usos que experimenta la llengua catalana —amb intensitats diferents en funció dels territoris— és patent en els resultats de les enquestes a l'abast.

Allà on s'ha produït una percepció més clara de l'escassa confortabilitat del català és en la valoració dels usos. La crisi d'usos que experimenta la llengua catalana —amb intensitats diferents en funció dels territoris— és patent en els resultats de les enquestes a l'abast. Si posem la lupa en la variable *llengua habitual*, ens adonarem que, més enllà de la distància percentual amb els usos del castellà, només mostra una correlació positiva a Andorra i Catalunya. Una correlació favorable que, tanmateix, col·lideix amb uns usos generals, sovint atenuats per normes d'ús (*norma de convergència lingüística*) desfavorables a la llengua catalana en les converses intergrupals o en les interaccions amb desconeguts. En aquesta ocasió, els mals resultats a les Illes Balears deuen tenir a veure amb l'especificitat comunicativa d'un territori on s'han de satisfer les necessitats comunicatives d'una població important de residents ocasionals, de procedència molt diversa, que no coneixen o coneixen amb dificultat la llengua catalana.

Fins aquí, he fet una valoració sumària de la capacitat d'atracció del català en tot el seu àmbit territorial. Les variables triades i les correlacions proposades han donat resultats positius a unes regions i negatius a unes altres. Això, però, podria induir a una percepció valorativa segons la qual la vitalitat i l'ús de la llengua en regions com Andorra, Catalunya i (en menor mesura) les Illes Balears és raonablement bona. Malauradament, la vitalitat etnolingüística objectiva de la llengua en els territoris on les dades són més positives no pot deixar de considerar l'estadi de minorització amb què també es troben.

Com he indicat, el propassat dimecres 19 de febrer, la Generalitat de Catalunya, representada per l'IDESCAT i el Departament de Política Lingüística, va fer públics els resultats de l'*Enquesta d'usos lingüístics de la població* de 2023. L'enquesta en qüestió forma part d'una sèrie demoscòpica que es remunta a l'any 2003 i constitueix una eina imprescindible per a l'anàlisi de la situació del català les dues darreres dècades. La meua valoració dels resultats defineix una situació ambivalent, amb llums i ombres. Sense dubte, la situació actual de la llengua catalana és d'una elevada complexitat i mereix anàlisis ponderades. Així, d'una banda, les dades han aportat informacions que es podrien catalogar com a negatives i, de l'altra, també han aportat notícies positives. Una de les informacions més preocupants és la constatació del retrocés sostingut dels indicadors corresponents a la base demolingüística (llengua inicial i llengua d'identificació) i als usos de la llengua catalana (llengua habitual i àmbits d'ús). També s'han matisat algunes dinàmiques d'atracció anteriors (decalatge entre llengua inicial i d'identificació). En el vessant positiu destaca la fortalesa de la transmissió lingüística intergeneracional, l'increment en nombres absoluts de coneixedors de la llengua i l'interès dels nouvinguts per accedir a la llengua catalana. Així mateix, pendent d'una valoració més aprofundida, és destacable l'emergència de constructes bilingües, especialment en la identificació i els usos de la llengua.

En relació amb l'estatus de la llengua és fonamental que comencem a reavaluar la catalogació de prestigi del català com a llengua minoritzada.

Tot plegat, s'ha donat en un context de multilingüisme extrem, que situa el factor demogràfic al bell mig de la diagnosi. Les migracions, doncs, han esdevingut protagonistes d'una causalitat que requereix encara molta recerca que n'avalue rigorosament l'impacte. A propòsit d'això, la composició de la població mostra uns canvis que tendencialment porten a una pèrdua de pes dels nats a Catalunya i a la resta de l'Estat, mentre que els nats a l'estranger van guanyant presència, fins a representar prop d'una quarta part dels residents

En relació amb l'estatus de la llengua és fonamental que comencem a reavaluar la catalogació de prestigi del català com a llengua minoritzada. Es tracta d'una llengua que actualment competeix de manera desigual amb les dinàmiques comunicatives d'una globalització socioeconòmica homogeneïtzadora. I ho fa —anem ara al factor de suport institucional— en uns contextos estatals que imposen un sostre de vidre a l'autogestió d'un multilingüisme extrem i al tracte igualitari entre les llengües oficials. La regulació legislativa els darrers anys ha esdevingut, doncs, una cotilla que, lluny d'eixamplar-se, estreny cada cop més. Així, sota la fal·làcia de pèrdua de pes del castellà, des del 2010 ençà (sentència del Tribunal Constitucional 31/2010 i jurisprudència posterior) la deconstrucció del concepte de llengua pròpia que emparava les anomenades llengües autonòmiques ha trabucat la preeminència que se'n derivava.

La dinàmica glotopolítica, això és, les relacions de poder entre els grups lingüístics en contacte (i sovint en conflicte), el 2024 ha experimentat canvis importants en les tres grans circumscripcions administratives de l'Estat espanyol. Així, si en les dues darreres legislatures el poder el van ostentar lideratges que —si més no programàticament— estaven a favor de la revitalització de la llengua, en la legislatura actual, al País Valencià i a les Illes Balears la gestió del multilingüisme és en mans d'ideologies que promociónen un capital lingüístic on el català té un paper clarament subaltern. Sobre la situació a Catalunya, centre d'atenció principal d'aquest informe, m'hi referiré més avant.

Al País Valencià, el Partit Popular va guanyar les eleccions autonòmiques del juny de 2023. Va formar govern tot negociant un acord d'investidura que convertiria en president de la Generalitat Valenciana Carlos Mazón. L'acord preveia que VOX ocupés una vicepresidència i dues conselleries. Per a l'avinentosa que ens ocupa, és important destacar que la vicepresidència primera i la conselleria de Cultura i Esports va ser ocupada per Vicente Barrera. Des d'aquest precís moment l'acció institucional va iniciar una política d'hostilitat desacomplexada cap al valencià i els agents socioprofessionals que s'han ocupat de la seua promoció i de la defensa de la seua pertinença a una comunitat lingüística que depassa els límits estrictes del territori valencià. Em refereixo al món editorial, l'associacionisme lingüístic i, de manera especial, el món educatiu.

La dinàmica glotopolítica, això és, les relacions de poder entre els grups lingüístics en contacte (i sovint en conflicte), el 2024 ha experimentat canvis importants en les tres grans circumscripcions administratives de l'Estat espanyol.

En relació amb aquest darrer àmbit, l'amenaça d'un canvi de model que secundaritzés la llengua històrica es va substanciar amb la promulgació de l'anomenada *Llei de llibertat educativa* (Llei 1/2024 de juny, de la Generalitat, per la qual es regula la llibertat educativa). De la seua gestió, se'n va encarregar el conseller José Antonio Rovira, que va assumir les competències de cultura en el marc d'una reestructuració motivada per la sortida de VOX del govern el juliol de 2024. La llei en qüestió regula l'ús de les tres llengües vehiculars i la tria de l'anomenada *llengua base* a càrrec de pares o tutors dels alumnes. La llei, a més, descansa en una contextualització que posa èmfasi en la convivència harmònica de valencià i castellà en el marc d'una situació de bilingüisme simètric i sosté que la llei anterior, l'anomenada *Llei de plurilingüisme* (2018) discriminava el col·lectiu castellanoparlant. Diverses institucions han elaborat informes molt crítics amb els propòsits de la llei. El preparat per un grup d'experts de la Universitat de València conclou que la llei desprotegeix l'ús instrumental del valencià a l'escola i l'aboca a una situació de subordinació. Es tracta d'una «discriminació profunda del valencià, reflex d'unes relacions de poder asimètriques i d'uns desequilibris socials evidents».

Novament, el sector educatiu ha estat el focus més important del conflicte lingüístic.

A les Illes Balears, tal com al País Valencià, l'onzena legislatura es va iniciar al juliol de 2023. El Partit Popular governa en minoria amb el suport de VOX des de fora del govern. La feblesa d'aquesta conjuntura durant el que portem de mandat de la nova presidenta de la Generalitat, Margalida Prohens, ha generat tensions freqüents, molt sovint associades a la radicalitat dels postulats lingüísticoculturals de la formació d'ultradreta, contrària a qualsevol acció revitalitzadora del català.

Novament, el sector educatiu ha estat el focus més important del conflicte lingüístic. La mesura més cridanera ha estat la presentació del Pla pilot de lliure elecció de llengua. Com al País Valencià, la llibertat de tria lingüística ha esdevingut l'ariet emprat contra el català, de bracet del discurs de la imposició del català i la discriminació dels castellano-parlants. Val a dir, però, que el pla en qüestió, titllat de segregacionista pels sectors cívics i educatius i els partits polítics a l'oposició, ha obtingut una resposta contundent per part del gros de la comunitat educativa. Així, un cop tancat el període de matriculacions de setembre de 2024, l'Assemblea de docents informava que un 78 % de les famílies havien escollit el català i només un 3 % de centres s'hi havia adherit.

LA PERCEPCIÓ DEL PRESENT I EL FUTUR DE LA LLENGUA A CATALUNYA

A finals de l'any 2024, el Centre d'Estudis d'Opinió (CEO) va fer públics els resultats de l'*Enquesta sociopolítica 2024-2*, que tenia com a objectiu conèixer l'opinió dels catalans i les catalanes sobre temes diversos. A més del gènere, els usos del temps, la immigració, les identitats i el medi ambient, l'enquesta demanava parer sobre

diferents qüestions vinculades a les llengües de l'ecosistema comunicatiu català. Així, amb la formulació d'una bateria de preguntes s'analitza la situació present i la previsió de futur del català, la freqüència de comunicació en les diferents llengües del nostre mosaic lingüístic, la preferència i el comportament lingüístic en les interaccions amb persones que no parlen la mateixa llengua, la presència d'aquestes llengües en el comerç, els usos lingüístics, les oportunitats per aprendre el català i el castellà, el grau d'acord amb el domini de la llengua catalana i castellana i, finalment, la importància d'aprendre aquestes llengües. Sense dubte, aquest instrument demoscòpic ens aporta informacions actualitzades i rellevants, especialment per a la caracterització de la *vitalitat etnolingüística subjectiva* de la llengua catalana. Per a l'avinentsa que ens ocupa en destacaré algunes.

A finals de l'any 2024, el Centre d'Estudis d'Opinió (CEO) va fer públics els resultats de l'*Enquesta sociopolítica 2024-2*, que tenia com a objectiu conèixer l'opinió dels catalans i les catalanes sobre temes diversos.

Pel que fa la situació actual del català, més de la meitat de la població (53 %) considera que ha empitjorat. Aquesta sensació de reculada té en el grup dels catalanoparlants el gros dels seus valedors (vuit de cada deu). En l'altre gran grup lingüístic, el castellanoparlant, d'una banda, hi predomina lleugerament la valoració que la situació de la llengua catalana es manté igual i, de l'altra, també hi ha un terç dels membres que se suma a la percepció d'agreujament de la seua vitalitat.

Pel que fa la situació actual del català, més de la meitat de la població (53 %) considera que ha empitjorat.

Quant a la percepció del futur, les sensacions dels enquestats mantenen les grans línies d'opinió apuntades sobre la consideració del present de la llengua. En aquesta ocasió, quasi la meitat de la població (46 %) és del parer que la situació empitjorarà. Novament, el col·lectiu catalanoparlant acumula el gros dels auguris fatalistes (67 %), mentre que el grup castellanoparlant mostra una percepció de futur més variada, amb un 39 % de persones que creu que es mantindrà igual i un terç (33 %) que considera que empitjorarà.

Finalment, a la pregunta sobre la consideració del català com una llengua amenaçada, dos de cada cinc persones (40 %) responen afirmativament, mentre que un terç (33 %) creu que té el futur assegurat. En aquesta ocasió, la percepció d'amenaça és majoritària entre el grup dels nascuts a Catalunya (51%), mentre que les xifres disminueixen sensiblement entre els nascuts a la resta de l'Estat (22%) i a l'estranger (29 %).

D'aquests primers resultats es desprèn que la majoria de la població ha interioritzat una percepció catastrofista, tant en la valoració del present com en la projecció del futur de la llengua. Com s'ha dit, aquest estat d'opinió, més enllà dels graus de severitat que ens aporta la interpretació de les dades demolingüístiques (la *vitalitat etnolingüística objectiva*), pot acabar mobilitzant actituds contraposades en relació amb els esforços a assumir pels diferents grups lingüístics. En un extrem hi trobaríem el reforçament reactiu d'actituds i comportaments favorables a l'ús del català i en l'altre la renúncia a participar en el procés de revitalització d'una llengua el futur de la qual seria la desaparició.

D'aquests primers resultats es desprèn que la majoria de la població ha interioritzat una percepció catastrofista, tant en la valoració del present com en la projecció del futur de la llengua.

Anem ara a la freqüència de comunicació en català. La primera diagnosi situa l'ús del castellà en una setmana normal (51%) 9 punts percentuals per damunt de l'ús del català (42 %). Es tracta d'un capteniment que té en el grup d'homes menors de 35 anys el principal avalador. Alhora, tot i que sense grans diferències, l'increment de l'edat defineix una tendència que millora l'ús de la llengua catalana.

D'altra banda, el col·lectiu castellanoparlant considera molt majoritàriament que pot emprar la seua llengua en tots els àmbits de la vida (83%). Aquest percentatge davalla considerablement quan ens referim al grup catalanoparlant, en el qual poc més de la meitat dels seus membres (53 %) mostra la mateixa satisfacció. Així mateix, la diferència entre els dos grups lingüístics quant al fet d'haver de canviar de llengua «per evitar problemes» és també molt significativa: el canvi de llengua afecta més de la meitat dels catalanoparlants (52%) enfront del 22 % de castellanoparlants. A la llum del que s'ha dit, es corrobora que les actuals pautes comunicatives afavoreixen sensiblement l'ús de la llengua castellana, una qüestió que la política lingüística institucional no pot deixar de considerar.

Un altre dels apartats de l'enquesta s'ocupa de la preferència lingüística en els usos interpersonals. En aquest sentit, m'agradaria alertar que la tria lingüística dels parlants pot perfectament no descansar en una decisió fonamentada i reflexiva, ans al contrari, sol ser inconscient. I s'ha acabat rutinitzant a partir de l'anàlisi prejudiciosa d'una situació, que ha acabat naturalitzant tot de comportaments comunicatius anòmals. Només així es pot interpretar l'actitud de preferència majoritària dels catalanoparlants d'emprar el castellà amb castellanoparlants (62%). En aquest sentit, ara ja referint-nos al comportament i no a l'actitud dels catalanoparlants, observem que només un 6 % es manté en català i un 20 % ho fa la majoria de les vegades. El 74 %, en canvi, canvia sempre o la majoria de les vegades cap al castellà, tot establint un comportament més negatiu que el que delata el 62 % de preferència actitudinal a emprar el castellà.

Quan ens referim a la preferència dels membres del col·lectiu castellanoparlant en la comunicació amb els del catalanoparlant, una lectura positiva és la que es desprèn de l'opinió que més de la meitat prefereixen emprar el català (52%). Això demostra clarament que la norma de convergència lingüística no és unidireccional, de manera que amb l'avanç en la bilingüïtzació del grup castellanoparlant, aquest, si més no potencialment, ha deixat de tenir un comportament passiu en la conversa intergrup al.

Un altre apartat força interessant de l'enquesta és el que fa referència al grau d'acord amb els usos lingüístics. Ja m'he referit al fet que les pautes d'ús es consoliden a partir de la naturalització d'uns comportaments definits per les circumstàncies sociohistòriques i contextuals. La significació social que adquireixen els usos de les llengües en contextos multilingües sol conformar una mena de consens social que sanciona el seu incompliment. Una de les preguntes de l'enquesta aborda la consideració social de «mala o bona educació» a la praxi de mantenir-te en la llengua pròpia quan l'interlocutor et parla en una altra. En aquest sentit, si més no actitudinalment, sorprèn constatar que l'assignació de «bona educació» al fet de respondre en català quan et parlen en català (78%) supera clarament la situació de respondre en castellà quan et parlen en castellà (63%).

LA INTERVENCIÓ SOBRE LA LLENGUA: TOP DOWN VS. BOTTOM UP

Una acció planificadora multidimensional

La intervenció sobre la llengua, això és, la política i la planificació lingüística, implica un abordatge multidimensional. De manera sintètica se sol parlar de l'acció des de dalt (*top down*) i des de baix (*bottom up*). A Catalunya, des de dalt, tenim tot un conjunt d'agents que treballen per millorar la confortabilitat de la llengua catalana. Sense voluntat d'exhaustivitat, podríem esmentar tot un seguit de departaments del govern autonòmic que intervenen en àmbits diversos, com la cultura, l'educació, la sanitat, el món socioeconòmic, etc. Sens dubte, la gran novetat que ha presentat la conformació del govern català sorgit de les eleccions del 12 de maig de 2024 és la creació d'un Departament de Política Lingüística, amb el conseller Francesc Xavier Vila al capdavant. La continuïtat del secretari de Política Lingüística de l'anterior legislatura s'ha d'entendre com un dels acords del pacte de govern que el nou president socialista de la Generalitat de Catalunya, Salvador Illa, va negociar amb Esquerra Republicana a l'hora d'aconseguir el seu suport.

La intervenció sobre la llengua, això és, la política i la planificació lingüística, implica un abordatge multidimensional.

En aquesta relació d'agents planificadors hi ocupen un lloc destacat institucions com el Consorci per a la Planificació Lingüística, la Institució de les Lletres Catalanes i l'Institut Ramon Llull, entre d'altres. L'Institut d'Estudis Catalans, sobretot en relació amb la gestió que fa del corpus normatiu, també formaria part de la constel·lació d'entitats acabades d'esmentar.

Més enllà de les complicitats i/o les discrepàncies *top down* i *bottom up*, és interessant de constatar que la revitalització de la llengua catalana a Catalunya compta amb un entramat institucional i social remarcable.

L'acció des de baix, des de la societat civil, igualment mostra una agentivitat coral, que dota d'una extraordinària riquesa el conjunt d'intervencions destinades a aconseguir per a la llengua catalana la normalitat que li pertoca. És l'espai d'intervenció d'entitats amb una gran capil·laritat social, com la Plataforma per la Llengua, Òmnium Cultural, la Coordinadora d'Associacions per la Llengua Catalana (CAL) i la Federació d'Organitzacions de la Llengua Catalana (FOLC), entre d'altres. En un informe d'aquestes característiques enumerar les accions portades a terme resultaria inabastable. Plataforma per la Llengua, sense anar més lluny, ens ofereix un informe anual d'activitat molt complet que es pot consultar en línia.

L'ACCIÓ DE GOVERN EN MATÈRIA DE POLÍTICA LINGÜÍSTICA (STATUS PLANNING)

Una proposta ambiciosa.

Per a l'avinentesa que ens ocupa centraré la meua anàlisi en l'acció portada a terme per la Secretaria de Política Lingüística, entre gener i agost, i el flamant Departament de Política Lingüística, la resta de l'any 2024.

La primera constatació a fer és la definició programàtica d'una línia continuïsta, impulsada a partir de setembre de 2024 amb la creació d'una nova estructura, molt més generosa en personal i recursos. La creació d'un nou organigrama ha centrat, doncs, els primers passos del nou ens planificador. Així, a més d'una secretaria general, també s'han creat dues direccions generals, la d'Accés al coneixement i impuls de l'ús del català i la de Política Lingüística en els àmbits tecnològic i audiovisual. D'aquesta manera, es preveu atendre les necessitats de la llengua en els àmbits tradicionals de la millora competencial i de l'increment de l'ús, d'una banda, i de l'altra, en el de l'augment de la presència en el món digital, avui un repte peremptori davant la nova dinàmica comunicativa que ha generat aquesta nova ecologia comunicativa. Des de la secretaria general, amb la intenció de dotar d'un caràcter transversal la intervenció sobre la llengua, s'han assumit les tasques d'estratègia i de coordinació de les accions de govern. Així, al costat del conseller Vila, han emergit nous professionals que s'hauran d'ocupar de greixar l'estructura dissenyada: a destacar, Montse Sendra, com a cap de gabinet; Joan Santanach Suñol, que fa de secretari general, i Vanessa Bretxa i Roger Serra, com a directors de les dues direccions generals creades.

A manera de síntesi, tot seguit apuntaré les línies d'actuació portades a terme. D'entrada és important destacar l'increment substancial del pressupost i les actuacions dedicades a la formació i l'acreditació en llengua catalana i a la política lingüística en general. En l'àmbit escolar, la intervenció portada a terme ha incidit en la formació dels docents, la revisió del funcionament lingüístic de molts centres i l'avaluació de la competència oral de l'alumnat. En l'àmbit universitari s'ha avançat en el desplegament del Pla d'enfortiment de la llengua catalana. L'aprenentatge del català també ha vist incrementats els recursos destinats. I la millora d'hàbits favorables a l'ús interpersonal del català ha estat objecte d'atenció. El coneixement i el foment de l'ús del català en el món socioeconòmic i l'àmbit de la salut han fonamentat intervencions

diverses. S'ha impulsat la presència de la llengua en l'entorn audiovisual i les xarxes, amb una atenció especial al sector dels videojocs. L'increment de les tecnologies lingüístiques en català s'ha posat en un lloc preferent. L'àmbit judicial també ha estat atès i s'ha treballat per a l'assoliment de l'oficialitat a les institucions europees i per la projecció exterior de la llengua. Així mateix, ara en relació amb l'aranès i la llengua de signes, s'han intensificat les accions normalitzadores que es venien portant a terme.

Proposta programàtica i acció específica.

El 3 de setembre de 2024, a petició del Molt Honorable President de la Generalitat de Catalunya, la Secretaria de Política Lingüística va emetre un informe intitulat *Situació del català, de l'occità aranès i de la llengua de signes catalana i principals línies d'intervenció en política lingüística durant la legislatura*. L'informe, més enllà de caracteritzar la dinàmica sociolingüística de la llengua catalana de manera sumària, tenia com a objectiu informar els membres del Govern sobre els déficits funcionals que presenta la llengua catalana i les línies proposades per a revertir-los durant la legislatura. El document en qüestió remet a cinc línies d'actuació principals:

1. Incrementar el coneixement social de la llengua.
2. Fer fàcil l'ús del català, tant als seus parlants habituals com als nous parlants.
3. Garantir el català com la llengua d'ús normal de les institucions del país.
4. Incentivar el compromís amb la llengua: generar acords, estendre actituds i implantar hàbits d'ús favorables al català.
5. Garantir els recursos humans i materials necessaris.

En les línies que segueixen apuntaré algunes actuacions tot emmarcant-les en la línia estratègica que els correspon.

Quant a la primera línia (Incrementar el coneixement social de la llengua), s'està reforçant el paper del CPNL amb una millora d'oferta i del sistema d'inscripció. D'altra banda, es constata un treball destinat a incorporar a la comesa nous actors, a destacar els municipis, les entitats d'acollida, les entitats de voluntariat lingüístic i el món del treball.

La intensificació d'aquestes accions va de bracet d'una millora substancial dels recursos pressupostaris, cosa que està permetent incrementar l'oferta —també a llocs amb poca densitat poblacional— i obrir noves modalitats de cursos i crear noves vies d'acreditació. En aquest sentit, el CPNL va obrir la matrícula del mes de setembre amb 22 centres, 143 punts d'atenció i una oferta de 34.000 places per aprendre català del nivell A1 al C1. Quant al conjunt d'inscripcions portades a terme durant l'any 2024, la xifra supera les 100.000. Tot plegat de la mà de l'activació d'un pla de xoc per incrementar l'oferta i engegar noves fórmules d'ensenyament del català a adults.

Es constata un treball destinat a incorporar a la comesa nous actors, a destacar els municipis, les entitats d'acollida, les entitats de voluntariat lingüístic i el món del treball.

Pel que fa a la segona línia (Fer fàcil l'ús del català, tant als seus parlants habituals com als nous parlants), s'ha iniciat una col·laboració estreta amb el Departament de Salut. Es tracta d'un àmbit laboral on la presència del català és escassa. A l'hora de proveir d'habilitats comunicatives, el 2024 s'han ofert més de 4.500 places en cursos d'aprenentatge del català, alhora que s'ha donat suport a plans de millora de la presència del català entre els professionals, com el de l'Equip d'Atenció Primària de Sardenya i el Clínic i altres hospitals.

En l'àmbit del comerç, s'ha desplegat una estratègia de foment de la llengua en coordinació amb els ajuntaments i el CPNL. El 2024 destaca el pla pilot al comerç de Sant Andreu del Palomar (Barcelona). Una altra acció, especialment reclamada des dels sectors compromesos amb la llengua catalana, ha estat l'increment de les inspeccions als comerços per garantir el compliment del Codi de Consum.

El món empresarial també ha estat objecte d'atenció. Com a resultat del treball en aquest sector, reconegudes marques internacionals, com McDonald's, Burger King, Glovo i Just Eat, han incorporat el català a les webs i les aplicacions; i en el sector automobilístic marques com Land Rover, Skoda i Volkswagen l'inclouen als manuals d'ús en línia.

En el sector de l'audiovisual, un dels àmbits més deficitaris d'oferta en català, també s'ha iniciat un programa d'actuació amb l'objectiu de facilitar la professionalització de creadors de continguts en català i l'elaboració de productes de qualitat, que milloren la presència de la llengua a internet. Alhora, s'ha mantingut la línia de suport als videojocs en català i, amb el suport a SAGA, s'ha participat al saló dels videojocs.

També voldria destacar la creació de les beques Propulsió per a creadors de contingut en català, una acció que té com a objectiu la millora de la llengua en el sector audiovisual.

El món empresarial també ha estat objecte d'atenció. Com a resultat del treball en aquest sector, reconegudes marques internacionals, com McDonald's, Burger King, Glovo i Just Eat, han incorporat el català a les webs i les aplicacions; i en el sector automobilístic marques com Land Rover, Skoda i Volkswagen l'inclouen als manuals d'ús en línia.

En relació amb la tercera línia (Garantir el català com la llengua d'ús normal de les institucions del país), el Departament de Política Lingüística, amb la voluntat que es faci efectiu el caràcter de llengua d'ús normal del català a l'Administració, ha iniciat l'elaboració d'un full de ruta. La primera acció ha estat l'organització d'una jornada de treball de la Xarxa Tècnica de Política Lingüística, òrgan estratègic que agrupa els tècnics de planificació lingüística de tots els departaments de la Generalitat, per detectar les necessitats de millora i establir un pla d'actuació conjunt per a aquesta legislatura.

Un altra tasca a esmentar és la col·laboració amb el Departament d'Acció Exterior i Unió Europea en l'estratègia que hauria de menar a l'assoliment de l'oficialitat del català a les institucions europees i al seu ús al Parlament Europeu.

En la mateixa línia de col·laboracions interdepartamentals, també s'ha participat en la implantació del Pla de foment de l'ús del català en l'àmbit judicial. En aquest sector és destacable l'increment del suport econòmic (un 17% més, que suposa una partida pressupostària al voltant de mig milió d'euros). A més, el desembre de 2024 s'ha aconseguit que el BOE es torne a publicar en català.

En la mateixa línia de col·laboracions interdepartamentals, també s'ha participat en la implantació del Pla de foment de l'ús del català en l'àmbit judicial. En aquest sector és destacable l'increment del suport econòmic (un 17% més, que suposa una partida pressupostària al voltant de mig milió d'euros). A més, el desembre de 2024 s'ha aconseguit que el BOE es torne a publicar en català.

En relació amb la quarta línia (Incentivar el compromís amb la llengua: generar acords, estendre actituds i implantar hàbits d'ús favorables al català), una de les tasques de fons més importants és la represa de les negociacions perquè el Pacte Nacional per la Llengua pugui veure la llum. L'acord en qüestió, formulat en l'anterior legislatura, implica l'impuls d'un compromís sociopolític, tan consensuat com siga possible, amb l'objectiu de reesituar el català com a centre de gravetat de la dinàmica comunicativa a Catalunya.

D'altra banda, s'estan impulsant campanyes amb ajuntaments diversos destinades a modificar la norma de convergència lingüística cap al castellà en l'ús interpersonal de la llengua.

Finalment, en el marc de la cinquena línia (Garantir els recursos humans i materials necessaris), durant l'any 2024, a més del finançament de la traducció de 160 obres no literàries al català i 40 jocs de taula, entre d'altres, vull destacar la celebració d'un parell de jornades rellevants. Una, en col·laboració amb els departaments d'Educació i Recerca i Universitats, amb l'objectiu d'introduir bones pràctiques en la docència, destinada al professorat del màster de Formació del Professorat. L'altra, de caràcter internacional i coordinada amb el CPNL i el Campus NPLD Coppietters, amb el propòsit d'analitzar la situació del català en l'àmbit de les tecnologies lingüístiques per tal d'avaluar els horitzons on hauria d'arribar com a llengua mitjana europea.

LA INTERVENCIÓ SOBRE L'ESTRUCTURA DE LA LLENGUA (CORPUS PLANNING)

En aquest apartat aportaré algunes informacions sobre l'activitat de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans l'any 2024 en relació amb la gestió de la norma.

En l'actualitat la Secció Filològica porta a terme un seguit de projectes normatius. Un cop actualitzada l'ortografia i la gramàtica, els treballs de caràcter prescriptiu aborden sobretot l'àmbit lèxic. Així, d'una banda, s'han anat actualitzant periòdicament el *Diccionari de la llengua catalana* (DIEC) i el *Diccionari essencial de la llengua catalana* (DEIEC) i de l'altra, s'ha avançat en l'establiment de la nomenclatura del *Nou Diccionari Normatiu* (NDN). En l'àmbit fònic s'ha treballat en l'elaboració de l'*Ortoèpia de la llengua catalana*. Hi ha també en marxa el *Diccionari de cognoms* i un projecte sobre aspectes gramaticals de l'oralitat.

El *Corpus textual informatitzat de la llengua catalana* (CTILC) ha processat textos amb una extensió de més de cinc milions de mots. A novembre de 2024, el CTILC ja encabeix prop de cent milions de mots (97.377.328).

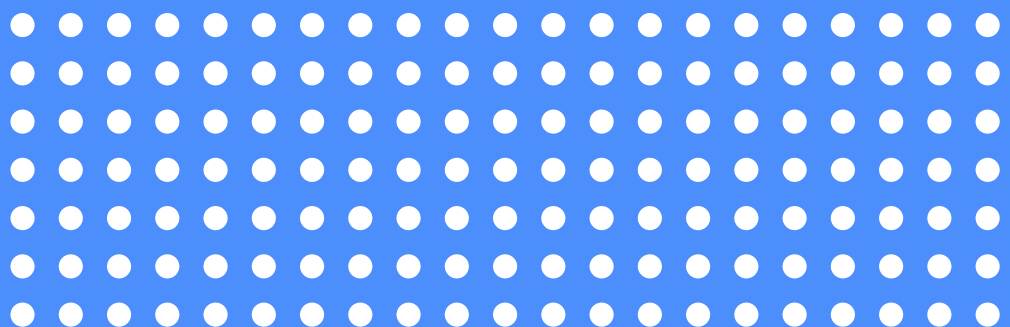
Per tal de donar compliment al requeriment estatutari de vetllar per l'estat sociolingüístic de la llengua catalana en el marc de la catalanofonia, la Secció Filològica ha posat en funcionament dos nous ens que treballen de manera coordinada: el Grup de Treball EstatusCat i la Unitat de Sociolingüística. Aquestes unitats assumeixen *grosso modo* les funcions realitzades per la Xarxa CRUSCAT, organisme que ha cessat l'activitat que portava a terme. Una de les accions de més volada que s'està gestant és la constitució d'un col·lectiu que aplega representants dels diferents territoris, amb coneixements i/o responsabilitats en la gestió sociolingüística. En uns moments en què el gros dels territoris catalanoparlants estan immersos en dinàmiques glotopolítiques gens favorables a la revitalització de la llengua, l'existència d'un organisme que avalue les (contra)planificacions lingüístiques que s'estan portant a terme esdevé fonamental.

El *Corpus textual informatitzat de la llengua catalana* (CTILC) ha processat textos amb una extensió de més de cinc milions de mots. A novembre de 2024, el CTILC ja encabeix prop de cent milions de mots (97.377.328).

Tot seguit esmentaré alguns reconeixements fets a membres de la Secció Filològica de l'IEC: Albert Jané va rebre el 55è Premi d'Honor de les Lletres Catalanes de 2024, concedit per Òmnium Cultural, el 17 de juny al Palau de la Música Catalana; Josep Vallverdú i Gemma Rigau van ser distingits amb la Medalla d'Honor 2024 de la Xarxa Vives d'Universitats, que se'ls va lliurar el 10 de juliol en un acte a l'Escola Tècnica Superior d'Enginyeria de Camins, Canals i Ports de Barcelona de la Universitat Politècnica de Catalunya; Vicent Pitarch va ser distingit el 17 d'octubre amb la Medalla de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua de 2024, juntament amb el grup de música Zoo; i Isidor Marí va rebre el 12 de desembre el Premi Pompeu Fabra, que concedeix la Generalitat de Catalunya, en la seua desena edició (2024), en la categoria de la trajectòria professional, científica o cívica. D'altra banda, el 13 de desembre es va lliurar a Josep Ruaix i Vinyet el diploma de col·laborador distingit de la Secció Filològica.

I acabaré aquest apartat tot referint-me a la Campanya del Neologisme de l'any 2024, una activitat organitzada en col·laboració amb l'Observatori de Neologia de la Universitat Pompeu Fabra, el TERMCAT i 3Cat. *Dana* ha estat el mot guanyador, d'entre un conjunt de paraules, com *cancel·lar*, *fentanil*, *hora tranquil·la*, *minisèrie*, *no-binari* i *no-binària*, *nom sentit*, *presentisme*, *transició energètica* i *transitar*.

2. Articles exploratoris

Drets culturals: quatre malentesos i algunes evidències per abordar-los

Nicolás Barbieri Muttis

Professor de la Universitat Oberta de Catalunya

Lleis, plans, direccions generals, enquestes, jornades..., tot amb el cognom de «drets culturals». Certament, els darrers anys han estat testimoni de la presència cada vegada més intensa del marc dels drets culturals en l'agenda pública de la cultura. Però com qualsevol marc de referència, la seva visibilitat pública ha vingut acompanyada d'un ús imprecís, ambigu i fins i tot instrumental del seu significat i les pràctiques polítiques i culturals derivades. Per això aquest article pretén abordar alguns malentesos en el desenvolupament del marc d'acció dels drets culturals i la seva implementació. L'objectiu és contribuir, amb un conjunt d'evidències, al debat sobre què implica un enfocament de drets culturals. Sense pretensió de tancar o concloure la discussió, però sí de clarificar algunes idees.

L'article està estructurat a partir del que considero són quatre malentesos sobre l'ús del marc dels drets culturals:

1. *Els drets culturals són els drets individuals d'accés a la cultura.*
2. *Qui no exerceix els seus drets culturals és perquè no vol.*
3. *El problema de la desigualtat cultural és un problema de dèficit de les persones.*
4. *Tota política cultural és una política de drets culturals.*

A continuació, s'expliquen cadascun d'aquesta malentesos i es plantegen propostes sobre com abordar-los, fent servir sobretot evidències derivades de recerques en què he estat i estic involucrat.

ELS DRETS CULTURALS SÓN ELS DRETS INDIVIDUALS D'ACCÉS A LA CULTURA

La dimensió d'accés, és a dir, l'assistència i gaudi d'activitats i productes culturals generats per institucions o organitzacions formals, és només una de les dimensions en què s'exerceixen els drets culturals. És important, però només una. Reduir la participació en la vida cultural a l'accés a la cultura institucionalitzada és un malentès. Sense entrar en una anàlisi de les diferents definicions dels drets culturals, la mateixa Declaració Universal dels Drets Humans ens ha de servir per superar aquest malentès, ja que diu explícitament que «tota persona té dret a participar lliurement de la vida cultural de la comunitat». És a dir, a) no es parla d'accés sinó de participació, b) no es parla de cultura sinó de vida cultural, c) es parla explícitament de

les condicions de participació («lliurement») i per tant, com qualsevol dret humà, exigeixen igualtat i no-discriminació, i d) es parla explícitament de la comunitat com a espai d'exercici d'aquest dret.

La dimensió d'accés, és a dir, l'assistència i gaudi d'activitats i productes culturals generats per institucions o organitzacions formals, és només una de les dimensions en què s'exerceixen els drets culturals.

Si ens focalitzem en l'àmbit local, diferents recerques evidencien que el dret a participar en la vida cultural de la comunitat s'exerceix més enllà de l'accés a la cultura (Barbieri i Salazar, 2019). Almenys hi ha unes altres tres dimensions que cal destacar: la *pràctica* cultural que facilita la contribució a la vida cultural (creació, expressió i formació pròpia), l'acció cultural *comunitària* (col·lectiva i compartida a través de grups o entitats més o menys formalitzats) i la implicació en la *governança* de la vida cultural pública (des de la participació en les polítiques culturals institucionalitzades fins a l'organització d'activitats pròpies). Aquesta multiplicat de dimensions no és un tema anecdòtic; amplia les maneres d'exercir els drets culturals (més enllà del consum individual) i requereix accions públiques perquè tothom conegui aquests drets i els pugui gaudir en condicions.

Moltes vegades es redueix la participació en la vida cultural a l'accés a la cultura legitimada, és a dir, a les activitats reconegudes com a culturals per les institucions públiques o altres agents formalitzats del sector cultural amb més poder prescriptiu.

Aquest primer malentès té una altra derivada. Moltes vegades es redueix la participació en la vida cultural a l'accés a la cultura legitimada, és a dir, a les activitats reconegudes com a culturals per les institucions públiques o altres agents formalitzats del sector cultural amb més poder prescriptiu. Es tracta d'activitats generades per aquestes organitzacions (o amb el seu suport) que estan vinculades als significats de cultura amb més càrrega de legitimitat social. Aquest malentès tampoc és una qüestió estrictament semàntica. En primer lloc, perquè aquest procés de legitimació explica també la generació de desigualtats en la participació cultural (qui construeix la frontera entre una activitat legitimada i una que no ho està?). I en segon lloc, perquè la vida cultural no es limita a la vida en les institucions culturals. El dret a participar en la vida cultural *també* s'exerceix a través de la cultura no legitimada, és a dir, de pràctiques quotidianes, comunitàries, associatives o informals que articulen sentit i significat, formen part dels estils de vida cultural, però no solen considerar-se com a «culturals». En tant que pràctiques de cultura (encara) no legitimades, es troben en una posició perifèrica o marginal, fins i tot oposada, en el sector cultural. Per exemple, l'Enquesta de Drets Culturals de Barcelona (Ajuntament de Barcelona, 2023) inclou entre aquest tipus de pràctiques explicar contes o històries, participar en celebracions col·lectives o passejar per la ciutat o la natura. Es pot negar que aquest tipus de pràctiques formen part de la vida cultural i, per tant, estan directament relacionades amb els drets culturals?

El dret a participar en la vida cultural *també* s'exerceix a través de la cultura no legitimada, és a dir, de pràctiques quotidianes, comunitàries, associatives o informals que articulen sentit i significat, formen part dels estils de vida cultural, però no solen considerar-se com a «culturals».

Abordar aquest primer malentès no implica expandir infinitament el concepte de cultura i de dret a la participació cultural. No seria útil ni rellevant. Però fer el contrari, associant els drets culturals a un concepte anèmic de participació cultural (com diu Antonio Ariño), és igualment fal·laç i fins i tot contradictori amb els valors que aquests representen. De fet, al projecte DEPART analitzem en detall l'Enquesta de Drets Culturals de Barcelona i evidenciem dues qüestions fonamentals:

- » Les dimensions menys reconegudes del dret a participar en la vida cultural (comunitària i de governança) són les més comunes entre la població.
- » Més persones i amb més intensitat exerceixen el dret a participar en la vida cultural a través de les activitats culturals no legitimades.

No cal dir que això té conseqüències directes sobre les polítiques públiques, que no només haurien de reconèixer aquesta situació, sinó desenvolupar mesures de suport a les persones i comunitats. En el mateix projecte de recerca analitzem com el Pla de Drets Culturals de Barcelona (2021) i l'Avantprojecte de Llei de drets culturals de Catalunya (que es va presentar el 2024) incorporen el concepte de vida cultural, amb dificultats per traduir-lo en termes de polítiques específiques, però impulsant un canvi en la lògica de legitimació de les polítiques culturals.

QUI NO EXERCEIX ELS SEUS DRETS CULTURALS ÉS PERQUÈ NO VOL

Davant la presència cada vegada més significativa dels drets culturals en l'agenda de les polítiques culturals, no poques veus consideren excessiva i injustificada la preocupació per la desigualtat en aquest àmbit. Es diu que qui no exerceix el dret a participar és perquè no vol, però aquest discurs ignora dues evidències rellevants. D'una banda, la recerca ha demostrat que les persones que menys participen d'activitats culturals diverses són les que més voldrien participar-hi (Ajuntament de Barcelona, 2020). D'altra banda, també s'ha evidenciat que en moltes ocasions la diferència implica desigualtat, i no simplement una elecció individual subjectiva.

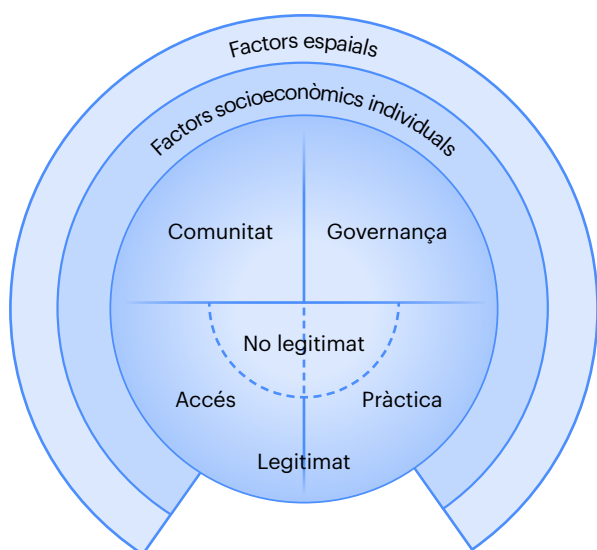
Tot això no implica negar que existeixen diverses formes de participar en la vida cultural. És més: tothom té una vida cultural. Però presentar la participació cultural com a resultat exclusiu d'una percepció individual nega que existeix una relació intrínseca entre subjectivitat i condicions materials. Quan les diferents formes de participació s'associen de manera sistemàtica a determinades condicions socials (i no «naturals»), la diferència es transforma en desigualtat. I aquesta relació es torna injusta. En definitiva, la desigualtat en l'exercici dels drets culturals és resultat de l'efecte de factors estructurals que faciliten o restringeixen una elecció. Però sobre tot és resultat de la interacció entre aquests factors i la possibilitat d'agència, és a dir, decisions amb relativa autonomia.

En tot cas, abordar aquest segon malentès suposa posar el focus en les condicions en què s'exerceixen els drets culturals. Unes condicions que són notablement desiguals. I quins són aquests «determinants» del dret a participar en la vida cultural? Factors socials, econòmics i polítics. Això ens remet a la interconnexió entre drets humans, que són indivisibles i interdependents. Sense recursos materials, sense salut, sense temps, per esmentar algunes condicions, participar de la vida culturals es converteix en un dret molt difícil d'exercir. Ara bé, les polítiques culturals també hi tenen un paper. És a dir, els recursos culturals públics i comunitaris també condicionen l'exercici dels drets culturals.

L'anàlisi de l'Enquesta de Drets Culturals de Barcelona evidencia clarament que per al dret a participar en la vida cultural, el codi postal és més important que el codi genètic.

En aquest sentit, un dels aspectes que més hem pogut estudiar en les nostres darreres recerques és la importància dels factors territorials. Del barri, del poble, del territori. Molt especialment a les ciutats, l'exercici dels drets culturals està influenciat per la configuració socioeconòmica d'un barri, on tant els factors individuals com els espacials juguen un paper. Les nostres característiques socioeconòmiques (renda, educació, gènere, origen, etc.) es fusionen amb les oportunitats que ofereix l'espai territorial. Així ho hem resumit en aquest quadre.

Mapa 1. Determinants i dimensions del dret a participar en la vida cultural 2025

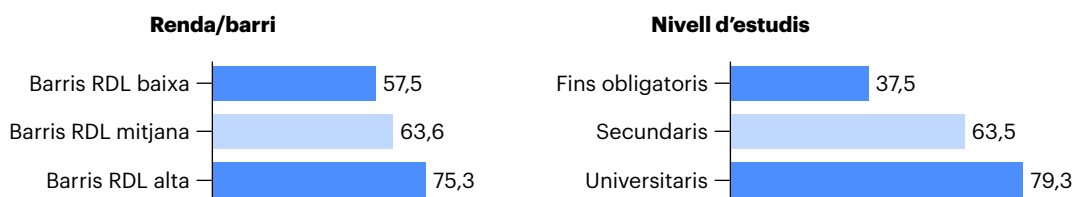

Font: Projecte DEPART, Rubinat, Soler-i-Martí i Barbieri.

L'anàlisi de l'Enquesta de Drets Culturals de Barcelona evidencia clarament que per al dret a participar en la vida cultural, el codi postal és més important que el codi genètic. No perquè en determinats barris «la gent no tingui cultura» o no li interessi, sinó perquè les condicions per viure la vida cultural són desiguals segons el barri on visquis. En primer lloc, si parlem de participar en la cultura legitimada, el barri és tan o més important que el nivell d'estudis:

Gràfic 1. Assistència habitual a activitats de cultura legitimada (anar al teatre, a concerts, al cinema, a exposicions, etc.)

En percentatge. 2023

Font: Ajuntament de Barcelona, Enquesta de Drets Culturals de Barcelona.

Per dir-ho clarament, entre dues persones amb el mateix nivell d'estudis, aquella que viu en un barri de renda alta tendeix a participar més en la cultura legitimada. En termes estadístics, «controlant» factors individuals socioeconòmics (com l'educació), el codi postal explica les desigualtats en l'accés a les activitats culturals més

reconegudes com a tals. Però el contrari passa tant amb l'activitat cultural no legitimada com amb la vida cultural comunitària i amb la governança de la cultura. En les activitats o pràctiques d'aquest tipus, les persones que viuen en barris de renda baixa s'impliquen significativament més que les persones que viuen en barris de renda alta. O, en altres paraules, qui viu en un barri de renda alta participa menys en la vida cultural col·lectiva de la ciutat i en la seva governança.

Per dir-ho clarament, entre dues persones amb el mateix nivell d'estudis, aquella que viu en un barri de renda alta tendeix a participar més en la cultura legitimada.

Aquest no és un tema menor. Les dimensions del dret a participar en la vida cultural que més legitimen són les que més desigualtat i segregació presenten. I les menys legitimades i ateses en l'agenda pública són les que més expressen diversitat. Tanmateix, davant aquestes desigualtats que, lluny de ser naturals, són resultat de relacions de poder, moltes polítiques culturals cauen en un altre malentès: afirmar que la «culpa» de les desigualtats és més de les persones que no pas de les institucions.

EL PROBLEMA DE LA DESIGUALTAT CULTURAL ÉS UN PROBLEMA DE DÈFICIT DE LES PERSONES

Els problemes públics, les qüestions que ens preocupen com a societat, no són entitats abstractes ni merament objectives. Els problemes socials es construeixen. El de la desigualtat en la vida cultural, també. Hi ha diferents maneres de definir (i per tant, de construir) aquest «problema». Totes comporten una identificació de les causes (i els causants) del problema. Amb la presència creixent del marc dels drets culturals en el debat públic, una de les definicions més esteses del problema de la desigualtat en la vida cultural posa el focus en els aparents dèficits de les persones. La manca de participació, els no-públics, l'absència de determinades persones i col·lectius. El qualificatiu de *no-participant* acostuma a referir-se a tot tipus de pràctiques culturals, fins arribar a construir una imatge de qui sembla no tenir vida ni capacitats culturals.

Aquest malentès comporta una concepció de la participació cultural com l'encaix entre l'oferta d'unes institucions i la demanda d'un públic. És a dir, gairebé exclusivament des del punt de vista de les institucions culturals que generen l'oferta. I quan les persones no responen a aquesta oferta, les institucions ho experimenten com a frustració. Llegim i escoltem discursos que ens diuen: les persones no venen, no estan interessades, no estan implicades o no estan prou preparades o obertes a experimentar determinades experiències culturals. En definitiva, les institucions i organitzacions culturals defineixen el «problema» de la participació com un dèficit més de les persones que de l'oferta d'activitats que elles proposen; més com una manca d'accés a una certa cultura (legitimada per aquestes institucions) que com un problema de les condicions en què es participa de la vida cultural (en sentit ampli). Lògicament, aquesta construcció del problema no és només un tema conceptual ni un joc de paraules, perquè cada definició del problema de la desigualtat porta associada una certa «solució», és a dir, una alternativa de política pública.

Aquest malentès pot derivar en dos problemes més: d'una banda, l'homogeneïtzació i, de l'altra, la segregació de les vides culturals. Quan el problema de la desigualtat implica que no es reconeix la diversitat de formes de viure la cultura (així com les capacitats culturals de les persones) la solució sembla ser «fer arribar la mateixa cultura a tothom». Però la idea d'una cultura uniforme per a tothom, administrada per les mateixes institucions, perpetua les desigualtats i no afavoreix el dret a participar lliurement en la vida cultural. Ara bé, el contrari de l'homogeneïtat pot acabar sent la segregació: «cadascú amb la seva cultura i ben separats». Però la recerca també ens demostra que la segregació genera aïllament, limita l'accés a recursos (també els culturals), reforça les jerarquies (també les culturals) i, en definitiva, perpetua les desigualtats (també les culturals). Finalment, tant l'homogeneïtzació com la segregació comporten l'estigmatització de les persones i comunitats que més pateixen la desigualtat.

Aquest equívoc no és exclusiu de les institucions i organitzacions culturals. La recerca acadèmica també hi ha contribuït en ocasions. Des d'una posició crítica amb aquesta deriva, autors com Stevenson (2019) o O'Brien (2019) ens adverteixen que com més baix és l'estatus social de les persones, més monitoritzat i jutjat està el seu comportament. Tot això no nega la relació entre assistència a activitats cultural i posició social, ni que la participació cultural reforci aquesta posició, però la idea que un individu o una comunitat «fallen» en la participació implica i reforça una determinada jerarquia cultural.

Tot això no nega la relació entre assistència a activitats cultural i posició social, ni que la participació cultural reforci aquesta posició, però la idea que un individu o una comunitat «fallen» en la participació implica i reforça una determinada jerarquia cultural.

Què ens diu, doncs, la recerca per abordar i intentar superar aquest malentès? A partir del cas de Barcelona, hem identificat tres marcs de política cultural que defineixen de manera diferent la desigualtat en la participació cultural. Els hem anomenat constitutiu, multidimensional i interseccional (Zamorano i Barbieri, 2025):

- » El marc estètic constitutiu. Històricament, les polítiques culturals van enfocar la desigualtat des d'una perspectiva d'alta cultura, buscant democratitzar-ne el consum i oferir codis pedagògics que permetessin accedir-hi. Aquesta visió, influenciada per Bourdieu, promovia que les polítiques culturals s'integressin amb les educatives per igualar la capacitat de gaudi i comprensió de l'art legítim. No obstant això, des dels anys noranta, aquest enfocament ha estat qüestionat per investigacions que exploren la superposició de gustos entre diferents grups socials, ètnics, etc. La tesi de l'«omnivoritat cultural» suggereix que les classes socioeconòmiques altes mostren gustos més eclèctics, que inclouen tant expressions legítimes com d'altres populars. Aquesta evolució implica un canvi en les polítiques culturals, que ja no només busquen democratitzar l'alta cultura, sinó facilitar l'accés a una diversitat estètica més àmplia.
- » El marc participatiu multidimensional. Aquest marc posa èmfasi en la participació ciutadana com un dret i un mitjà per abordar les desigualtats històriques. Tanmateix, els patrons de participació continuen estratificats per factors com l'educació, els ingressos econòmics o l'ètnia, el que acaba derivant en polítiques enfocades més en el desenvolupament d'audiències que en la participació ciutadana genuïna. Encara que es promou la diversitat estètica, en general la intervenció governamental alinea les capacitats culturals amb normes dominants. La sobreinstitucionalització de la participació en alguns casos converteix aquests esforços en processos exclusivament *top-down*, fins i tot quan les polítiques semblen fomentar la descentralització.
- » El marc interseccional d'equitat. Aquest marc aborda la desigualtat promovent l'equitat en la participació cultural. Inspirat en altres àrees de polítiques públiques com les de gènere o salut, aquest enfocament reconeix la necessitat d'intervencions governamentals específiques per atendre circumstàncies col·lectives que perpetuen desigualtats. Es busca tenir en compte les condicions materials que generen desigualtats, reconeixent la diversitat de formes de participació i creant espais per negociar aquestes diferències. Tanmateix, aquestes polítiques solen estar limitades a pràctiques culturals ja legítimes, mentre que d'altres expressions són més difícils d'integrar en les respostes institucionals. Les iniciatives que aborden l'equitat en la participació solen centrar-se en col·lectius específics, com minories ètniques, dones o classes socials marginades, però enfronten la dificultat d'adaptar-se a les realitats culturals no integrades en els canals de polítiques públiques.

Així doncs, en aquesta recerca s'evidencia com el Pla de drets culturals de Barcelona suposa un intent de superar aquest tercer malentès. També és expressió de la dificultat que implica per a moltes polítiques capturar el caràcter multidimensional, interseccional i canviant de les desigualtats en la participació cultural. Alhora, i davant l'escenari d'una futura Llei de drets culturals de Catalunya, el mateix pla és una referència important per abordar el quart i últim malentès.

TOTA POLÍTICA CULTURAL ÉS UNA POLÍTICA DE DRETS CULTURALS

Molts agents culturals han promogut els drets culturals sense dir-ho explícitament. Des de fa temps impulsen projectes que, sense tenir el cognom de «drets culturals», responen als seus valors. Però això no vol dir que a Catalunya comptem amb una política cultural estructural basada en aquest marc. Ni menys encara que tota política cultural que es desplegui a partir d'ara es pugui considerar com a tal. La recerca en aquest àmbit ens ha permès entendre el que s'anomena «alineament de marcs». Quan un marc de referència es consolida en l'agenda pública (com sembla que està passant amb els drets culturals) els agents intenten alinear-hi el seus valors i interessos previs. En ocasions amb coherència, però en d'altres no. Per exemple, en el seu moment, la redefinició de cultura com a recurs econòmic va comportar l'alineament entre identitat nacional i competitivitat econòmica en el mateix marc (Barbieri, 2015).

Un altre exemple del que pot comportat aquest malentès. Promoure la igualtat de possibilitats difícilment pot ser considerat una política de drets culturals. «Obrir les portes de l'equipament» és necessari, però moltes vegades insuficient per avançar en l'exercici lliure i equitatiu dels drets culturals. Accedir no significa necessàriament apropiació social, que requereix comprensió, participació i disputa de sentits (Cerdeira i Lacarrieu, 2017). En definitiva, l'accés no assegura l'agència, sobretot quan la participació cultural es redueix a visitar un equipament, de forma segregada, i sense que això comporti cap transformació personal, col·lectiva o institucional. Les polítiques tradicionals d'accés a la cultura (és a dir, accés a una oferta cultural basada en productes i serveis generats per l'Administració i els agents sectorials) han tingut moltes dificultats per fer efectiu l'objectiu de la democratització (Barutel i Barbieri, 2024). El resultat ha estat en molts casos el de la desigualtat i la segregació social en els espais culturals.

Si estem d'acord que no tota política cultural és una política de drets culturals, cal preguntar-se què ha de canviar en les actuals polítiques per incorporar aquest marc. Un dels aspectes més tangibles i evidents en aquest sentit és el paper del sector cultural (un concepte imprecís no per casualitat). En aquest punt voldria expressar-me clarament. Seria una autèntica paradoxa caure en un malentès. Les persones que treballen en el sector cultural (i el compliment dels seus drets laborals) són clau per impulsar una política de drets culturals, però aquests van molt més enllà. És un malentès pensar que el dret a participar en la vida cultural s'exerceix sobretot dins del perímetre del sector professional de la cultura. El marc dels drets culturals implica un desplaçament de les persones i comunitats cap al centre de l'acció pública. Més que les institucions o organitzacions del sector. És evident que hi ha relació entre la presència d'un teixit cultural sòlid i l'exercici dels drets culturals, però cap evidència que ens permeti afirmar que promovent el sector cultural estem *automàticament* promovent l'exercici lliure i equitatiu dels drets culturals. De la mateixa manera que no tota política cultural és una política de drets culturals.

Si estem d'acord que no tota política cultural és una política de drets culturals, cal preguntar-se què ha de canviar en les actuals polítiques per incorporar aquest marc.

Una política de drets culturals (una política pública) comporta entendre el sector cultural més com un instrument que com la finalitat última d'aquestes polítiques. L'Avantprojecte de Llei de drets culturals de Catalunya que es va presentar el 2024 ho resumeix clarament en una de les seves finalitats: «Ordenar el Sistema Cultural de Catalunya per posar-lo al servei de l'exercici dels drets culturals, i garantir el seu correcte finançament». Per tant, ni qualsevol instrument ni amb qualsevol objectiu. Ara bé, el mateix avantprojecte presenta algunes limitacions relacionades amb el malentès que estem descrivint. La manera en què s'aborda la qüestió del finançament és un exemple d'aquestes limitacions. Si es transforma en Llei, és més probable que permeti millorar el finançament del sistema cultural que no que el pugui posar

al servei de l'exercici dels drets culturals. Certament, a l'avantprojecte s'insta a les administracions públiques a l'establiment de mecanismes en aquest sentit, però no es crea (com existeix en altres contextos) un fons de finançament específic per donar-hi suport. S'obliga a destinar el 2% del pressupost de la Generalitat de Catalunya al departament competent en cultura, però sense explicitar la relació entre aquest percentatge i la promoció dels drets culturals (Barbieri, 2024).

Una política de drets culturals (una política pública) comporta entendre el sector cultural més com un instrument que com la finalitat última d'aquestes polítiques.

De la mateixa manera que una política d'equitat en salut està relacionada amb el sector sanitari, una política de drets culturals està relacionada amb el sector de la cultura. Però és evident que, tal i com la salut no només té a veure amb el sector sanitari, els drets culturals no només tenen a veure amb el sector cultural. La desigualtat en el treball (i no només el cultural) i la desigualtat en la participació en la vida cultural són dues cares del mateix problema. Per això, cal incloure el sector entre l'objecte d'una política de drets culturals. Però també cal anar molt més enllà. Si el marc de drets culturals ha de suposar un gir en la lògica de legitimació de les polítiques culturals, posant la ciutadania en el centre i com a titular d'uns drets fonamentals, cal establir mecanismes de garantia d'aquests drets. Una qüestió que ens porta a la darrera reflexió d'aquest article.

PARAULES FINALS

Sense acció col·lectiva, sense política, difícilment el dret podrà transformar la realitat. Menys encara podrà donar resposta al malestar derivat d'un sistema que genera cada vegada més estigmatització, segregació i desigualtat. On sí que moltes persones estan trobant resposta és en moviments reaccionaris i antidemocràtics. Unes manifestacions que, cal dir-ho clarament, també tenen una vessant cultural. Perquè la cultura és una paradoxa. És alhora un espai d'esperança per desarticular els relats totalitzadors i també la matèria prima d'aquests relats.

Sense acció col·lectiva, sense política, difícilment el dret podrà transformar la realitat.

Per això és important reconèixer la principal limitació del marc dels drets culturals: la manca d'una mobilització social àmplia que els reivindiqui. Malgrat els esforços rellevants de moltes organitzacions i persones, encara som pocs i molt semblants. Tot i així, en els darrers anys s'han impulsat iniciatives molt valuoses. Els drets culturals han avançat i s'han tornat més reals. Però no només per aquestes iniciatives, sinó també (i sobretot) quan s'han assumit com un compromís col·lectiu amb la democràcia. Els drets culturals han avançat (amb la resta de drets) allà on s'han impulsat canvis estructurals per donar suport a les persones i comunitats en la seva vida, també la cultural.

REFERÈNCIES

- Ajuntament de Barcelona (2020). Enquesta de participació i necessitats culturals de Barcelona. Observatori de dades culturals. <https://bcnroc.ajuntament.barcelona.cat/jspui/handle/11703/115881>
- Ajuntament de Barcelona (2023). Enquesta de drets culturals de Barcelona. Observatori de dades culturals. <https://bcnroc.ajuntament.barcelona.cat/jspui/handle/11703/131741>
- Barbieri, N. (2015). «A narrative-interactionist approach to policy change analysis. Lessons from a case study of the cultural policy domain in Catalonia». *Critical Policy Studies*, 9 (4), 434-453.

- Barbieri, N. (2024). «Autogovern per abordar les desigualtats? Polítiques culturals, legitimitat i drets culturals a Catalunya». *Revista d'Estudis Autònomic i Federals*, 40, 375-90. <https://www.raco.cat/index.php/REAF/article/view/434003>
- Barbieri, N., i Salazar (2019). *L'equitat en les polítiques culturals*. Centre d'Estudis i Recursos Culturals (CERC). https://llibreria.diba.cat/cat/llibre/l-equitat-en-les-politiques-culturals-estudi-de-casos-amb-amb-metodologia-de-recerca-participati-va-_61960
- Barutel, N., i Barbieri, N. (2024). «Professional cultural institutions and the community? Lessons from the first community production of the Barcelona opera house». *Cultural Trends*. <https://doi.org/10.1080/09548963.2024.2425981>
- Cerdeira, M., i Lacarrieu, M. (2017). «Institucionalidad y políticas culturales en Argentina. Límites y tensiones de los paradigmas de democratización y democracia cultural». *Políticas Culturais em Revista*, 9, 10-33.
- O'Brien, D. (2019). «The cultural policy puzzle». *Progressive Review*, 26(2), 134-143. <https://doi.org/10.1111/newe.12159>
- Rubinat, A., Soler-i-Martí, R., i Barbieri, N. (2025). Projecte DEPART. <https://blogs.uoc.edu/depart/>
- Stevenson, D. (2019). «The cultural non-participant: Critical logics and discursive subject identities». *Arts and the Market*, 9 (1), 50-64. <https://doi.org/10.1108/AAM-01-2019-0002>
- Zamorano, M., i Barbieri, N. (2025), «The problem of socio-territorial inequality in cultural policies: Unveiling policy frames through Barcelona policies» (2019–2023), *Poetics*, 108, 2025, <https://doi.org/10.1016/j.poetic.2024.101963>

Intel·ligència artificial aplicada a la creació

Lluís Nacenta

Comissari, escriptor, músic i investigador

A l'article es reflexiona sobre el paper de la intel·ligència artificial (IA) en la creativitat, rebutjant la idea que pugui ser creativa per si sola, ja que no és autònoma ni lliure. Tot i això, destaca el seu potencial com a eina generativa i imprevisible que pot enriquir els processos creatius humans, especialment si s'entén la creativitat des d'un enfocament perceptiu, on el creador és qui dissenya, valida i assumeix el resultat. S'alerta contra l'ús superficial de la IA, que pot conduir a la precarització i l'espoli del treball cultural, però es defensa que, usada amb responsabilitat, pot aportar noves formes i associacions valuoses. Finalment, es proposa invertir la mirada: no només la IA transforma la creativitat, sinó que la creativitat pot influir en el desenvolupament de la IA.

QÜESTIONS PRELIMINARS

Una mirada resumida sobre l'impacte de la intel·ligència artificial (IA) en la creativitat requereix fixar prèviament els termes de la discussió. Cal fer-ho explícitament, per tal que la novetat i la complexitat de la qüestió siguin abordables.

Abans de res, cal refusar les veus, que no sé si qualificar de tecnoentusiastes, tecnoingènues o tecnointeressades, que pregonen que la IA superarà —o, segons les més abrandades, ja ha superat— la capacitat creativa dels éssers humans. Aquestes afirmacions són absurdes i, en rigor, no caldria refutar-les. M'hi aturo un moment per voluntat de completesa, i perquè són tan freqüents que, sense deslliurar-nos de l'horitzó d'una IA que supera els humans —i tot seguit, per descomptat, ens destrueix—, no és possible dir res concret, ni comprensible, sobre això. Però abans considerem una qüestió, encara més fonamental, sobre la creativitat mateixa.

Fins i tot sense haver-lo definit explícitament, podem estar d'acord que l'acte creatiu ha de procedir d'una voluntat autònoma i lliure. Sense llibertat, no hi ha creació, i sense voluntat pròpia, tampoc. La resta poden ser accidents feliços, però no actes creatius. Si estem d'acord amb això, la IA no pot ser creativa en absolut, perquè no és un ésser autònom, i encara menys lliure. En rigor, no és cap ésser, sinó una eina que, per sofisticada i potent que sigui, mai no ha deixat de tenir els humans a la sala de control.

Són dues, principalment, les característiques de la IA que li permeten estrafer per si sola l'acte creatiu, i que la fan, com veurem després, particularment útil com a eina per a la creació humana. La primera és el seu caràcter generatiu. Alimentada amb una gran quantitat d'imatges de bicicletes, etiquetades com a tals, una xarxa neuro-

nal, quan li demanem una imatge d'una bicicleta, no ens retornarà cap de les que li hem proporcionat, sinó una de nova. Per això se sol dir que aquests programes dedueixen per si mateixos, a partir d'una gran quantitat d'informació, la idea de bicicleta. Però la paraula «idea» és excessiva. El que fan és aprendre la relació que els humans establim entre certes imatges i la paraula «bicicleta», de manera que són capaços de dur-la més enllà dels exemples que li hem mostrat prèviament.

Sense llibertat, no hi ha creació, i sense voluntat pròpia, tampoc. La resta poden ser accidents feliços, però no actes creatius.

El segon aspecte de la IA que la fa particularment adequada per assistir els processos creatius humans és que no sabem ben bé com funciona, ni per què funciona. Malgrat que siguin una creació humana, els científics estan estudiant les grans xarxes neuronals com si fossin un fenomen desconegut de la natura. Dissenyen experiments, escollint estratègicament les bases de dades i els períodes d'entrenament, i n'observen els resultats. Però, com és possible que una cosa que hem fet nosaltres sobrepassi la nostra comprensió?

Això no ens hauria de sorprendre tant. N'hi ha prou amb un breu examen de consciència per adonar-nos que cada dia fem coses que sobrepassen la nostra comprensió. Hem programat les xarxes neuronals amb un procediment per corregir els seus paràmetres interns, a partir de la comparació dels seus resultats amb els de la base de dades que els hem proporcionat, que prenen com a model d'allò correcte. Però aquest procés d'ajust progressiu dels paràmetres, per comparació amb la informació donada, que és el que s'anomena entrenament, no el controlem, per dir-ho així, pas a pas, sinó que es desenvolupa automàticament. Això, i la mida descomunal d'aquestes xarxes neuronals, fa que no puguem descriure del tot —i per tant comprendre del tot— com han arribat a un resultat correcte.

Com és possible que una cosa que hem fet nosaltres sobrepassi la nostra comprensió?

Com que la creació humana és una relació pràctica i efectiva amb l'ignot, amb allò que ens sobrepassa però ens interpel·la, aquesta mena de programes informàtics, dotats d'un grau important d'imprevisibilitat i, fins i tot, de misteri, poden tenir-hi un paper interessant.

EL GIR PERCEPTIU

El fet que aquest rol interessant de la IA a la creació pugui desplegar-se depèn d'una certa aproximació a la creativitat que, com que no està lliure de discussió, cal que descrigui. Aquells que limiten la creació humana a allò que podem fer amb els nostres cossos no concedeixen a la IA, ni a cap sistema d'automatització tecnològica, la capacitat d'intervenir-hi. Són les persones per a les quals el dibuix és un art, però la fotografia no; un quartet de corda és música, però el tecno, no; Picasso era artista, però Duchamp no, etc.

Fa un parell d'anys vaig participar en unes jornades al Festival de Salzburg sobre el paper de la IA en la música. Entre d'altres intèrprets presents al cartell del festival, vam proposar al pianista Evgeny Kissin de prendre-hi part. S'hi va negar taxativament: va dir-nos que no sabia què era la IA, ni volia saber-ho, i que, en tot cas, aquella cosa, fos el que fos, no tenia cap relació amb la música. Si compartiu la visió de Kissin, la qüestió ja està resolta per a vosaltres. El problema és que actualment hi ha una gran quantitat de les tasques creatives que no es poden reduir a allò que som capaços de fer amb el nostre cos.

Hi ha un concepte més englobador de la creativitat, i que no deixa fora cap dels contextos en el que aquesta es manifesta actualment. El podríem descriure com el gir perceptiu de la creativitat, i és la visió segons la qual el creador no és aquell

que produeix la peça amb les seves mans, sinó qui concep i dissenya el procés de producció, en valida el resultat final i n'assumeix la responsabilitat. Segons aquesta concepció, la principal virtut de l'escriptor és la de ser un bon lector; la del músic, la de ser un bon oient, la del fotògraf, la de tenir bon ull, etc. En termes històrics, podem dir que aquesta noció de la creativitat ha adquirit carta de naturalesa a la nostra cultura, almenys, des de les avantguardes històriques.

Concedir a la IA un paper rellevant a la creació requereix que acceptem el gir perceptiu com un fet incontrovertible i, fins i tot (com és el meu cas), desitjable.

UNA MÀQUINA SUPERFICIAL

Podem qualificar la IA de màquina superficial, perquè parteix de productes acabats i retorna productes acabats. En el cas dels models de llenguatge, per exemple, els alimentem amb textos concrets, amb tots els detalls i matisos, i ens retorna textos igualment concrets, amb els detalls i els matisos. No li ensenyen a llegir i escriure passant, pas a pas, d'allò més senzill a allò més complex. Per a la IA, allò complex és el punt de partida i la condició de possibilitat: li mostrem una quantitat descomunal de textos, i ella hi descobreix, per si sola/per ella mateixa, alguna mena de lògica interna que li permet produir nous textos de forma correcta.

Fer un ús superficial de la màquina superficial condueix als majors abusos que la IA permet de fer en el context de les feines creatives. Des de la perspectiva del mercat, els humans som lents i cars. Si la IA produeix text a partir dels textos preexistents, i el mateix passa amb les imatges i la música, la solució lògica, des del punt de vista del mercat —per bé que brutal, des de qualsevol altre punt de vista—, és prescindir dels humans. La IA, quan s'utilitza superficialment, és una màquina (superficial) de precarització, de substitució i d'espoli dels treballs culturals. L'espoli rau en què els textos, imatges i músiques que s'han fet servir perquè la IA aprengui són obres de creadors humans, i partir d'aquestes prescindint de les persones que les han concebut i produït és, de totes totes, un abús. En aquest context, una posició neo-luddita, de defensa dels drets dels treballadors humans, davant dels abusos perpetrats amb l'ajuda de les màquines, no té res de conservadora. És molt important desmentir la fal·làcia segons la qual l'avenç tecnològic s'identifica necessàriament amb el progrés social, polític, econòmic i, en el cas que ens ocupa, cultural.

Però és possible fer un ús de la IA no superficial? Si concebem el creador com la persona que dissenya i posa en marxa el procés de producció de la peça, en valida tots els detalls i n'assumeix la responsabilitat, el seu treball no queda restringit a la superfície. Podem descriure el procés creatiu com una sèrie d'iteracions en un sistema de retroalimentació (el *feedback loop* de la cibernètica). El creador dissenya el procés de producció i n'assaja la primera prova; observa el resultat obtingut (l'aspecte superficial de la peça), ajusta el procés de producció i torna a començar; farà tantes iteracions com estimi necessari, fins que, satisfet amb el seu aspecte superficial, doni la peça per acabada. Encara que, en el procés de producció, no hagi tocat la peça amb les mans, n'és plenament responsable, en tota la seva profunditat. Treballant així, que en un punt de cada iteració hi intervingui un sistema d'IA és gairebé irrellevant. Tant se val, l'humà serà sempre responsable del procés i del resultat.

En el procés creatiu a base d'iteracions d'un procés de retroalimentació, la irrupció d'associacions inesperades, o fins i tot incomprensibles d'entrada, pot tenir un gran valor.

Arribats a aquest punt, potser no és superflu de dir que aquest text l'he escrit, paraula a paraula, amb les meves mans. Però no ho he fet així perquè concedeixi un valor superior a aquest procediment, antic com l'escriptura mateixa i validat per tant pel

pas del temps, sinó perquè, fent servir sistemes d'IA, em resulta més lent i costós arribar a un escrit final que em sembli bé, i que estigui disposat a signar com a propi. Però si això fos possible, i el sistema d'IA no fes un ús abusiu del treball d'altres autors (com fan, per cert, els models de llenguatge més coneguts), quin mal hi hauria? El que importa és la qualitat del text final, i que jo me'n faci responsable.

Més enllà de les meves preferències, però, l'interès d'incorporar un sistema d'IA al procés creatiu és que, en tant que dispositiu, fins a cert punt, imprevisible, hi pot aportar formes, configuracions i associacions inesperades i, de vegades, molt valuoses. En una imatge, una peça musical, un escrit, hi ha relacions internes, simetries i concomitàncies que als humans poden passar-nos per alt o semblant-nos irrellevants o absurdes. Un sistema d'IA, per contra, pot descobrir-les i posar-les en primer pla. En el procés creatiu a base d'iteracions d'un procés de retroalimentació, la irrupció d'associacions inesperades, o fins i tot incomprensibles d'entrada, pot tenir un gran valor.

ELS GRANS MODELS DE LLENGUATGE

En general, tots els models d'IA generativa poden tenir l'impacte sobre la creativitat (positiu o negatiu) que he descrit fins aquí. Però el cas dels grans models de llenguatge (com ChatGPT, DeepSeek, Gemini, Llama i molts d'altres) té una rellevància particular.

Més enllà del seu paper a les tasques d'escriptura creativa, com el periodisme, la literatura i les ciències socials, aquests models poden tenir, en una cultura logocèntrica com la nostra en la que la paraula ocupa una centralitat tan marcada, un impacte enorme. És interessant comprovar que el resultat de la ubiqüitat dels mitjans digitals a la societat contemporània no és la prevalença del nombre —encara que digital vulgui dir numèric, fet amb dígit—, sinó de les instruccions verbals. I ja no es tracta només d'instruccions: mantenim llargues converses amb les màquines, plenes de matisos, vacil·lacions, anades i vingudes, enutjos i reconciliacions. Com que el llenguatge està profundament arrelat al nostre interior, una conversa llarga i sofisticada mai no estarà desproveïda de càrrega emocional, per més que l'interlocutor sigui una màquina.

Una conseqüència possible d'això és un reequilibri entre les arts de la paraula i la resta de tasques creatives. Avui és possible pintar un quadre a partir d'una llarga conversa amb un model de llenguatge, en la que discutim, amb tant de detall com sigui necessari, tots els aspectes de la peça, fins a arribar al resultat desitjat. I el mateix passa, és clar, amb la música, i amb qualsevol altra tasca creativa. Si compartiu la visió que us he proposat, segons la qual l'art del pintor rau més a l'ull que a la mà, i la del músic més a l'oïda que a la veu o els dits, no hi ha motiu d'alarma, però això no vol dir que no es tracti d'una transformació profunda.

Avui és possible pintar un quadre a partir d'una llarga conversa amb un model de llenguatge, en la que discutim, amb tant de detall com sigui necessari, tots els aspectes de la peça, fins a arribar al resultat desitjat.

Però l'impacte dels grans models de llenguatge pot arribar més enllà de les arts. Que la interfície entre els humans i les màquines digitals hagi deixat de ser un llenguatge de programació, per convertir-se en una conversa articulada i amb matisos, implica una reconnexió inaudita entre els coneixements tecnocientífics i els humanístics. De cop, per mediació dels models de llenguatge, l'expertesa verbal és tan rellevant en la recerca científica com l'expertesa matemàtica. No és exagerat afirmar que avui és possible fer ciència en català. I no em refereixo a fer divulgació, sinó ciència pròpiament dita. Les transformacions culturals que això pot produir, de tan profundes, són difícils d'imaginar.

LA RESPONSABILITAT DE LA CULTURA

Si el que acabo de dir és cert, la darrera secció d'aquest article pot suggerir la inversió del títol que li he posat inicialment. Parlar de la IA aplicada a la creació pressuposa que la IA apareix i, a continuació, exerceix una influència sobre les feines creatives. Però ben podria ser, segons acabo d'argumentar, que les feines creatives, i en especial les arts de la paraula, exerceixin certa influència sobre els nous desenvolupaments tecnocientífics. Així, a les aplicacions de la IA a la creativitat, caldria afegir-hi, com un darrer pensament, les aproximacions creatives a la IA mateixa.

Parlar de la IA aplicada a la creació pressuposa que la IA apareix i, a continuació, exerceix una influència sobre les feines creatives.

Cultura científica a Catalunya: de la diagnosi als reptes

Joan Duran i Ferrer

Doctor en bioquímica, comunicador científic i escriptor

Per afrontar reptes actuals com el canvi climàtic, la salut global o la irrupció de la intel·ligència artificial és essencial que la cultura científica arrel·li en la societat. Malgrat els avenços en recerca i innovació, persisteix una desconexió entre la ciència i una part de la població. L'article subratlla la necessitat d'una ciència propera a la societat, d'un sistema cultural sensible als desafiaments científics, i d'una educació sòlida per combatre la desinformació i fomentar una ciutadania crítica. Es posa de manifest el paper de diverses institucions, museus i mitjans en la divulgació i educació científiques, així com les dificultats derivades de les mancances en el finançament i la precarietat laboral. Els experts consultats remarquen la necessitat d'una major integració de la ciència en la cultura general i els mitjans de comunicació. Finalment, es plantegen com a reptes futurs l'augment del suport institucional, la lluita contra la desinformació i l'ampliació del públic destinatari de la cultura científica.

CIÈNCIA I SOCIETAT: LA NECESSITAT D'UNA ALIANÇA

La ciència i la tecnologia han transformat el món, han millorat extraordinàriament el benestar humà i ens han concedit la capacitat d'alterar els ecosistemes, el clima i, fins i tot, els components bàsics de la matèria i de la pròpia vida. I com a expressions inherents a la cultura, han canviat la nostra manera d'interpretar la realitat al llarg dels segles, de relacionar-nos amb la resta del planeta i amb l'univers, d'entendre el passat i de projectar el futur, i, fins i tot, de dialogar amb la nostra vocació de transcendència. Alhora, però, també han generat nous riscos per a la Terra i les espècies que hi convivim, han plantejat dilemes ètics i han eixamplat desigualtats entre models de societat.

Els reptes actuals de la ciència són múltiples i reflecteixen la complexitat del món en què vivim, una complexitat potenciada, en gran mesura, pels avenços científics mateixos. Entre els més urgents hi ha la necessitat d'afrontar el canvi climàtic i promoure la sostenibilitat mitjançant l'ús d'energies renovables i una millor gestió dels recursos naturals. En l'àmbit de la salut global, se'ns plantegen com a prioritàries les lluites contra les pandèmies, la resistència antimicrobiana i la garantia d'un accés equitatiu als tractaments. També són clau els avenços en bioenginyeria i intel·ligència artificial, que obren possibilitats revolucionàries però plantegen controvèrsies i requereixen una gestió responsable que en garanteixi l'equitat i la seguretat. Altres desafiaments inclouen l'exploració espacial o l'estudi de l'impacte de la tecnologia en les diverses societats humanes. Tots aquests reptes requereixen una col·laboració interdisciplinària i global, així com un fort compromís amb la

integració de la ciència en la societat per garantir un futur més sostenible, pacífic, ètic i inclusiu.

L'educació i l'alfabetització científica són, doncs, essencials per fomentar una societat més culta, capaç de participar en els debats sobre ciència i tecnologia i combatre la desinformació. Per aquest motiu, és imprescindible que la ciència s'apropi a la ciutadania i que, alhora, aquesta reconegui en la ciència el paper central que té en la cultura. Cal crear i mantenir llocs de confluència, canals bidireccionals de comunicació i estructures de promoció de la cultura científica per garantir que la societat adquireixi coneixements no especialitzats de les diverses branques del saber científic que li permetin desenvolupar un judici crític sobre les mateixes. Així ho sustenta un recent article publicat a la prestigiosa revista *Nature Human Behaviour*, que, basant-se en dades de 71.922 participants, analitza la confiança en els científics en 68 països, inclosa Espanya. Els resultats de l'estudi indiquen que, tot i l'absència d'una crisi de confiança generalitzada, l'escepticisme mantingut per petites minories podria tenir un impacte desproporcionat en l'adopció de polítiques basades en evidències. En la majoria de països, la major part de persones confien en els científics i estan d'acord que aquests haurien de participar més en la societat i en l'elaboració de polítiques. En concret, el 83 % dels enquestats desitja més comunicació científica, que s'evitin enfocaments verticals i que es fomenti el diàleg genuí amb la societat.

L'educació i l'alfabetització científica són, doncs, essencials per fomentar una societat més culta, capaç de participar en els debats sobre ciència i tecnologia i combatre la desinformació.

La complexitat creixent dels conceptes científics, l'ús d'un llenguatge altament especialitzat i, a voltes, la manca de sensibilitat del sistema científic envers les problemàtiques o necessitats de la població han contribuït a eixamplar la distància entre ciència i una part de la societat. Una desconexió que es veu amplificada per les mancances en educació i alfabetització científica. Aquest buit ha generat reticències en alguns segments socials i ha alimentat fenòmens tan perillosos com l'auge de les pseudociències i les teories conspiranoiques, que poden amenaçar, per exemple, la salut global a través de moviments antivacunes i de la popularització de teràpies alternatives fraudulent; o com l'impacte profund de tesis del negacionisme climàtic.

L'allunyament entre la ciència i la resta de manifestacions de l'humanisme aniria en detriment, finalment, de la cultura en majúscules, que en essència ha de ser transversal i integradora, no pas segregadora. Al llarg de la història de la cultura, la relació de vasos comunicants entre branques del saber i, per exemple, la pràctica de les arts ha generat relacions fructíferes que han desembocat en grans obres literàries o en revolucions artístiques com el futurisme, el pop art, les arts digitals o la música generativa.

Una ciència responsable i una societat amb consciència científica

En l'estat del benestar, és responsabilitat de la ciència acostar-se a la societat, tant per garantir el retorn social de la inversió de recursos públics en recerca, com per assegurar un diàleg que permeti a la ciència entendre i assumir les necessitats socials. Alhora, però, el sistema cultural, polític i social ha d'acollir la ciència i oferir-li espais d'expressió i participació, com ara mitjans de comunicació, infraestructures culturals i òrgans d'assessorament, a banda de dotar-la d'uns pressupostos òptims i de promoure'n i protegir-ne l'emprenedoria.

El sistema cultural, polític i social ha d'acollir la ciència i oferir-li espais d'expressió i participació, com ara mitjans de comunicació, infraestructures culturals i òrgans d'assessorament

Per reduir la distància entre ciència i societat, el Programa Horitzó 2020 de la Unió Europea (2014-2020) va impulsar l'enfocament d'Investigació i Innovació Responsables (RRI, per les seves sigles en anglès), que promou la participació conjunta de tots

els actors socials —investigadors, indústria, responsables polítics i societat civil— en la ciència des de les primeres fases de la investigació. L'RRRI aborda qüestions com l'accés obert, l'educació científica, la igualtat de gènere, l'ètica i la governança, i busca alinear la recerca, el desenvolupament i la innovació amb els valors socials per tal de garantir un futur sostenible per a les noves generacions. Aplicar els pilars de l'RRRI resulta d'especial interès i urgència en l'avenç de les tecnologies emergents, com la nanotecnologia, les tecnologies de la informació i la comunicació, la genòmica, la biologia sintètica i la geoenginyeria, per tot allò d'incert i radicalment transformador que comporta la seva implementació, i, és clar, pels perills de fer-ho en el si d'una societat poc preparada per comprendre i afrontar els nous desafiaments i possibilitats.

Alertats pels símptomes d'una desconexió entre la ciència i un segment important de la població, el desembre de 2016, la Secció de Ciències Biològiques i de Ciències i Tecnologia de l'Institut d'Estudis Catalans, la Societat Catalana de Biologia i la Reial Acadèmia de Ciències i Arts de Barcelona van fer públic el Manifest per la cultura científica i tecnològica, amb l'objectiu de difondre les seves diagnosi i d'instar a les autoritats competents (govern, mitjans de comunicació, docents...) a reflexionar i actuar en conseqüència per reconduir una situació preocupant de desconexió de les ciències i d'allunyament entre la cultura general i la científica. En concret, el manifest destacava la importància de la ciència i la tècnica com a pilars fonamentals de la transformació de la societat i del coneixement humà i insistia en la necessitat d'integrar-les plenament en la cultura general. Criticava la manca d'atenció a la formació científica i tècnica en el sistema educatiu, especialment a secundària, i alertava sobre els efectes d'aquest dèficit en la comprensió dels dilemes ètics i socials associats a les noves tecnologies. A més, remarcava la urgència d'una educació que connectés ciències i humanitats per garantir una formació integral i capacitar els ciutadans per afrontar els desafiaments actuals. Finalment, el document també subratllava la importància d'incorporar assessories científiques en les institucions governamentals i mitjans de comunicació per promoure la sensibilització social i el debat ètic sobre l'ús i l'impacte de les tecnologies emergents.

A Catalunya continua coixejant d'una forma especialment evident un dels pilars bàsics de la cultura d'un país: l'educació

Si bé és cert que en els darrers anys s'han consolidat estructures i programes de cultura científica i de participació de la ciutadania en la recerca, a Catalunya continua coixejant d'una forma especialment evident un dels pilars bàsics de la cultura d'un país: l'educació, que lluny d'experimentar una millora, veu reduïts els seus indicadors de qualitat. Segons els darrers informes PISA —l'avaluació internacional que l'OCDE fa als estudiants de quinze anys d'una vuitantena de països—, Catalunya situa els seus resultats a la cua del rànquing de les comunitats autònomes espanyoles: és la tercera comunitat amb una puntuació mitjana més baixa, calculada a partir dels resultats de les proves de matemàtiques, ciències i comprensió lectora. En termes generals, Catalunya és la segona comunitat que més ha empitjorat en les notes PISA entre el 2012 i el 2022. Segons les darreres dades, tant en competència matemàtica com científica, Catalunya s'ha situat per sota de la mitjana dels països de l'OCDE. Recentment, un informe elaborat per la plataforma de docents Ciències en perill alerta també de resultats preocupants dels estudiants catalans a les proves estandaritzades autonòmiques (competències bàsiques) i internacionals (TIMSS, PISA).

A finals de 2024, i en la línia del manifest publicat vuit anys enrere, les societats científiques filials de l'IEC van emetre un comunicat arran de la proposta de modificació del Decret 171/2022 per part del Departament d'Educació del Govern de Catalunya, amb canvis que reduirien, segons els signants, significativament la qualitat de l'educació científica al batxillerat, ja que es reduirien les hores dedicades a les ciències bàsiques. Segons els científics, aquesta disminució —de 16 a 9 hores setmanals— afectaria greument la formació científica necessària per a una societat informada i crítica, especialment en un context d'augment de pseudociències i baixos resultats en avaluacions internacionals. El comunicat alertava que aquests canvis podrien dificultar

la comprensió de conceptes clau relacionats amb la Terra, el medi ambient, la biodiversitat i la salut humana. Per aquests motius, les societats científiques van demanar la retirada de la proposta i van fer una crida a dissenyar un currículum consensuat, rigorós i equilibrat que fomenti una societat crítica i culta. En termes similars s'ha pronunciat la plataforma *Ciències en perill*, a través d'un manifest que ha rebut adhesions de diversos col·legis professionals, facultats, societats científiques i sindicats.

Aquestes reclamacions contrasten amb les conclusions que es poden extreure de *l'Informe 2023 de l'estat de la ciència a Catalunya*, presentat el maig de 2024, un document liderat per la Fundació Catalana per a la Recerca i la Innovació (FCRI) i que va ser elaborat per cinc experts: Paula Adam Bernad, Montse Daban, Josep Samitier Martí, Mariona Sanz Ausàs i Josep M. Vilalta Verdú. Segons les anàlisis d'aquest informe, les universitats catalanes destaquen en la internacionalització i captació de fons europeus, comparades amb altres institucions nacionals i europees; els centres de recerca catalans són líders en captació de recursos competitius (Catalunya absorbeix gairebé el 50 % de les prestigioses beques European Research Council concedides a Espanya) i en producció de coneixement amb gran col·laboració internacional; i la recuperació de la inversió en R+D de les empreses catalanes converteix Catalunya en regió innovadora forta al rànquing RIS2023.

Segons el mateix informe, en la producció de nou coneixement es constaten els excel·lents resultats assolits pel sistema CERCA —el conjunt de centres de recerca de la Generalitat de Catalunya, que aplega un total de quaranta-dos centres de recerca d'arreu del país amb representació en tots els àmbits de coneixement—, realitzat amb una inversió moderada per part de la Generalitat i amb la col·laboració i aportació notable del sistema universitari català i del sistema d'hospitals públics. En aquest sentit, els autors del document destaquen que malgrat una inversió pública i privada molt per sota dels indicadors de la mitjana europea i de les regions capdavanteres en ciència i innovació, en els darrers anys els indicadors de producció de coneixement, publicacions i patents han permès situar Catalunya en una posició capdavantera a escala estatal i amb una capacitat rellevant de col·laborar a escala internacional, tot obtenint un nivell d'eficiència dels recursos invertits molt elevada i una gran capacitat per multiplicar els fons invertits atraient molts recursos competitius.

El fet que la diagnosi de l'estat de la ciència a Catalunya sigui, a grans trets, positiva o, si més no, optimista, però que alhora la situació de l'educació científica i de la percepció social de la ciència en segons quins segments socials s'albirin com una de les principals amenaces del nostre sistema cultural, posa en evidència mancances en la transversalitat i universalitat de la cultura científica a Catalunya, i en fa emergir la necessitat de reforçar-la a tots els nivells.

AGENTS PROMOTORS DE LA CULTURA CIENTÍFICA A CATALUNYA: UN ECOSISTEMA DIVERS I COMPLEX

Quins són els principals agents promotors de cultura científica?

El sistema català de recerca i desenvolupament és un pilar fonamental en la promoció de la cultura científica a Catalunya. Aquest sistema inclou una àmplia varietat d'institucions públiques i privades sense ànim de lucre que, especialment en els darrers vint-i-cinc anys, han sorgit gràcies a iniciatives de creació de consorcis i fundacions i l'impuls de les administracions públiques. Així doncs, el model científic i de recerca català es fonamenta en el sistema universitari i en una sèrie d'entitats d'alta especialització científica i tecnològica agrupades sota el sistema CERCA. A aquestes, s'hi sumen centres del Consell Superior d'Investigacions Científiques (CSIC) i hospitals, entre d'altres. Moltes d'aquestes institucions compten amb departaments o unitats especialitzades en comunicació científica, divulgació i educació, i moltes d'elles han estat acreditades per la Fundació Espanyola per a la Ciència i la Tecnologia (FECYT) com a Unitats de Cultura Científica i de la Innovació (UCC+i). Tot i això, la missió principal dels centres de recerca i universitats és la investigació científica i l'ensenyament superior.

D'altra banda, els equipaments dedicats a la cultura científica i tecnològica són també elements clau en aquest sistema. Els museus de ciència tenen, aquí, un paper molt destacat. En són clars exponents el Museu de la Ciència Cosmocaixa de Barcelona, que amb vint anys d'història es consolida com el primer museu de ciència d'Espanya, un dels més destacats d'Europa i un dels més moderns del món; el Museu Nacional de la Ciència i la Tècnica de Catalunya (MNACTEC) a Terrassa, que coordina una xarxa territorial de vint-i-nou museus i espais patrimonials; el Museu de Ciències Naturals de Barcelona, una institució amb més de 140 anys d'història, amb la recentment creada Xarxa de Museus de Ciències Naturals de Catalunya (XMCNC), integrada per onze museus d'arreu del territori; el Museu de Matemàtiques de Catalunya, amb seus a Cornellà, Girona i Tarragona; i altres museus especialitzats, com el Museu de la Vida Rural a l'Espluga de Francolí, el Vinseum de Vilafranca del Penedès, el Museu Marítim de Barcelona, el Museu del Ferrocarril o el Museu Arqueològic de Tarragona (MNAT). Al seu torn, el Centre de Cultura Contemporània de Barcelona (CCCB) dedica una part significativa dels seus esforços a la difusió i reflexió sobre la ciència, les noves tecnologies i els reptes de futur que plantegen. I encara en l'àmbit dels equipaments, Catalunya compta amb diversos parcs astronòmics, com el Parc Astronòmic del Montsec, el MónNatura Pirineus o l'Observatori Fabra, que contribueixen a l'oferta de cultura científica al territori.

Pel que fa a les institucions, la Fundació Catalana per a la Recerca i la Innovació (FCRI), amb participació publicoprivada, és l'entitat que promou de manera més específica i intensa la cultura científica a Catalunya, ja sigui amb projectes i programacions pròpies o formant part d'altres iniciatives transversals i finançant projectes singulars. L'Institut d'Estudis Catalans (IEC) també impulsa les ciències a nivell acadèmic i professional, amb vocació de divulgar-les a la societat, especialment a través de les seves societats filials, com la Societat Catalana de Biologia o la Institució Catalana d'Història Natural. I encara a nivell institucional, la Direcció General de Recerca del Departament de Recerca i Universitats de la Generalitat de Catalunya té la voluntat d'explicar la recerca que s'està duent a terme al país amb projectes com «Els contes de la Laura i en Joan» o els «Recerclips», adreçats a les escoles.

Al seu torn, els ajuntaments de les dues ciutats més grans del territori, Barcelona i L'Hospitalet de Llobregat, han desenvolupat els seus propis programes de cultura científica: BCNCiència, que organitza programes propis i atorga subvencions, i compta amb equipaments especialitzats en ciència com el Centre Cívic Vil·la Urània; i LHCiència, de creació més recent, amb la implicació de diversos equipaments culturals, com el Centre Cultural Sant Josep i Torre Barrina, centre municipal de creació multimèdia de L'Hospitalet, motor de la innovació social de la ciutat.

La Fundació Catalana per a la Recerca i la Innovació (FCRI), amb participació publicoprivada, és l'entitat que promou de manera més específica i intensa la cultura científica a Catalunya, ja sigui amb projectes i programacions pròpies o formant part d'altres iniciatives transversals i finançant projectes singulars.

La Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals (CCMA), responsable dels mitjans de comunicació públics de la Generalitat, promou la divulgació científica amb programes com *QuèQui*, que apropa la ciència al gran públic; *InfoK*, que tracta continguts científics per als més joves; i *Dinàmiks*, amb experiments i explicacions per a nens i nenes. El pòdcast de Catalunya Ràdio *Radicals Lliures* tracta ciència d'actualitat de manera entretinguda, i el programa *La poma de Newton* se centra en la recerca i innovació a Catalunya, destacant avenços científics recents. Finalment, destaca també *La Marató de 3Cat*, un esdeveniment anual que combina divulgació científica i recaptació de fons per a la recerca en salut. La Fundació La Marató, al seu torn, dedica esforços al retorn social de la recerca biomèdica que es duu a terme gràcies als fons recaptats pel programa i coordina un programa de visites als laboratoris. Per la seva banda, a finals de 2024 Ràdio 4 - RNE va estrenar el programa de divulgació en català *Diga-li ciència*.

En l'àmbit de la iniciativa privada, diverses fundacions juguen un paper rellevant en la promoció de la cultura científica: la Fundació "la Caixa", amb destacats programes de divulgació i educació científica a les seves seus culturals; la Fundació Catalunya La Pedrera, amb una clara vocació de promoció de les vocacions científiques entre els joves, vehiculada a través de programes en col·laboració amb centres de recerca, universitats i hospitals; i la Fundació Jaume Bofill, també amb un paper rellevant dins l'àmbit educatiu i que impulsa el programa Magnet, el qual acompanya centres educatius en aliança amb institucions d'excel·lència científica.

Les empreses i associacions sense ànim de lucre també contribueixen significativament a la divulgació i educació científica, organitzant esdeveniments com fires, espectacles, tallers STEM i activitats educatives. A més, ofereixen serveis de monitoratge, producció de continguts, elaboració de notes de premsa, gestió de xarxes socials i producció audiovisual, entre d'altres. Entre les més destacades trobem La ciència al teu món, Eduscopi, Funbrain, Anthesis Lavola, La Mandarina de Newton, Science for Change, Big Ban ciència, Eduxarxa, CreaCiència, Re-Crea Accions Culturals, Galènia, UbiK Media, Iuris... També sobresurten associacions com Physics!, l'Agrupació astronòmica Aster, Explorium, Pendulum i Ciència Arreu, aquesta última enfocada a les zones rurals. Casos particularment interessants són, també, el d'Advanced Music, organitzadora del festival Sónar+D, un esdeveniment que vincula música, tecnologia i ciència; o el de la Fundació Èpica - La Fura dels Baus, que combina el llenguatge teatral i el seu mètode creatiu per fomentar la recerca i la divulgació científica. I en el camp de les iniciatives joves, l'Associació MAGMA, organitzadora de l'Exporecerca jove, un esdeveniment que fomenta el talent científic juvenil.

Els mitjans de comunicació independents i les editorials tenen també un paper rellevant en la difusió científica. Grup 62, Cossetània, Rosa dels Vents, Ara Llibres, Alpina i Duna, entre d'altres, publiquen llibres d'assaig, divulgació científica i ciència-ficció en català. Revistes com *Mètode*, de la Universitat de València, i *Treballs*, de la Societat Catalana de Biologia, ofereixen espais per a la reflexió científica. Els diaris *Ara* i *La Vanguardia* inclouen seccions fixes de ciència, i algunes ràdios i televisions hi contribueixen amb programes especialitzats, com és el cas de l'espai de ciència que inclou el magazín *Versió Rac1*, o el programa sobre salut i ciència *En bones mans*, d'Onda Cero Catalunya.

En l'entorn digital, portals com Divulcat, gestionat per la Fundació Enciclopèdia i l'FCRI, Recerca en acció i Ciència oberta —que agrupa iniciatives com «Neurones fregides» i «Del buit al tot»— ofereixen recursos accessibles al públic general i utilitzen xarxes socials i pòdcasts per apropar el coneixement científic a un públic ampli. En aquest àmbit és especialment destacable Verificat, una organització dedicada al *fact-checking*, que treballa per combatre la desinformació a internet i que té una secció centrada en la ciència i la salut. Verificat teixeix aliances amb centres de recerca, com és el cas del CREAF, amb qui impulsa Desfake clima, un projecte que forma adolescents a les aules perquè aprenguin a identificar fonts fiables en informació climàtica i a detectar i desmuntar narratives negacionistes difoses a internet.

Catalunya compta amb figures rellevants de la divulgació científica, referents com Eudald Carbonell, Xavier Duran, Cristina Sáez, Toni Pou, Sònia Fernández-Vidal, Oriol Mitjà, Salvador Macip, Manel Esteller, Ramon Folch, Vladimir de Semir, Gemma Marfany, David Bueno, Mercè Piqueras, Jaume Vilalta, Dani Jiménez o Pere Renom. I també es recorden figures històriques com la de Xavier Pujol Gebellí, Marc Boada i Lluís Reales, que han deixat una gran petjada en aquest àmbit.

Els espais de trobada i coordinació entre agents i professionals són essencials per fomentar el diàleg i establir aliances. L'Associació Catalana de Comunicació Científica (ACCC), fundada el 1990, reuneix comunicadors científics, periodistes, divulgadors i editors. El Campus Gutenberg, organitzat anualment pel Centre d'Estudis de Ciència, Comunicació i Societat de la Universitat Pompeu Fabra (CCS-UPF), és una de les trobades més destacades del sector. A escala estatal, el Congrés de Comunicació

Social de la Ciència, organitzat per l'Associació Espanyola de Comunicació Científica, és un altre punt clau de trobada. Així mateix, es realitzen reunions anuals d'instituts CERCA i trobades de les UCC+I acreditades per la FECYT. Finalment, el Grup de Recerca en Comunicació Científica (GRECC) de la UPF contribueix a la investigació acadèmica en aquest camp.

Per concloure aquest apartat, cal destacar que a Catalunya s'ofereixen diverses opcions formatives especialitzades en comunicació i cultura científica. El Màster en Comunicació Científica, Mèdica i Ambiental de la Universitat Pompeu Fabra - Barcelona School of Management, amb més de trenta anys d'experiència, ofereix una formació pionera en comunicació científica, mèdica i mediambiental. La Universitat de Vic, conjuntament amb Eduscopi, ofereix el Postgrau en Comunicació Científica, adreçat a professionals interessats en la divulgació científica en àmbits com el periodisme, l'educació i la gestió. També destaca el Màster en Comunicació Especialitzada de la Universitat de Barcelona, que permet especialitzar-se en comunicació científica amb una formació interdisciplinària. A aquestes opcions cal afegir-hi el Màster en Història de la Ciència: Ciència, Història i Societat, ofert per la Universitat Autònoma de Barcelona i la Universitat de Barcelona, que destaca per la seva especialització en el desenvolupament històric de la ciència i les seves aplicacions en la comunicació científica, museologia i gestió del patrimoni científic. La Universitat de València també ofereix el Màster en Història de la Ciència i Comunicació Científica, amb un enfocament en la història, divulgació i conservació del patrimoni científic. A més, la Universitat Internacional de Catalunya imparteix el Postgrau en Comunicació de la Ciència, la Tecnologia i la Innovació, amb èmfasi en el periodisme científic i les eines tecnològiques aplicades a la comunicació.

Alguns exemples d'activitats de cultura científica

La varietat de programes, activitats i propostes de cultura científica a Catalunya és àmplia. I es despleguen en tipologies de formats i plataformes diverses, que van des de les més clàssiques —jornades de portes obertes als centres de recerca, visites per a estudiants o públic en general, tallers als laboratoris, conferències en centres cívics o culturals, taules rodones, xerrades en centres educatius, fires de ciència, espectacles, etc.— a les més innovadores —ludificació de l'educació, ciència ciutadana, nous formats televisius, pòdcasts, esdeveniments en línia, interacció amb l'usuari a través de les xarxes socials, etc.—, que sovint se serveixen de les plataformes digitals.

D'una visió general de les activitats se'n percep un interès creixent, per part dels agents impulsors, per la cerca i fidelització de nous públics, normalment allunyats de la ciència, com el jove i adolescent, però també la gent gran; i per arribar a territoris allunyats de les zones metropolitanes, on es concentren els equipaments de recerca i desenvolupament. També han despertat especial interès els projectes de divulgació i educació enfocats a corregir biaixos de gènere, a donar visibilitat i rellevància al paper de les dones científiques, i també a promoure una ciència inclusiva i sensible a la diversitat LGTBIQ+.

D'una visió general de les activitats se'n percep un interès creixent, per part dels agents impulsors, per la cerca i fidelització de nous públics, normalment allunyats de la ciència, com el jove i adolescent, però també la gent gran; i per arribar a territoris allunyats de les zones metropolitanes.

Les possibilitats, tant pel que fa a instal·lacions com a recursos humans i materials, de l'organitzador condicionen l'envergadura i l'abast de les activitats de cultura científica. En aquest sentit, el nivell de finançament i la capacitat d'atraure'n —tant de convocatòries competitives com de fonts privades— emergeix com un dels principals condicionants del resultat de les propostes, però també de la forma de dur-les a terme, algunes amb estructures professionalitzades i d'altres fonamentades eminentment en el voluntariat.

Tot i que Barcelona i la seva àrea metropolitana concentra una part substancial de l'oferta de cultura científica, les entitats de recerca distribuïdes pel territori —com l'Institut de Recerca Biomèdica (IRB) de Lleida, l'Institut d'Investigació Biomèdica de Girona (IDIBGI) o la Universitat Rovira i Virgili, entre d'altres—, les seus del MNACTEC o la XMCNC, o els observatoris treballen perquè les activitats de divulgació i educació científica de modalitat presencial arribin progressivament a tots els públics. Un objectiu que també contribueix a assolir les propostes que s'implementen gràcies a les plataformes digitals i a les xarxes socials, així com els projectes específicament adreçats a corregir desigualtats territorials.

Projectes d'envergadura i esdeveniments paraigua.

Pel seu impacte en el volum de beneficiaris, cal destacar, en primer lloc, els programes que impulsa o aglutina l'FCRI. El més transversal és la Setmana de la Ciència, que l'any 2023 va comptabilitzar 70.000 beneficiaris. Però també els programes Petits talents científics o Joves, ciència i ètica, adreçat a la comunitat educativa. Aquest darrer, en l'edició de 2024, centrada en la intel·ligència artificial, impactà en un total de 328 alumnes de 3r d'ESO i 26 professors de 5 instituts catalans.

Els principals museus de ciència també es caracteritzen per oferir, d'acord amb els seus continguts museístics permanents, programes educatius d'un impacte elevat, i per acollir i potenciar, des de les seves instal·lacions, altres activitats. En aquest sentit, la Fundació "la Caixa" impulsa projectes com EduCaixa, que ofereix recursos i activitats educatives al CosmoCaixa i altres espais CaixaForum, Explainers, on joves aprenen ciència i la divulguen al públic mitjançant activitats participatives, i CaixaForum+, una plataforma digital amb continguts científics i culturals accessibles en línia. Al seu torn, el CCCB contribueix a la cultura científica a través de grans exposicions —com Cervell(s), Ciència fricció, Quàntica, etc.—, produïdes amb l'assessorament de científics, però també amb el programa Debats i el CCCBLab. El 2024, l'exposició «IA: intel·ligència artificial», coproduïda pel CCCB i el Barcelona Supercomputing Center - Centro Nacional de Supercomputación (BSC-CNS), va atraure 114.468 visitants i es va convertir en la segona més visitada en la història de l'equipament.

La Fundació Catalunya La Pedrera organitza programes educatius de referència que promouen les vocacions científiques, com Joves i ciència, que incorpora 50 nous estudiants cada any, Bojos per la ciència, amb 293 alumnes l'any 2023, i Joves per la medicina, amb 156.

Entre els esdeveniments científics amb uns resultats de participació més remarcables també trobem la Festa de la Ciència de Barcelona, que l'any 2024 va celebrar la 17a edició amb 20.000 visitants, 120 entitats participants i 160 activitats programades; així com la Biennal Ciutat i Ciència, celebrada també a Barcelona i, de forma simultània, a Madrid, que l'any 2023 va comptar amb 11.000 assistents, 73 activitats i 200 participants a la capital catalana. A banda d'organitzar aquests esdeveniments de gran envergadura, BCNCiència té oberta una oficina de ciència ciutadana i organitza, entre altres, el programa de visites i tallers als centres de recerca Escolab, de llarga trajectòria.

La ciutat de L'Hospitalet de Llobregat ha engegat un ambiciós programa de cultura científica, LHCiència, nascut sobre els fonaments d'un dels cicles de divulgació científica més longeus del país, Pessics de ciència, i en aliança amb les institucions d'assistència i recerca en salut de Bellvitge. Entre finals de 2023 i durant el 2024, una de les seves activitats més innovadores, Mercats de ciència, va apropar la ciència en parades de mercats de sis barris de la ciutat, amb 100 interaccions directes per dia d'activitat.

Pel què fa als esdeveniments paraigua, i a banda de la ja esmentada Setmana de la Ciència, a Catalunya s'organitzen activitats transversals amb diversos agents implicats i un impacte generalitzat a tot el territori. Algunes d'elles estan integrades en iniciatives europees o mundials, com La nit europea de la recerca, que se celebra

anualment a diferents ciutats del país. L'Associació Catalana de Comunicació Científica (ACCC) és l'entitat que coordina els diversos nodes territorials i les aproximadament 200 activitats que s'hi programen. Així mateix, Pint of Science, que apropa els investigadors a la ciutadania en bars i cafeteries, també és un esdeveniment de caràcter internacional que té lloc en diverses ciutats catalanes com Barcelona, Reus i Tarragona.

BCNspiracy és un altre esdeveniment de divulgació científica aglutinador que se celebra amb èxit a Barcelona des de l'any 2017. Amb unes mil persones participants per any, ofereix un programa divers que inclou xerrades breus i activitats interactives, amb formats innovadors com NANOspiracy, DIVERSspiracy (que promou la igualtat de gènere i la ciència diversa i inclusiva) i FACTspiracy. A més, compta amb sessions com INspiracy, que s'adrecen especialment a estudiants per fomentar l'interès per la ciència.

Amb motiu del Dia Mundial de la Dona i la Nena en la Ciència, que s'escau a l'11 de febrer, diverses entitats organitzen activitats per reivindicar el paper de la dona en la recerca i incentivar les vocacions científiques entre les estudiants. És rellevant la iniciativa #científiques, de l'FCRI amb el Barcelona Institute of Science and Technology (BIST) i la Generalitat de Catalunya, que va comptabilitzar 40.800 beneficiaris el 2023; i també l'sLHam de dones científiques, un espectacle de monòlegs organitzat per l'Institut d'Investigació Biomèdica de Bellvitge (IDIBELL) en el marc de LHCiència, que compta amb set edicions i que anualment acull un públic presencial de més de 220 persones. També a tall d'exemple, amb motiu de l'11F l'Institut de Recerca de l'Hospital de Sant Pau (IR Sant Pau) i el Parc d'atraccions Tibidabo organitzen jornades ludicocientífiques de divulgació de la recerca amb perspectiva de gènere; i el Grup de Perspectiva de Gènere en la Ciència de l'ACCC cedeix l'exposició itinerant «Científiques Catalanes 2.0», una mostra de 24 perfils d'investigadores.

La Setmana Mundial del Cervell aplega també nombroses activitats de divulgació científica, com les organitzades per l'Institut de Neurociències de la UAB, o pels hospitals universitaris de la Vall d'Hebron, Sant Joan de Déu i Bellvitge. Aquest darrer, a més, durant el 2024 celebrà els dotze mesos de la salut mental, amb activitats obertes a la ciutadania i algunes adreçades específicament a adolescents i joves.

Amb relació a les fires de ciència, destaca el Saló de l'ensenyament, que compta amb l'Espai Ciència, una iniciativa de l'FCRI per donar a conèixer a la ciutadania, i molt especialment als més joves, la recerca i la innovació, en el qual hi participen activament diverses universitats catalanes, centres de recerca, empreses i entitats professionals. I també Exporecerca jove, una fira de recerca per a noies i nois de 12 a 19 anys, de caràcter internacional, que se celebra anualment a Barcelona. Organitzada per l'associació Magma amb la col·laboració de La Pedrera, Educaixa, el CSIC, la UB i la Salle Universitat Ramon Llull, entre d'altres, l'esdeveniment reuneix anualment uns 200 participants i ja compta amb 25 edicions. Per la seva part, les ciutats de Girona i Lleida també organitzen fires científiques d'una certa tradició en espais de la ciutat, com ara la fira Ciència en equip de Girona i la fira Ciència al carrer de Lleida amb la participació dels centres educatius.

Programes i iniciatives dels centres de recerca i les universitats.

Les universitats i els centres de recerca organitzen una gran quantitat d'activitats de cultura científica, de diversa envergadura i algunes de llarga tradició. Les que tenen un impacte més gran són les jornades de portes obertes, les quals, amb formats diversos i aprofitant les seves instal·lacions, acosten la tasca diària dels científics a la ciutadania. N'és un exemple, en l'àmbit de la recerca biomèdica, l'OpenPRBB, del Parc de Recerca Biomèdica de Barcelona, que fa 17 anys que obre les seves portes durant tota una jornada que inclou visites als laboratoris, xerrades, tallers i activitats ludificades. En recerca sobre física destaca l'ALBA Open Day, que cada any acull 2.500 persones a les instal·lacions del sincrotró, o la jornada de l'Institut de Microelectrònica de Barcelona (IMB-CNM-CSIC), que divulga *in situ* la microelectrònica i la

nanoelectrònica. En l'àmbit del medi ambient i l'ecologia, són remarcables les jornades organitzades per l'Institut de Recerca i Tecnologia Agroalimentàries a Caldes de Montbui, i per l'Institut de Ciències del Mar, entre d'altres.

La Universitat de Barcelona organitza la Festa de la Ciència, amb ofertes per a centres educatius i públic familiar, a la qual participen prop de 450 investigadors d'àmbits molt diversos de la recerca i hi assisteixen més de 1.300 escolars. S'hi desenvolupen tallers sobre alimentació, arqueologia, biologia, astronomia, neurociències, geologia, física, lingüística, matemàtiques, química, medicina i dret, entre moltes altres temàtiques.

Una de les tipologies d'activitats de més tradició són els cicles de xerrades o conferències. En són exemples els Cafès científics de la UB, les conferències que l'Institut d'Investigació Biomèdica August Pi i Sunyer (IDIBAPS) organitza amb l'Hospital Clínic a la Casa Golferichs, el cicle Dilluns de ciència de la Residència d'Investigadors del CSIC, les Tertúlies de literatura científica que organitza la UVic-UCC, el cicle Visions de la ciència que organitza la UPF amb les Biblioteques de Barcelona i el cicle de Diàlegs UPC-Arts, que té per objectiu fomentar els vincles entre la cultura i les arts i l'àmbit científic i tecnològic.

A banda d'aquests formats més habituals, els centres de recerca diversifiquen la seva oferta divulgativa i educativa. En aquest sentit, i posant el focus en iniciatives realitzades durant l'any 2024, l'Institut d'Investigació Biomèdica de Girona Dr. Josep Trueta (IDIBGI) va publicar el conte infantil *I em parles d'unes coses on m'ha caigut oblit*, escrit per Josep Maria Fonalleras i il·lustrat per Pilarín Bayés, per acostar la neurodegeneració als més petits; i l'Institut de Robòtica i Informàtica Industrial (IRI) ha publicat *Els Robo-Científics*, d'Anaís Garrell, una col·lecció de llibres de contes per acostar la robòtica a l'escola. Altres entitats han organitzat exposicions, com és el cas de l'Institut de Recerca en Energia de Catalunya (IREC) amb «Gara i l'energia que ens envolta» i «Gara 3.0», exposició itinerant sobre sostenibilitat energètica que inclou els avenços en recerca en energia; o el Centre de Recerca en Agrigenòmica (CRAG) amb «Missatges del món microscòpic», que parteix de les «#PostalsCRAG», que transmeten una visió artística de la ciència. Un altre exemple d'exploració de nous formats és el recentment creat Vagó de la ciència de la UAB, un espai de divulgació de la ciència i la innovació en un vagó de tren en actiu dels Ferrocarrils de la Generalitat de Catalunya, on també s'hi exploren les possibilitats de diferents metodologies per arribar a la ciutadania

Una estratègia eficaç i innovadora per implicar la ciutadania en diverses fases de la recerca científica és la realització de projectes de ciència ciutadana. Per al Centre de Recerca Ecològica i Aplicacions Forestals (CREAF), aquest abordatge té un paper destacat en la missió del centre, en el sentit de motivar canvis en la gestió dels sistemes naturals i el territori i promoure la consciència de l'entorn. D'entre els projectes que impulsen hi trobem Mosquito alert, que lluita contra els mosquits transmissors de malalties, o Ritme natura, per capturar els efectes del canvi climàtic. En l'àmbit de la salut, l'Institut de Salut Global de Barcelona (ISGlobal) és líder en la promoció del coneixement ciutadà i facilita eines i metodologies creatives i no formals perquè la ciutadania pugui participar directament en la recerca. N'és un exemple el projecte *CitieS-Health Barcelona*, coordinat entre cinc ciutats europees per explorar com la contaminació de l'entorn afecta la salut.

Una estratègia eficaç i innovadora per implicar la ciutadania en diverses fases de la recerca científica és la realització de projectes de ciència ciutadana.

Per apropar els científics a la comunitat educativa, entitats de recerca i universitats organitzen tallers i jocs, com és el cas de NanoEduca, un programa dissenyat per introduir la nanociència i la nanotecnologia entre l'alumnat i el professorat de secundària i batxillerat, que compta amb un kit experimental i un concurs científic, i està

impulsat per la Universitat de Barcelona (CCiTUB/IN2UB/IDP-UB), l'Institut Català de Nanociència i Nanotecnologia, la Universitat Autònoma de Barcelona i el CESIRE. D'una forma semblant es desenvolupa Nanoinventum, un projecte de cocreació per introduir la nanotecnologia, la sostenibilitat i la perspectiva de gènere en l'educació primària.

Les xarxes socials han esdevingut una plataforma per divulgar ciència d'una manera àmplia, i són usades per la pràctica totalitat de les entitats científiques.

Així mateix, a tall d'exemple podem esmentar que l'Institut de Bioenginyeria de Catalunya (IBEC), en col·laboració amb el secretariat d'escola rural, du a terme el programa Bioenginyeria a l'escola rural, per garantir l'accés de les escoles d'arreu del territori català a la recerca més actual, contribuint així a democratitzar el coneixement científic i a assolir l'equitat en l'accés a l'educació científica. D'altra banda, el Centre d'Estudis Avançats de Blanes (CEAB-CSIC) organitza Metaestany, una activitat educativa en sis instituts del Pirineu; el Centre de Visió per Computador (CVC) i la Fundació Èpica - La Fura dels Baus han organitzat *Badamonia*, un experiment tecnològic de creativitat i intel·ligència artificial amb alumnat del Col·legi Badalonès; el PRBB desenvolupa un taller, basat en un joc de rol, per introduir els estudiants de batxillerat al món de la recerca amb animals, tot reflexionant sobre les seves implicacions ètiques; i l'IDIBELL juntament amb l'Institut Català d'Oncologia han creat i implementat el joc de cartes Papillomattack, adreçat a alumnat de darrers cursos de primària, per conscienciar sobre la vacunació contra el virus del papil·loma i incentivar la prevenció de la seva infecció per transmissió sexual. Entre d'altres propostes de ludificació de la ciència, trobem també el joc La Transistoca, de l'Institut de Microelectrònica de Barcelona (IMB-CNM-CSIC), sobre la fabricació dels components fonamentals dels xips, i el joc virtual Mite o ciència, de l'IDIBGI. Finalment, i encara dins l'àmbit de l'educació científica, destaca també el programa Ciència al barri, impulsat pel CSIC en zones urbanes vulnerables. A la ciutat de Barcelona, el 2024 es van dur a terme 31 activitats impartides per 54 investigadors i a les quals van assistir 1.567 persones, entre alumnat d'instituts i usuaris de casals.

Les xarxes socials han esdevingut una plataforma per divulgar ciència d'una manera àmplia, i són usades per la pràctica totalitat de les entitats científiques. N'és un exemple *La tesi del mes*, de la Universitat Oberta de Catalunya, que cada mes selecciona una tesi doctoral que exemplifica l'excel·lència acadèmica i la contribució a temes d'interès social, cultural, científic o tecnològic. Al seu torn, el PRBB realitza el pòdcast *La Mare de la Ciència*, que compta amb tres temporades, i la UB divulga difon a través dels seus canals continguts estables com la sèrie *Motor de la recerca*, o la col·lecció comentada de fotografies *FotoNAT*.

Activitats interdisciplinàries i iniciatives independents.

A Catalunya, diversos centres de recerca promouen la innovació interdisciplinària i apropen la ciència a la societat mitjançant l'art. L'Institut de Recerca Biomèdica de Barcelona (IRB) ofereix un programa de residències artístiques que connecta artistes amb investigadors en biomedicina; l'IBEC impulsa convocatòries per integrar artistes en projectes de bioenginyeria; i el Barcelona Supercomputing Center (BSC-CNS) col·labora amb artistes en la visualització de dades i la supercomputació. Finalment, espais com Hangar, amb el Wetlab, faciliten residències artístiques per a projectes que exploren la relació entre art, ciència i tecnologia, i les beques Barcelona CREA (de l'Institut de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona) destinen part de la seva dotació a projectes d'art i ciència.

A Catalunya, diversos centres de recerca promouen la innovació interdisciplinària i apropen la ciència a la societat mitjançant l'art.

En aquest context d'intersecció, són especialment innovadores propostes com BCN Dance your Science, organitzada pel PRBB, que explora una nova manera de fer arri-

bar la ciència al públic a través de la dansa; o l'espectacle *European Performing Science Night*, liderat per la Fundació Èpica - La Fura dels Baus amb la participació del Centre de Visió per Computador (CVC), l'Institut de Ciències del Mar (ICM) i la Universitat Oberta de Catalunya (UOC), i que és fruit d'un taller d'art i ciència en el qual intervenen artistes i científics i que té per objectiu apropar l'impacte de la recerca a la ciutadania d'una manera vivencial i emocional a través del llenguatge universal de les arts escèniques. D'altra banda, la productora Mileva Films va oferir *Memòries d'un mar*, amb la voluntat de redefinir la divulgació científica a través d'una simbiosi entre art i ciència utilitzant el llenguatge audiovisual per generar connexions emocionals amb el públic.

Dins l'ecosistema de la cultura científica, les empreses desenvolupen, com es destacava anteriorment, un paper rellevant. La Mandarina de Newton, per exemple, ofereix EXPLORA INVENTA, una plataforma digital educativa amb més de 200 experiències manipulatives per reproduir a l'aula o al laboratori, on es poden trobar eines i recursos per implementar les CTEHM, el *design thinking* a primària i secundària. I per esmentar-ne un altre dels molts que hi ha, Exponens Biology ofereix activitats presencials relacionades amb la classificació dels organismes vius, les accions vitals, la paleontologia i projectes de ciència ciutadana a rius i torrents dirigits principalment a infants i joves a través de centres educatius i centres cívics.

Per combatre el biaix de gènere o donar visibilitat a la diversitat afectiva dins el món de la ciència, entitats com el PRBB organitzen l'exposició «Retrats de ciència en femení», una sèrie de dotze retrats que, en format collage, il·lustren la recerca i els interessos de personal femení del PRBB. I «Una mirada LGTBI+», promoguda per Simon Perera, fomenta la inclusió a través de la *queerització* dels museus i altres espais culturals, oferint exposicions, tallers educatius i recursos digitals en espais com el Museu de Ciències Naturals i el Museu d'Arqueologia de Catalunya.

Finalment, la divulgació des de les xarxes socials —YouTube, Instagram, X, Bluesky, Twitch, etc.— ha despertat un gran interès entre els científics joves. És el cas, per exemple, dels canals Parlem de Ciència o Del Buit al Tot, o també de Soc Tastaolletes (una de les més antigues), La Dimoni de Maxwell i Neurones Fregides. Moltes d'elles formen part de la xarxa de projectes Ciència Oberta, que promou el coneixement científic obert i accessible i impulsa i dona visibilitat a la divulgació científica en català amb una perspectiva inclusiva, feminista i interdisciplinària.

LA SITUACIÓ ACTUAL DE LA CULTURA CIENTÍFICA A CATALUNYA: UNA DIAGNOSI AMB VEUS EXPERTES

Alguns indicadors

Segons el principal finançador públic de projectes de cultura científica de l'Estat espanyol, la FECYT —que depèn del Ministerio de Ciencia e Innovación—, l'any 2023 Catalunya va encapçalar la llista de comunitats autònomes amb major percentatge de sol·licituds concedides en la convocatòria competitiva d'ajuts al foment de la cultura científica, tecnològica i de la innovació (un 20,00 %, seguida de la comunitat de Madrid amb un 18,26 %), i un major percentatge de finançament respecte el total de l'import d'ajuda concedida (20,34 % Catalunya, 20,27 % Madrid). La fita consolidava, amb una lleugera millora, els resultats de la resolució de 2022.

Al seu torn, els Ajuts FCRI a la cultura científica en català (antics ajuts Joan Oró), convocats per la Fundació Catalana per a la Recerca i la Innovació (FCRI), van augmentar la dotació total de la convocatòria, passant dels 200.000 euros de la primera edició, el 2021, als 300.000 euros de la segona, tercera i quarta edició, el 2022, 2023 i 2024 respectivament. Si el 2022 es van rebre un total de 108 peticions i es van concedir un total de 23 ajuts (15 de Talent Jove i 8 de Talent Consolidat), en la convocatòria del 2023 es van rebre un total de 124 peticions i es van concedir un total de 24 ajuts (17 de Talent Jove i 7 de Talent Consolidat).

Segons un altre termòmetre d'abast estatal, *l'Informe d'indicadors d'activitat en cultura científica a Espanya 2015 – 2019*, publicat per la FECYT, el nombre d'activitats realitzades per les entitats consultades (universitats, centres de recerca, museus de ciència, etc.) va augmentar, durant el període analitzat, un 69,19 %, passant de 22.558 l'any 2015 a 38.167 l'any 2019, un increment motivat especialment per l'activitat dels Museus de Ciència. D'altra banda, la despesa mitjana destinada a activitats de cultura científica va augmentar un 1,42 %, a causa de l'increment d'aquest tipus de despesa per part, principalment, dels organismes públics d'investigació i de les universitats. L'informe també destaca l'increment de la participació de la societat en activitats de cultura científica, que va ser d'un 17,88 % en el cas de les universitats i organismes públics d'investigació, i d'un 32,40 % en el cas de les visites als museus de ciència. Per contra, el personal dedicat a la realització d'activitats de cultura científica va disminuir un 26,01 % en el conjunt d'entitats.

El Museu de la Ciència CosmoCaixa va rebre, el 2023, 1.266.989 visitants i va superar en un 54,71 % els visitants que havia rebut de l'any anterior. El Museu Ciències Naturals de Barcelona va tancar el 2024 amb més de 370.000 visitants a la seu de Barcelona, una xifra rècord per al conjunt del museu (l'any 2019 va ser 113.000).

Si, finalment, ens fixem en les xifres de visitants que darrerament han registrat tres museus de ciència catalans, constatem que el Museu de la Ciència CosmoCaixa va rebre, el 2023, 1.266.989 visitants i va superar en un 54,71% els visitants que havia rebut de l'any anterior. El Museu Ciències Naturals de Barcelona va tancar el 2024 amb més de 370.000 visitants a la seu de Barcelona, una xifra rècord per al conjunt del museu (l'any 2019 va ser 113.000). Finalment, el Museu Nacional de la Ciència i la Tècnica va rebre, el 2023, 113.239 visitants a la seu central de Terrassa, un 3,03 % més que l'any anterior.

L'opinió dels experts

A priori, les dades objectives semblen indicar que la cultura científica a Catalunya, i a l'Estat, ha experimentat una progressió significativa en la darrera dècada, tot consolidant projectes i programacions, entitats responsables, un cert gruix de professionals i un tipus de públic fidelitzat. En tot cas, però, i amb l'objectiu d'oferir una visió actual, acurada i transversal de la situació de la cultura científica a Catalunya que vagi més enllà de les dades oficials, per a la redacció d'aquest article s'ha comptat amb la col·laboració de professionals de referència dins el sector, que han ofert les seves diagnosi informades.

Els participants inclouen Gema Revuelta, directora del Centre d'Estudis de Ciència, Comunicació i Societat de la Universitat Pompeu Fabra; Jordi Mas, director —en el moment de l'entrevista— de la Fundació Catalana per a la Recerca i la Innovació (FCRI); Rubén Permy, president de l'Associació Catalana de Comunicació Científica (ACCC); Diana Escobar, coordinadora de projectes del Departament de Ciència i Innovació de l'Ajuntament de Barcelona; Salvador Macip, director dels Estudis de Ciències de la Salut de la UOC i divulgador i escriptor; Anna Ramon, cap de Comunicació del Centre de Recerca Ecològica i Aplicacions Forestals (CREAF); Salva Ferré, comunicador científic, soci d'Eduscopi i referent del programa LHCiència; Xavier Duran, periodista científic i escriptor; Cristina Junyent, divulgadora científica; Cristina Mallo, tècnica de Comunicació Científica a la Universitat Rovira i Virgili (URV); i Daniel Arbós, cap de Comunicació de l'Institut d'Investigació Biomèdica August Pi i Sunyer (DIBAPS), divulgador científic i escriptor.

Juntament amb el signant d'aquest article, els professionals consideren que la diagnosi sobre la situació actual de la cultura científica a Catalunya i la seva evolució en els darrers anys es pot sintetitzar en els punts següents:

1. Consolidació professional i creixement d'iniciatives. En els darrers deu anys, la cultura científica a Catalunya ha experimentat un augment significatiu pel que fa al

nombre d'entitats, projectes i professionals, la qual cosa n'ha propiciat la millora de la qualitat i l'abast. Tot i aquesta base sòlida, encara persisteixen reptes importants que cal abordar, com ara la manca de visibilitat en espais culturals rellevants i la necessitat de consolidar recursos per garantir la sostenibilitat del sector.

2. Interès desigual i problemes de connexió. Tot i que l'interès per la ciència ha crescut en alguns sectors gràcies a l'impacte de la pandèmia i l'ús de tecnologies digitals, aquest sovint és superficial i limitat a públics ja predisposats. Encara persisteix una desconexió significativa entre el món científic i el públic general, en part a causa de la manca d'estratègies inclusives i de gran abast que facin accessible la cultura científica a tota la societat.

3. Precarietat laboral i professionalització. La precarietat laboral continua sent un dels obstacles principals per a la sostenibilitat de la comunicació científica. La incorporació de personal especialitzat en centres de recerca ha estat clau per combatre aquesta problemàtica, però la manca de reconeixement i de recursos limita la professionalització del sector i la seva capacitat per afrontar projectes ambiciosos.

4. Desinformació i competència cultural. La desinformació, amplificada per les xarxes socials i les notícies escombraria, representa una amenaça constant per a la societat. A més, la comunicació científica competeix amb altres àmbits culturals que sovint tenen més visibilitat als mitjans generalistes, i també més recursos, la qual cosa dilueix els esforços de la cultura científica per arribar al públic general.

5. Integració i desafiaments futurs. Malgrat els avenços vers una major integració de la ciència dins de la cultura generalitzada, encara cal treballar en la captació de talent, la lluita contra les *fake news* i l'augment de la presència de la ciència en mitjans de comunicació i altres espais culturals. Reforçar les dinàmiques participatives, com la ciència ciutadana, i implicar nous públics són passos essencials per garantir una societat més informada i compromesa amb els desafiaments científics.

Reforçar les dinàmiques participatives, com la ciència ciutadana, i implicar nous públics són passos essencials per garantir una societat més informada i compromesa amb els desafiaments científics.

ANNEX I: DECLARACIONS DELS EXPERTS SOBRE LA SITUACIÓ ACTUAL DE LA CULTURA CIENTÍFICA A CATALUNYA I LA SEVA EVOLUCIÓ AL LLARG DELS DARRERS ANYS

La diagnosi sobre la situació actual de la cultura científica a Catalunya presenta matisos en funció dels experts consultats. Gema Revuelta, basant-se en els estudis de *Public Understanding of Science*, considera que «la situació de la cultura científica a Catalunya és comparable a la de la mitjana dels països que pertanyen a la Unió Europea. En el marc del territori espanyol, els indicadors de cultura científica de Catalunya són, en general, superiors als d'altres comunitats autònomes. Pel que fa a la percepció sobre el nivell d'informació rebuda, Catalunya se situa en primer lloc en gairebé tots els temes, però quan s'explora l'interès sobre la ciència i la tecnologia, ens situem per sota de la mitjana de les comunitats autònomes espanyoles».

Cristina Junyent observa que l'oferta actual és interessant, però subratlla que la precarietat professional és un problema important, especialment entre els autònoms.

Rubén Permuy, per la seva banda, afirma que «tenim professionals de la comunicació i la cultura científica que tenen consolidada la seva posició professional, i hi ha moltes activitats de cultura científica arreu del país, moltes de llarga tradició». Tot i això, considera que falta una major presència de la ciència en àmbits i fòrums culturals rellevants.

Diana Escobar destaca que «la situació ha canviat molt en els darrers anys», tot i que encara quedi molt camí per recórrer per equiparar-la amb altres formes de cultura.

Salva Ferré percep que es detecta un interès en temes científics, però té la sensació que és entre persones que ja tenien interès previ en la ciència. A més, assenyalava que un sector de la població encara no percep la cultura científica com una cultura accessible, apreciació que comparteix amb Escobar. En el mateix sentit, Cristina Mallo considera que creix la conscienciació sobre la importància de la ciència a les nostres vides, però que existeix una desigualtat en l'accés a la cultura científica, tant en funció del territori com del sector de població que no accedeix a alguns dels canals.

Anna Ramon relaciona l'impacte de la COVID-19 i el canvi climàtic en l'evolució de la cultura científica i destaca que ambdós fenòmens han obert «una finestra d'oportunitat i de treball compartit que ens hauria de portar cap a una societat cada cop més culturitzada». Xavier Duran, per la seva banda, amplia el concepte de cultura científica afirmant que «abasta no només el coneixement generat per la ciència, sinó també el mètode científic, la reflexió sobre els seus efectes socials i la interacció de la ciència amb altres branques de la cultura com la literatura i l'art». Tot i els avenços en recerca i divulgació, alerta d'una manca de connexió amb la cultura general.

Cristina Junyent posa l'accent en la precarietat professional, especialment entre els autònoms, com un dels principals reptes del sector. Jordi Mas Castellà, en aquesta línia, valora positivament que «Catalunya disposa d'un enorme talent de comunicadors científics i comunicadores científiques fruit d'un ecosistema potent de recerca». Això no obstant, remarca la necessitat de potenciar la professió per fer-la més sostenible.

Alhora, Salvador Macip observa que «la situació actual és acceptable, però molt millorable». Considera que hi ha bones iniciatives de divulgació, però subratlla que cal treballar en els fonaments educatius perquè «tothom tingui les eines necessàries per aprendre». Paral·lelament, Daniel Arbós descriu la situació com «fràgil, com ha estat sempre», i lamenta que encara hi hagi «una gran ignorància de conceptes científics bàsics» entre part de les elits, i denuncia que moltes iniciatives depenen del voluntarisme.

Malgrat els dèficits evidents, Gema Revuelta creu que Catalunya, dins del context estatal, destaca tant pel nombre de persones que es dediquen professionalment a la comunicació científica i la promoció de la cultura científica, com perquè és clarament pionera en aquest sector. Al seu torn, Cristina Mallo creu que, a nivell institucional, el país es troba en un moment esperançador, amb universitats i centres de recerca que cada vegada aposten més per la cultura científica.

Mirada en perspectiva, l'evolució de la cultura científica a Catalunya suscita reflexions positives entre els professionals, però també fa aflorar diversos aspectes que requereixen millores urgents. Anna Ramon destaca que «en els darrers anys hi ha hagut una gran aposta per nodrir els centres de recerca de personal de comunicació». Segons ella, això respon a necessitats com combatre les *fake news*, informar sobre avenços científics, captar talent i mantenir el prestigi social de la ciència. També remarca que «per optar als fons europeus a través dels projectes de la Unió Europea, als centres de recerca se'ls exigeix la comunicació de resultats com a requeriment indispensable». Rubén Permy, en aquesta línia, subratlla que la cultura científica «ha guanyat més entitats i més professionals que s'hi dediquen, i ha afavorit, per tant, que més públic s'hi apropi».

Diana Escobar observa que «molts centres de recerca, universitats i agències d'innovació han incorporat personal específic per desenvolupar programes i activitats de comunicació i divulgació científiques». També apunta que «la formació en aquest àmbit s'ha diversificat» i que això ha creat un planter de professionals amb visions innovadores. Paral·lelament, Salvador Macip destaca que «a partir de la pandèmia,

hem vist un augment de l'interès de la societat per la ciència i més implicació dels científics en la divulgació». També subratlla que «la ciència és molt més present als mitjans que fa deu anys», amb un «grup més ampli i divers de divulgadors treballant per fer arribar a tothom els coneixements».

Gema Revuelta matisa que, si bé Catalunya va ser pionera en cultura científica a finals del segle xx —el primer suplement de ciència d'un diari va ser el de *La Vanguardia* (1982), el primer estudi sobre percepció social de la ciència va ser a Catalunya (1995), el primer màster de comunicació científica va ser el de la UPF (1995) i vam ser pioners en la celebració de la Setmana de la Ciència— i que la primera dècada del segle xxi va ser especialment bona per a la ciència i la promoció de la cultura científica a Catalunya, a partir de la segona dècada s'ha observat un retrocés: l'especialització en ciència als mitjans de comunicació es va reduir i també van empitjorar molt les condicions laborals dels periodistes especialitzats en ciència, la qual cosa repercuteix en la qualitat de la informació. Jordi Mas afegeix que «les propostes de cultura científica han augmentat en quantitat i en qualitat, malgrat hagin perdut espais singulars en el sector dels mitjans de comunicació». També adverteix que «hi ha més projectes de cultura científica, però aquests han quedat més diluïts per una saturació en altres àmbits culturals, que també han crescut».

Salva Ferré, per la seva banda, valora que «la cultura científica s'ha integrat més en la cultura generalitzada que anys enrere». Afegeix que han crescut les propostes divulgatives adaptades a públics concrets i «l'aposta de les administracions, les universitats i els centres de recerca per a aquesta divulgació». Cristina Mallo coincideix amb aquesta darrera valoració, i remarca que «s'ha professionalitzat la cultura científica a les institucions i això ha fet que s'hagin invertit diners i recursos en fer arribar la ciència a la ciutadania en múltiples formats». Alhora, creu que s'ha fet un esforç per fomentar el canvi de registre de les persones que es dediquen a la ciència per fer-la comprensible per a tothom i lluitar contra la desinformació des del coneixement.

Daniel Arbós considera que, tot i algunes millores, «s'ha patit l'auge de la desinformació, especialment a través de les xarxes socials», cosa que ha fomentat la pseudociència i la ignorància científica. En el mateix sentit, Cristina Junyent lamenta que, malgrat els esforços, té la sensació que no s'arriba suficientment al públic. També denuncia la proliferació de «notícies escombraries, difícils de combatre».

Anna Ramon destaca que els avenços en comunicació i innovació són clau per fer front als reptes culturals. En aquest sentit, Xavier Duran assenyala que «la ciència incideix en aspectes que afecten molt directament la vida de la gent, en l'àmbit mèdic, ambiental, tecnològic, etc.» També remarca que hi ha «una generació jove que utilitza les tecnologies i canals més innovadors» per promoure la ciència, especialment «donant prioritat absoluta a l'ús del català en aquestes activitats».

EL FUTUR IMMEDIAT DE LA CULTURA CIENTÍFICA A CATALUNYA: DE LES AMENACES ALS REPTES

En un exercici de projecció, els professionals consideren que el futur de la cultura científica a Catalunya ha de tenir en compte els següents aspectes:

1. Finançament i sostenibilitat professional. El desenvolupament de la cultura científica es veu encara limitat per una manca estructural de finançament, que afecta tant les organitzacions com els professionals, sovint contractats en condicions precàries. Per garantir la sostenibilitat del sector, cal més suport institucional i desenvolupar models que facin de la comunicació científica una professió reconeguda i viable.

2. Combat contra la desinformació. La proliferació de notícies falses i el creixement de les pseudociències, amplificades per les xarxes socials, dificulten l'accés

del públic a informació rigorosa. Per combatre aquesta amenaça, és imprescindible oferir missatges clars, reforçats pel suport institucional, i educar la societat perquè distingeixi les veritats de les falsedats.

3. Connexió amb nous públics. Moltes iniciatives científiques només arriben a públics ja interessats en la ciència, mentre que una part significativa de la població queda desconnectada. És necessari dissenyar estratègies més inclusives, portant la ciència a espais no tradicionals per captar nous segments de públic.

4. Reconeixement cultural i institucional. La ciència sovint es percep com un àmbit aliè a la cultura general, amb poca visibilitat en mitjans de comunicació, teatre, cinema o literatura. Les tasques de divulgació tampoc reben el reconeixement necessari en l'avaluació acadèmica. Per superar aquest aspectes, cal integrar la ciència en totes les esferes culturals i incorporar el valor de la divulgació en els sistemes d'avaluació del personal investigador.

5. Col·laboració i educació com a clau de futur. La fragmentació i manca de coordinació entre iniciatives de cultura científica redueix el seu impacte, mentre que l'educació científica continua sent una assignatura pendent en les etapes obligatòries. Per afrontar aquests desafiaments, és fonamental potenciar la col·laboració entre institucions per promoure projectes coordinats i dotar les escoles de recursos i formació específica per al professorat, de manera que es garanteixi una base sòlida per a una societat més informada i crítica.

El desenvolupament de la cultura científica es veu encara limitat per una manca estructural de finançament, que afecta tant les organitzacions com els professionals, sovint contractats en condicions precàries.

ANNEX II: DECLARACIONS DELS EXPERTS SOBRE LES PRINCIPALS PROBLEMÀTIQUES I REPTES DE FUTUR DE LA CULTURA CIENTÍFICA A CATALUNYA

Una de les problemàtiques més destacades pels experts és la falta de recursos estructurals i de suport institucional. Rubén Permuy subratlla que «les principals dificultats són la manca de finançament estructural, la precarietat de molts professionals contractats a càrrec de projectes i la manca de presència de l'àmbit en fòrums i esdeveniments culturals de referència». Cristina Mallo, al seu torn, també creu que el finançament és el repte més important: «moltes unitats de cultura científica depenen encara de la concessió de projectes competitius i no compten amb un pressupost estable a la seva institució.» Salvador Macip coincideix, considerant «essencial abordar la manca de recursos i de suport institucional» i afegeix que «cal una inversió més forta en la divulgació científica, especialment en el sector educatiu».

Salva Ferré també destaca que «el principal repte, compartit amb el món cultural i científic, és el finançament», i posa èmfasi en la necessitat de trencar estereotips per fer que la ciència sigui més inclusiva i accessible a tota la ciutadania. Gema Revuelta coincideix amb l'anàlisi i creu que les principals problemàtiques són la falta d'inversió per part de l'Administració i la manca d'estructures estables. Diana Escobar afegeix que «el sistema i el reconeixement» són grans obstacles, i remarca que el sistema d'avaluació dels investigadors no valora adequadament la divulgació científica.

La descoordinació entre iniciatives s'erigeix com un altre factor crític. Daniel Arbós observa que «l'atomització i la precarietat de les iniciatives» són un fre important, ja que moltes són impulsades per organitzacions que no tenen com a missió principal generar cultura científica. També denuncia que les activitats actuals sovint es dirigeixen a un públic ja interessat en la ciència, i reclama més esforços per arribar a espais inesplorats, com centres comercials o estadis de futbol. Jordi Mas també

considera crítiques «la descoordinació entre projectes i activitats, i la fragmentació de les propostes». A més, destaca la competència amb altres àmbits culturals que compten amb estratègies de màrqueting més efectives. Gema Revuelta, al seu torn, assenyalava que la major part de les accions de promoció de la cultura científica s'improvisen i manquen d'estratègia; que el gran pes de l'esforç és realitzat per universitats i centres de recerca amb uns pressupostos inviables i amb molt d'*amateurisme*; i que no se n'avalua l'impacte.

La manca de sensibilitat cap a la ciència dins de la societat i dels mitjans culturals també és un obstacle important. Xavier Duran destaca que «la causa principal és que l'ambient cultural i mediàtic general no té prou sensibilitat envers la cultura científica i tecnològica». Lamenta el poc ressò d'iniciatives com el *Manifest per la cultura científica i tecnològica* i de premis importants, mentre que altres disciplines reben molta més atenció. A més, assenyalava que «els científics sovint no prioritzen portar la seva tasca al públic general perquè aquestes activitats no tenen una repercussió significativa en els seus currículums».

Un altre repte és ampliar l'abast de la cultura científica per fer-la més inclusiva. Daniel Arbós insisteix en la necessitat d'arribar a públics «*a priori* no interessats per la ciència», portant les activitats a espais inesperats per trencar barreres. Salva Ferré reforça aquesta idea, destacant la importància d'apropar la ciència a tota la ciutadania i trencar els estereotips que sovint fan que la ciència sigui percebuda com una disciplina elitista. En això coincideix Cristina Mallo, que creu que és un repte fer que la divulgació científica arribi a indrets més despoblats o a persones amb un nivell socioeconòmic més baix que no tenen les mateixes facilitats d'accés. Anna Ramon subratlla que cal transmetre la idea que la ciència està present en tots els aspectes de la nostra vida i que gairebé tot pot ser vist des d'una perspectiva científica.

Un dels principals reptes identificats és garantir la sostenibilitat de la professió i aconseguir més recursos. Rubén Permuy considera essencial «aconseguir més finançament i suport institucional per a la nostra activitat i arribar a més públic en general, perquè s'entengui la ciència com un àmbit rellevant d'interès social transversal». En una línia similar, Jordi Mas remarca que el repte principal és «la capacitat de fer-ne una professió sostenible», i Cristina Mallo creu que cal dotar les unitats de cultura científica d'un finançament propi perquè no depenguin de projectes competitius i puguin plantejar projectes a llarg termini i comptar amb el personal necessari per portar-los a terme. Cristina Junyent coincideix en la necessitat d'abordar la precarietat, ja que sense un suport adequat és difícil avançar cap a una cultura científica forta.

El fenomen de la desinformació emergeix com un dels principals desafiaments. Salvador Macip adverteix que «la ciència s'ha d'enfrontar a les pseudociències i calen missatges clars i suport oficial a la veritat científica». També subratlla que és imprescindible aconseguir que la societat tingui «les eines per distingir les veritats de les falsedats». En aquest context, Cristina Mallo creu que, tot i que les xarxes socials han esdevingut una oportunitat per fer arribar la ciència a públics que les utilitzen com a canals d'informació, també és un dels principals obstacles, ja que la desinformació i les pseudociències fan servir aquests mateixos canals per difondre els seus missatges. Salva Ferré reforça aquesta visió i assenyalava que «l'amenaça de les postures acientífiques» és un obstacle crucial. Proposa potenciar «dinàmiques participatives i reivindicatives, com la ciència ciutadana», per implicar la ciutadania en la ciència i combatre la desinformació.

L'ampliació de l'abast de la cultura científica és un altre repte destacat. Daniel Arbós considera fonamental arribar «al públic que mai anirà a una exposició, conferència o obra de teatre amb contingut científic». També proposa integrar la ciència en totes les esferes culturals i mediàtiques, amb més tertulians i columnistes amb formació científica. Això, segons ell, permetria fer «un salt quantitatiu» amb projectes grans i ambiciosos que coordinin múltiples agents. Cristina Mallo hi coincideix i afegeix que

considera necessari desenvolupar eines i estratègies per arribar a públics fins ara no tan accessibles: persones que viuen allunyades de grans nuclis de població, persones en exclusió social i persones migrades.

De manera similar, Anna Ramon defensa que cal que «els professionals vinculats a l'àmbit científic estiguin a les agendes dels periodistes i dels prenedors de decisions». Remarca que els científics formats com a portaveus poden «advertir si les coses es fan en contra de l'evidència» i tenir un paper clau en el debat social. Gema Revuelta creu que en les actuals circumstàncies és més necessari que mai que les fonts especialitzades (investigadors i investigadores, professionals de la comunicació científica, etc.) siguin visibles i que la seva informació sigui realment accessible, comprensible i útil per a la ciutadania.

La importància de la llengua i del compromís social amb la ciència també són reptes destacats. Xavier Duran subratlla la importància d'una «presència potent del català científic i tecnològic» per enfortir la llengua i donar suport a les iniciatives científiques. A més, considera que «la manca de sensibilitat i complicitat és, al meu entendre, el problema principal» i que cal reforçar el paper de la ciència dins de la cultura general.

Diana Escobar reflexiona que el coneixement no només permet comprendre el món, sinó que també possibilita «participar d'aquesta generació de coneixement i modular, en molts aspectes, la recerca i el seu impacte». Destaca que el compromís social amb la ciència té «un poderós efecte per al desenvolupament social i l'elaboració de polítiques».

3. Revisió de les polítiques culturals del 2024

Revisió de les polítiques culturals del 2024

Un any més, l'Informe anual del CoNCA s'ha posat com a objectiu recollir les principals polítiques que han dut a terme els diferents òrgans de la Generalitat de Catalunya amb responsabilitat sobre l'ordenament cultural del país: el Parlament, el Govern i el Departament de Cultura. En aquesta edició també s'ha inclòs una mirada de les polítiques realitzades per l'administració local i es destaquen aspectes concrets de les polítiques a nivell estatal que tenen alguna afectació en el món cultural català.

L'any 2024 es van convocar eleccions al Parlament de Catalunya com a conseqüència de la impossibilitat del Govern d'aprovar un nou pressupost per aquell any. Els efectes immediats a aquesta decisió del president de la Generalitat de Catalunya van ser la dissolució de la cambra catalana, l'entrada en funcions del govern sortint i la prorrogació del pressupost del 2023.

D'aquesta manera es truncava l'objectiu d'assolir l'any 2025 que el 2% del pressupost de la Generalitat de Catalunya es destinés a cultura. La situació actual és que s'ha arribat a l'1,5% amb un total de 477 milions d'euros.

A més, amb els pactes per la configuració d'un nou govern després de les eleccions, es va acordar separar l'acció en política lingüística de l'acció cultural, creant el nou Departament de Política Lingüística amb Francesc Xavier Vila Moreno com a conseller. El nou departament té com a funcions la promoció i el foment de la llengua catalana; la implementació de la política lingüística que estableix el Govern i la coordinació de les accions i mesures dels diversos departaments; el desenvolupament de les polítiques per fomentar els usos de la llengua catalana en tots els àmbits de la societat i la disponibilitat de productes i serveis en català, i garantir l'ús de català a les institucions. Aquesta decisió fa que el Departament de Cultura perdi la Secretaria de Política Lingüística i, en conseqüència, es redueixin els seus àmbits d'actuació. No s'ha produït cap altre canvi substancial pel que fa a l'estructura del Departament de Cultura, però sí s'han modificat alguns dels seus directors generals, com s'explicarà en l'apartat corresponent.

Amb els pactes per la configuració d'un nou govern després de les eleccions, es va acordar separar l'acció en política lingüística de l'acció cultural, creant el nou Departament de Política Lingüística.

En l'horitzó queda pendent l'arribada al 2 % del pressupost destinat en cultura, una llarga reivindicació que es fa des de diferents agents sectorials i, també, des de CoNCA; i un compromís declarat de l'actual govern. També la represa de l'activitat legislativa iniciada durant l'anterior legislatura, que va ser abundant i variada, però sense haver arribat a aprovar cap llei en les que s'havia estat treballant.

Parlament

ACTIVITAT LEGISLATIVA

La convocatòria d'eleccions al Parlament de Catalunya el 18 de març de 2024 va suposar la dissolució del Parlament amb l'objectiu de preparar tot el procés electoral de cara als comicis que van tenir lloc el 12 de maig. Un cop els ciutadans varen votar, les negociacions per a investir president es van allargar fins al 8 d'agost, moment en que el Parlament va investir al M. Hble. Sr. Salvador Illa com a 133è president de la Generalitat i es va posar en marxa la XV legislatura. En el període restant d'any després de la investidura, el Parlament només va tenir temps de reformar el reglament de la cambra, validar quatre decrets llei i d'aprovar una llei. Cap d'aquestes decisions tenien incidència en el sector cultural.

Pel que fa al balanç dels tres anys que va durar la XIV legislatura, el Parlament va aprovar vint-i-cinc lleis, fet que la converteix en la segona legislatura amb menys lleis aprovades. De les lleis aprovades només tres tenen implicacions en l'àmbit cultural: la Llei 11/2023, del 27 de desembre, de foment de l'associacionisme, la Llei 8/2022, del 9 de juny, sobre l'ús i l'aprenentatge de les llengües oficials en l'ensenyament universitari i la Llei 6/2022, de 7 d'abril, de modificació de la Llei 9/1993, del patrimoni cultural català, per a la preservació dels establiments emblemàtics.

En els tres anys que va durar la XIV legislatura, el Parlament va aprovar vint-i-cinc lleis, fet que la converteix en la segona legislatura amb menys lleis aprovades. De les lleis aprovades només tres tenen implicacions en l'àmbit cultural.

Les grans propostes legislatives previstes per a la passada legislatura van decaure amb la dissolució de la cambra, en concret, el Projecte de Llei de l'Institut de la Filmoteca de Catalunya i el Projecte de Llei del patrimoni cultural immaterial, que ja havien iniciat els tràmits per poder ser aprovats pel Parlament en l'actual legislatura, van quedar suspeses. L'Avantprojecte de Llei de drets culturals era la gran aposta legislativa a nivell cultural de l'anterior conselleria i, segons les manifestacions realitzades de l'actual consellera, també ho serà per aquesta. La proposta d'Avantprojecte estava molt avançada al finalitzar l'anterior legislatura, però no va arribar a iniciar-se els tràmits parlamentaris per la seva aprovació. Les expectatives són altes per una llei que a data de publicació d'aquest document, i complerts tres anys de l'inici dels treballs per la seva elaboració, encara es troba en fase d'audiència i informació pública. Un altre projecte de llei que ha quedat pendent per la propera legislatura és el de la memòria democràtica que té com a objectiu preservar i divulgar la memòria democràtica, la qual cosa implica la col·laboració amb institucions culturals per promoure activitats educatives i commemoratives.

L'Avantprojecte de llei de drets culturals era la gran aposta legislativa a nivell cultural de l'anterior conselleria i, segons les manifestacions realitzades de l'actual consellera, també ho serà d'aquesta.

El Parlament durant l'anterior legislatura va aprovar dues lleis de pressupostos corresponents als exercicis pressupostaris 2022 i 2023, fet que va suposar que el Govern disposés d'un pressupost actualitzat i ajustat a les necessitats i al programa de govern durant aquests dos anys. El desacord parlamentari en l'aprovació de la llei dels pressupostos per a l'any 2024 va provocar que el president de la Generalitat convoqués eleccions amb la consegüent dissolució del Parlament i la pròrroga dels pressupostos de l'any anterior. Aquest fet té una conseqüència directa en els recursos disponibles per al Departament de Cultura deixant-los en l'1,5% del total del pressupost departamental, es a dir, en els 477 milions d'euros aprovats l'any 2023. L'actual consellera va manifestar el seu compromís a assolir 2% durant l'actual legislatura, però va advertir que el percentatge serà compartit amb el Departament de Política Lingüística.

Iniciatives legislatives en tràmit

El 2024 va acabar sense cap iniciativa legislativa en tràmit dintre del Parlament. A inicis del 2025, es va reobrir els dos projectes de llei que varen quedar pendents de l'any anterior: el de l'Institut de la Filmoteca de Catalunya amb l'objectiu de dotar de personalitat jurídica pròpia a aquest equipament cultural i desvincular-lo de la seva connexió orgànica amb l'Institut Català de les Empreses Culturals, i el de patrimoni cultural immaterial que persegueix mesures per la salvaguarda dels usos, les pràctiques, les representacions, les expressions, els coneixements, les activitats i les tècniques que les comunitats, els grups i, en alguns casos, les persones reconguin com a part integrant del seu patrimoni cultural.

Mocions aprovades

Pel que fa a les mocions aprovades pel Ple del Parlament, en destaquen la 317/XIV que novament insta a destinar el 2 % del pressupost de la Generalitat a la cultura, amb un enfocament especial en la cultura popular. Aquest compromís s'alinea amb la Resolució 1112/XII, garantint un pressupost mínim de cent deu euros de despesa pública per habitant i any. A més, s'estableix un objectiu específic d'augmentar el finançament per a la cultura popular i l'associacionisme fins a arribar al 2 % del pressupost del Departament de Cultura per al 2024, amb un pla pressupostari quadriennal per revertir l'infrafinançament actual. La moció també exigeix informes detallats sobre la participació i pràctica de la cultura popular, així com una rendició de comptes exhaustiva sobre l'execució del pressupost. S'inclou la integració de l'associacionisme cultural en la llei del patrimoni immaterial català i la promoció de la cultura popular a través dels mitjans de comunicació i en programes educatius. També s'emplacen les institucions a millorar la representació en esdeveniments culturals i a ampliar la xarxa de festivals, consolidant un circuit per a la música tradicional i la rumba catalana.

Per la seva banda, la Moció 318/XIV, va denunciar l'ús partidista de la Comissió de Peticions del Parlament Europeu en relació amb les qüestions lingüístiques a les escoles per part de la presidència del Parlament, per l'admissió de qüestions fora de la seva competència i per la gestió irregular posterior. També afirma que el catalanisme polític s'ha basat tradicionalment en un europeisme actiu, entenent les institucions europees com un espai clau per defensar el futur democràtic, la convivència i el progrés de la societat catalana.

Resolucions aprovades

Al llarg del 2024 el Parlament només va aprovar una resolució instant al Govern a seguir les observacions i recomanacions de l'informe de fiscalització 1/2024 de la Sindicatura de Comptes, sobre el contracte programa del Teatre Nacional de Catalunya corresponent al període 2019-2022.

Relleu pendent

Al mes de juliol s'havia de renovar els membres del plenari del Consell Nacional de la Cultura i de les Arts, però la convocatòria d'eleccions provocà que el relleu no es produís i que els seus integrants continuessin en funcions. De resultes d'aquesta situació, a 31 de desembre la presidenta del CoNCA va presentar la seva renúncia quedant el plenari reduït a sis membres.

COMISSIÓ DE CULTURA

Durant el 2024 la comissió va realitzar sis sessions, de les quals tres es corresponen a la XIV legislatura i tres més a la XV legislatura. Per la seva banda, la recentment constituïda Comissió de Política Lingüística del Parlament va reunir-se en tres sessions, totes corresponents a la XV legislatura.

La primera sessió de la Comissió de Cultura es va dedicar a treballar sobre el projecte de llei de l'Institut de la Filmoteca de Catalunya. Els grups parlamentaris van fer diferents propostes d'audiències en ponències d'experts relacionats amb el món audiovisual i cultural, entre els quals hi havia la presidenta del CoNCA, Vinyet Panyet-

lla, el director de l'ICEC, Edgar Garcia o el director de la Filmoteca, Esteve Riambau. En la mateixa sessió també es va demanar una sessió informativa amb la consellera de Cultura relacionada amb la situació dels plans sectorials, integrals i d'impuls; i sobre el desenvolupament del grup de treball permanent per actuar per la diversitat i la llibertat d'expressió. Per acabar, va tenir lloc una compareixença de la mateixa consellera per informar sobre les mesures d'impuls al coneixement i l'ús del català.

A la segona sessió es van produir diferents compareixences que s'havien acordat amb anterioritat. Albert Noguer i Pere Manzanares, membres de Ràdio Arrels i de l'Associació Arrels, van presentar-se davant la comissió per informar sobre la situació del català a la Catalunya del Nord i sobre la trajectòria de les seves entitats. Per la seva banda, una representació de l'Escola de Dansa Marisa Yudes va comparèixer per informar sobre l'activitat de l'Associació d'Escoles de Dansa Autoritzades de Catalunya i una representació de Productors Associats de Fonogrames van valorar el paper de la música en català a la societat i als mitjans de comunicació.

L'última sessió va ser la relativa a la compareixença de la consellera de Cultura per a informar sobre el contingut del pressupost 2024 del Departament de Cultura i dels organismes i les entitats que en depenen. Al llarg de la compareixença, la consellera de Cultura va anunciar que el pressupost del Departament de Cultura corresponent a l'exercici 2024 s'incrementaria fins a representar l'1,7 % del pressupost global de la Generalitat, amb un import total de 566 milions d'euros. Es tractava del pressupost més alt de la història del Departament de Cultura, que no es va fer efectiu degut a la no aprovació per part del Parlament del pressupost presentat pel Govern.

Un cop iniciada la XV legislatura es van constituir les noves comissions del Parlament amb la novetat que en aquest nou període legislatiu els continguts que treballava la Comissió de Cultura han estat repartits en dues comissions: Comissió de Cultura i la nova Comissió de Política Lingüística.

En el tram final de l'any, la Comissió de Cultura es va reunir en tres ocasions. Després de la sessió de constitució de la comissió i la sessió informativa de la nova consellera de Cultura sobre els objectius i les actuacions del Departament per a la legislatura, els continguts de la qual s'explicaran més endavant, l'última sessió va sol·licitar diverses compareixences per abordar qüestions rellevants en l'àmbit cultural, com el Pla Nacional del Llibre i la Lectura, o la precarietat en les arts escèniques, l'audiovisual i el doblatge. A més, es va demanar la compareixença del director de l'Institut Català de les Empreses Culturals i del director general de Promoció Cultural i Biblioteques per valorar les mesures dels plans d'impuls al teatre, la dansa, el circ, les arts visuals i la música. També es considera necessari que la directora general d'Innovació i Cultura Digital exposi l'estat del projecte de rehabilitació i construcció de la Foneria de Canons de la Rambla de Barcelona.

Per finalitzar aquesta reunió de la Comissió de Cultura es va produir la compareixença de la presidenta del Consell Nacional de la Cultura i de les Arts per presentar l'informe sobre l'estat de la cultura i de les arts corresponent al 2023. Prèviament, al mes de juliol, per iniciativa del president de la Cambra, aquest informe s'havia estat exposat en reunió informativa a la Mesa del Parlament i als representants dels diferents grups parlamentaris.

La Comissió de Política Lingüística, va realitzar tres sessions. La primera va ser de constitució, elecció i composició dels diferents membres de la comissió i la segona va esdevenir una sessió informativa amb el recent nomenat conseller de Política Lingüística, per tal de valorar els objectius i les actuacions del Departament en la legislatura actual. A l'última trobada de la Comissió de Política Lingüística es van sol·licitar diverses sessions informatives i compareixences per abordar la situació dels drets lingüístics a Catalunya: el conseller de Política Lingüística per tractar les mesures necessàries per fer front a la vulneració dels drets lingüístics dels pacients catalanoparlants; la Plataforma per la Llengua davant la Comissió per informar sobre

els casos de discriminació lingüística i exposar la situació general de la llengua catalana en tots els àmbits, així com els desafiaments per a la seva promoció i preservació; i un representant del Pla per garantir l'ús del català en el sistema de salut públic de Catalunya.

Govern

L'acció de govern en l'àmbit cultural es reflecteix, de manera prioritària, en el pressupost assignat a aquest sector. Tant els representants dels sectors culturals com el mateix CoNCA han manifestat reiteradament la necessitat que un 2 % del total de la despesa anual de la Generalitat es destini al foment i la promoció de la cultura i les arts. Aquesta reivindicació es va formalitzar, a nivell parlamentari, l'any 2020 mitjançant una resolució de la Comissió de Cultura, la qual estableix que, en un termini de quatre exercicis, el pressupost dedicat a aquest àmbit havia d'assolir el 2 % del pressupost total de la Generalitat de Catalunya.

L'any 2024, tant el Govern sortint d'Esquerra Republicana com el Govern entrant del Partit dels Socialistes van defensar continuar en aquesta línia. Si l'any 2022 el Departament de Cultura va veure com el seu pressupost augmentava un 24 % respecte a l'anterior aprovat (el de 2020, a causa de la pròrroga de pressupost de l'any 2021), incrementant així la partida destinada a cultura fins a 385 milions d'euros, l'1,3 % del total de la despesa de la Generalitat de Catalunya; el 2023 el pressupost del Departament de Cultura va tornar a créixer respecte l'any anterior assumint un pressupost de 477 milions d'euros, el que significava l'1,5 % del pressupost total de la Generalitat.

La Llei de finances públiques de Catalunya estableix que, si per qualsevol motiu, l'1 de gener de cada any el pressupost no està aprovat, es considera prorrogat automàticament el de l'any anterior en els seus crèdits inicials. Així doncs el pressupost del 2024 ha estat el mateix del 2023 el que suposa continuar amb la dotació en cultura més alta en valors absoluts de tota la història de la Generalitat, però sense arribar al 1,7 % que estava previst per aquell any. Respecte l'any 2022 van incrementar totes les partides pressupostàries de les diferents línies d'actuacions, i molt especialment: política lingüística un 35,2 %, patrimoni cultural un 40,8 %, innovació i cultura digital un 47,2 %. El capítol IV del pressupost cultural, corresponent a subvencions a fons perdut, va incrementar la seva dotació en un 26 %, mentre que capítol VII, transferències de capital, ho va fer en un 28,6 %.

Al llarg del 2024, el Govern ha pres diferents Acords que han suposat la posada en marxa de diversos projectes en què el Departament de Cultura ha estat treballant en els darrers temps. En aquesta línia, es pot esmentar el nou marc estratègic per a la gestió i preservació del patrimoni cultural, així com iniciatives destinades a fomentar la lectura i l'accés als equipaments culturals.

Es va aprovar la creació del Programa temporal per a la millora de la presència de les arts i la cultura en l'educació, amb una durada de tres anys. L'objectiu principal és impulsar la presència de les arts i la cultura en el sistema educatiu de Catalunya.

Al febrer, es va aprovar la creació del Programa temporal per a la millora de la presència de les arts i la cultura en l'educació, amb una durada de tres anys. L'objectiu principal és impulsar la presència de les arts i la cultura en el sistema educatiu de Catalunya. Aquest programa pretén facilitar la connexió entre professionals de la cultura i l'educació, aprofitant el paper enriquidor de les arts a l'aula; garantir l'accés de tot l'alumnat a la cultura i fomentar la implicació dels professionals de la cultura en els àmbits educatius.

Un dels acords més destacats ha estat l'aprovació del Programa temporal per al desplegament del Codi d'accessibilitat de Catalunya en el sector cultural que ha de permetre, entre altres accions, elaborar i actualitzar els plans d'accessibilitat dels àmbits temàtics que corresponen al Departament de Cultura, implementar les mesures d'inspecció i control requerides, i promoure la formació interna i l'externa per aplicar convenientment el Codi d'accessibilitat.

Al mes de març es va crear el Programa temporal per a l'impuls de la presència de les arts i la cultura com a eina de salut mental de les persones amb una durada màxima de tres anys. L'objecte del Programa és dotar el Departament de Cultura dels recursos humans necessaris per desenvolupar les polítiques públiques que permetin dissenyar i dur a terme el conjunt d'actuacions necessàries per a millorar, projectar i avaluar els projectes sanitaris-culturals vinculats al Pacte Nacional de Salut Mental de Catalunya.

Pel que fa al nou Pla de Desenvolupament del Patrimoni Cultural actualitza i amplia les polítiques existents per adaptar-les a les noves realitats i necessitats del sector. Aquest pla preveu mesures per a la protecció i difusió del patrimoni material i immaterial, així com el suport a iniciatives de conservació i restauració.

Es va presentar el nou programa d'ajuts a projectes culturals estratègics, que inclou subvencions directes per a la consolidació del projecte Catalunya Media City, així com el finançament per a l'ampliació del Museu Nacional d'Art de Catalunya

Al llarg del 2024 es van declarar diversos espais i elements com a Bé Cultural d'Interès Nacional (BCIN). Entre aquests, s'inclouen el Gegantó de Lladrefaves de Valls (Alt Camp), la Geganta de Cal Fiol de l'Arboç, el Drac de Vilafranca del Penedès o el Drac i l'Àliga de la Bisbal d'Emporda; també edificis històrics com la Casa Sayrach de Barcelona o l'església de Sant Joan de Belcaire d'Empordà, jaciments arqueològics com el Puig Castellar de Santa Coloma de Gramenet, i elements de patrimoni industrial com el Dipòsit de les Aigües que contribueixen a preservar la memòria històrica i artística del territori. També s'ha avançat en la protecció d'entorns patrimonials, com els abrics amb pintures rupestres de l'Alfés, l'Apotecari i Gallicant, garantint-ne la seva preservació i posada en valor.

Es va aprovar un nou programa d'ajuts a projectes culturals estratègics, que inclou subvencions directes per a la consolidació del projecte Catalunya Media City, així com el finançament per a l'ampliació del Museu Nacional d'Art de Catalunya, reafirmant el compromís del Govern amb el creixement i la modernització de les infraestructures culturals del país.

També es van aprovar mesures per a la dinamització de la lectura i el sector del llibre, amb un conjunt d'accions orientades a fomentar l'hàbit lector i a impulsar la indústria editorial. Aquestes mesures s'inclouen en el Pla Nacional del Llibre i la Lectura 2024-2030, i es va autoritzar la signatura de diversos convenis de col·laboració amb administracions locals i entitats culturals per garantir el finançament de projectes clau en l'àmbit de la cultura i el patrimoni.

Departament de Cultura

La presa de possessió del nou Govern resultat de les eleccions de maig de 2024 ha comportat tot un seguit de canvis en l'estructura del Departament de Cultura. Als canvis habituals de les persones que encapçalaven les diferents direccions generals i organismes adscrits, aquest cop s'ha sumat la creació d'una nova conselleria a la que se li ha assignat l'acció de la política lingüística, sostraint aquesta responsabilitat del Departament de Cultura. Evidentment, també s'ha produït l'anunci dels objectius que la consellera entrant marca com a prioritats per la nova legislatura.

RESTRUCTURACIONS I NOMENAMENTS

La nova consellera de cultura, Hble. Sra. Sònia Hernández Almodóvar, va substituir a l'Hble. Sra. Natàlia Garriga i Ibáñez que havia estat comandant durant tres anys les polítiques culturals del Govern català. Durant la darrera legislatura la consellera entrant havia ostentat el càrrec de Directora General de Patrimoni Cultural, per tant, coneixia bé la conselleria i el seu funcionament. Potser aquest és un dels motius que ha fet que la nova titular hagi mantingut una part de l'equip directiu de l'anterior legislatura i que com a secretari general del Departament s'hagi nomenat a Josep Maria Carreté, que també va ser director general de patrimoni entre els anys 2006 i 2009 i fins al seu nomenament estava ostentant la gerència de l'Agència Catalana de Patrimoni Cultural. A nivell de direccions generals, els principals nomenaments van ser el de Joaquim Borràs Gómez com a director General de Patrimoni Cultural, rellevant a l'actual consellera, el de Xavier Fina i Ribó en substitució de Josep Vives i Gràcia al capdavant de la Direcció General de Promoció Cultural i Biblioteques, el de Carolina Durán Moreno com a directora General de Cultura Popular i Associacionisme Cultural en el lloc d'Adelaida Moya Taulés i el d'Eduard Escoffet que va prendre el relleu d'Izaskun Arretxe que va cessar com a Directora de la Institució de les Lletres Catalanes. La Direcció General d'Innovació i Cultura Digital i l'Institut Català de les Empreses Culturals no van ser objecte de canvis en la seva direcció, mantenint al capdavant a Marisol López Vicente i Edgar Garcia Casellas, respectivament. També Pere Almeida va continuar dirigint l'Institut Ramon Llull, organisme encarregat de la projecció internacional de la llengua i la cultura catalana. La reestructuració de Departament es completava al mes de novembre amb el nomenament dels responsables dels serveis territorials: Xavier Cano a Catalunya Central, Ricard Ibarra a Tarragona, Montserrat Parra a Lleida, Isabel Bernal a Girona, Manel Zaera a Terres de l'Ebre i Iolanda Ferran Closa a l'Alt Pirineu i Aran.

A banda dels nomenaments vinculats a la reestructuració de la Conselleria, l'any 2024 s'han produït altres nomenaments al capdavant de dos importants equipaments que depenen del Departament de Cultura. D'una banda, Pablo La Parra Pérez va ser nomenat director de la Filмотeca de Catalunya després d'haver guanyat el concurs internacional que es va convocar per cobrir aquesta plaça. D'altra banda, la historiadora i arxivera Pilar Cuervo va ser designada nova directora de l'Arxiu Nacional de Catalunya. També cal indicar el nomenament de Sergi Díaz Plaza com a director del Programa temporal per a la millora de la presència de les arts i la cultura a l'educació.

La creació d'un Departament de Política Lingüística ha fet que el Departament de Cultura perdi la secretaria general que ostentava aquestes funcions. El nou Departament assumeix les funcions que tenia la secretaria general i qui era el secretari en aquesta matèria, l'Hble. Sr. Francesc Xavier Vila Moreno, ara ha estat anomenat conseller. Per realitzar totes les funcions que se li han encomanat s'han creat dues Direccions Generals: la d'Accés al Coneixement i d'Impuls de l'Ús del Català i la de Política Lingüística en els Àmbits Tecnològic i Audiovisual.

EIXOS PROGRAMÀTICS

Amb l'arribada d'una nova consellera els quatre eixos programàtics que van marcar l'acció de l'anterior conselleria - transformació, accés a la cultura, llengua i audiovisual -, es van transformar i ampliar. A finals del mes de novembre la nova consellera va anunciar que l'objectiu principal de la seva legislatura era posar les persones al centre de les polítiques culturals i, per aconseguir-ho, proposa cinc eixos prioritaris per l'actual legislatura.

El primer eix en què treballa el Departament de Cultura és garantir els drets culturals, impulsant les arts i la cultura en l'educació, l'accés universal i la participació cultural. La consellera de Cultura va assenyalar que vol que tots els ciutadans puguin accedir als equipaments i serveis culturals per gaudir de les programacions i activitats en igualtat de condicions, independentment del lloc on visquin o de la seva situació física, cognitiva, econòmica, cultural o generacional. A les propostes que ja s'estan realitzant s'incorporaran noves accions, com apropar l'accés als equipaments culturals als més desafavorits econòmicament o facilitar l'assistència a espectacles de les persones grans gràcies a un programa d'acompanyament. També s'incorpora la figura del mediador cultural com a agent intermediari entre les persones usuàries i els equipaments culturals.

El primer eix en què treballa el Departament de Cultura és garantir els drets culturals, impulsant les arts i la cultura en l'educació, l'accés universal i la participació cultural.

Amb l'objectiu d'aconseguir un sistema cultural fort i ben vertebrat, el segon eix programàtic proposa estructurar i coordinar totes les institucions, equipaments i agents públics, privats i associatius que participen de les arts i de la vida cultural a Catalunya. L'actuació central d'aquest àmbit serà la revisió i actualització del Pla d'Equipaments Culturals de Catalunya, ampliant el seu abast al conjunt de serveis culturals bàsics. Amb aquesta nova visió, s'elaborarà i desplegarà el Pla d'Equipaments i Serveis Culturals de Catalunya 2025-2035. Com a novetat, el PESCCAT articularà una Xarxa d'equipaments culturals de proximitat, tant públics com privats, creada a partir d'iniciatives locals, municipals o associatives, amb la voluntat d'afavorir la participació cultural de la ciutadania prop del seu àmbit de residència. També es crearà una nova línia de suport per a la construcció i reforma d'equipaments culturals d'àmbit local i es culminaran grans projectes estratègics com La Foneria i La Casa de les Lletres.

Per a l'impuls de la creació artística, tercer eix, es vol posar les condicions perquè els artistes i el conjunt de la ciutadania puguin desenvolupar en llibertat i plenitud tot el seu talent. S'impulsarà una xarxa de residències de creació que tinguin en compte el teixit existent al país i que aculli artistes de Catalunya i de l'àmbit internacional per afavorir-ne l'intercanvi. A més, s'incrementarà la dotació de les beques per a la creació artística en tots els àmbits; s'actualitzaran, desplegaran i avaluaran els diferents plans d'impuls que hi ha en funcionament en l'àmbit de les arts escèniques, la música i les arts visuals, i es posarà en marxa el nou Programa d'impuls de la música d'arrel.

El quart eix situa el patrimoni com a element d'identificació col·lectiva. Aquest àmbit se centrarà en invertir i socialitzar el patrimoni com a eina d'identificació col·lectiva i com a factor per al desenvolupament social, territorial i econòmic del país. Se seguirà desplegant el Pla estratègic del patrimoni català 2030 i s'assumirà l'esforç financer necessari per afrontar les grans inversions que requereix el patrimoni català, com l'ampliació del Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC) a Montjuïc, o la segona fase d'*Els ulls de la història*.

El darrer eix d'actuació es refereix a l'enfortiment de la cultura digital i audiovisual en el panorama mundial. Es seguirà apostant pel gran projecte Catalunya Media City,

amb l'adequació i ampliació de l'edifici Turbines de les Tres Xemeneies del Besòs per ubicar-hi espais universitaris, de recerca i professionals de l'àmbit digital i audiovisual, i per l'ampliació del Parc Audiovisual de Catalunya com a espai de rodatge i servei a la indústria audiovisual.

Amb l'objectiu de fer efectius aquests cinc eixos programàtics, s'anuncia l'elaboració i desplegament d'un gran Pacte Nacional per la Cultura, concebut com un acord transversal i de país, que permeti fer avançar la cultura catalana des de tots els àmbits possibles. Aquest Pacte es concep com una eina per garantir els drets culturals de la ciutadania mitjançant el desplegament efectiu de la llei que s'està treballant des de l'anterior legislatura. Aquesta ha estat una mesura llargament reclamada pel CoNCA en els seus informes anuals.

Amb l'objectiu de fer efectius aquests cinc eixos programàtics, s'anuncia l'elaboració i desplegament d'un gran Pacte Nacional per la Cultura, concebut com un acord transversal i de país, que permeti fer avançar la cultura catalana des de tots els àmbits possibles.

En referència amb el pressupost de cultura, la consellera va explicar que per tal de poder realitzar totes les polítiques previstes és necessari arribar al 2 % de pressupost per a Cultura. En aquest sentit, va especificar que es vol aconseguir aquest 2 % durant l'actual legislatura, però també va matisar que seria un 2 % compartit amb el nou Departament de Política Lingüística. A més, va puntualitzar que aquesta és una "fita important, però no és un objectiu finalista, sinó instrumental".

ACCIÓ LEGISLATIVA

La convocatòria d'eleccions va fer que tots els textos legislatius que es van estar treballant durant l'anterior legislatura hagin decaigut i, un cop constituït el nou govern, s'hagin d'iniciar, o continuar, amb els tràmits corresponents. Aquesta circumstància va suposar que l'Avantprojecte de Llei de la Filmoteca de Catalunya decaigués en el seu tràmit parlamentari, mentre que els Avantprojectes de Llei de drets culturals, el del patrimoni cultural català i del patrimoni immaterial cultural català es van quedar en diferents fases d'elaboració abans de la seva entrada al Parlament.

PRESSUPOST

La convocatòria d'eleccions es va produir per la impossibilitat de l'anterior Govern per aprovar el pressupost del 2024 i, per aquest motiu, es va procedir a la pròrroga automàtica del pressupost anterior. Això vol dir que un cop més queda estroncat el camí cap al 2 % en cultura del total del pressupost de la Generalitat de Catalunya.

La proposta de pressupost que el Govern va portar al Parlament proposava que la partida corresponent al Departament de Cultura incrementés amb 92 milions d'euros respecte l'any anterior, arribant així als 566 milions d'euros. Tot i que aquest import hagués estat el més elevat a disposició del Departament de Cultura, representava només l'1,7 % de la disposició pressupostària dels Departaments de la Generalitat, una dècima més que l'any anterior, però encara lluny del reclamat 2 %.

La realitat va ser que amb el pressupost prorrogat, la disposició pressupostària del Departament va ser la mateixa que l'any anterior, es a dir 474 milions d'euros, un 1,5 % de pressupost de la Generalitat de Catalunya.

NOVETATS ALS AJUTS A L'ACCIÓ CULTURAL

Al ser un any d'eleccions, les línies d'ajuts del Departament de Cultura no varen incorporar canvis substancials. Malgrat tot, es van fer algunes modificacions que cal remarcar.

A inicis d'any, fruit de les reunions realitzades del Consell de la Mancomunitat Catalana, es va presentar un portal per permetre l'accés a les subvencions culturals de totes les administracions catalanes. El portal ajutscultura.cat va ser desenvolupat per un grup de treball específic de la Mancomunitat Cultural, liderat pel Departament de Cultura amb la col·laboració de la resta d'institucions. Es tracta d'un cercador que facilita als sectors culturals i a la ciutadania la informació i accés a tots els ajuts i subvencions vigents en l'àmbit artístic i cultural independentment de quina sigui l'administració pública catalana que els impulsa. La coordinació entre els membres de la Mancomunitat va facilitar que el sistema es nodreixi del Centre d'Informació i Documentació Oficials (CIDO) de la Diputació de Barcelona que bolca les dades ja filtrades per àmbit cultural al portal de Dades Obertes de la Generalitat de Catalunya.

Es va presentar un portal per permetre l'accés a les subvencions culturals de totes les administracions catalanes.

La línia de subvencions per a la incorporació del català, l'occità i la llengua de signes catalana en llargmetratges i sèries per a plataformes digitals i suport físic (DVD, Blu-ray, Blu-ray 4K) incorpora per primera vegada la possibilitat que les plataformes audiovisuals puguin sol·licitar-hi ajuts per al doblatge i subtitulació els seus continguts originals. Aquestes subvencions s'emmarquen en l'acció del Govern per fomentar la llengua catalana en l'àmbit audiovisual, que ha permès que aquesta legislatura, gràcies al contacte del Departament de Cultura amb les plataformes, s'hagi duplicat el contingut que ofereixen en català. Una altra novetat és la incorporació de l'occità, l'audiodescripció i de la llengua de signes catalana, a banda del català, en llargmetratges i sèries.

També per primer cop es va convocar una línia de subvencions per al finançament d'accions instrumentals d'impuls dels sectors professionals de les arts visuals, teatre, circ, dansa i música amb l'objectiu de fomentar l'accés a la cultura i la professionalització i dignificació del sector cultural a Catalunya, que estiguin integrades dins d'un mateix projecte.

Des del nou Departament de Política Lingüística, es van concedir per primera vegada les Beques Propulsió, destinades a afavorir la professionalització dels creadors de contingut i ajudar-los a consolidar projectes i marques en l'àmbit digital. Aquestes beques inclouen un ajut econòmic per a la producció de sèries pensades per al públic de xarxes socials, que han d'incloure una unitat temàtica i estilística, ser difoses a YouTube i distribuïdes amb píndoles adaptades a xarxes com TikTok o Instagram Reels.

Per últim, cal destacar la nova línia d'ajuts del Departament de Cultura per a la programació d'espectacles d'arts en viu de caràcter professional en municipis de fins a 1.000 habitants.

ALTRES ACTUACIONS DEL DEPARTAMENT

Commemoracions

El 2024 va ser un any de commemoracions destacades en l'àmbit cultural. Un dels esdeveniments més rellevants, la celebració de la figura de Marià Fortuny en el 150è aniversari de la seva mort, es va celebrar amb exposicions retrospectives, conferències i visites guiades han permès redescobrir l'obra i la influència d'aquest pintor català en el panorama artístic internacional.

També es van commemorar els 900 anys de la consagració de les esglésies de Sant Climent i Santa Maria de Taüll durant l'Any Taüll amb diferents actuacions per difondre el llegat romànic de la Vall de Boí, i el centenari del naixement de Joan Brossa, amb activitats que van incloure lectures poètiques, instal·lacions artístiques i debats sobre la seva contribució a la literatura i les arts visuals contemporànies. L'any Joan Salvat-Papasseit, en motiu del centenari de la seva mort, vol recuperar l'autor com a referent de les lletres catalanes. També es van organitzar activitats en record de

Prudenci Bertrana i Aurora Bertrana, destacant la seva obra literària amb lectures i seminaris.

Així mateix, es va commemorar el bicentenari del naixement de Josep Anselm Clavé, impulsor del moviment coral a Catalunya, el centenari del naixement del poeta valencià Vicent Andrés Estellés el 50è aniversari de la mort de Pau Casals i el centenari de la mort d'Àngel Guimerà. També es va organitzar un congrés internacional sobre l'obra de Mercè Rodoreda, en commemoració dels 40 anys de la seva mort, amb la participació d'experts en literatura catalana.

Es van commemorar els 900 anys de la consagració de les esglésies de Sant Climent i Santa Maria de Taüll durant l'Any Taüll amb diferents actuacions per difondre el llegat romànic de la Vall de Boí.

El Departament de Cultura va realitzar actes d'homenatge al cineasta Ventura Pons, que va morir a inicis d'any, a l'escriptor Josep Maria Espinàs, en commemorar-se el primer any de la seva mort, i a la cantant Núria Feliu en el marc de l'exposició d'homenatge *Núria Feliu al Palau (Robert)*.

Arts i educació

A finals d'any es va posar en marxa el Programa per a la millora de la presència de les arts i la cultura en l'educació. Aquest programa que tindrà una durada inicial de tres anys ha estat impulsat conjuntament pel Departament de Cultura i el Departament d'Educació i Formació Professional com a resposta a una iniciativa sorgida del I Fòrum de les Arts a l'Educació impulsat des del CoNCA

El programa ha d'ajudar a desplegar i coordinar a tot el territori català les iniciatives en l'àmbit de les arts i la cultura als centres educatius. L'equip encarregat del seu desplegament està format per 14 professionals, 11 dels quals integrats als Serveis Territorials d'Educació, que tindran entre altres objectius: facilitar la connexió entre professionals de la cultura i l'educació; emprar la cultura i les arts com a eines i recursos per a l'aprenentatge transversal de matèries curriculars; organitzar esdeveniments per a l'accés a iniciatives culturals a disposició dels centres educatius; generar recursos pedagògics a disposició del professorat per a potenciar la integració dels ensenyaments artístics i culturals en la tasca docent; orientar i adequar al context educatiu els projectes impulsats des dels equipaments culturals; ampliar la capacitat dels centres educatius d'actuar com a espais d'accés a la cultura per a infants i joves i potenciar les pràctiques artístiques, en general, a escoles i instituts.

Observatori de la cultura

El mes de juliol es va presentar l'Observatori de la Cultura de Catalunya, una plataforma pública dedicada a recollir, elaborar i posar a l'abast de la ciutadania el conjunt de dades i informacions relatives a la vida cultural del país, millorant així la transparència en els recursos públics dedicats a la cultura.

L'Observatori integra totes les dades del sector cultural català en un sol canal, permetent millorar i facilitar l'accés a la informació, generar coneixement acadèmic de qualitat, ajudar al desenvolupament estratègic dels professionals del sector i guiar les polítiques culturals.

Patrimoni

En el context del programa *Els ulls de la història*, el Departament de Cultura va obrir al públic l'Espai Moja. Catalunya: Patrimoni Viu, un projecte que utilitza la tecnologia immersiva per promoure i difondre el ric patrimoni català. El projecte de l'Espai Moja és un dels tres eixos del programa *Els ulls de la història*, els altres dos són l'experiència didàctica a les escoles i la renovació de relat i museografia a cinc monuments històrics. La visita a l'Espai Moja és gratuïta i permet fer un recorregut en el temps per Catalunya, conèixer la dieta mediterrània, endinsar-se en les celebracions populars i posar en valor la llengua catalana.

També en el context del projecte *Els ulls de la història* es va presentar la proposta per la Cartoixa d'Escaladei on s'ha plantejat una lectura actualitzada de la història del monument a través de les noves tecnologies, oferint nous recursos interpretatius totalment integrats en l'entorn arquitectònic. Un altra proposta tecnològica del Departament, la visita virtual a la Roca dels Moros del Cogul, creada amb l'objectiu d'apropar la història i la recerca científica realitzada al voltant d'aquest jaciment al gran públic, va guanyar el Lovie Award 2024 a millor pàgina web d'institució cultural europeu, un reconeixement que incideix en l'esforç que està fent el Departament per modernitzar els relats i la museografia dels monuments catalans.

En el context del programa *Els ulls de la història*, el Departament de Cultura va obrir al públic l'Espai Moja. Catalunya: Patrimoni Viu, un projecte que utilitza la tecnologia immersiva per promoure i difondre el ric patrimoni català.

En el marc de la commemoració dels 900 anys de la consagració de les esglésies de Sant Climent i Santa Maria de Taüll es va impulsar el projecte 'Lux Mundi' on quatre estudis digitals catalans reinterpreten les pintures romàniques de Sant Climent de Taüll. Comissariats per Antònia Folguera, els estudis reinterpreten els frescos de Sant Climent de Taüll en un nou *mapping* a l'interior de l'absis de l'església romànica.

Es van completar les restauracions de l'Hospital de Cervelló a Olesa de Bonesvalls, de l'església de la Cartoixa d'Escaladei, dels Reials Col·legis de Tortosa i un fragment de pintura mural romànica de Santa Maria de Taüll. Continuen les obres de restauració a la Catedral de Tortosa, a les cobertes laterals de l'església de Santa Maria de la Plaça de Sanaüja i al Reial Monestir de Santes Creus on es va realitzar una excepcional troballa d'un conjunt funerari corresponents a membres de la noblesa catalana dels segles XIII i XIV. També es van iniciar els treballs per a la recuperació de les pintures murals de la capella Gitana a la presó Model de Barcelona, un projecte clau per recuperar una part valuosa del patrimoni artístic vinculat a la història recent del país.

A més, amb la presentació del nou Pla de l'Arqueologia i la Paleontologia de Catalunya (PAPCAT) es va redefinir el futur de l'arqueologia i la paleontologia del país i amb l'objectiu d'actualitzar i millorar el règim de protecció i conservació del patrimoni cultural català es va obrir el procés participatiu per a la redacció de la nova Llei del patrimoni cultural de Catalunya.

Museus

El 2024 cal destacar la reobertura del Museu Morera de Lleida a la seva nova seu a la Rambla Ferran de la capital de Ponent i el Museu del Barroc de Manresa a l'antic Col·legi de Sant Ignasi. També la reobertura de portes de La Biblioteca Museu Víctor Balaguer de Vilanova i La Geltrú coincidint amb la commemoració dels 200 anys de naixement de l'escriptor.

Destaca la reobertura del Museu Morera de Lleida a la seva nova seu a la Rambla Ferran de la capital de Ponent i el Museu del Barroc de Manresa a l'antic Col·legi de Sant Ignasi.

La primera fase del concurs d'ampliació del Museu Nacional d'Art de Catalunya es va cloure amb l'admissió de 30 dels 65 projectes presentats per estudis i arquitectes individuals de fins a 9 nacionalitats diferents. Entre els admesos el jurat haurà d'escollir abans de la primavera del 2025 les cinc propostes que passaran a la segona fase i que hauran de presentar un projecte d'on sortirà la proposta definitiva d'ampliació del MNAC.

Els museus catalans van continuar innovant durant el 2024 amb iniciatives com "Visitmuseum", un projecte que té com a objectiu aconseguir l'accessibilitat universal dels museus. Aquest projecte inclou la instal·lació de rampes, ascensors i senyalit-

zació en braille, així com la creació de guies multimèdia per a persones amb discapacitat visual o auditiva.

Arxius

L'Arxiu Nacional de Catalunya va ingressar la Col·lecció Verdaguer Panadès, una documentació extraordinària per al coneixement de la figura del poeta Jacint Verdaguer. Aquesta col·lecció, que inclou documents inèdits i objectes personals de l'escriptor, serà accessible al públic a través d'exposicions i publicacions.

A finals de maig es varen iniciar els treballs d'ampliació de l'Arxiu Nacional de Catalunya. Les obres previstes han de posar a disposició de l'entitat nous espais de dipòsit de la documentació, de treball per al personal tècnic, d'esbarjo dels usuaris i per a la realització d'activitats de difusió.

Biblioteques

El 2024 va ser un any de renovació i expansió per a les biblioteques catalanes. Es va inaugurar la nova Biblioteca Pública de Sort, un equipament modern i accessible que ofereix una àmplia gamma de serveis als ciutadans. A més, l'Ajuntament de Barcelona va aprovar la llicència d'obres per a la construcció de la futura Biblioteca Pública de l'Estat a Barcelona. Amb aquest tràmit culmina un dels objectius imprescindibles que s'havia proposat la Comissió Mixta de Seguiment formada per l'Ajuntament de Barcelona, el Ministeri de Cultura i la Generalitat de Catalunya.

La Biblioteca de Catalunya va impulsar dues iniciatives de suport a la docència i a la recerca. La primera d'elles és un programa de digitalització de fons documentals, que permetrà als investigadors accedir a documents històrics de manera telemàtica. La segona iniciativa és un programa de formació per a bibliotecaris, amb l'objectiu de millorar les seves competències en gestió de fons digitals i promoció de la lectura.

El fons de la Fundació Institut Cambó es va incorporar a la Biblioteca de Catalunya mitjançant una donació. El fons conté documents personals de l'empresari i polític Francesc Cambó, així com correspondència, memòries, discursos, fotografies en diversos suports, alguns dibuixos, documents sonors i audiovisuals, documentació de l'editorial Alpha i publicacions periòdiques de temàtica política, econòmica, literària o d'història de Catalunya.

El Paranimf del recinte de l'Escola Industrial de Barcelona, la Biblioteca Gabriel García Márquez i l'Arxiu de la Corona d'Aragó varen acollir a la comunitat bibliotecària internacional al mes d'octubre durant la Trobada Internacional de Biblioteques 2024. Els eixos d'aquesta edició eren el paper i els reptes de les biblioteques en la promoció dels valors democràtics i els drets culturals, la sostenibilitat, les estratègies de promoció de la lectura, l'escriptura i l'oralitat, i les tendències en arquitectura i nous espais bibliotecaris. Durant la Trobada es van lliurar els premis internacionals a la millor Biblioteca Pública del Món i a la Biblioteca verda.

Arts escèniques

El 2024 es va presentar el Programa de suport a la sostenibilitat ambiental en el sector, una iniciativa que té com a objectiu minimitzar l'impacte ecològic de la producció i exhibició d'espectacles. Entre les mesures adoptades s'inclouen la utilització de materials reciclats en escenografies i la promoció de models de mobilitat sostenible.

El Departament de Cultura va presentar tres nous plans d'impuls adreçats al sector de les arts escèniques. Conjuntament, els tres Plans inclouen un total de 45 mesures per enfortir els àmbits del teatre, de la dansa i del circ, que es desenvolupen al llarg de tota la cadena de valor d'aquests sectors: des de la creació i la producció, a l'exhibició, o la difusió. Les mesures s'aplicaran en cada àmbit durant els propers quatre anys i que compten amb un pressupost global de 10 milions d'euros.

En el marc concret del Pla d'impuls del teatre es va anunciar la nova fira d'arts escèniques *Fira Terres* que té com a principal objectiu consolidar el territori com a un referent en la producció d'arts escèniques. La primera edició tindrà lloc al mes de gener de 2025 a Girona, Salt i Bescanó. Pel que fa al Pla d'impuls de la dansa també es va presentar i realitzar el *Circuit Tardor en Dansa* que té com a objectiu dinamitzar el sector i impulsar l'exhibició d'espectacles de dansa a diferents punts del territori. Dintre del cicle es van programar actuacions de 15 companyies de dansa en 12 municipis de Catalunya. Per últim, del Pla d'Impuls del Circ, es va presentar la iniciativa *Explosió de Circ* amb una programació d'espectacles per arribar a 23 municipis d'arreu de Catalunya amb l'objectiu de potenciar el sector del circ en els àmbits de la creació, la producció i l'exhibició; generar circuits i garantir la presència del circ arreu del territori, promoure la recerca i la investigació, i potenciar l'impacte social, transformador, educatiu i comunicatiu del circ.

El Departament de Cultura va presentar tres nous plans d'impuls adreçats al sector de les arts escèniques. Conjuntament, els tres Plans inclouen un total de 45 mesures per enfortir els àmbits del teatre, de la dansa i del circ.

També cal destacar la creació del *Festival Especial Dansa*, una jornada professional que es va desenvolupar a diversos espais de la ciutat de Tarragona. *Especial Dansa* es realitzarà cada dos anys amb la voluntat d'esdevenir l'espai de referència per reforçar el mercat intern de la dansa i reactivar-lo, impulsant la distribució territorial d'aquesta disciplina, i connectant a tècnics i tècniques municipals i programadors i programadores d'arts escèniques del país amb els professionals que formen part de l'ecosistema.

Música

L'any 2024 la ciutat de Barcelona es va incorporar a la Xarxa de Cases de la Música amb seu a la sala Paral·lel 62 i amb la gestió de la cooperativa Rau Rau formada per Quesoni, L'Afluent i Sala Upload. Aquesta xarxa, que reuneix ciutats de tot el territori, té com a principals objectius democratitzar la pràctica i formació musical, donar suport a la creació i l'escena emergent, crear nous públics per la música actual i vertebrar musicalment el territori.

Llengua

Una de les iniciatives més destacades en la promoció de l'ús del català va ser la renovació del web de recursos per a l'aprenentatge de la llengua amb la campanya "Vull aprendre català". Aquest web ofereix una àmplia gamma de materials didàctics, des de cursos en línia fins a jocs interactius, destinats a tots els nivells i edats.

Es van convocar ajuts per a la incorporació del català en productes tecnològics i videojocs. Aquests ajuts tenen com a objectiu fomentar la presència del català en l'àmbit digital, un sector en creixement que té un gran impacte en la difusió de la llengua.

El comitè d'experts del Consell d'Europa, encarregat de valorar el compliment de la Carta Europea de les Llengües Regionals i Minoritàries per part de l'Estat espanyol, van visitar Barcelona amb la finalitat de contrastar l'informe que l'Estat espanyol va enviar al Consell d'Europa sobre el compliment dels compromisos internacionals de l'Estat en relació amb el respecte dels drets lingüístics especificats a la Carta Europea de les Llengües Regionals i Minoritàries (CELRoM) per al català i l'aranès durant el període 2017-2021. Aquest informe l'elabora el Ministeri de Política Territorial i Memòria Democràtica fonamentat parcialment en els informes elaborats prèviament per la Generalitat de Catalunya.

Edició

La literatura catalana va seguir tenint una presència destacada a nivell internacional durant el 2024. Més de 50 editorials catalanes varen participar a la Fira Internacional

del Llibre de Guadalajara, 76 editorials varen acudir a la Fira del Llibre de Frankfurt, 37 editorials i 34 il·lustradors conformaven la representació catalana a Fira del Llibre Infantil de Bolonya, i 18 editorials varen estar presents a la Fira del Llibre de Londres. Aquestes delegacions organitzades des del Departament de Cultura han permès als autors i editors catalans establir contactes amb professionals d'altres països i difondre la literatura catalana a nivell global.

Un any més es va celebrar la campanya “Fas 6 anys. Tria un llibre” que, en aquesta edició, va arribar a 69.000 nens i nenes de 6 anys. Aquesta campanya, que té com a objectiu fomentar el gust per la lectura des de la infància, ha estat un èxit rotund, amb una participació rècord i una gran acceptació per part de les famílies. A més, fins a 1.500 infants i joves varen participar en la 9a edició de “Llegir té un premi” que té com a objectiu promoure la lectura, compartir-la, millorar la comprensió lectora i apropar els serveis de les biblioteques entre els infants i joves durant les vacances d'estiu.

Per al foment de la lectura entre tota la població es va iniciar la campanya “Llegir, al centre dels teus plans”, una de les mesures aprovades en el marc del Pla Nacional del Llibre i la Lectura. La campanya vincula la lectura al benestar personal i col·lectiu, recorda a la ciutadania que pot llegir en una multitud d'ocasions i formats, i insisteix en el fet que tothom pot llegir, tingui l'edat que tingui. El Pla preveu 73 accions per fomentar l'hàbit lector, vetllar per la igualtat d'accés al llibre i la lectura i donar suport a l'ecosistema del llibre, entre d'altres. A finals del 2024 ja s'havien activat el 90 % de les mesures previstes.

També es va reforçar els programes de foment de la lectura als centres penitenciaris i de justícia juvenil. Aquests programes inclouen activitats com clubs de lectura, tallers d'escriptura i visites d'autors, amb l'objectiu de millorar les competències lectores i fomentar l'interès per la cultura entre els interns. I amb la voluntat de contribuir a enfortir la feina que es fa des dels municipis a favor de la lectura, el Departament de Cultura va destinar 2 milions d'euros per al desenvolupament de plans locals i supramunicipals de foment de la lectura durant el període 2024-2025.

Arts visuals

Al mes de març es va posar en marxa la Comissió Institucional del Sistema Públic d'Equipaments d'Arts Visuals per enfortir les arts visuals del país. La finalitat d'aquesta comissió és definir les línies generals per als equipaments d'arts visuals que integren el Sistema amb la complicitat de l'administració local i la Generalitat. A més, cal destacar que al llarg del 2024, trenta centres d'art contemporani d'arreu de Catalunya es van integrar al Sistema d'Equipaments d'Arts Visuals de Catalunya.

Es va presentar la primera convocatòria d'“Eixart. Art i salut”, un projecte que té com a principal objectiu desenvolupar projectes artístics de recerca, mediació i producció en quatre centres d'atenció primària de salut (CAP) de Catalunya.

Es va presentar la primera convocatòria d'“Eixart. Art i salut”, un projecte que té com a principal objectiu desenvolupar projectes artístics de recerca, mediació i producció en quatre centres d'atenció primària de salut (CAP) de Catalunya. El projecte impulsat conjuntament pel Departament de Cultura i pel Departament de Salut, està basat en processos participatius, on participen els professionals sanitaris i els usuaris dels centres de salut per tal d'afavorir la transferència de sabers entre el món cultural i el de la salut. Els quatre projectes seleccionats per al 2024 es varen dur a terme a Vic, Amposta, Mataró i Lleida en col·laboració amb quatre centres d'art contemporani i quatre d'atenció primària del mateix territori. Els centres d'art que hi participaran són el Centre d'Art La Panera a Lleida; Lo Pati - Centre d'Art Terres de l'Ebre; el M|A|C Mataró Art Contemporani i l'ACVIC Centre d'Arts Contemporànies, i els centres d'atenció primària són el CAP Bordeta- Magraners de Lleida; el CAP El Remei de Vic; el CAP d'Amposta i el CAP Ronda Gatassa de Mataró.

Audiovisual

El sector audiovisual català va tenir una presència destacada a nivell internacional durant el 2024. Produccions catalanes varen participar en festivals com el de San Sebastià i el de Locarno, on van rebre premis i reconeixements per la seva qualitat i innovació.

El Departament de Cultura i l'Ajuntament de Terrassa impulsen els nous espais, que s'emmarquen en el projecte Catalunya Media City. El Govern va aprovar la transferència de 10 milions d'euros al Parc Audiovisual de Terrassa per a la construcció de dos nous platós que té com a objectiu consolidar el Parc Audiovisual com a element fonamental del projecte Catalunya Media City juntament amb el hub audiovisual que s'està dissenyant a les Tres Xemeneies de Sant Adrià de Besòs. Així doncs, la Nau Turbines, situada als peus de les Tres Xemeneies, acollirà espais de formació, exhibició i innovació, mentre que el Parc Audiovisual de Terrassa continuarà sent un espai de rodatges per a produccions nacionals i internacionals.

Cultura digital

El despatx H ARQUITECTES va guanyar el concurs per a l'adequació i rehabilitació de l'immoble de l'antiga Foneria Reial de Canons per convertir-lo en el nou equipament cultural dedicat a l'art digital. La Foneria, Centre d'Art Digital de Catalunya, serà l'espai de referència nacional dedicat a la creació, exposició i difusió d'obres artístiques que utilitzen la tecnologia en els seus processos creatius. El pressupost global de la reforma de l'equipament és de 13 milions d'euros i contempla la reforma de la façana i les obres de reforma interior, amb un pressupost de 10 milions d'euros.

La Foneria, Centre d'Art Digital de Catalunya, serà l'espai de referència nacional dedicat a la creació, exposició i difusió d'obres artístiques que utilitzen la tecnologia en els seus processos creatius.

Es va celebrar la tercera edició de SAGA, el saló del *gaming* que va acollir la final del primer torneig intrauniversitari d'esports electrònics. Aquest esdeveniment, que va reunir més de 10.000 visitants, va posar en valor el potencial del sector del videojoc a Catalunya, amb una àmplia presència de dones professionals i projectes innovadors.

El videojoc català també va créixer en facturació i presència internacional amb la participació en fires i esdeveniments com el *Global Esportainment Summit 2023* i l'*Indie Games TRS*. Aquest creixement reflecteix el dinamisme i la capacitat d'innovació d'un sector que es consolida com un dels motors de la cultura digital a Catalunya. El SAGA és una de les eines que el Departament utilitza per impulsar el català en els videojocs i les tecnologies de la informació i la comunicació. A més, es promouen línies d'ajut per a la incorporació del català en els productes tecnològics i s'ha creat la base de dades VDJOC, que dona a conèixer l'oferta disponible de videojocs en català.

Administració local

DIPUTACIONS PROVINCIALS

En general, les diputacions comparteixen l'estratègia de promoció cultural basada en el suport als municipis, la preservació del patrimoni i la difusió de la cultura en totes les seves formes, tot i que hi ha diferents maneres d'enfocar les seves polítiques. En el cas de la Diputació de Barcelona l'acció que realitzen agafa un enfocament estructurat en termes de drets culturals i xarxes territorials; la Diputació de Tarragona posa més èmfasi en la dinamització de festivals i la seva projecció a nivell nacional i

internacional; la Diputació de Girona es centra en la gestió de l'activitat que es fa en els equipaments dels que són titulars; i la Diputació de Lleida, a través de l'Institut d'Estudis Ilerdencs (IEI), promou l'estudi i la investigació sobre temes relacionats amb les comarques del territori lleidatà, el foment de les ciències, les lletres i les arts, la divulgació cultural, i la normalització de l'ús de la llengua.

Les diputacions comparteixen l'estratègia de promoció cultural basada en el suport als municipis, la preservació del patrimoni i la difusió de la cultura, tot i que tenen diferents maneres d'enfocar les seves polítiques. Per l'any 2024 la Diputació de Barcelona estructura la seva acció en els drets culturals i les xarxes territorials; la Diputació de Tarragona posa èmfasi en la dinamització de festivals i la seva projecció a nivell nacional i internacional; la Diputació de Girona es centra en la gestió dels equipaments dels que són titulars; i la Diputació de Lleida, a través de l'Institut d'Estudis Ilerdencs (IEI), promou l'estudi i la investigació sobre temes relacionats amb les comarques del territori lleidatà.

Els punts de coincidència entre les actuacions d'aquest organismes són els següents:

- **Suport als ajuntaments i ens locals.** Acompanyant en el disseny de polítiques culturals i suport a equipaments culturals municipals, promovent línies de subvencions per a activitats culturals, inversions en equipaments i suport a escoles municipals de música, dansa i art.
- **Xarxes d'equipaments culturals.** Serveixen per coordinar, optimitzar recursos i enfortir la cooperació entre diferents equipaments, institucions i professionals del sector cultural. A grans trets, faciliten la col·laboració i l'intercanvi d'experiències, permetent compartir coneixements, bones pràctiques i models de gestió entre els membres de la xarxa. En són exemple, la Xarxa de Museus Locals (XML) de la Diputació de Barcelona o la Xarxa d'Espais Culturals de la Diputació de Tarragona, que inclou museus, escoles d'art i espais d'exhibició.
- **Promoció i suport a les arts escèniques i musicals.** Mitjançant diverses iniciatives que inclouen ajudes econòmiques, suport tècnic, programacions estables i dinamització de festivals. Les quatre institucions coincideixen en el foment de la participació del públic jove i escolar, la professionalització del sector i la descentralització cultural a tot el territori. Alguns exemples en són el programa "Anem al Teatre" per a escoles situades a la província de Barcelona, les subvencions per a festivals i esdeveniments estratègics com el Tarraco Viva i la Fira del Circ Trapezi de la Diputació de Tarragona, la nova línia d'ajuts a la creació i producció culturals, circuits d'espectacles i festivals de l'IEI i la seva participació al projecte "PLANÇÓ circuit escena jove Ponent Pirineu"; o el Catàleg Escènics de la Diputació de Girona on s'aplega una àmplia oferta d'arts en viu de les comarques gironines, tant amateurs com professionals per facilitar als programadors la cerca d'espectacles per gènere, grup o paraules clau, promovent la contractació i difusió d'artistes locals.
- **Biblioteques i foment de la lectura.** Les diputacions catalanes tenen un paper fonamental en el suport de les biblioteques i el foment de la lectura a les seves respectives demarcacions. La seva intervenció assegura que les biblioteques continuïn sent punts de trobada, aprenentatge i enriquiment per a tota la ciutadania. Les actuacions realitzades per cada diputació difereixen ostensiblement. La Diputació de Barcelona gestiona la Xarxa de Biblioteques Municipals (XBM) formada per 235 biblioteques i 12 bibliobusos que donen servei a la província. També disposa del catàleg col·lectiu Atenea, realitzat en col·laboració amb el Departament de Cultura de la Generalitat, que unifica els fons disponibles i facilitant l'accés dels ciutadans al catàleg complet de les biblioteques que hi participen. Les diputacions de Tarragona i Girona col·laboren amb el Departament de Cultura en el subministrament de publicacions periòdiques per a les biblioteques públiques de les corresponents

demarcacions, assegurant així una oferta actualitzada i de qualitat per als usuaris. També fomenten activitats culturals i educatives a les biblioteques, contribuint al desenvolupament cultural del territori. La Diputació de Lleida forma part de diversos organismes i consorcis que treballen per al desenvolupament cultural de la demarcació, incloent-hi la promoció i el suport a les biblioteques públiques i impulsa projectes que integren les biblioteques com a centres culturals, oferint activitats que fomenten la lectura i la participació ciutadana.

- **Innovació i cultura digital.** Les diputacions catalanes tenen el clar compromís de promoure la cultura digital, adaptant-se a les necessitats de la societat actual i facilitant l'accés dels ciutadans a les noves tecnologies i continguts digitals. Alguns exemples són la digitalització d'arxius o del préstec interbibliotecari, els projectes tecnològics a biblioteques que s'impulsa des de la Diputació de Barcelona; els projectes eCatàleg Cultura i Tarragona Cultura Digital o els programes de formació digital que la Diputació de Girona impulsa en col·laboració amb la Generalitat de Catalunya.
- **Patrimoni cultural.** L'acció que fan les diputacions catalanes sobre el patrimoni existent en el seu territori garanteix la seva preservació per a les generacions futures. Algunes de les actuacions més destacades són l'Oficina de Patrimoni Cultural (OPC) de la Diputació de Barcelona, que coopera amb els municipis oferint suport tècnic i assessorament en la conservació del patrimoni local. Des del Laboratori de Conservació-Restauració, integrat a l'OPC, realitzen intervencions de conservació i restauració en béns culturals, adaptant-se a les necessitats de la Xarxa de Museus Locals de la província. La Unitat de Conservació i Restauració de Béns Culturals de la Diputació de Tarragona és un referent en la recuperació del patrimoni artístic de les Terres de l'Ebre, el Camp de Tarragona i el Baix Penedès, oferint serveis de conservació i restauració de béns culturals. La Diputació de Lleida, a través de l'Institut d'Estudis Ilerdencs, ofereix subvencions a ens locals per a la restauració i remodelació de béns mobles i immobles del patrimoni cultural de les terres de Lleida. El servei de Monuments, inclòs dins l'Àrea de Cultura, Noves Tecnologies i Esports de la Diputació de Girona, té com a objectiu vetllar per la preservació del patrimoni arquitectònic monumental de les comarques gironines aportant assistència econòmica i tècnica als municipis.

A continuació s'indiquen algunes de les novetats més destacades del 2024 en l'acció de les quatre diputacions catalanes.

Plans d'actuació nous i renovats

L'Àrea Cultura de la Diputació de Barcelona va presentar Cultura 311+ Pla de drets culturals, un pla estratègic que té com a objectiu prioritari situar al focus de les polítiques públiques locals la perspectiva dels drets culturals. El pla es desplega a partir de 3 grans eixos (Accés, Participació, i Innovació i coneixement) i vol ser una mà estesa als municipis de la demarcació de Barcelona perquè incorporin polítiques que facilitin el desplegament del dret a accedir i participar de la cultura defugint tota mena de discriminació.

En paral·lel, la Gerència de Serveis de Biblioteques de la Diputació de Barcelona va treballar en el seu Pla Estratègic 2024-2027 que traça les prioritats i accions clau per als propers quatre anys i s'alinea amb el Pla d'Actuació de Mandat (PAM) de la Diputació de Barcelona i amb el Pla estratègic de l'Àrea de Cultura. També es va donar per finalitzat el Pla Estratègic de la Xarxa d'Arxius Municipals, eina necessària per analitzar la feina feta i projectar aquelles línies de treball i accions més adequades en els propers quatre anys.

Per la seva banda, la Diputació de Tarragona va incorporar la convocatòria de subvencions als ajuntaments i ens que en depenen per a la realització d'activitats culturals i d'interès ciutadà de caràcter singular al Pla Impuls Dipta a través del seu Programa de Cultura, que estableix que, durant els anys 2024-2027, els municipis hagin de destinar un 5% del total dels fons rebuts de la Diputació a través de la fór-

mula de la concertació a sufragar despeses relacionades amb les activitats culturals que organitzen. El Pla Impuls Dipta preveu l'aportació d'un total de 7.350.000 € en cultura durant el període 2024-2027, el que suposa un augment de fons respecte del període 2020-2023 del 16%.

A més, el Pla Impuls Dipta aconsegueix, amb aquesta distribució, que alguns municipis que anteriorment no tramitaven sol·licitud a través de la convocatòria de subvencions hagin de valorar la conveniència de destinar aquest 5 % a l'àmbit cultural si no volen perdre aquesta part dels fons, la qual cosa, més enllà de l'ús que puguin fer dels fons de l'E-catàleg, és positiu per aconseguir que la política cultural de la Diputació es pugui fer efectiva a tot arreu del territori.

Serveis culturals

La Diputació de Girona va dissoldre la Fundació Casa de Cultura per subrogar la seva actuació a la Diputació, donant lloc al nou Servei Casa de Cultura. Aquest servei manté les mateixes funcions de la desapareguda Fundació: la gestió de l'edifici i la promoció cultural en totes les seves formes, tot reforçant la xarxa amb els municipis. El nou Servei Casa de Cultura busca transformar-se en un centre de referència, reforçar el seu rol en l'assessorament municipal i expandir la seva influència més enllà de Girona, integrant-se millor dins la Diputació.

Des de la Diputació de Barcelona, l'any 2024 es va impulsar el projecte Pati Manning - Pati Cultural que representa una aposta ferma per impulsar un nou posicionament estratègic del CERC i convertir-ne la seu al Pati Manning en un espai obert al sector cultural, en sintonia amb els reptes i reflexions de les polítiques culturals actuals. La iniciativa consolida el CERC com un punt de trobada i intercanvi per als professionals i agents culturals, i en reivindica la trajectòria com un referent en innovació i recerca en matèria de política cultural.

La Diputació de Barcelona va impulsar el projecte Pati Manning - Pati Cultural que representa una aposta ferma per impulsar un nou posicionament estratègic del CERC en sintonia amb els reptes i reflexions de les polítiques culturals actuals.

Amb aquest projecte, l'espai del Pati Manning esdevé un escenari dinàmic per a actes vinculats a la gestió cultural i a les polítiques locals de cultura, mitjançant jornades, simposis, presentacions de llibres, debats o petits espectacles, amb una mirada especial cap als tècnics municipals de cultura i els professionals de la gestió cultural, fomentant així una plataforma per a l'intercanvi de coneixements i experiències. El projecte també busca obrir les portes del Pati Manning a les organitzacions culturals. Aquestes entitats tindran l'oportunitat d'organitzar accions públiques vinculades a la seva activitat, reforçant-ne la visibilitat i contribuint a la vitalitat de l'ecosistema cultural de la ciutat.

A més, la Diputació de Barcelona durant el 2024 va realitzar un treball d'anàlisi i coneixement de la situació actual dels equipaments culturals municipals de la demarcació amb l'objectiu d'obtenir una fotografia del seu estat per poder orientar de forma adient les polítiques de suport en aquest àmbit. El projecte es va cloure amb 218 equipaments analitzats: 32 arxius, 63 biblioteques, 34 centres culturals polivalents, 13 espais d'arts visuals, 52 espais escenicomusicals i 24 museus i col·leccions.

Xarxes culturals

Al desembre de 2024 la Diputació de Tarragona va aprovar la formalització del projecte de la Xarxa d'Espais Culturals Dipta com a marc de treball per connectar l'art i la cultura del territori. Aquesta nova xarxa és un projecte estratègic de l'Àrea de Promoció Social i Cultural que té el propòsit de connectar el talent creatiu, despertar consciència i contribuir al desenvolupament del territori de les comarques del Camp de Tarragona, les Terres de l'Ebre i el Baix Penedès.

La Diputació de Tarragona va aprovar la formalització del projecte de la Xarxa d'Espais Culturals Dipta amb el propòsit de connectar el talent creatiu, despertar consciència i contribuir al desenvolupament del territori de les comarques del Camp de Tarragona, les Terres de l'Ebre i el Baix Penedès.

Amb l'objectiu de reforçar la condició de cruïlla de la Diputació de Tarragona i de dur a terme una acció cultural pròpia i proactiva mitjançant la programació de projectes conjunts basats en la connexió d'agents, inicialment, es van vincular a aquesta xarxa els següents equipaments: Palau Bofarull – Sala d'exposicions i Terrat (Reus), Auditori de la Diputació (Tarragona), Pati del Palau de la Diputació (Tarragona), Museu d'Art Modern (Tarragona), Escola d'Art i Cultura a Tortosa i Escola d'Art i Cultura a Valls.

Propostes que vinculen cultura amb salut i educació

El 2024 el servei de Cooperació Cultural de la Diputació de Girona va firmar un Protocol d'Intencions amb l'Hospital Josep Trueta de Girona per emmarcar aquelles accions que des de la cultura s'apropen a la salut i ajuden a millorar el benestar físic i emocional dels nostres ciutadans i ciutadanes. El mes de juliol s'inicia el projecte Vibrem, un programa d'acompanyament musicoterapèutic per a infants i famílies assistides per l'equip de suport a la cronicitat complexa i l'atenció pal·liativa pediàtrica de l'Hospital Josep Trueta de Girona. El projecte té com a objectiu general millorar la qualitat de vida dels infants en situació de cronicitat complexa o atenció pal·liativa pediàtrica, així com la de les seves famílies, mitjançant la musicoteràpia.

El servei de Cooperació Cultural de la Diputació de Girona va firmar un Protocol d'Intencions amb l'Hospital Josep Trueta de Girona per emmarcar aquelles accions que des de la cultura s'apropen a la salut i ajuden a millorar el benestar físic i emocional dels nostres ciutadans i ciutadanes.

A més, va executar aquest any 2024 un contracte de prestació de serveis per portar a terme concerts i/o tallers a hospitals i centres penitenciaris o sociosanitaris de la regió sanitària de Girona, a través del projecte "A tocar". Aquest projecte dona continuïtat al projecte Sinèrgic i a la tasca que ja realitzava l'associació Neandertal Records, a través d'una subvenció nominativa. "A tocar" apropa la música als centres hospitalaris i penitenciaris i ajuda així a dinamitzar, socialitzar i donar eines pel creixement personal a persones en règim de llibertat limitada, a persones hospitalitzades i a les seves famílies i acompanyants, així com a les persones residents en centres geriàtrics.

Durant el 2024 es va materialitzar l'encàrrec del disseny d'un programa pedagògic INSPAÍ EDUCA per tal de difondre els fons i col·leccions d'INSPAÍ entre els més joves. El programa educatiu respon a la voluntat del centre de difondre les fotografies que té custodiades procedents de fons i col·leccions institucionals o privats, personals i familiars, abastant diversos àmbits temàtics, geogràfics i cronològics, fent-ho des del vessant pedagògic, alhora que apropa més aquests fons a la comunitat educativa, preservant la memòria històrica fotogràfica i audiovisual de les comarques gironines i fer-ne difusió en format telemàtic.

El programa, dirigit principalment a mestres i alumnes del cicle superior de primària (5è i 6è) i d'ESO (1r i 2n) principalment, inclou dos tipus de materials: d'una banda el material on-line, una guia d'activitats i recursos per treballar autònomament a les aules i de l'altra el disseny d'una maleta pedagògica amb materials i recursos per treballar de manera presencial.

MUNICIPIS

Els ajuntaments catalans tenen un paper fonamental en la gestió i promoció de la cultura dins dels seus municipis. El fet de ser l'administració més propera a la ciutadania els converteix en un element fonamental per al desenvolupament cultural del

país. Les seves funcions en aquest àmbit estan regulades per l'Estatut d'Autonomia de Catalunya i altres normatives autonòmiques i estatals. Aquestes funcions es poden dividir en:

1. Gestió del patrimoni i equipaments culturals. Creació i manteniment de biblioteques públiques, museus, arxius municipals i centres culturals; protecció i difusió del patrimoni històric, artístic i arquitectònic local, i impuls i suport a la recuperació del patrimoni immaterial (festes, tradicions, llengua, etc.).
2. Promoció i dinamització cultural: Organització i subvenció d'activitats culturals, festivals, fires i exposicions; donar suport a entitats culturals i associacions locals; i desenvolupament de programes de foment de la lectura, música, teatre, dansa i arts visuals.
3. Educació i formació cultural: Promoció d'escoles municipals de música, dansa i arts plàstiques; col·laboració amb centres educatius per a la difusió de la cultura i la història local; donar suport a projectes d'educació en valors culturals i de diversitat lingüística.
4. Suport a la creació i a la indústria cultural: Promoure ajuts i subvencions per a creadors i professionals de l'àmbit cultural; fomentar d'espais per a artistes i creadors locals; i desenvolupar polítiques de suport a la indústria audiovisual, editorial i de continguts digitals.
5. Cooperació institucional i participació ciutadana: Coordinació amb la Generalitat de Catalunya i altres institucions en polítiques culturals; impuls de processos participatius perquè la ciutadania pugui decidir sobre l'ús d'equipaments culturals i l'agenda cultural del municipi; i promoció de la cultura com a eina d'inclusió i cohesió social.

Aquestes funcions permeten que els ajuntaments siguin un motor clau per a la vida cultural dels municipis, assegurant l'accés a la cultura per a tota la població i potenciant el dinamisme cultural local.

A continuació s'indiquen algunes novetats destacades que varen succeir en l'àmbit municipal durant l'any 2024.

Manifesta 15

La 15a edició de Manifesta, la Biennal Nòmada Europea d'Art Contemporani, es va celebrar a la regió metropolitana de Barcelona els mesos de setembre a novembre de 2024. Aquesta és la primera vegada que l'esdeveniment s'expandeix més enllà d'una sola ciutat, abastant 12 municipis de l'àrea metropolitana, incloent Barcelona, L'Hospitalet de Llobregat, Badalona, Terrassa i Granollers.

La biennal busca qüestionar la relació entre centres i perifèries en el context de les crisis actuals, promovent la descentralització i la participació de diverses comunitats.

La biennal busca qüestionar la relació entre centres i perifèries en el context de les crisis actuals, promovent la descentralització i la participació de diverses comunitats. Per aquesta edició de Manifesta, es va decidir treballar al voltant del concepte de "Justícia Ecosocial" amb l'objectiu d'explorar la relació entre les crisis climàtica i social, i la necessitat d'accions col·lectives per abordar-les.

Amb un pressupost de 8,9 milions d'euros, Manifesta 15 va oferir una àmplia gamma d'activitats, incloent exposicions, tallers, debats i programes educatius. Les intervencions artístiques es van dur a terme en espais significatius de la regió, com la Casa Gomis i les Tres Xemeneies de Sant Adrià de Besòs, combinant patrimoni industrial amb projectes artístics innovadors. La biennal també buscava descongesti-

onar el centre de Barcelona, distribuint les activitats per tota la regió metropolitana, contribuint així a una accessibilitat més equitativa i a la revitalització de diverses zones fora de la ciutat de Barcelona.

Inauguracions equipaments

El Museu d'Art Jaume Morera va inaugurar la seva nova seu a l'antiga Audiència de la Rambla Ferran de Lleida convertint-se en el centre de referència de l'art modern i contemporani a les terres de Ponent. La seva exposició inaugural, "Arrels i horitzons. Més d'un segle d'art", inclou 470 obres que reflecteixen els canvis artístics i culturals des del segle xx fins a l'actualitat, destacant moments significatius de la història de Ponent i de Catalunya.

El Museu del Barroc de Catalunya va presentar la seva seu al mes de febrer del 2024 a l'antic col·legi de Sant Ignasi de Manresa. La col·lecció del museu es focalitza en peces d'art barroc en la gran majoria realitzades per artistes catalans amb la intenció de reforçar la visibilitat del barroc català, període que sovint resta minimitzat en els discursos de molts museus d'art catalans. Hi ha obres de caràcter religiós (retalles, imatges de devoció, pintures amb episodis de la vida de Jesús i de la Verge Maria, sants...) però també obres de l'àmbit civil tals com retrats, mobles, instruments musicals, armes, objectes de ceràmica, etc. S'hi combinen així mateix peces d'alt nivell artístic amb peces de caràcter popular, tals com un conjunt d'exvots. La música barroca catalana també hi és tinguda en compte com un element sonor integrat a l'exposició.

Les obres que l'integren provenen de diferents espais museístics com el Museu de Manresa, però n'hi ha de cedides per molts altres museus catalans tals com el Museu Nacional d'Art de Catalunya, la Cova de Sant Ignasi, el Museu d'Història de Barcelona o l'Acadèmia Catalana de Belles Arts de Sant Jordi, entre d'altres

Nova línia d'ajuts per programar espectacles culturals a micropobles

Com s'ha comentat anteriorment, al setembre del 2024 es va anunciar una línia d'ajuts del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya per a la programació d'espectacles d'arts en viu de caràcter professional en municipis de fins a 1.000 habitants. La convocatòria dotada amb 2,17 milions d'euros està especialment dissenyada per a micropobles i adaptada a les seves necessitats.

Ministeri de Cultura

DIRECCIÓ GENERAL DE DRETS CULTURALS

En el marc de desenvolupament de l'estructura orgànica bàsica del Ministeri de Cultura que es va dur a terme el mes de març de 2024 destaca la creació de la Direcció General de Drets Culturals a la que se li ha encarregat garantir la plena realització dels drets culturals a tot el territori nacional, independentment de les diferències geogràfiques o polítiques.

La nova direcció general té l'encàrrec de definir un Pla de Drets Culturals que ha d'incloure un full de ruta per a la garantia i protecció dels drets culturals a tot el territori espanyol.

La nova direcció general té l'encàrrec de definir un Pla de Drets Culturals que ha d'incloure un full de ruta per a la garantia i protecció dels drets culturals a tot el territori espanyol. Aquest pla ha de contenir diversos eixos, entre ells, la llibertat d'expressió, adoptant una postura ferma contra qualsevol forma de censura i també atenent la promoció de condicions dignes per al treball cultural; la igualtat, assegurant que tots els ciutadans, independentment del seu origen o condició, tinguin accés equitatiu

als recursos i oportunitats culturals; la interconnexió entre educació i cultura, per enfortir-ne la presència en el sistema educatiu; o la vertebració territorial, amb la redistribució de recursos culturals per garantir que totes les regions, ja siguin urbanes o rurals, disposin de les infraestructures i els suports necessaris.

D'aquesta manera es vol donar resposta a les demandes derivades del nou marc de polítiques culturals impulsat per les Nacions Unides, i es compleix l'article 27 de la Declaració Universal dels Drets Humans i l'article 15 del Pacte Internacional de Drets Econòmics, Socials i Culturals, en què es reconeix el dret de tota persona a participar en la vida cultural.

PLA D'ACCIÓ CULTURAL EXTERIOR

Al novembre de 2024, es va presentar el Pla d'Acció Cultural Exterior que té com principal objectiu impulsar la internacionalització de les produccions culturals i creatives espanyoles i impulsar el diàleg de la cultura espanyola en el context de la cultura global.

El document està estructurat en tres línies d'acció: Drets culturals i accés a la cultura com a bé públic mundial; relacions internacionals i diplomàcia cultural com a eina per a la pau; i promoció i internacionalització de les indústries culturals i creativa.

Aquest pla porta associat tot un seguit d'accions entre les que destaquen la celebració del Mondiacult 2025, que es celebrarà a Barcelona a finals de setembre del 2026, la Conferència Mundial de la UNESCO sobre Polítiques Culturals y Desenvolupament Sostenible, o el reforç de la presència activa en festivals i fires internacionals de la indústria cultural espanyola.

ESTATUT DE L'ARTISTA

Després de les actuacions executades en la legislatura passada, les prioritats actuals del grup de treball es concreten en quatre accions que han d'ajudar a donar compliment al compromís del Govern d'atendre les especificitats i els desafiaments estructurals que afronta l'activitat cultural:

- Abordar la reforma del Reial decret 1435/1985, pel qual es regula la relació laboral especial dels artistes en espectacles públics. Entre les mesures que es volen adoptar, s'inclou la regulació de treballadors menors de 16 anys, la reducció d'abusos en la contractació a temps parcial, així com fórmules d'assimilació a l'alta per a protecció des de l'inici d'activitat fins a la conclusió, inclosos els desplaçaments, a efectes de cotització. També es proposa millorar la representativitat sindical al sector cultural, cosa que tindrà com a primer pas, abordar la reforma de l'Estatut dels Treballadors que no va ser convalidat pel Congrés.

L'any 2024 es va produir només una reunió del grup de treball interministerial per al Desenvolupament de l'Estatut de l'Artista. En aquesta sisena reunió convocada pel Ministeri de Cultura, a la qual van assistir representants dels vuit ministeris que componen l'òrgan, es va acordar reactivar immediatament els grups de treball per matèries – laboral, educació, seguretat social i fiscal – atenent les prioritats exposades pel sector.

- Reforma del règim d'autònoms culturals que contempli un sistema de cotització específic per als autònoms culturals i una prestació per cessament d'activitat que tingui en compte la intermitència. També es proposa revisar el catàleg de malalties professionals per ajustar-lo a les especificitats de determinades activitats artístiques.
- Afavorir la reforma de l'oferta formativa de Formació Professional a tècnics d'espectacles en viu i audiovisuals, amb la creació de noves titulacions reclamades pel

sector i abordar la revisió dels perfils professionals al Catàleg Nacional de Qualificacions Professionals.

- Implantar les mesures sobre l'IRPF per abordar el tractament fiscal de rendiments irregulars i revisar el catàleg de deduccions de despeses. Així mateix, proposarà una nova valoració dels epígrafs de l'IAE, davant de la necessitat de vincular-los a la condició d'autònom cultural

Altres aspectes vinculats amb la política cultural

QUALITAT I INNOVACIÓ DE L'OFERTA CULTURAL CATALANA

Des del 2009 l'*Observatorio de la Cultura* de la *Fundación Contemporánea* publica l'informe *Lo mejor de la cultura* on apareix diferents rànquings de posicionament de les comunitats autònomes i ciutats espanyoles respecte a aspectes rellevants del sistema cultural.

Al rànquing sobre qualitat i innovació de l'oferta cultural que anualment realitza l'*Observatorio de la Cultura* de la *Fundación Contemporánea*, l'any 2024 Catalunya manté la segona posició darrera de la Comunitat de Madrid i per davant de la del País Basc. Aquestes tres comunitats tradicionalment encapçalen aquest rànquing tot i que cal destacar que aquest darrer any Catalunya ha millorat notablement la seva posició respecte l'any anterior al haver-hi un 12% més de panelistes que la van assenyalar per la seva innovació i oferta cultural. Amb aquest increment es reforça la tendència de creixement que es va iniciar l'any 2021 i s'aproxima a la primera posició que des de l'any 2011 ocupa la Comunitat de Madrid.

Barcelona conserva el segon lloc en el rànquing de ciutats amb millor qualitat de la seva oferta cultural, millorant també la puntuació obtinguda respecte a l'any anterior. Girona aconsegueix millorar el seu posicionament passant del lloc 20 l'any 2023 al 17 el 2024. Enguany apareixen al final de la llista les ciutats de Tarragona i Lleida (llocs 39 i 40 d'un total de 41 ciutats incloses).

Pel que fa als equipaments i esdeveniments més destacats per la innovació i qualitat de la seva oferta cultural, dels 108 destacats n'hi ha 15 de catalans. El llistat d'equipaments catalans està encapçalat pels Centre de Cultura Contemporània de Barcelona, que es situa en el lloc 6, i el Museu d'Art Contemporani de Barcelona, situat en el lloc 15. El festival Manifesta 15 apareix en el lloc 40 i la Biennal de pensament en el lloc 93. De les 15 activitats catalanes destacades en aquest rànquing, només dues es realitzen fora de la ciutat de Barcelona: Fira de Tàrraga i Mercat de Música Viva de Vic.

Pel que fa a les novetats culturals del 2024, de les 13 que es relacionen, n'apareixen dos de catalanes: Manifesta 15 i Museu del Barroc de Catalunya.

QUOTA D'EMISSION DE MÚSICA EN CATALÀ

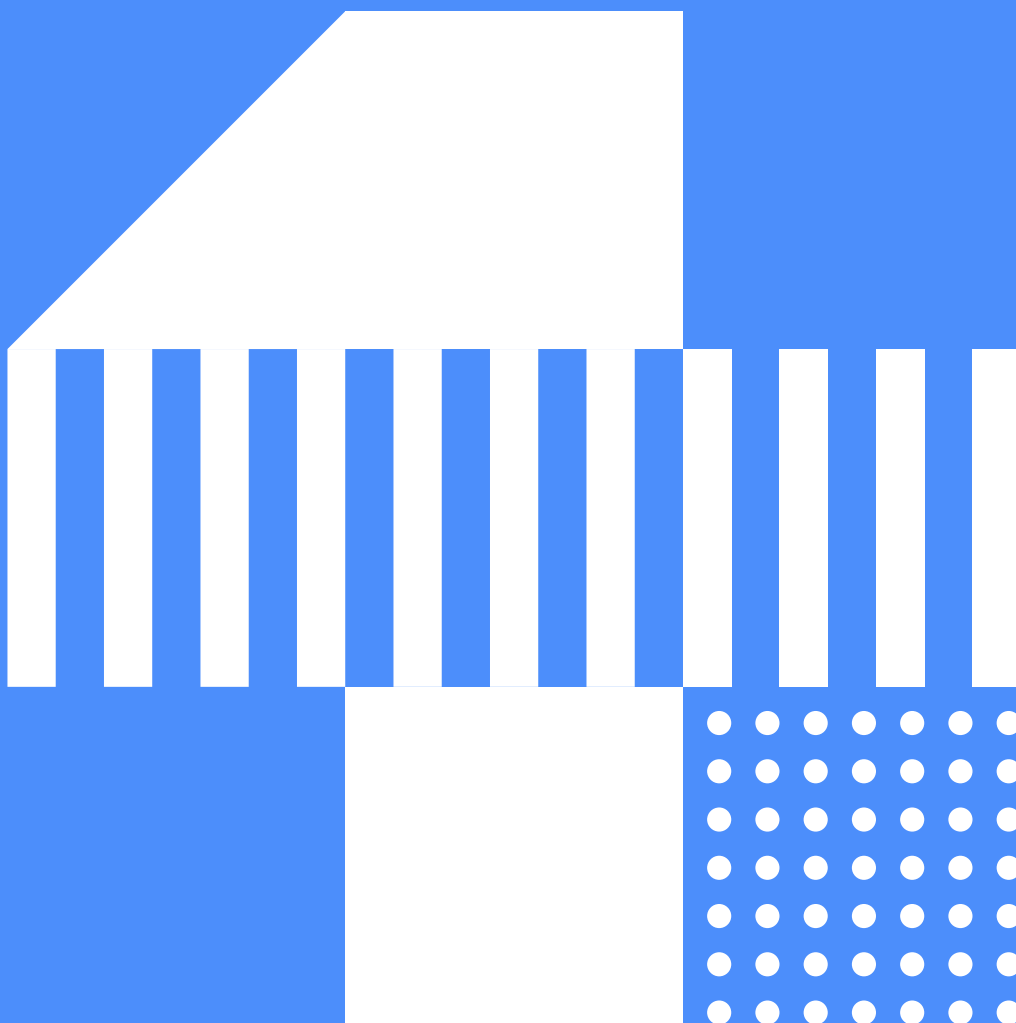
Durant el 2024, el Consell de l'Audiovisual de Catalunya (CAC) va acordar executar la normativa que imposa l'obligació que les ràdios musicals programin el 25 % de la música cantada en llengua catalana i/o aranesa. L'acord del CAC preveu un període transitori d'un any, el 2025, durant el qual cada emissora haurà d'augmentar proporcionalment la seva programació de música en català fins a assolir el 25 % l'1 de gener del 2026.

Les obligacions respecte a l'emissió de música en català estan fixades per la Llei de política lingüística de 1998 i la Llei de la comunicació audiovisual de Catalunya de 2005. La primera estableix que els prestadors de serveis de ràdio de gestió privada han de garantir que, en la programació de música cantada, com a mínim, el 25 % sigui interpretada en llengua catalana o aranesa. Per la seva banda, la Instrucció general permet que les ràdios privades amb programació musical en un 75 % del conjunt de la graella puguin gaudir d'adaptacions específiques pel que fa a l'obligació d'emetre el 25 % de música cantada en català o aranès. Fins ara, aquestes adaptacions rebaixaven la quota i fixaven valors que anaven del 20 % al 2 %.

En la resolució adoptada aquest 2024, l'ens regulador constata "el creixement de la producció de música cantada en català, professionalitzada i diversificada en estils i gèneres, que ha de garantir una presència adequada de cançons produïdes per artistes catalans en la programació de música cantada dels prestadors de serveis de comunicació audiovisual i que, com a mínim, el 25 % siguin interpretades en llengua catalana o aranesa".

Segons l'Anuari de la Música 2024, "la no aplicació d'aquesta norma ha provocat que els autors, intèrprets i discogràfiques que editen en català hagin deixat de percebre més de 200 milions d'euros en concepte de drets de comunicació pública".

4. Condicions de treball d'artistes i professionals de la cultura

Condicions de treball d'artistes i professionals de la cultura

Les condicions de treball dels professionals del sector cultural a Catalunya reflecteixen una realitat complexa i diversa, marcada per la dedicació, la precarietat i la passió per l'art i la cultura. Aquest article explora les múltiples facetes de la vida laboral d'aquests treballadors, des de la seva distribució sociodemogràfica fins a les fonts d'ingressos i les desigualtats de gènere. Amb una presència més gran de dones i una forta connexió local, els professionals culturals sovint han de compaginar la seva activitat principal amb altres feines per assegurar-se una estabilitat econòmica. A través d'una anàlisi detallada, es posa de manifest la intermitència i la variabilitat dels ingressos, com també la importància de les organitzacions representatives i els sindicats en la defensa dels seus drets laborals. Aquest article ofereix una visió integral de les condicions de treball en el sector cultural català, tot destacant els reptes i les oportunitats que enfronten aquests professionals en el seu dia a dia.

Introducció

L'any 2014, el Consell Nacional de la Cultura i de les Arts (CoNCA) va presentar el document *36 propostes per a la millora de la condició professional en el món de la cultura*. Aquest document va sorgir com a resposta a la petició dels agents sectorials per a l'elaboració d'un estatut de l'artista. Durant el procés de reflexió, es va concloure que les problemàtiques dels treballadors culturals són tan diverses que és difícil solucionar-les totes amb un únic text reglamentat. Per aquest motiu, es va optar per avançar amb les 36 mesures, repartides en quatre àmbits d'actuació: tributàries, laborals, contractuals i formació.

Aquest document va esdevenir una eina per encarrilar les demandes de les organitzacions representatives dels sectors culturals de tot l'Estat. Com a resultat d'aquestes pressions, es va constituir la Subcomissió per a l'Elaboració de l'Estatut de l'Artista, que el juny del 2018 va presentar les seves pròpies propostes. L'any 2021 es va constituir la Comissió Interministerial per al Desenvolupament de l'Estatut de l'Artista, que integra els diferents ministeris implicats en la implementació del text del Congrés. Aquesta comissió ha avançat en l'adaptació i millora del règim laboral de les persones dedicades a activitats artístiques, tècniques i auxiliars, la reducció dels

tipus de retenció a compte de l'IRPF per a artistes, l'actualització dels epígrafs de l'impost d'activitats econòmiques (IAE) i la compatibilitat de la pensió de jubilació amb la creació artística.

Tot plegat ha portat avenços significatius en la condició professional dels artistes, creadors i treballadors de la cultura. No obstant això, el sector continua denunciant deficiències i precarietat en el desenvolupament de la seva feina.

El CoNCA dedicarà el 2025 a documentar la situació actual i a crear un pla per millorar les condicions laborals dels professionals culturals. En aquest sentit, l'enquesta sobre les condicions de treball, presentada en aquest capítol de l'Informe anual 2024, és una de les mesures clau per obtenir-ne informació actualitzada.

Durant els mesos de febrer i març es van mantenir sessions amb les associacions representatives dels sectors culturals per conèixer el seu posicionament sobre les demandes professionals sorgides l'any 2014, saber quines s'han solucionat i quines continuen actives, i recollir les noves demandes que hagin pogut aparèixer en aquests deu anys. També s'ha encarregat un estudi sobre les condicions laborals en els serveis externalitzats dels equipaments culturals públics per incidir en la problemàtica de la professionalització i l'especialització dels professionals del sector. Finalment, s'ha iniciat un seguit d'estudis sobre la professionalització de l'alumnat titulat en estudis artístics superiors, amb l'objectiu de promoure línies d'actuació que puguin complementar els currículums dels ensenyaments artístics.

Pel que fa a l'enquesta, cal recordar que l'any 2013, en el marc de l'elaboració de l'informe *36 propostes per a la millora de la condició professional en el món de la cultura*, es va fer una primera enquesta que va servir per ratificar amb dades empíriques les dificultats detectades en el desenvolupament professional dins el sector cultural. El qüestionari d'aquest 2025 ha estat actualitzat i ampliat per incloure aspectes com els condicionants en els quals es du a terme l'activitat cultural i la satisfacció dels professionals amb la seva activitat. Aquestes noves dimensions permeten una mirada més àmplia, ja que aborden àmbits que no havien estat analitzats prèviament, i faciliten la definició d'actuacions que van més enllà de les merament econòmiques o contractuals.

Tota la informació rebuda es reunirà en un document de síntesi que es farà públic la tardor del 2025 per debatre'l en unes jornades obertes a tothom. Aquest document ha de donar lloc a un pla d'acció per dignificar el treball cultural.

OBJECTIUS DE L'ENQUESTA

Aquesta enquesta pretén recollir informació suficient per fer una aproximació a la situació actual de les condicions de treball en el sector cultural català i la seva incidència en el desenvolupament professional i en el benestar personal dels professionals que hi treballen. En concret, l'estudi persegueix:

- Definir les característiques sociodemogràfiques i de l'entorn de treball dels professionals de la cultura.
- Detectar problemàtiques dins dels diferents col·lectius professionals de la cultura.
- Descriure la percepció que tenen els professionals de la cultura de les condicions en què es desenvolupa el seu treball.

BREU PERFIL PROFESSIONAL DELS ENQUESTATS

Les 1.212 respostes rebudes proporcionen una representació efectiva de tots els perfils professionals que treballen en el sector cultural. Dels enquestats, el 47 % són treballadors amb contracte laboral, el 35 % són autònoms i el 26 % perceben drets d'autor per la seva activitat cultural. A més, el 8 % dels treballadors amb contracte laboral també exerceixen com a autònoms, i el 7 % generen drets d'autor.

Entre els treballadors amb contracte laboral, el 59 % treballen en el sector públic, mentre que el 41 % ho fan per a agents privats. Pel que fa als autònoms, el 45 % treballen tant per a contractants públics com privats, seguits pel 35 % que treballen exclusivament per a agents privats i el 20 % que ho fan només per a administracions públiques. Només el 5 % dels autònoms tenen personal contractat, principalment entre 2 i 5 treballadors. Pel que fa als treballadors que perceben drets d'autor, només el 12 % viuen íntegrament del seu treball creatiu i el 7 % compatibilitzen la pensió de jubilació amb la seva activitat creativa.

Pel que fa a la representació dels sectors, el més representat són el del patrimoni i el de l'escriptura i l'edició, amb el 20 % del total de les respostes, seguit del de les arts escèniques, amb el 18 %. Les arts visuals i la música aporten el 13 % de respostes cadascun d'ells, l'audiovisual el 10 %, i el 6 % dels enquestats s'han definit com a multidisciplinaris. Pel que fa al tipus d'activitat que desenvolupen, el 34 % indiquen que fan tasques de gestió, el 25 % es defineixen com a creadors, el 18 % com a intèrprets i el 23 % com a tècnics.

En les properes pàgines trobareu la descripció dels principals resultats i les conclusions agrupats per àmbits temàtics, un resum final amb els aspectes més destacats i algunes recomanacions, i un darrer apartat amb les notes metodològiques del treball que s'ha dut a terme.

Perfil sociodemogràfic de les persones que treballen en el sector cultural

En aquest capítol s'analitza quin és el perfil sociodemogràfic dels treballadors del sector cultural a Catalunya, incloent-hi aspectes com el gènere, l'edat, el lloc de naixement i de residència i el nivell formatiu. També s'analitza com són les unitats de convivència i com es mantenen econòmicament. Aquestes dades proporcionen una visió detallada de la composició i les característiques dels professionals culturals a Catalunya.

Idees clau:

- El 62 % dels treballadors culturals són dones, el 36 % són homes i l'1 % són persones no binàries. La majoria tenen entre 30 i 64 anys.
- El 82 % dels treballadors culturals han nascut a Catalunya i el 95 % resideixen a Catalunya; això reflecteix una forta connexió local en el sector cultural català.
- Un 20 % viuen sols, un 34 % conviu amb una altra persona i el 46 % formen part d'una unitat de convivència amb tres persones o més. La majoria contribueixen econòmicament a la unitat de convivència juntament amb una altra persona (56 %).
- El 41 % dels treballadors culturals tenen entre 20 i 40 anys d'experiència en el sector, principalment en el grup d'edat de 50 a 64 anys. Un 27 % hi tenen entre 11 i 20 anys d'experiència.
- Un 79 % dels treballadors culturals han completat estudis universitaris, un valor molt superior al del conjunt de la població (37 %). D'aquests, un 57 % han obtingut algun títol de postgrau o màster.
- Una petita proporció de professionals culturals residents a Catalunya provenen de la resta de l'Estat espanyol (11 %), d'Europa (3 %) i del món (4 %).

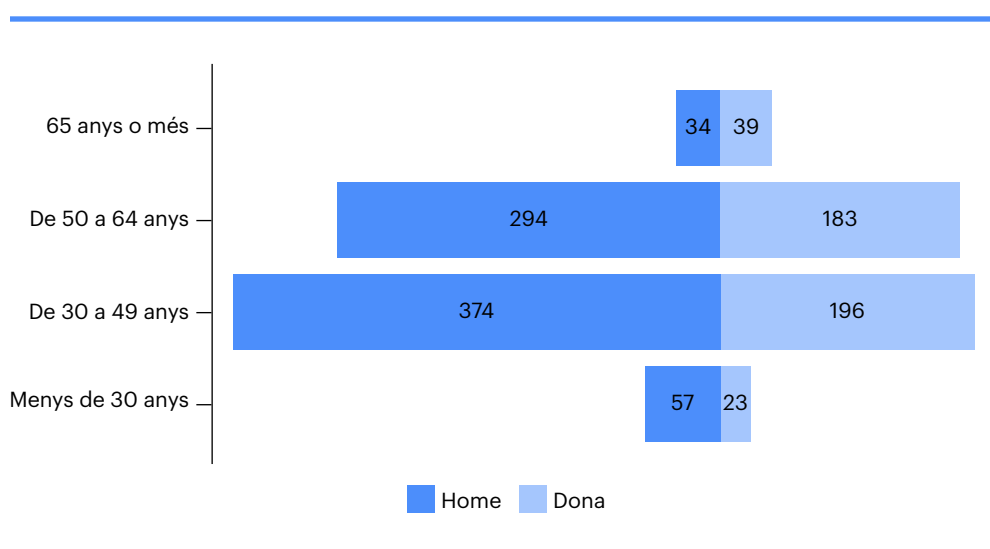
GÈNERE I EDAT

Entre les persones que han contestat l'enquesta, hi ha una presència més elevada de dones (62 %) en comparació amb homes (36 %) i persones no binàries (1 %). L'1 % no ha volgut respondre aquesta pregunta. Les dones representen una part significativa dels professionals que treballen en els sectors culturals, especialment en el grup d'edat de 30 a 49 anys, on gairebé s'hi situa un terç del total de les treballadores dels sectors culturals. En canvi, els homes tenen una presència més baixa en tots els grups d'edat, excepte en el tram de més de 65 anys, en què són majoria. Les persones no binàries constitueixen una minoria amb una presència gairebé inexistent en els grups d'edat més avançats.

Pel que fa a l'edat, les respostes corresponen majoritàriament a persones situades entre 30 i 64 anys (48 % del grup de 30 a 49 anys i 40 % del grup de 50 a 64 anys), mentre que les de menys de 30 i les de més de 64 anys suposen el 7 % i el 6 %, respectivament, del total de respostes.

Gràfic 1. Persones que han contestat segons gènere i grups d'edat

En unitats

Nota: Han contestat l'enquesta 12 persones que s'identifiquen com a no binàries. 4 se situen al grup de menys de 30 anys, 6 al grup de 30 a 49 anys, 2 al grup de 50 a 64 anys i cap al grup de més de 65 anys.

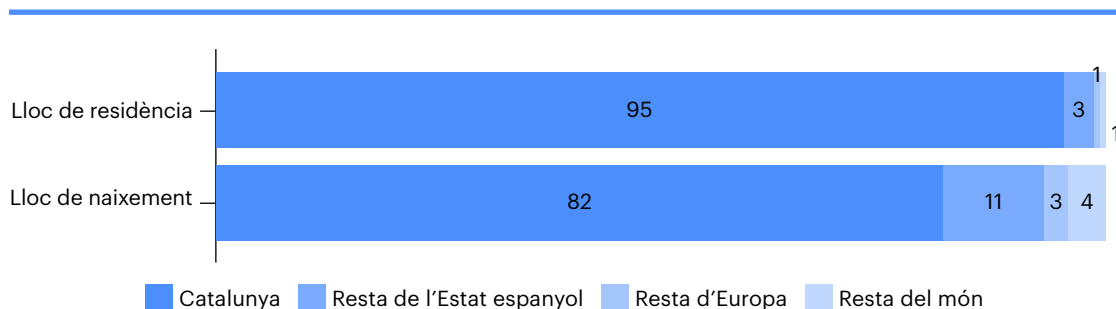
Font: Consell Nacional de la Cultura i de les Arts, *Enquesta sobre les condicions de treball d'artistes i professionals de la cultura*.

LLOC DE NAIXEMENT I RESIDÈNCIA

La majoria de les persones que treballen en el sector cultural català han nascut a Catalunya (82 %), i aquesta proporció augmenta fins al 95 % pel que fa als que tenen el lloc de residència a Catalunya. Això reflecteix una forta connexió local en el sector cultural català, amb la majoria dels treballadors culturals sent residents i originaris de la mateixa regió. En contrast, una petita proporció de professionals culturals residents a Catalunya provenen de la resta de l'Estat espanyol (11 %), d'Europa (3 %) i del món (4 %). Aquests percentatges no reflecteixen la diversitat real de la població que actualment resideix al país: 14 % de la resta d'Espanya i 24 % d'altres països.

Gràfic 2. Lloc de naixement i de residència

En percentatge

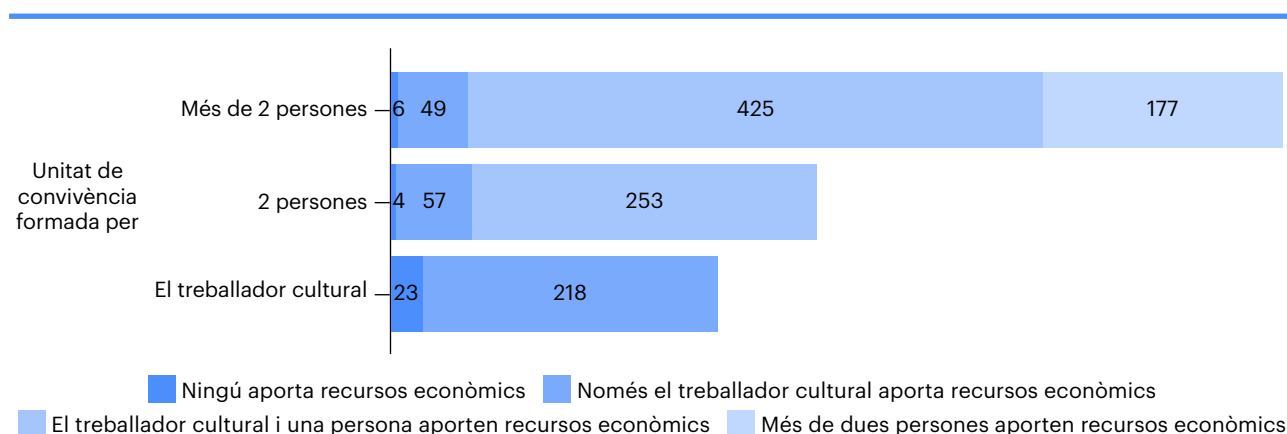
Font: Consell Nacional de la Cultura i de les Arts, *Enquesta sobre les condicions de treball d'artistes i professionals de la cultura*.

UNITATS DE CONVIVÈNCIA

Pel que fa a les unitats de convivència, entenent-les com els grups de persones que comparteixen una mateixa residència i les seves activitats quotidianes, independentment de si hi tenen vincles familiars o no, el 20 % viuen sols, el 34 % conviuen amb una altra persona i el 46 % formen part d'una unitat de convivència amb tres persones o més. Les dades indiquen que la majoria contribueixen econòmicament a la unitat de convivència a la qual pertanyen juntament amb una altra persona (56 %), mentre que el 27 % declaren que són l'única persona que hi aporta recursos econòmics (d'aquests, el 18 % viuen sols). Només el 3 % declaren no haver tingut cap ingrés durant el 2024.

Gràfic 3. Qui aporta recursos econòmics segons les unitats de convivència

En unitats

Font: Consell Nacional de la Cultura i de les Arts, *Enquesta sobre les condicions de treball d'artistes i professionals de la cultura*.

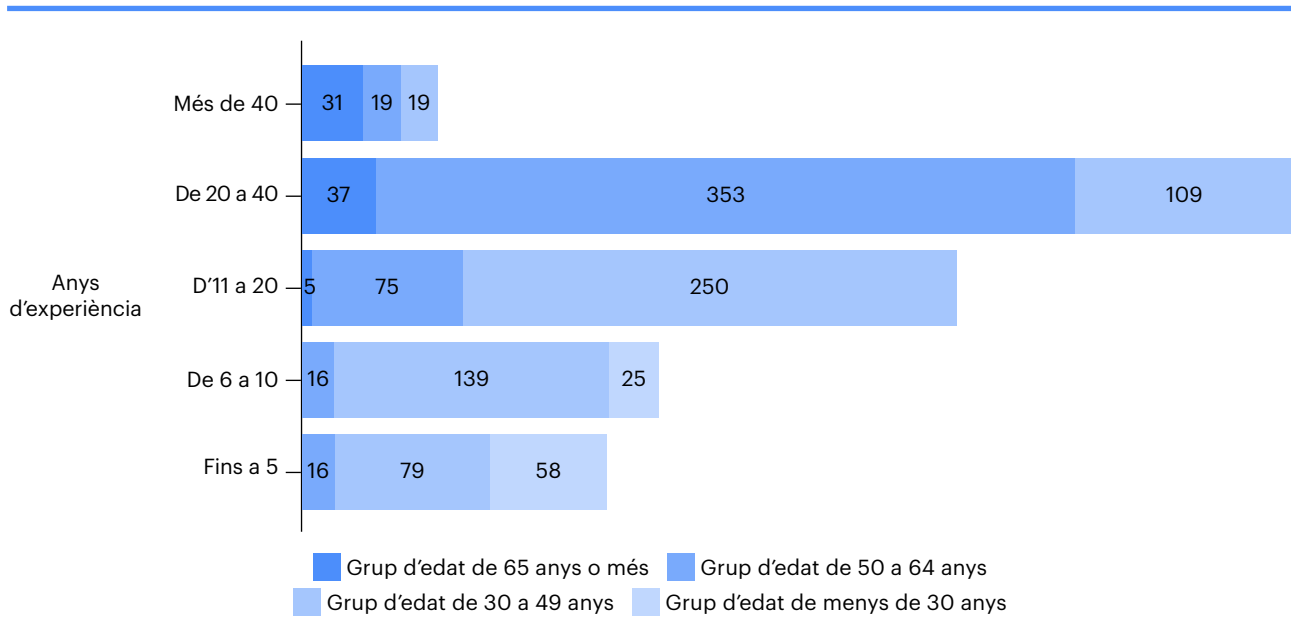
ANYS D'EXPERIÈNCIA

La distribució dels anys treballats en el sector cultural segons els grups d'edat revela una diversitat significativa en l'experiència professional dels treballadors. La major part de les persones han confirmat que tenen entre 20 i 40 anys d'experiència en el sector cultural (41 %); se situen majoritàriament en el grup d'edat d'entre 50 i 64 anys, i en menor mesura, en el grup de 30 a 49 anys. Els que manifesten una experiència d'entre 11 i 20 anys (27 % del total) i els que en tenen entre 6 i 10 anys (15 % del

total) es concentren principalment en el grup d'edat d'entre 30 i 49 anys. El grup que té fins a un màxim de 5 anys d'experiència representa el 13 % del total, i la majoria se situen en els grups d'edat de menys de 30 anys i, també, en el grup de 30 a 49 anys. Finalment, el grup amb més de 40 anys d'experiència només suposa el 4 % del total, i tots els integrants pertanyen al grup d'edat de més de 50 anys (la majoria són majors de 65 anys).

Gràfic 4. Anys d'experiència per grups d'edat

En unitats

Font: Consell Nacional de la Cultura i de les Arts, *Enquesta sobre les condicions de treball d'artistes i professionals de la cultura*.

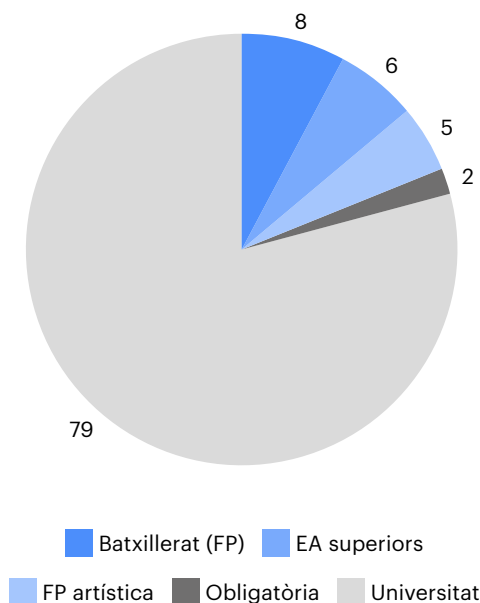
NIVELL DE FORMACIÓ

Pel que fa a la formació, el 79 % dels que han participat en l'enquesta han completat estudis universitaris, un valor molt superior al del conjunt de la població, en què només el 37 % han cursat educació universitària. Dels treballadors culturals que disposen d'un títol universitari, el 38 % tenen titulació de grau, el 57 % han obtingut algun títol de postgrau o màster i el 5 % s'han doctorat. Per contra, només el 2 % del total han completat únicament l'ensenyament obligatori, mentre que el 8 % ha finalitzat els estudis de secundària avançada o de formació professional en àmbits no específicament culturals.

Pel que fa als estudis superiors especialitzats en àmbits culturals, el 6 % han cursat algun ensenyament artístic superior, una formació especialitzada que és rellevant dins del sector cultural, i el 5 % han completat algun cicle de formació professional artística que els ha proporcionat habilitats pràctiques i tècniques específiques per a les professions culturals i artístiques. Tot i que les dades d'estudis artístics poden semblar relativament baixes (només l'11 %), cal tenir en compte que a la pregunta proposada per l'enquesta només es podia indicar el nivell formatiu de rang més elevat, i això fa que qui hagi cursat estudis artístics i algun grau universitari hagi assenyalat únicament l'opció de formació universitària.

Gràfic 5. Nivell de formació

En percentatge

Font: Consell Nacional de la Cultura i de les Arts, *Enquesta sobre les condicions de treball d'artistes i professionals de la cultura*.

La condició professional en la qual es desenvolupa el treball cultural i artístic

Per descriure l'entorn professional dels treballadors culturals catalans, s'ha preguntat sobre la seva dedicació i nivell d'exclusivitat a l'activitat cultural, els ingressos obtinguts el 2024 i la variació dels ingressos respecte a l'any anterior. També s'ha indagat sobre l'afiliació a organitzacions que defensen els seus interessos com a treballadors. A més, s'han analitzat les característiques específiques dels treballadors amb contracte laboral, els autònoms i els que perceben ingressos a través dels drets d'autor generats per les seves obres. Aquesta part de l'estudi ofereix una visió concreta de les circumstàncies principals que defineixen la situació professional dels treballadors culturals, tot destacant-ne aspectes laborals, contractuals i econòmics.

Idees clau:

- El 83 % dels professionals culturals catalans treballen principalment a Catalunya.
- El 60 % dels treballadors culturals es dediquen exclusivament a activitats culturals, mentre que el 40 % compaginen la seva activitat cultural amb altres activitats.
- El 2024, el 23 % dels professionals culturals van ingressar menys del salari mínim interprofessional (SMI) i només el 35 % van obtenir ingressos superiors al salari mitjà brut de Catalunya.
- El 41 % dels professionals dels grups d'activitat de creació i interpretació perceben ingressos anuals inferiors a l'SMI, mentre que en els grups d'activitat de gestió i tècnica només el 15 % i el 10 % es troben en aquesta franja d'ingressos.

- El 71 % dels professionals culturals van mantenir els seus ingressos o en van experimentar un increment lleuger el 2024.
- Els homes tenen un nivell d'ingressos més alt, amb el 40 % per sobre del salari mitjà brut de Catalunya, mentre que només el 33 % de les dones arriben a aquest nivell. No obstant això, les dones tenen una dedicació exclusiva més elevada (62 % enfront del 56 % dels homes).
- El 65 % dels professionals culturals estan associats a alguna organització representativa dels sectors culturals, però només un 10 % estan afiliats a algun sindicat.

ÀMBIT DE TREBALL

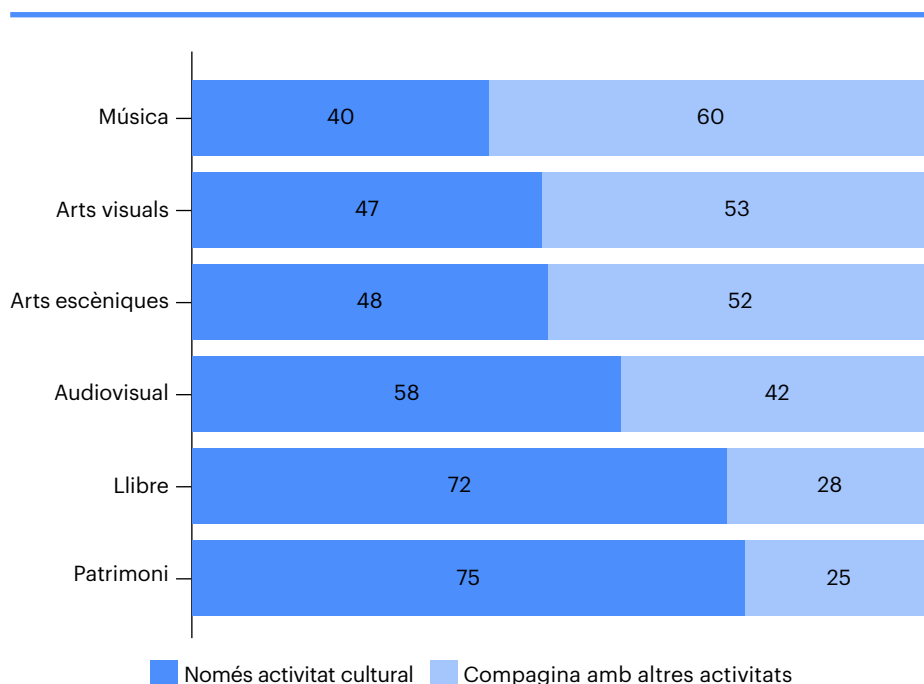
Una primera constatació de les dades obtingudes és que el treball dels professionals culturals catalans es desenvolupa gairebé exclusivament en l'àmbit local. El 83 % de les respostes indiquen que duen a terme la seva tasca professional bàsicament a Catalunya, el 10 % treballen en l'àmbit espanyol i només el 7 % treballen habitualment fora d'Espanya (el 5 % a països europeus i el 2 % a altres països fora de la Unió Europea). Aquesta informació només indica on treballen habitualment, però no mesura la internacionalització de la cultura feta a Catalunya.

DEDICACIÓ EXCLUSIVA

El 60 % dels treballadors culturals es dediquen exclusivament a activitats culturals, mentre que el 40 % compaginen l'activitat cultural amb altres activitats professionals, estudis o jubilació. Entre els que treballen en altres activitats, majoritàriament ho fan en sectors com l'educació (48 %), l'Administració pública (19 %), l'hostaleria i el turisme (8 %), la salut i els serveis personals (5 %), el comerç (4 %) i la comunicació i el màrqueting (4 %).

Gràfic 6. Dedicació a l'activitat cultural per dominis culturals

En percentatge

Font: Consell Nacional de la Cultura i de les Arts, *Enquesta sobre les condicions de treball d'artistes i professionals de la cultura*.

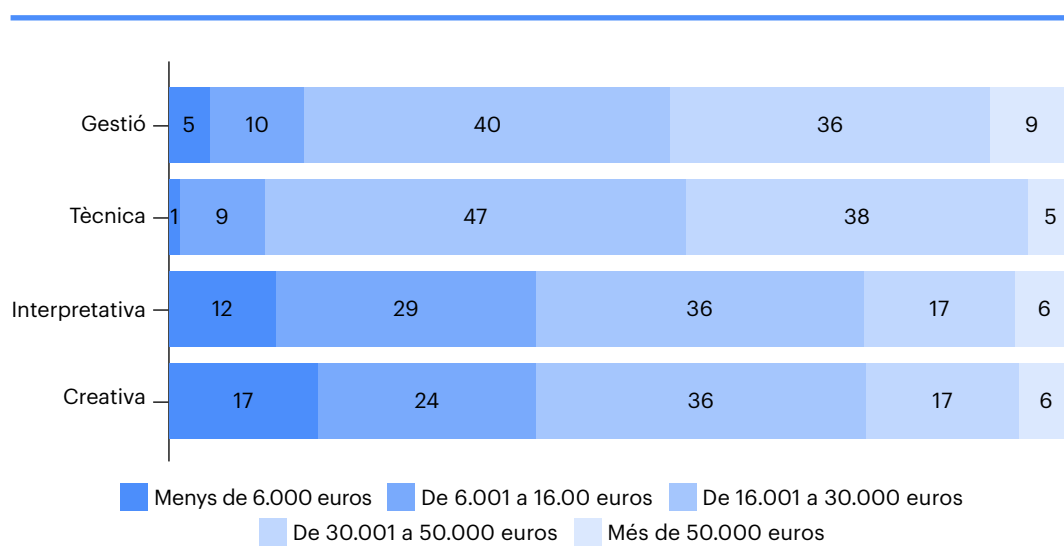
Analitzant per dominis culturals, els sectors amb un nombre més gran de treballadors amb dedicació exclusiva són el patrimoni i el llibre (75 % i 72 %, respectivament). També el sector audiovisual té un percentatge alt de treballadors amb dedicació exclusiva (58 %). En canvi, pel que fa als treballadors de les arts escèniques i visuals menys de la meitat es dediquen exclusivament a la seva activitat artística. En el cas de la música, aquest percentatge és encara inferior: només el 40 % s'hi dediquen exclusivament.

INGRESSOS

Per descriure els ingressos percebuts pels diferents grups d'anàlisi s'han utilitzat dos conceptes: el salari mínim interprofessional (SMI) i el salari mitjà brut anual. L'SMI de l'any 2024 va ser de 15.876 euros, mentre que el salari mitjà brut anual a Catalunya el 2022 era de 28.774 euros, de manera que se suposa que el 2024 seria proper als 30.000 euros.

Gràfic 7. Ingressos obtinguts l'any 2024 per activitats professionals

En percentatge

Font: Consell Nacional de la Cultura i de les Arts, *Enquesta sobre les condicions de treball d'artistes i professionals de la cultura*.

S'ha preguntat als treballadors culturals sobre els ingressos bruts obtinguts el 2024, tenint en compte totes les activitats dutes a terme, culturals o no. El 23 % van ingressar menys de l'SMI, i d'aquests, un terç va ingressar menys de 6.000 euros anuals. La majoria dels enquestats situen els seus ingressos entre 16.001 i 30.000 euros anuals (40 %). Això mostra que el 65 % dels treballadors culturals van percebre ingressos inferiors al salari mitjà brut anual de Catalunya, mentre que el 35 % van ingressar més de 30.000 euros anuals, i d'aquests, només el 7 % va ingressar més de 50.000 euros anuals.

Els rangs salarials varien segons el grup d'activitat professional. L'activitat creativa i d'interpretació tenen un percentatge més alt de professionals amb ingressos baixos (41 % no van superar l'SMI el 2024), mentre que en els grups de gestió i tècnica només el 15 % i el 10 %, respectivament, es troben en aquest rang d'ingressos baixos.

La majoria dels enquestats es troben en el rang d'ingressos anuals entre 16.000 i 30.000 euros. En el grup d'activitat tècnica, aquest percentatge és del 47 %, en el grup de gestió és del 40 % i en el grup d'activitat creativa i interpretativa és del 36 %. Només els grups d'activitat de gestió i tècnica tenen un percentatge significatiu de

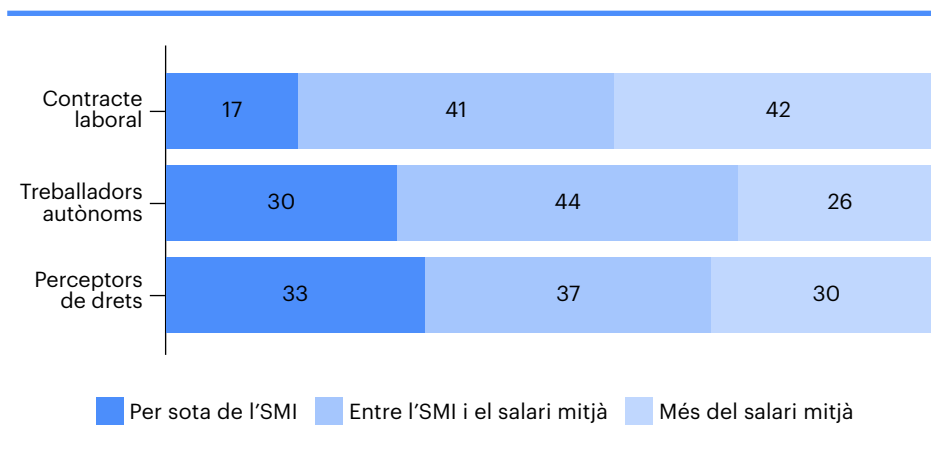
treballadors amb ingressos superiors a 30.000 euros, amb el 45 % i el 43 %, respectivament. En canvi, els grups d'activitat creativa i interpretativa només tenen el 23 % dels seus professionals en aquest rang superior d'ingressos.

En aquest estudi s'han diferenciat tres tipus de treballadors culturals: els contractats laboralment, els autònoms i els perceptors de drets d'autor. Els treballadors amb contracte laboral tenen, en general, una millor situació econòmica, mentre que els autònoms i els perceptors de drets presenten una distribució d'ingressos més variada, amb una proporció significativa en nivells d'ingressos baixos i mitjans.

La majoria dels treballadors contractats se situen per sobre de l'SMI, amb només el 17 % per sota d'aquest llindar. Els autònoms i perceptors de drets tenen un percentatge més alt de treballadors amb ingressos inferiors a l'SMI (30 % i 33 %, respectivament). La majoria dels autònoms es troben en el grup d'ingressos entre l'SMI i el salari mitjà brut (44 %), mentre que només el 26 % perceben ingressos superiors al salari mitjà brut. En el cas dels perceptors de drets, aquest percentatge és lleugerament superior (30 %).

Gràfic 8. Ingressos segons tipus de treballador cultural

En percentatge

Font: Consell Nacional de la Cultura i de les Arts, *Enquesta sobre les condicions de treball d'artistes i professionals de la cultura*.

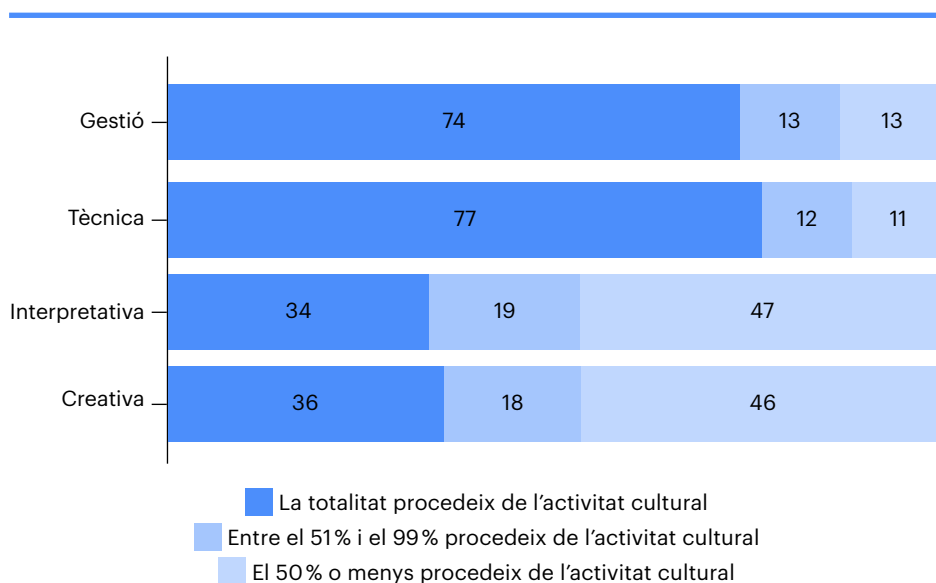
PROCEDÈNCIA DELS INGRESSOS

De mitjana, el 60 % dels enquestats obtenen la totalitat dels seus ingressos únicament de l'activitat cultural, el 15 % aconseguixen majoritàriament els seus ingressos de l'activitat cultural (entre el 50 % i el 99 % dels ingressos) i el 27 % només n'obtenen com a màxim el 50 % del total d'ingressos anuals.

Els grups d'activitat de gestió i tècnica són els que tenen un percentatge més elevat de persones que obtenen els seus ingressos únicament de l'activitat cultural (77 % en el cas dels tècnics). En canvi, els grups d'activitat creativa i d'interpretació han de diversificar més els seus ingressos, amb només el 34 % i el 36 %, respectivament, que perceben la totalitat dels ingressos de l'activitat artística o cultural.

En general, hi ha una relació directa entre ingressos baixos i la necessitat de complementar-los amb altres activitats diferents de la cultural: és el cas del 52 % dels que declaren tenir ingressos per sota de l'SMI. Per contra, entre els ingressos més elevats, el percentatge de persones que han de completar la seva activitat cultural amb altres es redueix al 26 %.

Gràfic 9. Procedència dels ingressos per grups d'activitat
En percentatge

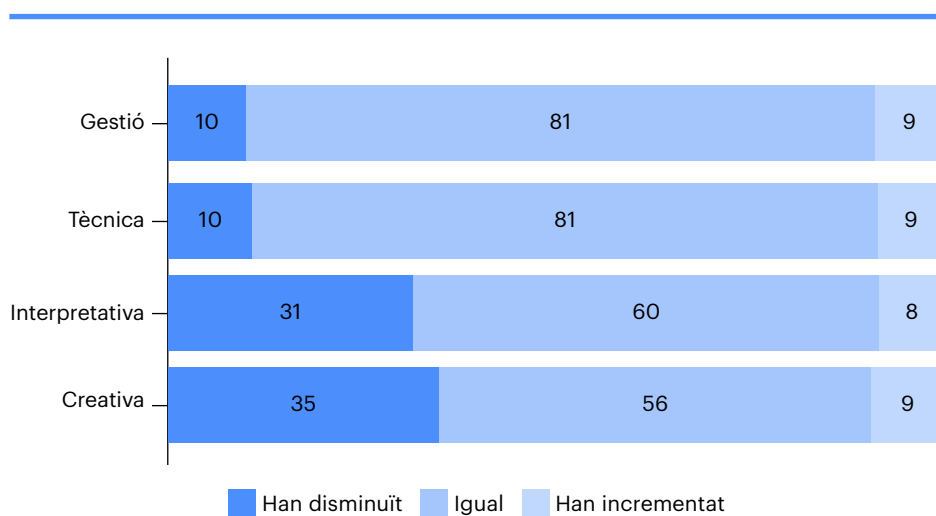

Font: Consell Nacional de la Cultura i de les Arts, *Enquesta sobre les condicions de treball d'artistes i professionals de la cultura*.

VARIACIÓ D'INGRESSOS

Majoritàriament, fins al 71 % dels enquestats indiquen que van ingressar el mateix l'any 2024 respecte a l'any anterior. El 20 % indiquen que els seus ingressos van disminuir i el 9 % que van incrementar. Els que se situen en el grup d'ingressos inferiors a l'SMI són els que més han indicat una disminució d'ingressos (33 %), mentre que, dels que se situen en el grup d'ingressos per sobre del salari mitjà brut, només el 12 % van indicar una disminució d'ingressos el 2024.

Gràfic 10. Variació dels ingressos del 2024 respecte a l'any anterior per grups d'activitat
En percentatge

Font: Consell Nacional de la Cultura i de les Arts, *Enquesta sobre les condicions de treball d'artistes i professionals de la cultura*.

Els grups d'activitat creativa i d'interpretació són els que tenen un nombre més alt d'enquestats que indiquen haver sofert una caiguda d'ingressos, amb el 35 % i el 31 %, respectivament. En canvi, la majoria dels enquestats dels grups de gestió i tècnics assenyalen haver mantingut el nivell d'ingressos entre els dos anys analitzats.

Els motius de la caiguda d'ingressos inclouen la naturalesa cíclica de l'activitat cultural (32 %), la precarietat del sector (22 %) i el mal moment del sector (20 %). El 18 % dels enquestats atribueixen la disminució dels seus ingressos a l'edat, el declivi de la seva carrera o la dificultat d'adaptació als canvis en el seu sector. Els grups d'activitat que més incideixen en la naturalesa cíclica de la seva feina i la precarietat associada són els de creació i interpretació.

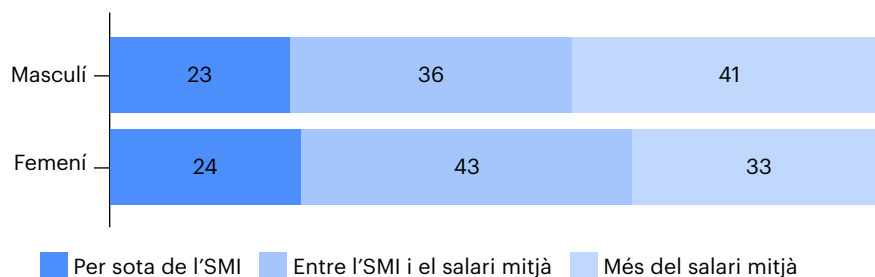
La naturalesa cíclica de les activitats culturals és també el motiu principal indicat pels que han experimentat un increment d'ingressos, amb el 40 % que així ho manifesten, especialment entre creadors i intèrprets. El 38 % indiquen que finalment veuen resultats en la seva carrera professional, i el 17 % que estan dedicant més temps a la seva activitat cultural o que recentment han canviat de feina. Aquestes opcions han estat triades de manera similar pels integrants dels diferents grups d'activitat.

DESIGUALTATS ENTRE DONES I HOMES

S'hi detecta una desigualtat d'ingressos lleugerament favorable als homes. El 41 % dels homes tenen ingressos per sobre del salari mitjà brut, mentre que només el 33 % de les dones arriben a aquest nivell. En canvi, hi ha més dones amb ingressos entre l'SMI i el salari mitjà brut (43 % enfront del 36 % dels homes) i que cobren menys de l'SMI (24 % de dones enfront del 23 % dels homes).

Gràfic 11. Ingressos per gènere i grups salarials

En percentatge

Font: Consell Nacional de la Cultura i de les Arts, *Enquesta sobre les condicions de treball d'artistes i professionals de la cultura*.

Des d'una altra perspectiva, el 38 % de les dones compaginen la seva activitat cultural amb altres activitats professionals, mentre que aquest percentatge s'eleva al 44 % en el cas dels homes. Pel que fa a la variació dels ingressos, un percentatge més gran de dones han vist mantenir els seus ingressos (74 % en comparació amb el 69 % dels homes). A més, el 10 % de les dones han experimentat un increment en els seus ingressos, enfront del 6 % dels homes, mentre que el 16 % de les dones han vist una reducció en els seus ingressos, en comparació amb el 25 % dels homes.

SINDICACIÓ

El 65 % dels enquestats manifesten estar associats a alguna organització representativa dels sectors culturals. Algunes d'aquestes associacions tenen un caràcter clarament sindical, amb objectius com la reivindicació dels drets laborals del seu col·lectiu. En alguns casos, se signen acords amb la patronal per regular taules salarials o

jornades laborals, entre altres aspectes laborals i contractuals. Totes treballen per millorar la condició professional dels seus associats i el reconeixement dels treballadors del sector. Pel que fa al nivell de sindicació, només el 10 % indiquen formar part d'algun sindicat; els més habituals són Comissions Obreres, la CGT, la UGT i la Intersindical-CSC. Aquest percentatge de sindicació contrasta amb el 40 % de treballadors sindicats a Catalunya.

Després d'aquesta descripció general de l'entorn professional dels treballadors culturals, es procedirà a analitzar els aspectes específics de cada una de les diferents relacions contractuals en la realització de la feina cultural: treballadors amb contracte laboral (o funcionaris), treballadors autònoms i treballadors perceptors de drets d'autor. En cada cas, se'n destacaran els aspectes més rellevants, que poden variar significativament entre les diferents tipologies de treballadors.

Especificitats dels treballadors amb contracte laboral i dels funcionaris

El 47 % dels treballadors culturals indiquen que treballen amb un contracte laboral o mitjançant una relació funcional amb alguna Administració pública. En aquest tipus de relacions laborals, és important revisar la durada dels contractes, la jornada laboral i aspectes relacionats amb la possibilitat de fer vacances i agafar baixes per malaltia.

Idees clau:

- El 79 % dels treballadors culturals amb contracte laboral han tingut un contracte durant tot l'any, mentre que el 9 % han encadenat contractes per completar l'any. Els treballadors amb contractes de tot l'any solen tenir nivells d'ingressos més alts i més estabilitat.
- El 80 % dels treballadors han tingut vacances durant l'any 2024, majoritàriament entre 3 i 6 setmanes. No obstant això, els treballadors que no han completat l'any amb un contracte laboral o que han encadenat contractes tenen més dificultats per gaudir de vacances.
- L'11 % dels treballadors han demanat alguna prestació social, com la prestació per desocupació o ajuts per a famílies nombroses. Només la meitat ha rebut aquestes ajudes, fet que posa de manifest la precarietat laboral en el sector cultural.
- Hi ha un percentatge superior d'homes amb un sou per sobre del salari mitjà brut (49 % d'homes enfront del 41 % de les dones). No obstant això, hi ha més dones amb contractes laborals de durada anual i amb més hores contractades, cosa que indica una estabilitat laboral més elevada per a les dones, però amb nivells salarials més baixos.

DURADA DEL CONTRACTE

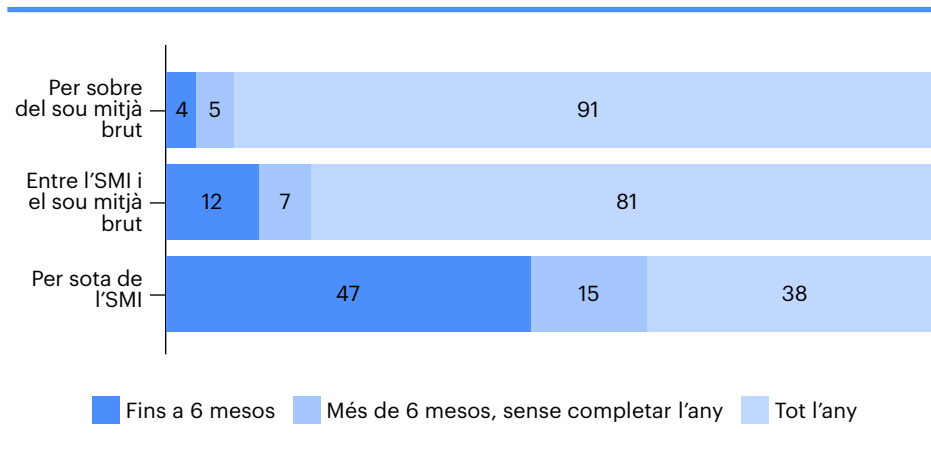
El 79 % de les persones contractades laboralment han disposat d'un contracte durant tot l'any, tot i que el 9 % han anat encadenant contractes per completar l'any. La resta es divideix entre el 7 % que han treballat més de 6 mesos sense completar l'any i el 14 % que han tingut contracte laboral menys de 6 mesos. Dels treballadors laborals que no han completat l'any, el 57 % han indicat que compaginen aquests contractes amb tasques com a treballadors autònoms, sigui per encàrrecs concrets o per l'activitat creativa que genera drets d'autor.

La majoria dels treballadors que guanyen per sobre del salari mitjà brut tenen contractes de tot l'any (91 %), la qual cosa indica que els treballadors amb més estabilitat

tenen, alhora, nivells d'ingressos més alts. Una situació similar es dona entre els treballadors que reben ingressos entre l'SMI i el salari mitjà brut, en què el 81 % tenen contractes de tot l'any, però apareix un percentatge significatiu (12 %) de persones amb contractes de curta durada. Els treballadors que guanyen per sota de l'SMI tenen una situació molt més precària pels baixos ingressos percebuts, agreujada pel fet que gairebé la meitat (47 %) tenen contractes de menys de 6 mesos.

Gràfic 12. Durada dels contractes laborals segons el nivell d'ingressos

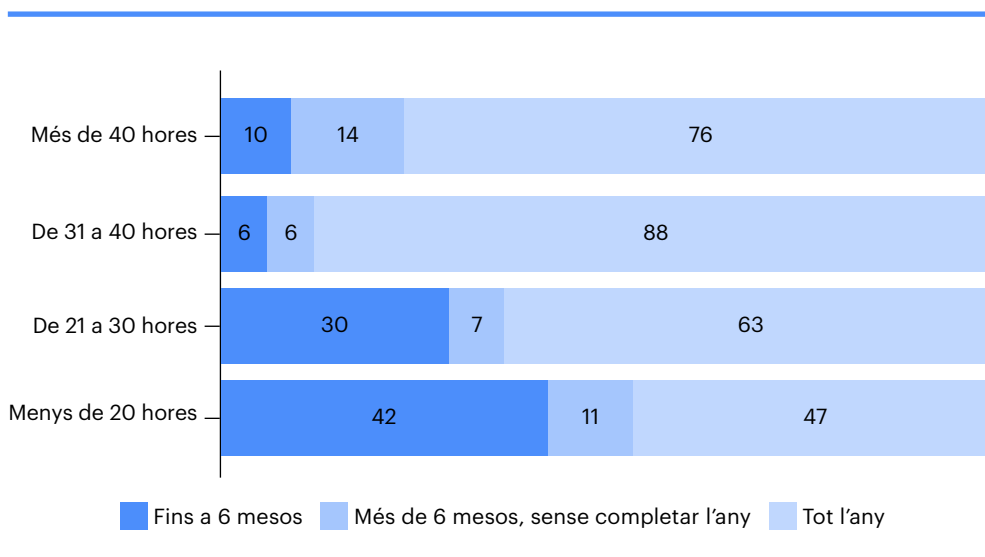
En percentatge

Font: Consell Nacional de la Cultura i de les Arts, *Enquesta sobre les condicions de treball d'artistes i professionals de la cultura*.

Gràfic 13. Durada dels contractes laborals segons les hores setmanals contractades

En percentatge

Font: Consell Nacional de la Cultura i de les Arts, *Enquesta sobre les condicions de treball d'artistes i professionals de la cultura*.

El 76 % dels treballadors amb un contracte de més de 40 hores setmanals i el 88 % dels que tenen un contracte de 31 a 40 hores han treballat tot l'any. En el cas dels treballadors amb contracte d'entre 21 i 30 hores, el 63 % també tenen contractes anuals, mentre que aquest percentatge baixa al 47 % en el cas dels treballadors amb

contractes de menys de 20 hores per setmana. Aquestes dades indiquen que els treballadors amb contractes de tot l'any solen tenir jornades laborals completes, mentre que els que tenen contractes temporals solen treballar menys hores setmanals.

El 37 % dels treballadors enquestats indiquen que fan més hores de les que el seu contracte estableix. Aquesta situació afecta especialment els que tenen contractes de poques hores setmanals: el 45 % dels que estan contractats per fer entre 21 i 30 hores setmanals, i el 41 % dels que estan contractats per menys de 20 hores. En canvi, entre els que estan contractats per més de 30 hores, el 37 % indiquen que acaben fent més hores de les que els correspondria.

Aquestes dades posen de manifest les desigualtats vinculades a la temporalitat dels contractes. Els treballadors que han treballat tot l'any, en general, estan contractats per jornades completes, tenen millors salaris i no fan tantes hores addicionals a les marcades pel contracte. Per contra, els treballadors que han treballat menys de 6 mesos tenen contractes de menys hores, amb un salari més baix, i solen fer més hores addicionals d'aquelles per les quals han estat contractats.

VACANCES

Pel que fa al gaudi d'un període de vacances, el 80 % dels treballadors indiquen que han tingut vacances durant l'any 2024, majoritàriament entre 3 i 6 setmanes. Aquesta dada és positiva, ja que mostra que la majoria dels treballadors han pogut gaudir d'un descans adequat. No obstant això, cal destacar que els que no han fet vacances són tots persones que no han treballat tot l'any o que, havent treballat tot l'any, han encadenat contractes per completar-lo. Dels que no han completat l'any amb un contracte laboral, el 58 % no han tingut període vacacional dintre del temps treballat, mentre que entre els que han encadenat diferents contractes per completar l'any, el 40 % tampoc han gaudit de vacances. Aquest fet indica que la temporalitat dels contractes i la pràctica d'encadenar contractes afecta directament la capacitat dels treballadors de gaudir de vacances.

PRESTACIONS SOCIALS

L'11 % dels treballadors declaren haver demanat alguna prestació social, com ara la prestació per desocupació, la renda garantida o ajuts per a famílies nombroses o monoparentals. Tots aquests treballadors pertanyen als grups que no han completat l'any de treball o que han encadenat contractes per completar-lo. Només la meitat ha rebut aquestes ajudes, amb imports que fluctuen entre els 400 i els 5.000 euros. Aquesta dada posa de manifest la precarietat laboral en el sector cultural i la dependència d'alguns dels seus treballadors a les prestacions socials per cobrir les necessitats bàsiques.

DESIGUALTATS ENTRE DONES I HOMES

En relació amb les diferències entre dones i homes, es pot observar que hi ha un percentatge superior d'homes amb un sou per sobre del salari mitjà brut (49 % d'homes enfront del 41 % de les dones), mentre que en els sous entremitjos (entre l'SMI i el salari mitjà brut) s'hi posicionen més dones que homes (44 % de dones enfront del 33 % d'homes). Per contra, hi ha més dones amb contractes laborals de durada anual (82 % de les dones enfront del 70 % dels homes) i amb més hores contractades (el 80 % de les dones tenen un contracte de més de 30 hores, enfront del 60 % dels homes). Per últim, les hores treballades de més afecten igualment els homes que les dones. Aquestes dades indiquen més estabilitat laboral per a les dones, a causa del fet que tenen contractes laborals més llargs i a temps complet, a canvi d'uns nivells salarials més baixos.

PRINCIPALS PROBLEMÀTIQUES EXPRESADES PELS TREBALLADORS LABORALS DEL SECTOR CULTURAL

A l'apartat de comentaris, els treballadors contractats laboralment han expressat la seva preocupació per diversos aspectes referents a la seva tasca en el sector cultural.

- **Precarietat i temporalitat dels contractes.** Molts treballadors denuncien la temporalitat dels contractes, sovint de curta durada (6 mesos o menys), i la necessitat d'haver d'encadenar diversos contractes fins i tot en casos amb molts anys d'experiència. Els contractes temporals no permeten aprofundir la feina que s'ha de desenvolupar i dificulten l'accés a les prestacions d'atur.
- **Desajust entre categoria laboral i funcions.** Hi ha una inquietud recurrent sobre la contractació per a categories inferiors a les corresponents per titulació i tasques desenvolupades. Es manifesta concretament la situació dels funcionaris interins tècnics de gestió documental i coordinadors d'arxius, que sovint no estan en la categoria que els pertoca. També l'assumpció de tasques especialitzades que assumeixen treballadors sense una preparació ni uns coneixements adequats, com es troben en alguns casos els restauradors i conservadors.
- **Condicions laborals inadequades.** Els contractes no especifiquen condicions com la nocturnitat o el treball els caps de setmana, circumstància habitual en el món de la música i de les arts escèniques. En aquest sector i en el de l'audiovisual no s'apliquen les regulacions sobre el màxim d'hores setmanals de treball. Una altra inquietud és que la formació contínua que l'empresa proposa fer al treballador en ocasions ha de dur-la a terme fora de l'horari laboral.
- **Desigualtat en el reconeixement i la remuneració.** Els sous dels tècnics en el sector cultural són considerats baixos i no proporcionats a les tasques realitzades. A més, els sous que paguen els agents privats que donen servei a les administracions públiques són deficientes i molt inferiors als de les persones contractades directament per l'Administració. Es fa referència en concret a la precarietat de les condicions laborals en els centres cívics, amb categories que no corresponen a les tasques reals i amb sous per sota del mínim. S'exposa també la manca de reconeixement que tenen professionals com els bibliotecaris, conservadors, restauradors i gestors culturals, entre d'altres. En l'àmbit de les arts escèniques i la música, és fàcil detectar irregularitats en els sous que es paguen durant el període d'assajos.
- **Confusió amb la figura dels autònoms.** La contractació com a fals autònom és una pràctica comuna en algunes activitats culturals. El règim d'autònoms aplicat a les feines que es duen a terme en l'àmbit artístic és una de les principals fonts de precarització del sector.
- **Flexibilitat horària i compensació.** Els treballadors de la cultura sovint tenen horaris flexibles, com esmenten el músics, entre d'altres, però no reben una compensació adequada per les hores que fan de més. És una preocupació comuna la realització d'un elevat nombre d'hores extres que no s'acaben recuperant ni compensant econòmicament. És difícil accedir a la reducció de jornada per cura de menors a causa de la quantitat de feina i la manca de recursos humans dels equipaments.
- **Manca de convenis col·lectius.** Es destaca la necessitat d'un conveni col·lectiu que reguli adequadament les condicions laborals dels diferents sectors culturals. La manca d'un conveni específic per a les feines artístiques i culturals fa que en molts casos els treballadors s'incloguin en convenis generalistes, com el d'oficines i despatxos, que no reflecteixen el context laboral cultural. Alguns dels convenis que hi ha en l'àmbit cultural estan caducats i no s'ajusten a les necessitats actuals.

Especificitats dels treballadors autònoms

Les respostes recollides indiquen que el 32 % dels enquestats treballen pel seu compte efectuant encàrrecs concrets sense tenir una vinculació laboral amb l'organització que els contracta. Els temes d'anàlisi principals en aquest col·lectiu han estat la seva vinculació amb el Règim Especial de Treballadors Autònoms (RETA), qui els contracta, les hores de treball setmanals, com duen a terme la feina i els hàbits contractuals, entre d'altres.

Idees clau:

- El 65 % dels autònoms estan donats d'alta al Règim Especial de Treballadors Autònoms (RETA) tot l'any en algun epígraf cultural, mentre que un 23 % es donen d'alta intermitentment quan necessiten facturar alguna feina. Només un 4 % no declaren els ingressos per l'activitat cultural que fan.
- La majoria dels treballadors autònoms del sector cultural treballen més de 40 hores a la setmana (33 %), seguits per aquells que treballen entre 31 i 40 hores (29 %). Un percentatge significatiu de treballadors autònoms (41 %) declaren que no van fer vacances l'any 2024.
- El 38 % dels autònoms perfeccionen els seus encàrrecs a partir de sistemes informals com correus electrònics o l'acceptació d'un pressupost. Només un 23 % sempre signen un contracte per escrit. La major part de les retribucions pactades en aquests contractes són fixes (79 %).
- El 25 % dels autònoms indiquen que cobren puntualment en el moment de lliurar l'encàrrec, mentre que el 50 % han d'esperar fins a dos mesos després de finalitzar el contracte. Només un 7 % dels autònoms han demanat alguna prestació social, com la prestació per desocupació o ajuts per a famílies nombroses.

VINCULACIÓ AMB EL RETA I IDENTIFICACIÓ AMB ELS EPÍGRAFS

El 65 % de les persones que han estat treballant com a autònomes estan donades d'alta al RETA tot l'any en algun epígraf cultural, mentre que el 8 % facturen amb l'epígraf d'una altra activitat o a través de cooperatives. El 23 % es donen d'alta intermitentment quan necessiten facturar alguna feina, i només el 4 % manifesta que no declaren els ingressos per l'activitat cultural que fan. En aquest darrer cas, majoritàriament són persones que també tenen un contracte laboral i dediquen menys de 10 hores setmanals a la seva feina com a autònomes.

El 61 % dels treballadors culturals autònoms indiquen que no se senten identificats amb l'epígraf que utilitzen. Els epígrafs més utilitzats són el 861, destinat a les professions artístiques (inclou pintors, escultors, ceramistes, artesans, gravadors, artistes fallers i artistes d'art sacre); el 864, referit a escriptors i guionistes (inclou professionals que es dediquen a la creació de continguts literaris i guions per a diferents mitjans, com ara llibres, pel·lícules, sèries de televisió, etc.); el 019, que cobreix altres activitats relacionades amb el cinema, el teatre i el circ (inclou professionals com presentadors d'esdeveniments, titellaires i animadors de festes), i el 899, que agrupa altres professionals relacionats amb serveis que no estan inclosos en altres epígrafs específics (és una categoria genèrica que inclou activitats professionals diverses i multidisciplinàries que no encaixen en les categories tradicionals).

DISTRIBUCIÓ D'HORES TREBALLADES

La majoria dels treballadors autònoms del sector cultural treballen més de 40 hores a la setmana (33 %), seguits per aquells que treballen entre 31 i 40 hores (29 %). Això indica que una gran part d'aquests treballadors tenen una jornada de treball

força extensa, motivada per la necessitat d'assegurar-se un ingrés suficient o per la pressió de lliurar a temps la feina encarregada. En termes generals, el volum d'hores treballades per aquests autònoms no difereix substancialment del que duen a terme els treballadors assalariats.

Un percentatge significatiu de treballadors autònoms (41 %) declaren que no van fer vacances l'any 2024, mentre que el 30 % en va fer menys de 4 setmanes i el 14 % van fer 4 setmanes de vacances. Això podria suggerir una falta de temps lliure adequat per a molts treballadors, novament motivat per la necessitat de mantenir un flux constant d'ingressos i dedicació contínua que requereixen alguns projectes culturals. A diferència de les hores treballades, on el conjunt de treballadors autònoms i laborals tenen jornades similars, en el gaudi de dies de vacances els treballadors autònoms estan en un clar desavantatge respecte als treballadors contractats laboralment.

COL·LABORACIÓ I PERSONAL CONTRACTAT

El 43 % dels treballadors autònoms enfronten el treball sols, sense cap tipus de col·laboració, mentre que el 52 % requereixen col·laborar amb altres treballadors per dur a terme la seva activitat professional (el 36 % ho fan amb artistes o creadors i el 16 % amb altres agents del sector cultural). Només un petit percentatge, el 5 %, té personal contractat. La majoria tenen entre 2 i 5 treballadors (55 %), una quarta part només té un treballador i el 20 % disposa de 6 treballadors o més al seu càrrec. Les dades reflecteixen una tendència a treballar sols o en col·laboració amb altres artistes i creadors, amb una petita proporció que té personal contractat, però sempre mantenint equips de treball petits.

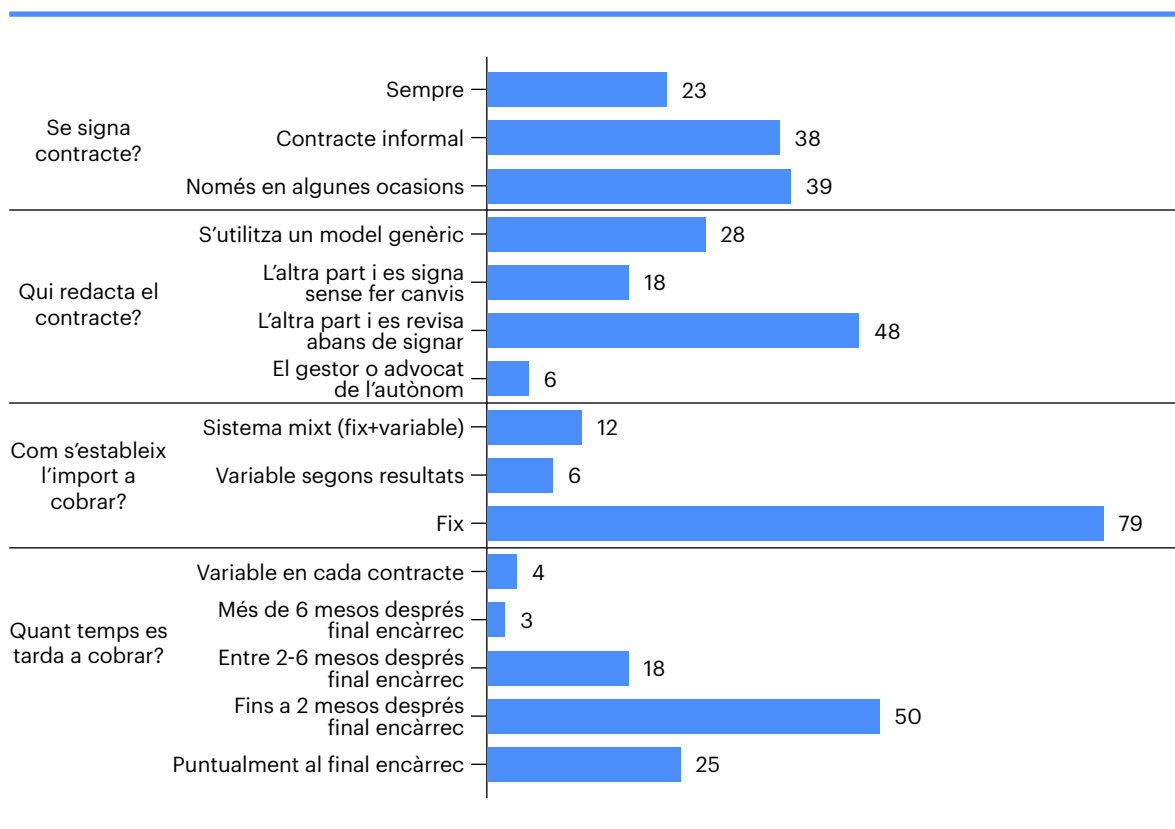
PRÀCTIQUES CONTRACTUALS

Un dels aspectes que més importa en el treball dels autònoms són les pràctiques contractuals que regulen l'encàrrec que els fan. En aquest sentit, el 38 % dels treballadors perfeccionen els seus encàrrecs a partir de sistemes informals, com un correu electrònic o l'acceptació d'un pressupost. El 39 % indiquen que només signen un contracte en algunes ocasions, possiblement vinculat amb la voluntat de l'agent contractant o el volum de l'encàrrec. Només el 23 % sempre signen un contracte per escrit on s'especifiquen clarament les condicions que l'han de regular.

En el cas dels que signen contractes, el 48 % indiquen que el document el redacta la part contractant i aquest és revisat pel treballador autònom o pel seu agent, advocat o gestor abans de signar-lo. Per contra, el 18 % expressen que signen el contracte que proposa l'altra part sense cap tipus de canvi, cosa que pot indicar una manca de força en la negociació per part dels autònoms. El 28 % es decanten per utilitzar models genèrics que adapten a les característiques de cada encàrrec, mentre que només el 6 % encarreguen la redacció del contracte a persones especialitzades en aquestes tasques, com ara gestors o advocats.

La major part de les retribucions pactades en aquests contractes són fixes (79 %), és a dir, es pacta un import *a priori* per la feina que s'ha de fer i que no varia sigui quin sigui el resultat del treball. Només el 9 % assenyalen que treballen amb retribucions variables o vinculades a resultats, i el 12 % per sistemes mixtos que inclouen uns honoraris amb una part fixa i una de variable.

Gràfic 14. Dades principals sobre el sistema de contractació dels treballadors autònoms
En percentatge

Font: Consell Nacional de la Cultura i de les Arts, *Enquesta sobre les condicions de treball d'artistes i professionals de la cultura*.

TEMPS DE COBRAMENT

Un tema controvertit és el temps que tarden els autònoms a cobrar les factures que emeten. En aquest sentit, el 25 % indiquen que cobren puntualment en el moment de lliurar l'encàrrec fet; d'aquests, només l'1 % indiquen que cobren per endavant. Més habitual és que el treballador autònom hagi d'esperar fins a dos mesos després de finalitzar el contracte per rebre el cobrament (50 %), mentre que en el 21 % dels casos el període d'espera s'allarga més enllà dels dos mesos, amb els consegüents problemes de liquiditat que això comporta. Si es comparen les diferències entre contractants públics i privats sobre el temps que triguen a pagar un cop lliurat l'encàrrec, quan han estat contractats per un agent privat, en el 38 % dels casos el pagament es fa en el moment de lliurar l'encàrrec, mentre que quan és una Administració pública aquest percentatge es redueix al 7 %, sent més habitual que tardin fins a dos mesos a efectuar el pagament (71 % dels casos).

PRESTACIONS SOCIALS

Només el 7 % dels treballadors autònoms del sector cultural han demanat alguna prestació social, com ara la prestació per desocupació, la renda garantida o ajuts per a famílies nombroses o monoparentals. Aquesta dada és quatre punts percentuals inferior en comparació amb la dels treballadors laborals, la qual cosa pot indicar menys conscienciació o accés a aquestes prestacions per part dels autònoms. A més, només la meitat dels que han sol·licitat aquestes ajudes les han rebut, un percentatge similar al dels laborals, però els imports rebuts són més baixos, ja que fluctuen entre 400 i 2.500 euros.

CONVOCATÒRIES D'AJUTS PER A PROJECTES CULTURALS

En relació amb les convocatòries d'ajuts per a projectes culturals, el 28 % dels treballadors autònoms han indicat que s'han presentat a alguna convocatòria, però només el 8 % del total ha vist acceptada la seva sol·licitud. Això significa que dos terços dels sol·licitants han rebut una denegació, la qual cosa pot desincentivar la participació en futures convocatòries. Els imports percebuts varien entre 1.000 i 50.000 euros, amb la majoria (80 %) que han rebut quantitats inferiors a 10.000 euros.

DIFERÈNCIES SIGNIFICATIVES ENTRE DONES I HOMES

Es denoten algunes diferències significatives en la forma d'actuar entre dones i homes. Si bé no hi ha diferències significatives en les hores treballades, sí que es troben en l'organització del treball. El 49 % de les dones manifesten treballar soles, en comparació amb el 32 % dels homes. En canvi, hi ha més homes que indiquen treballar en col·laboració amb altres creadors o agents culturals (63 % dels homes enfront del 46 % de les dones). Pel que fa als autònoms que contracten personal, el percentatge de dones i homes que ho fan és similar en tots dos casos.

En les pràctiques contractuals, sembla que les dones tenen més cura en els aspectes formals que els homes. El 26 % de les dones manifesten que sempre signen un contracte per materialitzar els encàrrecs, enfront del 19 % dels homes. A més, el 45 % de les dones revisen els contractes que els proposa l'altra part, en comparació amb el 38 % dels homes. Els homes, per la seva banda, utilitzen més models genèrics de contractes que adapten a les peculiaritats de cada cas (39 % dels homes enfront del 22 % de les dones). També es destaca que el 26 % de les dones indiquen que cobren puntualment, enfront del 17 % dels homes que manifesten el mateix.

Pel que fa a les convocatòries per demanar subvencions per a projectes propis, les dones s'hi presenten més, el 32 %, en comparació amb els homes, el 26 %. No obstant això, les concessions són percentualment iguals per als dos sexes.

PRINCIPALS PROBLEMÀTIQUES EXPRESADES PELS TREBALLADORS AUTÒNOMS DEL SECTOR CULTURAL

A l'apartat de comentaris, els treballadors autònoms han expressat la seva preocupació per diversos aspectes referents a la seva tasca en el sector cultural.

- **Contractació i pagaments.** Sovint els contractants no volen formalitzar l'encàrrec per escrit, la qual cosa dificulta establir-ne les característiques i, en cas de conflicte, és difícil dirimir qui té la raó. Quan es treballa per a institucions públiques, els procediments són molt laboriosos i complicats, i el retard amb les licitacions públiques va en detriment del temps de què disposa el contractat per a la realització de la feina encarregada. Els pagaments solen arribar tard, fet que obliga el treballador a tenir un coixí econòmic per autofinçar l'activitat que du a terme. Fins i tot, en alguns casos, s'indica que un cop finalitzada i entregada la feina, el contractant ha intentat reduir el preu acordat inicialment. Això seria més difícil que succeís si s'hagués signat un contracte per escrit.
- **Quotes i fiscalitat.** La quota d'autònoms és considerada excessiva, especialment en relació amb els ingressos reals de la major part de professionals del sector cultural. És difícil mantenir-se i seguir pagant la quota d'autònom tots els mesos. La tributació d'autònoms no té en compte, de cara a la jubilació, les peculiaritats d'algunes professions culturals que comporten un desgast físic important. A més, la gestió de l'IVA és desfavorable per al treballador autònom, ja que el retard en els cobraments fa que hagi d'avançar diners a Hisenda abans d'haver-los cobrat.
- **Desigualtat i reconeixement.** Els artistes sovint reben una part molt petita dels ingressos generats pels seus projectes, mentre que agències i institucions es queden amb la major part. S'indica també que les licitacions de l'Administració pública devaluen tots els sectors culturals, ja que es basen en el preu més baix i no tenen en compte ni el currículum del licitant ni la qualitat de les propostes.

- **Condicions de treball.** La intermitència de les feines que duen a terme els autònoms fa que la cotització anual es redueixi de forma significativa pels períodes no treballats. Les feines no sempre estan ben pagades, però l'exigència en els encàrrecs és molt alta, i això provoca un desgast mental i físic considerable. Hi ha sectors que treballen en projectes de durada molt curta, fet que genera l'estrès d'haver d'estar sempre a la recerca de noves feines per la por constant d'una manca d'ingressos en el futur. Les vacances, a més, no es cobren, però s'ha de seguir pagant la quota d'autònoms. Una situació que discrimina les persones autònomes és la de la baixa per maternitat, ja que no inclou els darrers mesos de l'embaràs ni la lactància. D'altra banda, treballar amb diversos clients a la vegada és complex de gestionar i genera incertesa econòmica. La situació dels autònoms societaris és poc entesa i precària, amb una manca de suport institucional evident.

Especificitats dels creadors que perceben ingressos per drets d'autor

El 25 % de les persones que han contestat l'enquesta indiquen que els seus ingressos, o una part, provenen dels drets que generen les obres que han creat. D'aquests, només una petita part (12 %) viuen totalment dels drets de les seves obres, mentre que el 60 % compaginen la seva activitat creativa amb feines com a treballadors autònoms i el 28 % disposen d'un contracte laboral que no té a veure amb la seva feina. D'aquest col·lectiu interessa conèixer com protegeixen els drets derivats de les seves obres, quin tipus de contractes signen i els problemes que han pogut trobar en el reconeixement de la seva obra.

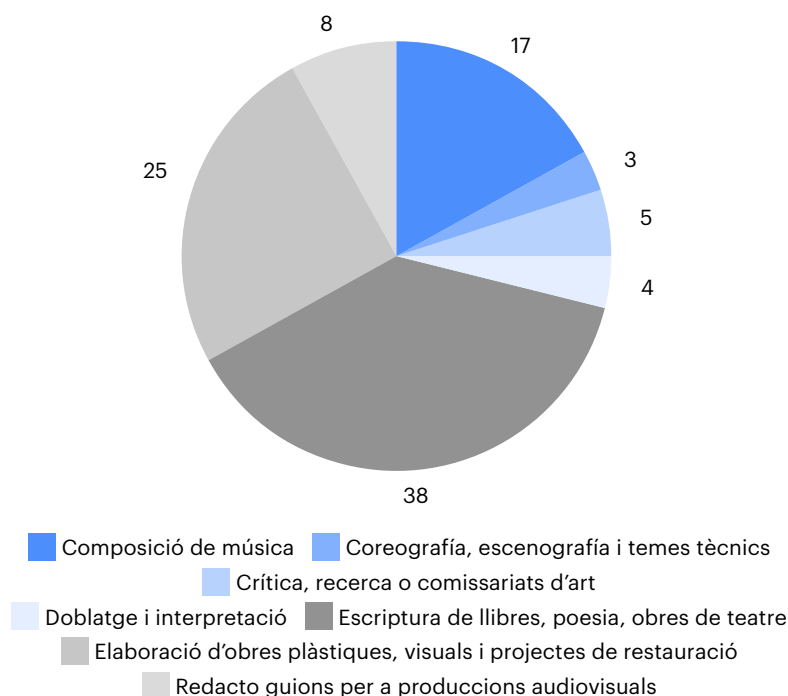
Idees clau:

- Només el 12 % dels creadors viuen totalment dels drets de les seves obres, mentre que el 60 % compaginen la seva activitat creativa amb feines com a treballadors autònoms i el 28 % disposen d'un contracte laboral.
- El 46 % dels autors donen d'alta les seves obres al Registre de la Propietat Intel·lectual, mentre que només un 28 % utilitzen llicències de Creative Commons. Un 36 % dels creadors no utilitzen cap d'aquestes dues mesures de protecció dels drets.
- El 40 % dels autors es queixen de la falta de reconeixement de l'autoria als crèdits de l'obra, especialment en la producció audiovisual, les composicions musicals i les publicacions de llibres. El 26 % han vist les seves obres reproduïdes sense autorització i el 20 % han trobat les seves obres modificades sense permís.

ACTIVITATS CREATIVES DELS PERCEPTORS DE DRETS D'AUTOR

La major part de perceptors de drets d'autor indiquen que la seva activitat creativa té a veure amb l'escriptura de llibres, poesia, obres de teatre (38 % del total), seguits dels que es dediquen a la creació i conceptualització d'obres plàstiques, visuals i projectes de restauració (25 % del total). També és important el grup que es dedica a l'elaboració de continguts per a produccions audiovisuals i a la composició musical (17 % en els dos casos). Amb percentatges més baixos, queden activitats com el disseny de coreografia, escenografia i dissenys tècnics; la crítica, recerca o comisariats d'art, i el doblatge i la interpretació.

Gràfic 15. Creadors agrupats en activitats que duen a terme
En percentatge

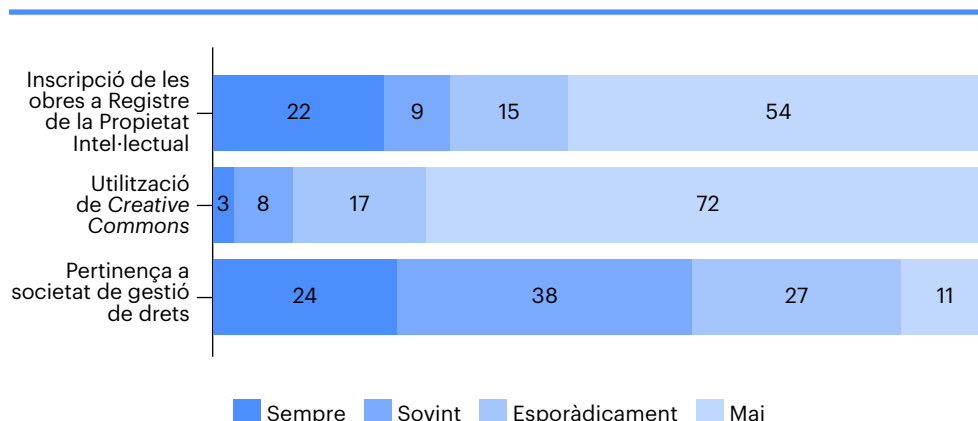
Font: Consell Nacional de la Cultura i de les Arts, *Enquesta sobre les condicions de treball d'artistes i professionals de la cultura*.

PROTECCIÓ DELS DRETS D'AUTOR

El 46 % dels autors donen d'alta les seves obres al Registre de la Propietat Intel·lectual i només el 28 % utilitzen llicències de Creative Commons per protegir les seves obres. Hi ha el 36 % dels creadors que indiquen no utilitzar cap d'aquestes dues mesures de protecció dels drets que tenen sobre la seva obra. Per contra, el 22 % dels autors sempre fan la inscripció de les obres al Registre de la Propietat Intel·lectual i el 3 % sempre utilitzen llicències de Creative Commons. Cal destacar, també, que una quarta part dels autors utilitzen aquestes mesures de protecció només en algunes ocasions. Aquestes dades suggereixen que una bona part dels autors poden no estar familiaritzats amb els processos de registre, els consideren feixucs o no tenen coneixement dels beneficis que implica utilitzar aquests sistemes de protecció de drets intel·lectuals.

El 24 % indiquen que utilitzen sempre les societats de gestió de drets i el 38 % que acudeixen sovint a aquestes organitzacions per la defensa i gestió dels drets derivats de les seves obres. Només una minoria (11 %) no fa servir aquestes organitzacions, que tenen com a objectiu la gestió col·lectiva dels drets d'explotació de les obres dels seus membres.

Gràfic 16. Utilització de mètodes per preservar l'autoria de les obres
En percentatge

Font: Consell Nacional de la Cultura i de les Arts, *Enquesta sobre les condicions de treball d'artistes i professionals de la cultura*.

CONTRACTES DE CESSIÓ DE DRETS

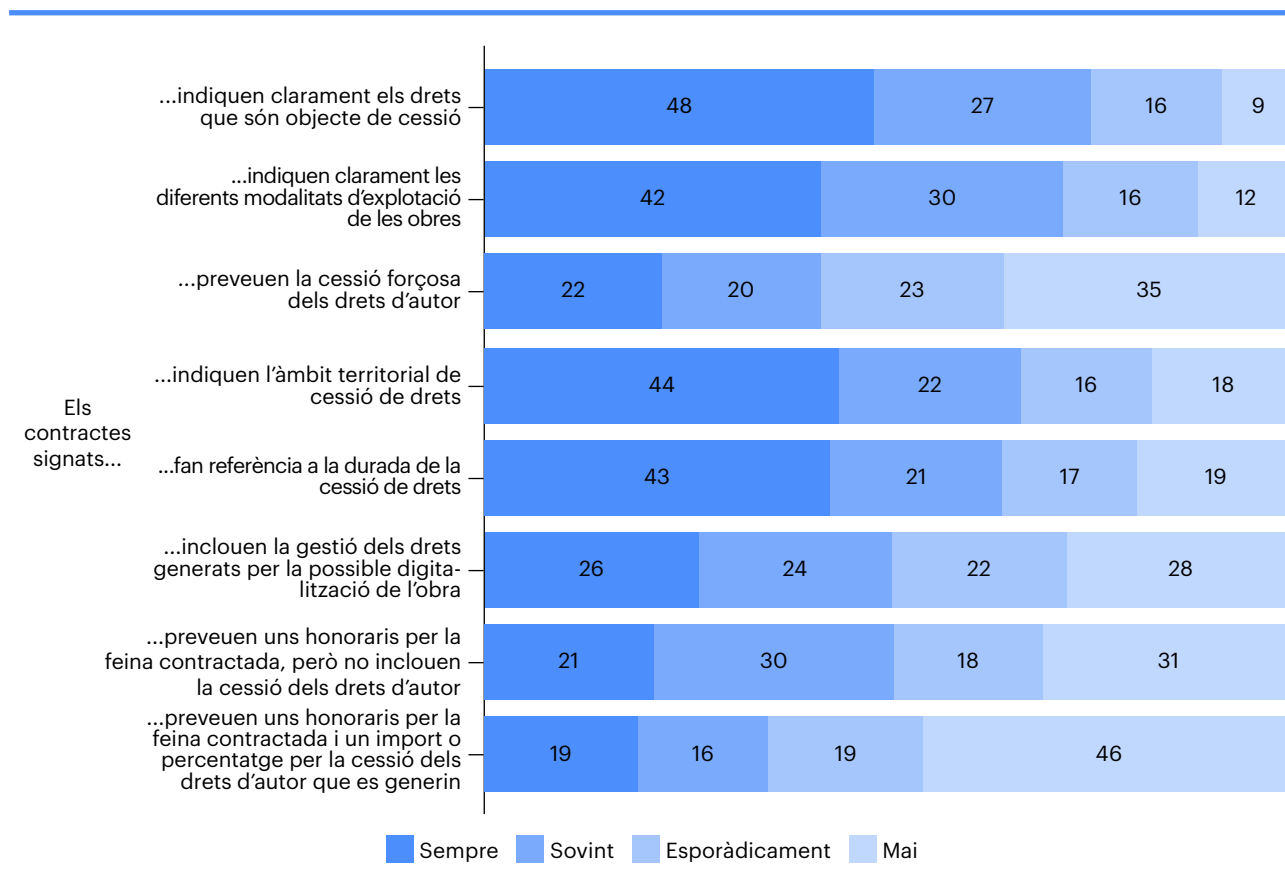
Pel que fa als contractes que signen els autors per la cessió de les seves obres, se'ls ha preguntat per l'aplicació d'alguns aspectes que poden millorar la definició i protecció dels drets generats. En aquest sentit, el 75 % manifesten que en els seus contractes sempre o molt sovint s'especifica clarament els drets que se cedeixen i les condicions en què transfereixen aquests drets. També és freqüent que els contractes especifiquin les diferents modalitats d'explotació de les obres, per assegurar-se que els autors tinguin una comprensió clara de com es poden utilitzar les seves creacions (el 72 % dels creadors ho tenen en compte sempre o sovint).

Un altre aspecte rellevant és la previsió de la cessió forçosa dels drets d'autor, que pot ser una pràctica controvertida però imposada en alguns casos per part del comprador dels drets. El 43 % indiquen que els seus contractes inclouen sempre o sovint aquesta clàusula, molt habitual en contractes amb compositors, dobladors, obres plàstiques i generació de continguts audiovisuals i teatrals, i també es dona sovint en el món de l'escriptura.

Els contractes també solen indicar l'àmbit territorial de la cessió de drets, de manera que estableixen on es poden explotar les obres (el 44 % ho inclouen sempre i el 23 % sovint), així com la durada de la cessió de drets, que defineix el període durant el qual els drets són transferits i en finalitzar retornen al creador (el 43 % ho inclouen sempre i el 21 % sovint).

La gestió dels drets generats per la possible digitalització de l'obra és una altra característica important en un moment en què la major part de continguts culturals es distribueix en aquest format. La inclusió d'una clàusula que assegurï la remuneració en cas d'explotació digital de la creació assegura que els autors rebin una compensació adequada per l'ús de les seves obres en els entorns digitals, però només el 26 % dels contractes ho inclouen sempre i el 24 % sovint.

Gràfic 17. Inclusió de clàusules per la salvaguarda dels drets d'autor en els contractes que signen els creadors
En percentatge

Font: Consell Nacional de la Cultura i de les Arts, *Enquesta sobre les condicions de treball d'artistes i professionals de la cultura*.

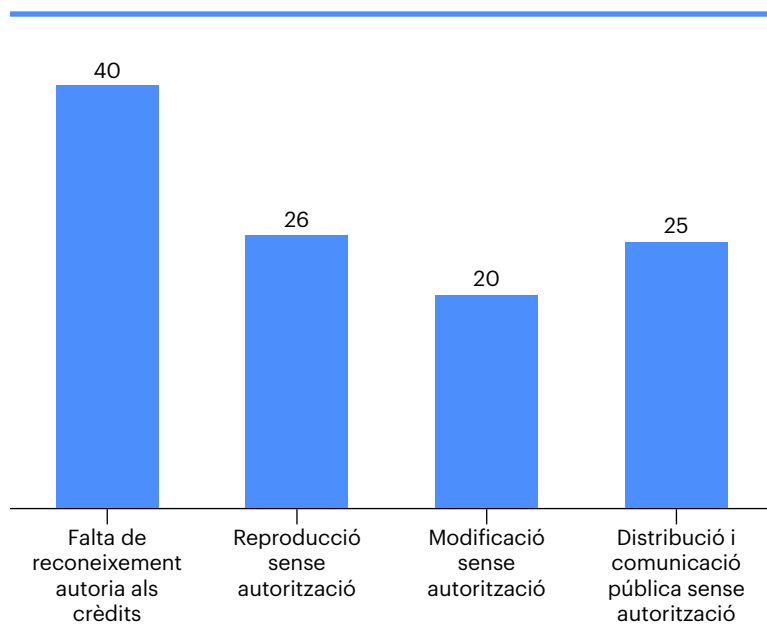
Pocs contractes preveuen uns honoraris per la feina contractada excloent-ne els drets generats, que continuen sent de l'autor (només el 21 %). També són pocs els que, a més de preveure uns honoraris, inclouen un import o percentatge per la cessió dels drets d'autor que es generin (19 %). Aquestes clàusules garanteixen que els autors rebin una remuneració justa per la feina encarregada i se'ls reconegui econòmicament el valor de les seves creacions. Com que majoritàriament no treballen per encàrrec i venen la seva obra un cop feta, és habitual que els contractes incloguin només un percentatge vinculat amb les vendes aconseguides.

PROBLEMES EN EL RECONeixEMENT DE L'AUTORIA

En referència al reconeixement de l'obra, els autors han indicat certs problemes als quals s'han d'afrontar de forma més o menys habitual. El 40 % es queixen de la falta de reconeixement de l'autoria als crèdits de l'obra, una problemàtica que sol succeir en la producció audiovisual, les composicions musicals o les publicacions de llibres, sobretot quan es tracta d'obres col·lectives. Aquesta manca de reconeixement pot afectar la reputació i les oportunitats professionals dels autors.

El 26 % dels autors indiquen que en algun moment s'ha reproduït la seva obra en plataformes i mitjans de comunicació sense autorització expressa, una pràctica que és habitual en la còpia de textos, imatges o composicions. La reproducció no autoritzada pot resultar en la pèrdua de control sobre la distribució de l'obra i la manca de compensació econòmica per a l'autor. El 20 % s'han trobat que la seva obra ha estat modificada sense la seva autorització. Les modificacions no autoritzades poden distorsionar la intenció original de l'autor i afectar la integritat de l'obra.

Gràfic 18. Problemàtiques principals detectades en el reconeixement de l'autoria
En percentatge

Font: Consell Nacional de la Cultura i de les Arts, *Enquesta sobre les condicions de treball d'artistes i professionals de la cultura*.

Els autors han informat d'altres pràctiques fraudulentres en el reconeixement de l'autoria, com ara les irregularitats en els pagaments de les societats de gestió, la poca transparència en l'actuació d'aquestes entitats i la vulneració dels drets d'autor per part de les administracions públiques.

ACTIVITAT CREATIVA DELS AUTORS JUBILATS

Per últim, s'ha preguntat quins autors jubilats continuen exercint la seva activitat creativa. Del total de creadors que han contestat l'enquesta, només el 9 % estan jubilats i d'aquests, el 7,5 % compatibilitzen l'activitat creativa amb la prestació de jubilació, mentre que l'1,5 % restant segueixen treballant en la seva activitat artística sense percebre honoraris.

PROBLEMÀTIQUES PRINCIPALS EXPRESSADES PELS AUTORS I CREADORS

A l'apartat de comentaris, els autors i creadors que tenen vinculats els ingressos als drets que generen les seves obres han expressat la preocupació per diversos aspectes referents a la tasca que fan en el sector cultural.

- **Pirateria i distribució no autoritzada.** Les obres es poden trobar gratuïtament a internet o es comercialitzen sense el consentiment de l'autor ni el coneixement de l'editor. És difícil impedir o perseguir la difusió d'obres a internet o les xarxes socials.
- **Pagaments i deutes.** Hi ha problemes i retards en el cobrament de drets d'autor, especialment els pagaments de les plataformes de continguts. Les col·laboracions amb mitjans especialitzats no sempre estan ben remunerades, i alguns acumulen deutes importants amb els autors. Una altra realitat és que els autors sovint no reben una compensació justa en concepte d'autoria, especialment en els casos que són compartides. Hi ha una manca de protecció legal davant de contractes literaris abusius.
- **Desconeixement i formació.** Hi ha molt desconeixement sobre els drets d'autor, com es poden cedir i com s'han de registrar les obres. Es necessiten més campanyes

nyes informatives per a artistes i creadors, com també per a clients potencials. La complexitat administrativa per gestionar els drets d'autor és elevada, amb dificultats en els processos de registrar obres i gestionar contractes.

- **Transparència i seguiment.** És difícil seguir la pista de les creacions un cop estan al mercat, especialment en llibres de text i reculls de contes, on les editorials poden fer reimpressions o reutilitzar material sense comunicar-ho a l'autor ni compensar-lo econòmicament. També hi ha manca de transparència en les liquidacions de drets d'autor i dificultat per rebre informació sobre la venda dels drets a d'altres països.
- **Fiscalitat i inestabilitat econòmica.** La fiscalitat aplicada als drets d'autor no té en compte la inestabilitat econòmica dels creadors. Per altra banda, falta informació i més claredat en l'accés a la compatibilització de la jubilació amb l'activitat creativa.

L'organització i la satisfacció del treball artístic i cultural

L'enquesta ha preguntat sobre com els professionals afronten el seu treball cultural, i ha abordat temes com la flexibilitat, el teletreball i l'adequació de l'espai de treball, entre d'altres. També s'ha analitzat el grau de satisfacció dels treballadors culturals amb la seva professió.

Idees clau:

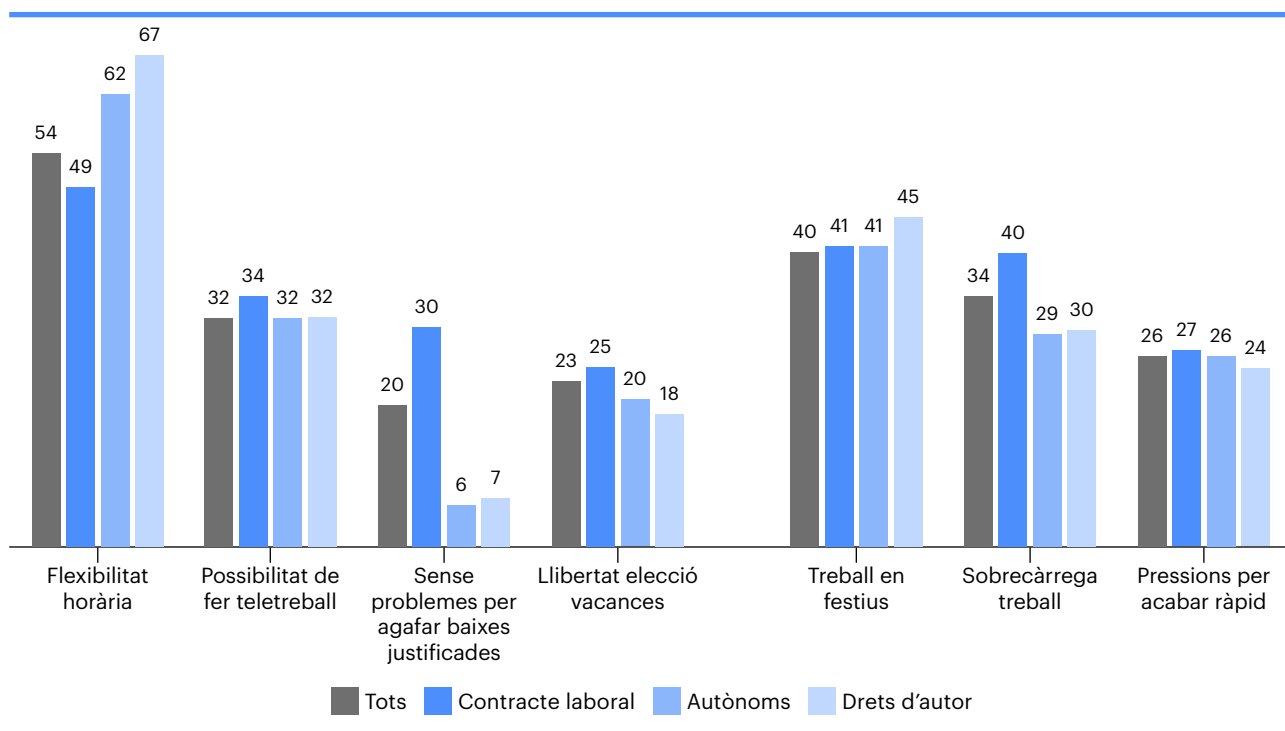
- El 54 % dels treballadors de la cultura gaudeixen de flexibilitat horària, amb més flexibilitat per als autònoms i perceptors de drets d'autor (67 %) en comparació amb els treballadors amb contracte laboral (49 %).
- El 48 % dels treballadors culturals treballen en un lloc proposat per l'empresa, amb una proporció més alta entre els treballadors amb contracte laboral (62 %) i més baixa entre els autònoms i perceptors de drets d'autor (34 % i 28 %, respectivament). El treball a casa és més habitual entre els autònoms i perceptors de drets d'autor.
- El 70 % dels treballadors de la cultura estan satisfets amb la seva feina, però el 71 % creuen que el seu treball cultural/artístic no té el reconeixement social que es mereix. El 54 % consideren que el seu sector és menys reconegut que altres.
- El 40 % dels treballadors indiquen que la seva activitat no permet la conciliació familiar, mentre que el 38 % indiquen que és fàcil conciliar treball i vida familiar. El 32 % manifesten haver patit algun tipus de discriminació en el seu entorn laboral.

ASPECTES REFERENTS A L'ORGANITZACIÓ DEL TREBALL

El 54 % dels treballadors de la cultura gaudeixen de flexibilitat horària, però aquest percentatge varia segons el tipus de vinculació contractual. Els autònoms i les persones que perceben drets d'autor indiquen més flexibilitat horària, fins al 67 % en el cas dels creadors que perceben drets d'autor, mentre que el personal contractat laboralment només declara tenir flexibilitat horària en el 49 % dels casos. No hi ha diferències significatives en la possibilitat de fer teletreball, ja que un terç de cada un dels tres grups manifesta tenir aquesta opció.

Pel que fa a les baixes justificades (per malaltia, cures, temes familiars, etc.), el 30 % dels treballadors amb contracte laboral indiquen que no tenen problemes a l'hora de gaudir d'aquestes baixes. Això implica que 7 de cada 10 treballadors contractats es troben amb dificultats per faltar a la feina en situacions de malaltia o altres baixes reconegudes. La situació és molt pitjor entre el col·lectiu d'autònoms i perceptors de drets d'autor, en què menys d'1 de cada 10 diuen poder agafar-se dies festius per aquest tipus de raons.

Gràfic 19. Aspectes que afecten l'organització del treball segons el tipus de contracte
En percentatge

Font: Consell Nacional de la Cultura i de les Arts, *Enquesta sobre les condicions de treball d'artistes i professionals de la cultura*.

En el cas de la planificació de les vacances, de mitjana, el 23 % dels treballadors diuen no tenir obstacles per fer-les quan els interessa. Aquest percentatge arriba fins al 25 % en el cas dels contractats laborals, mentre que dels percectors de drets només el 18 % escullen lliurement la data de les vacances.

Hi ha la percepció que en el sector de la cultura s'ha de treballar habitualment en caps de setmana i dies festius, i això sembla ser així en el 40 % dels casos, sense diferències significatives entre els tres col·lectius de treballadors analitzats.

Pel que fa a les sobrecàrregues de treball i a les pressions per acabar ràpidament la feina encarregada, els que més pateixen aquestes situacions són els treballadors amb contracte laboral, amb el 40 % i el 27 % en cada cas. La sobrecàrrega de treball afecta un terç dels treballadors autònoms i percectors de drets, lleugerament per sota del percentatge dels laborals, però les pressions per acabar ràpid la feina les pateixen al voltant d'una quarta part dels treballadors, sense diferències significatives entre els contractats laboralment, els autònoms i els que perceben drets d'autor.

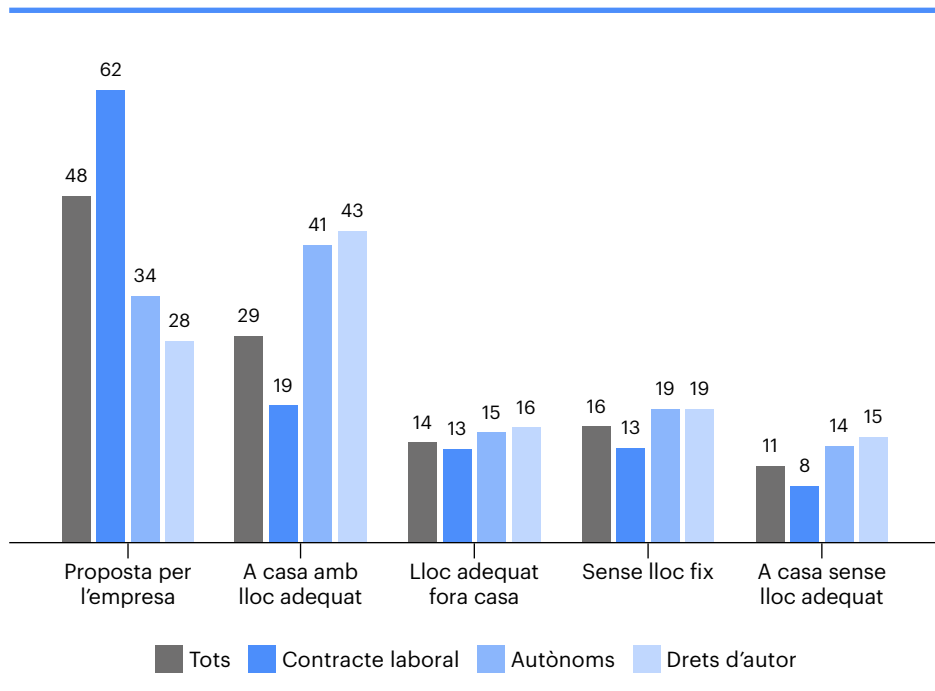
Les dades mostren que els autònoms i els treballadors que perceben drets d'autor tenen més flexibilitat horària, però experimenten més dificultats per agafar baixes i treballen més en festius. Els treballadors amb contracte laboral tenen menys flexibilitat, però gaudeixen de més seguretat en termes de baixes justificades i vacances.

ASPECTES REFERENTS AL LLOC DE TREBALL

Pel que fa al lloc físic on els professionals de la cultura desenvolupen la seva activitat, apareixen diferències significatives segons el tipus de contracte de què disposen. En conjunt, el 48 % dels treballadors culturals treballen en un lloc proposat per l'empresa, un percentatge que s'eleva fins al 62 % en el cas dels treballadors amb contracte laboral i es redueix significativament entre els autònoms i els percectors de drets d'autor (34 % i 28 %, respectivament).

Gràfic 20. Aspectes referents al lloc de treball

En percentatge

Font: Consell Nacional de la Cultura i de les Arts, *Enquesta sobre les condicions de treball d'artistes i professionals de la cultura*.

El 29 % dels treballadors indiquen que treballen a casa i que disposen d'un espai adequat per fer les seves activitats professionals. Com era d'esperar, aquesta proporció és més baixa entre els treballadors amb contracte laboral (19 %) i molt més habitual entre els autònoms i els que perceben drets d'autor (41 % i 43 %, respectivament). Per contra, l'11 % indiquen que fan feina a casa, però sense un lloc adequat a les necessitats de les tasques que desenvolupen. Aquesta proporció és baixa entre els laborals (8 %) i més habitual entre els autònoms i els que perceben drets d'autor (14 % i 15 %, respectivament).

El 14 % treballen en un lloc adequat fora de casa (en espais compartits o oficines i tallers especialitzats), amb una proporció que no varia gaire entre els diferents tipus de contracte, mentre que el 16 % treballen en diferents llocs sense tenir un espai físic de referència. Sorprenentment, aquesta situació afecta el 13 % dels contractats laboralment, però és més alta entre els autònoms i els que perceben drets d'autor (19 % en tots dos casos).

Les dades mostren que els treballadors amb contracte laboral habitualment treballen al lloc proposat per l'empresa, mentre que els autònoms i els perceptors de drets d'autor han de treballar a casa o en un lloc adequat al qual accedeixen amb els seus recursos. Els autònoms i els perceptors de drets d'autor també tenen més probabilitats de treballar en diferents llocs sense tenir un espai de referència per la seva feina.

Pel que fa a l'adequació d'aquests espais de treball, el 44 % consideren que és adequat als requeriments de la feina, però aquesta proporció és lleugerament més alta entre els treballadors amb contracte laboral (46 %), mentre que entre autònoms i perceptors de drets d'autor baixa fins al 38 %. El 42 % dels treballadors amb contracte laboral consideren que el lloc on treballen és correcte, però podria millorar, un percentatge que incrementa en el cas dels que perceben drets d'autor (46 %) i que encara és més alt entre els autònoms (49 %). Un percentatge baix, però significatiu, indiquen que el seu lloc de treball té mancances importants que dificulten l'activitat. L'11 % dels treba-

lladors amb contracte laboral i el 13 % dels autònoms així ho consideren, mentre que entre els perceptors de drets d'autor el percentatge s'incrementa fins al 16 %.

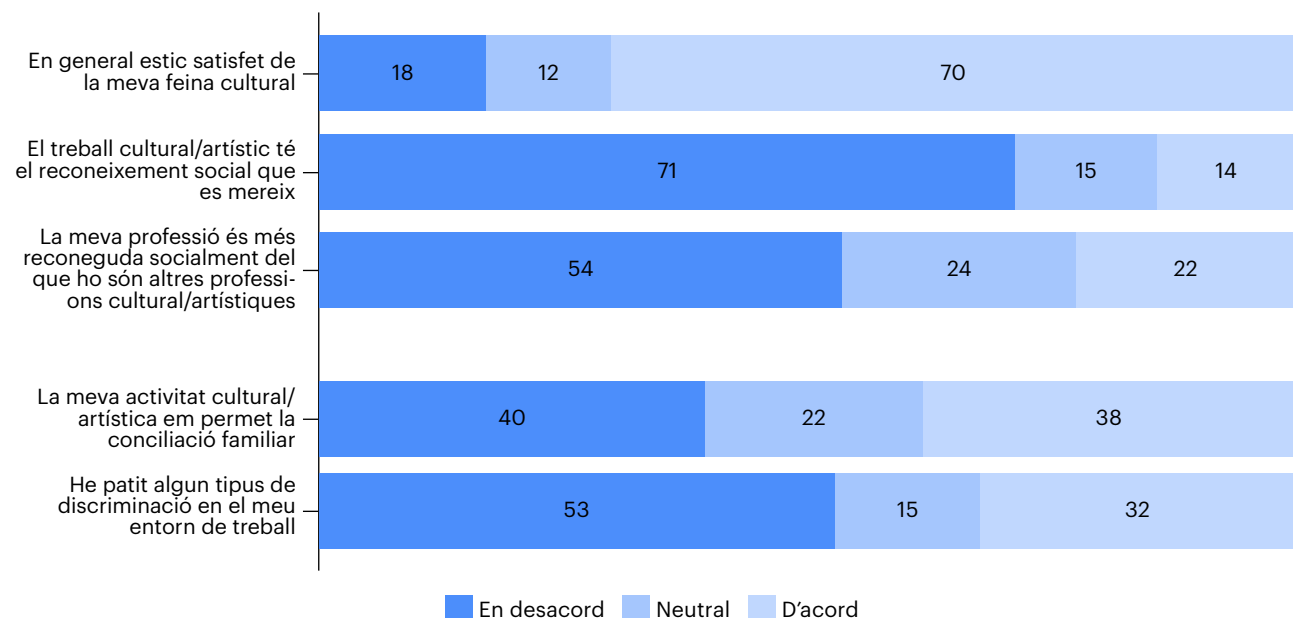
Les dades mostren que els treballadors amb contracte laboral tenen una percepció lleugerament millor de la qualitat dels seus llocs de treball en comparació amb els autònoms i els perceptors de drets d'autor. No obstant això, una part significativa de tots els col·lectius considera que els seus llocs de treball podrien millorar o que hi ha mancances que dificulten l'execució de la seva activitat. Les diferències en la percepció de la qualitat dels llocs de treball segons el tipus de contracte poden ser degudes a diversos factors. Els treballadors amb contracte laboral sovint tenen accés a recursos i espais proporcionats per l'empresa, cosa que pot millorar la qualitat del seu lloc de treball. Els autònoms i els perceptors de drets d'autor, per contra, poden tenir més flexibilitat en l'elecció del lloc de treball, però també poden enfrontar-se a més dificultats per trobar un lloc adequat i ben equipat.

SATISFACCIÓ SOBRE EL TREBALL CULTURAL I CONCILIACIÓ FAMILIAR

El 70 % dels treballadors de la cultura estan satisfets amb la seva feina, i només el 18 % indiquen no estar contents amb el que fan. Tot i aquesta satisfacció, el 71 % dels treballadors creuen que el seu treball cultural/artístic no té el reconeixement social que es mereix, amb només el 14 % que estan d'acord amb el reconeixement que reben. El 54 % dels treballadors consideren que el seu sector és menys reconegut que altres, mentre que el 20 % creuen que el seu sector rep un reconeixement social superior al que reben altres sectors.

Gràfic 21. Satisfacció sobre el treball cultural i conciliació familiar

En percentatge

Font: Consell Nacional de la Cultura i de les Arts, *Enquesta sobre les condicions de treball d'artistes i professionals de la cultura*.

El 40 % indiquen que la seva activitat no permet la conciliació familiar, mentre que el 38 % indiquen que amb la seva activitat cultural és fàcil conciliar treball i vida familiar. Per últim, el 32 % manifesten haver patit algun tipus de discriminació en el seu entorn laboral, mentre que el 53 % manifesta no haver-se trobat mai amb una situació d'aquest tipus.

Les dades mostren que, tot i que una majoria significativa dels treballadors de la cultura estan satisfets amb la seva feina, hi ha una percepció generalitzada de manca de reconeixement social que pot ser deguda a la visibilitat limitada i la valoració insuficient del treball cultural en la societat o, simplement, a unes expectatives no aconseguides dels treballadors culturals. A més, una part important dels treballadors troba dificultats per conciliar la seva activitat amb la vida familiar, i una proporció significativa ha experimentat discriminació en el seu entorn de treball. Les dificultats per a la conciliació familiar i, fins i tot, les situacions de discriminació poden estar relacionades amb la naturalesa irregular i exigent del treball cultural.

Estudis i capacitació per a la professionalització

Aquest capítol explora els estudis específics en ensenyaments artístics, la formació contínua i les preocupacions dels professionals culturals sobre la formació. També s'hi analitzen les dificultats que enfronten per exercir de formadors, la manca d'oferta formativa pública i les pràctiques d'intrusisme en el sector cultural. Aquestes qüestions són clau per entendre les necessitats formatives i les barreres que afecten el desenvolupament professional dels treballadors culturals.

Idees clau:

- El 79 % dels treballadors culturals han completat estudis universitaris, mentre que només un 2 % disposen únicament d'ensenyaments obligatoris. Això mostra un col·lectiu altament preparat, amb més capacitat d'adaptació en un sector en evolució constant.
- El 31 % dels enquestats han fet algun curs de formació contínua durant el 2024, en àmbits com el digital, tècnic, educatiu i d'accessibilitat, administració i gestió, arts creatives i màrqueting i comunicació.
- El 58 % dels enquestats estan preocupats per la manca d'oferta formativa pública en alguns àmbits artístics, cosa que obliga els alumnes a assumir costos elevats per accedir a la formació privada.
- Un terç dels enquestats indiquen que han patit o coneixen alguna situació d'intrusisme en el treball artístic i cultural. Els motius principals d'intrusisme inclouen la falta de qualificació i formació, amiguismes i contactes, falta de professionalitat, falta d'experiència en llocs de treball determinats i ús inadequat de tecnologies.

ESTUDIS ESPECÍFICS I FORMACIÓ NO REGLADA EN EL SECTOR CULTURAL

Com s'ha comentat a l'inici d'aquest article, els treballadors dels sectors culturals presenten uns nivells educatius més elevats que la resta de la població. El 79 % dels treballadors culturals han completat estudis universitaris, mentre que només el 2 % disposen únicament d'ensenyaments obligatoris.

Pel que fa als estudis específics en ensenyaments artístics, el 5 % del total disposen d'un títol de formació professional i el 6 % han completat algun ensenyament artístic superior. Aquestes dades sobre ensenyaments artístics no es poden considerar representatives del volum d'estudiants que han cursat aquests estudis, ja que l'enquesta preguntava pel nivell superior assolit en el sistema educatiu. Per tant, pot haver-hi persones que, havent cursat un EAS, després hagin fet un màster de gestió, però que figurin en el recompte només com a titulats universitaris.

El 30 % dels enquestats manifesten haver fet cursos específics en temes culturals no regulats o no oficials. D'entre l'àmplia varietat de formacions no reglades indica-

des pels enquestats, destaquen formacions específiques com ara actor de doblatge, conservació i restauració de materials arqueològics, producció d'arts escèniques, dramaturgia, direcció coral, interpretació teatral i música moderna. A més, molts han indicat haver cursat tallers de literatura, cursos de gestió cultural i formacions en tècniques vocals i corporals, *concept art* en videojocs i animació, disseny web, fotografia, il·lustració i ceràmica.

Aquestes dades mostren un col·lectiu altament preparat, fet que els atorga més capacitat d'adaptació en un sector en evolució constant i incideix en la qualitat i la innovació en els projectes culturals i artístics que impulsen. Disposar de professionals amb nivells formatius superiors, que combinen formacions universitàries o d'ensenyaments artístics professionals i superiors, enriqueix el sector amb diferents perspectives i metodologies, fet que li confereix un avantatge comparatiu respecte a altres àmbits professionals amb nivells formatius menys qualificats.

FORMACIÓ CONTÍNUA

El 31 % dels enquestats han indicat que durant el 2024 han dut a terme algun curs de formació contínua vinculat amb la seva activitat cultural o artística. Les principals matèries treballades són:

- Àmbit digital. Inclou formacions relacionades amb les competències digitals, la digitalització de continguts culturals, l'ús de tecnologies de la informació i la comunicació (TIC) i la intel·ligència artificial aplicada a diversos aspectes del sector cultural.
- Àmbit tècnic. Les formacions tècniques cobreixen una àmplia gamma de temes, des de les activitats merament tècniques, com il·luminació i escenografia, fins a altres de l'àmbit artístic com la millora de la tècnica vocal, la representació escènica, l'orquestració i altres tècniques específiques que permeten als artistes millorar la qualitat del seu treball i explorar noves formes d'expressió artística.
- Àmbit educatiu i d'accessibilitat. Inclou metodologies formatives, pedagogia musical i formacions sobre com incidir en l'accessibilitat a la cultura.
- Àmbit d'administració i gestió. Integren temes com la gestió de biblioteques, la gestió de col·leccions, la planificació i avaluació de projectes culturals i la gestió econòmica i de personal.
- Àmbit de les arts creatives. Aquest àmbit inclou formacions en diverses disciplines artístiques com les arts audiovisuals, les arts escèniques, les arts plàstiques, la creació literària, la música i la interpretació teatral.
- Àmbit de màrqueting i comunicació. Aquest àmbit se centra en les formacions relacionades amb la comunicació, el màrqueting cultural, les xarxes socials i les relacions institucionals.

Aquestes formacions són importants per ajudar els professionals a mantenir-se al dia amb les últimes tendències, tecnologies i metodologies del seu camp, per millorar les seves competències i augmentar la seva capacitat per afrontar nous reptes i oportunitats. També faciliten l'adaptació als canvis en el mercat laboral i a les exigències del sector, i això propicia que els professionals siguin versàtils i estiguin preparats per a diverses situacions. A més, suposen una oportunitat per connectar amb altres professionals, compartir experiències i establir relacions beneficioses per al desenvolupament professional. Finalment, contribueixen al desenvolupament i la superació personal, fet que fomenta la confiança i la satisfacció en la carrera professional i les expectatives de futur.

POSICIONAMENT SOBRE ASPECTES VINCULATS AMB LA FORMACIÓ

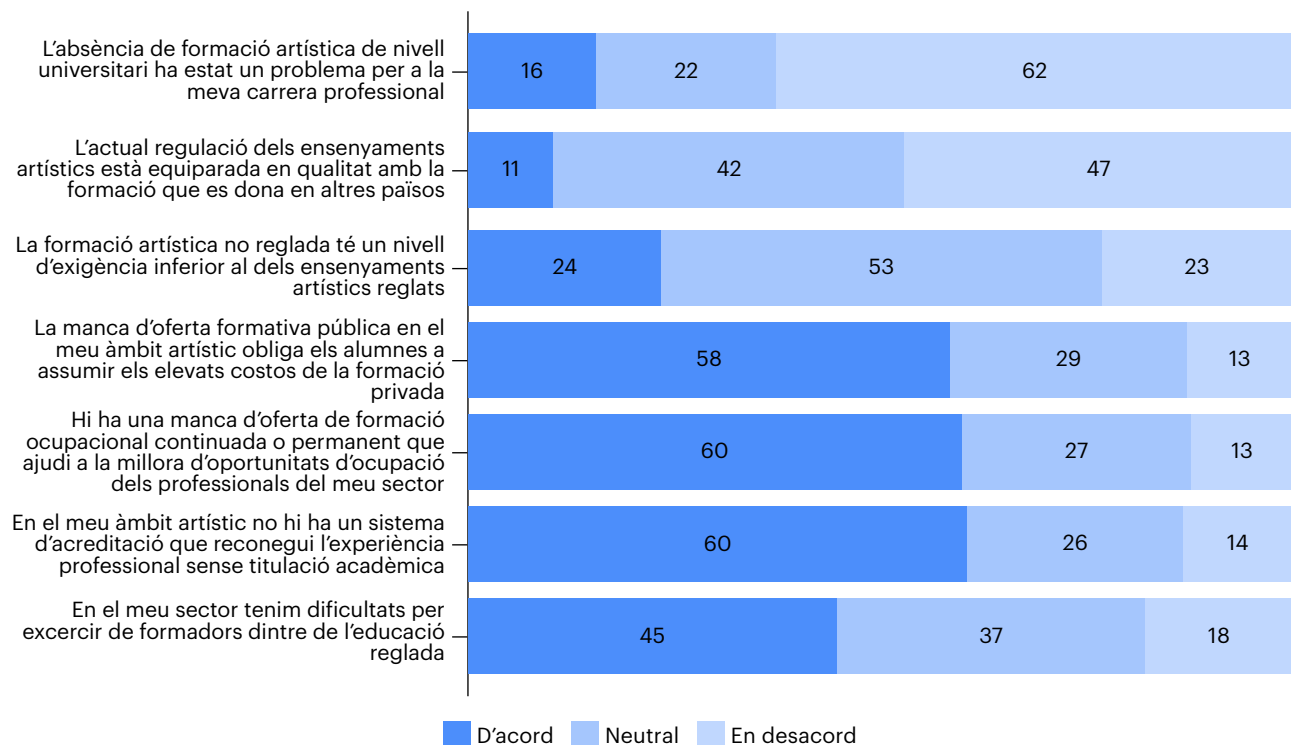
En l'enquesta s'ha preguntat als professionals sobre alguns aspectes vinculats amb la formació que poden afectar el desenvolupament de la seva professió. La primera qüestió plantejada és si l'absència de formació artística o cultural de nivell universitari ha estat un problema per a la seva carrera professional. Només el 16 % de les persones consultades indiquen estar d'acord amb aquesta afirmació, per tant, no

sembla que es tracti d'una preocupació per al sector cultural la manca de carreres universitàries que formin professionals en els sectors culturals.

La segona qüestió aborda la qualitat de la regulació espanyola dels ensenyaments artístics en comparació amb altres països. En aquest cas, la major part dels enquestats creuen que el nivell de qualitat dels ensenyaments artístics a Espanya no és el mateix que el d'altres països similars: el 47 % ho pensen. Això suggereix una percepció de desavantatge competitiu en el context internacional.

Gràfic 22. Posicionament sobre aspectes vinculats amb la formació

En percentatge

Font: Consell Nacional de la Cultura i de les Arts, *Enquesta sobre les condicions de treball d'artistes i professionals de la cultura*.

No hi ha un posicionament clar sobre si l'exigència en la formació artística reglada és superior a la no reglada. El 24 % estan d'acord amb l'afirmació i el 23 % en desacord. Aquestes dades, juntament amb el fet que el 53 % no es posicionen sobre el tema, poden indicar que no es tracta d'un problema real per als ensenyaments professionals. Per contra, la manca d'oferta formativa pública en alguns àmbits artístics preocupa el 58 % dels enquestats, ja que això pot obligar els alumnes a assumir costos elevats per accedir a la formació privada. Aquest tema preocupa especialment els treballadors del sector audiovisual (74 %), seguit dels de les arts escèniques i els de la música (59 % cadascun).

La manca d'oferta de cursos especialitzats que permetin aprofundir i millorar l'ocupabilitat dels professionals del sector és una altra preocupació destacada. El 60 % dels treballadors culturals consideren que hi ha una escassetat de cursos especialitzats, cosa que limita les seves oportunitats de desenvolupament professional i millora de les competències. També el 60 % indiquen que el fet de no poder acreditar

l'experiència professional és un desavantatge per a les persones que fa molts anys que treballen en el sector però no tenen cap titulació acadèmica, fet que els pot impossibilitar per presentar-se a una plaça de treball o competir en un concurs de direcció tot i l'experiència acumulada.

Finalment, el 45 % dels que han contestat l'enquesta indiquen que hi ha traves per exercir de docents de la seva especialitat dins de l'educació reglada. Els creadors i els intèrprets, així com els treballadors de les arts escèniques i visuals, són els que més denuncien aquesta situació.

INTRUSISME EN EL SECTOR CULTURAL

També s'ha preguntat sobre el coneixement de pràctiques d'intrusisme en el sector on es desenvolupa la feina. Un terç dels que han respost indiquen que han patit o coneixen alguna situació d'aquest tipus. Segons les persones que han participat en l'enquesta, els principals motius d'intrusisme en el treball artístic i cultural són els següents:

- Intrusisme per falta de qualificació i formació. Perfils sense la formació adequada ocupen llocs de treball que requereixen qualificacions específiques. Això passa sovint en el sector de la restauració i conservació, on persones sense els estudis necessaris duen a terme tasques especialitzades de restauració, de manera que posen en perill el patrimoni. També es troba en el sector de la producció musical, on persones amb coneixements tecnològics però sense formació musical ocupen llocs de treball. En el món de la direcció creativa i el disseny, és comú encarregar tasques a persones sense titulació que perceben una remuneració inferior a la d'un professional del sector. En el sector de la museologia i gestió del patrimoni, hi ha perfils amb formació inadequada o insuficient que desenvolupen tasques directives en equipaments.
- Intrusisme per amiguismes i contactes. Es manifesta principalment en l'àmbit de l'audiovisual, on hi ha guions escrits per perfils sense formació ni experiència, però que són contractats per amiguisme amb l'equip de producció. En el sector del doblatge, alguns clients i estudis modifiquen els repartiments dels directors de doblatge i forcen la contractació d'actrius i actors reconeguts. També es troba en la funció pública, on un càrrec superior pot estar menys o gens qualificat en l'àmbit de treball que les persones que conformen el seu equip.
- Intrusisme per falta de professionalitat. Persones que, sense carrera professional demostrable, ocupen llocs de treball de professionals qualificats. Això passa amb músics aficionats que, tot i tenir una feina estable en un altre àmbit, actuen els caps de setmana a canvi de catxets baixos, malbaratant la feina dels professionals. També es pot trobar en el sector de la interpretació, on actors i actrius sense cap formació hi treballen, o actors i actrius famosos que volen ser directors sense tenir la formació adequada. En el sector de la traducció i la correcció, persones sense formació duen a terme tasques que requereixen qualificacions específiques.
- Intrusisme per falta d'experiència en llocs de treball determinats. En el sector de la producció, per exemple, on caps de producció de festivals no tenen cap tipus d'experiència ni formació en el sector. També en el sector de la gestió cultural, on persones sense experiència en aquest àmbit ocupen llocs de treball que requereixen habilitats de gestió.
- Intrusisme per ús inadequat de tecnologies. Aquest grup inclou casos de perfils que utilitzen tecnologies de manera inadequada per realitzar tasques que requereixen habilitats específiques. Per exemple, en el sector del disseny hi ha propostes fetes amb intel·ligència artificial per perfils sense formació adequada, o les traduccions automàtiques que es fan amb tecnologies digitals i es contracta només la feina d'un corrector.

Conclusions

L'enquesta sobre les condicions de treball dels professionals del sector cultural a Catalunya revela una realitat complexa i diversa, marcada per la dedicació, la precarietat i la passió per l'art i la cultura. Els resultats mostren que, tot i els avenços en la regulació i les mesures adoptades per millorar les condicions laborals, encara persisteixen nombrosos reptes que afecten el benestar i la seguretat econòmica dels treballadors culturals.

Perfil sociodemogràfic i formació

Els professionals culturals a Catalunya es caracteritzen per una presència més elevada de dones i un alt nivell formatiu, amb una gran part dels treballadors amb estudis universitaris. La majoria són nascuts i residents a Catalunya, cosa que reflecteix una forta connexió local. Tot i això, la diversitat en termes de gènere i edat no es tradueix en una igualtat d'oportunitats i ingressos, ja que les dones continuen tenint salaris inferiors als dels homes.

- **Reflexió.** La major presència de dones i l'alt nivell formatiu dels professionals culturals a Catalunya reflecteixen una tendència cap a la professionalització del sector. No obstant això, la desigualtat de gènere en termes d'ingressos i oportunitats continua sent un problema.
- **Accions.** Implementar polítiques d'igualtat de gènere, com ara programes de mentoria per a dones i mesures per garantir la igualtat salarial. Promoure la formació contínua i l'accés a oportunitats de desenvolupament professional per a tots els gèneres.

Condicions laborals i ingressos

Les condicions laborals dels treballadors culturals són diverses, amb una part significativa que treballa amb contractes laborals, mentre que altres són autònoms o perceben ingressos per drets d'autor. Els ingressos són generalment baixos, i una gran part dels professionals no arriben al salari mínim interprofessional. La precarietat és especialment notable entre els autònoms i els perceptors de drets d'autor, que sovint han de compaginar la seva activitat cultural amb altres feines per assegurar-se una estabilitat econòmica.

- **Reflexió.** La precarietat laboral i els ingressos baixos són comuns entre els treballadors culturals, especialment entre els autònoms i els perceptors de drets d'autor. Això es deu a la naturalesa intermitent del treball cultural i la manca de contractes estables.
- **Accions.** Fomentar la creació de contractes més estables i segurs, així com la implementació de mesures de suport econòmic per als autònoms. Millorar les condicions laborals a través de la regulació i la supervisió de les pràctiques de contractació.

Desigualtats de gènere

Les desigualtats de gènere són evidents en el sector cultural: els homes tenen ingressos més alts i més presència en els nivells salarials superiors. Tot i això, les dones mostren més dedicació exclusiva a les activitats culturals.

- **Reflexió.** Les desigualtats de gènere en termes d'ingressos i oportunitats són evidents, amb els homes que tenen ingressos més alts i més presència en els nivells salarials superiors.
- **Accions.** Desenvolupar programes específics per abordar les desigualtats de gènere, com ara la promoció de dones en posicions de lideratge i la implementació de polítiques de transparència salarial. Fomentar la sensibilització i la formació en igualtat de gènere dins del sector cultural.

Afiliació i sindicació

La majoria dels professionals culturals estan associats a alguna organització representativa dels sectors culturals, però la sindicació és baixa. Això indica una necessitat de reforçar les estructures sindicals i les organitzacions representatives per de-

fensar millor els drets laborals dels treballadors culturals i millorar-ne les condicions de treball.

- Reflexió. La baixa sindicació entre els treballadors culturals indica una manca de representació i defensa dels seus drets com a treballadors.
- Accions. Reforçar les estructures sindicals i les organitzacions representatives per millorar la defensa dels drets laborals. Promoure la importància de la sindicació i oferir suport als treballadors culturals per unir-se a sindicats.

Satisfacció i reconeixement

Tot i les dificultats, una gran part dels treballadors culturals estan satisfets amb la seva feina, però consideren que el seu treball no té el reconeixement social que es mereix.

- Reflexió. Aquesta manca de reconeixement pot afectar la motivació i la percepció de valor del treball cultural en la societat.
- Accions. Promoure campanyes de sensibilització per augmentar el reconeixement social del treball cultural. Fomentar la visibilitat dels professionals culturals a través de mitjans de comunicació i esdeveniments públics.

Formació i professionalització

La formació contínua és un aspecte clau per al desenvolupament professional dels treballadors culturals. Tot i això, hi ha una preocupació per la manca d'oferta formativa pública i la necessitat de millorar la qualitat dels ensenyaments artístics. També es destaca la importància de reconèixer l'experiència professional sense titulació acadèmica per facilitar l'accés a oportunitats laborals.

- Reflexió. La manca d'oferta formativa pública i la necessitat de millorar la qualitat dels ensenyaments artístics impacten en la preparació que necessiten els professionals culturals per superar els reptes als quals s'enfronta el sector.
- Accions. Incrementar l'oferta formativa pública en àmbits artístics i culturals. Millorar la qualitat dels ensenyaments artístics a través de la revisió i actualització dels programes educatius. Promoure la formació contínua i el reconeixement de l'experiència professional sense titulació acadèmica.

En resum, els professionals culturals a Catalunya afronten nombrosos reptes, incloent-hi la precarietat laboral, les desigualtats de gènere, la manca de reconeixement social i les dificultats per accedir a una formació adequada. No obstant això, també hi ha oportunitats per millorar aquestes condicions a través de polítiques específiques, com ara la millora de les condicions laborals, la promoció de la igualtat de gènere, l'augment del reconeixement social del treball cultural i la millora de l'accés a la formació; també, el reforç de les organitzacions representatives i la promoció de la col·laboració entre els diferents actors del sector cultural per crear un entorn més just i sostenible. Aquestes mesures poden contribuir a dignificar el treball cultural i assegurar un futur més just i sostenible per als professionals del sector.

Annex I. Notes metodològiques

L'enquesta sobre les condicions de treball del sector cultural ha estat dissenyada per obtenir una visió detallada de les experiències i opinions dels professionals culturals a Catalunya. A continuació, es descriuen els aspectes metodològics clau de l'enquesta:

Població objectiu. L'enquesta ha estat enviada a una població aproximada de 20.000 persones, entre les quals s'inclouen professionals de diversos sectors culturals representats per les 54 associacions que formen part de la base de dades del Consell Nacional de la Cultura i de les Arts (CoNCA). L'enviament de l'enquesta s'ha fet a través d'aquestes associacions; cadascuna ha utilitzat els diferents mètodes de comunicació amb els seus socis (correu electrònic, butlletí electrònic, etc.).

Mostra. De les 20.000 persones a les quals s'ha enviat l'enquesta, n'han contestat un total de 1.212. Aquesta mostra proporciona una base suficient per analitzar les tendències i opinions dels professionals culturals.

Marge d'error. Per un nivell de confiança del 95 %, el marge d'error de l'enquesta és del 2,73 %. Aquest marge d'error indica la precisió de les estimacions obtingudes a partir de la mostra en relació amb la població total.

Distribució de l'enquesta. L'enquesta ha estat distribuïda a través de les 54 associacions representatives dels sectors culturals, cosa que assegura una cobertura àmplia i inclusiva de les diverses disciplines i àmbits d'activitat. L'enviament de l'enquesta s'ha fet a través d'aquestes associacions; cadascuna ha utilitzat els diferents mètodes de comunicació amb els seus socis (correu electrònic, butlletí electrònic, etc.). L'enquesta ha estat disponible del 3 de març a l'1 d'abril.

Recollida de dades. Les dades han estat recollides mitjançant un qüestionari en línia dissenyat per facilitar la participació dels professionals culturals i garantir la confidencialitat de les seves respostes.

Anàlisi de dades. Les respostes han estat analitzades utilitzant tècniques estadístiques per identificar tendències, opinions i preocupacions dels professionals culturals. Els resultats s'han presentat en forma de gràfics per facilitar la interpretació i la comunicació dels resultats.

El CoNCA agraeix als 1.212 professionals que han contestat l'enquesta el temps que han destinat a la seva complementació. També s'agraeix la col·laboració de les associacions que han participat en la distribució de l'enquesta:

- Acadèmia Catalana de la Música
- Acadèmia del Cinema Català
- Art Barcelona - Associació de Galeries
- Associació Catalana de Compositors (ACC)
- Associació Catalana de Crítics d'Art (ACCA)
- Associació Catalana de Dramatúrgia (ACD)
- Associació Catalana de Mags, Il·lusionistes i Empresaris (ACMIPE)
- Associació Catalana d'Intèrprets i Docents de Música Clàssica (ACIMC)
- Associació Col·legial d'Escriptors de Catalunya (ACEC)
- Associació d'Arxivers - Gestors Documentals de Catalunya
- Associació de Companyies de Teatre Professional de Catalunya (CIATRE)
- Associació de Companyies Professionals de Dansa de Catalunya (ACPDC)
- Associació de Desenvolupadors i Editors de Videojocs a Catalunya (DeviCAT)
- Associació de Fotògrafs Professionals d'Espanya (AFP)
- Associació de Muntadores i Muntadors Audiovisuals de Catalunya (AMMAC)

- Associació de Músics de Jazz i Música Moderna de Catalunya (AMJM)
- Associació de Músics de Tarragona (aMt)
- Associació de Productors i Editors Fonogràfics i Videogràfics Catalans (APECAT)
- Associació de Professionals de Circ de Catalunya (APCC)
- Associació de Professionals de la Dansa de Catalunya (APDC)
- Associació de Professionals de la Gestió Cultural de Catalunya (APGCC)
- Associació de Professionals de la Interpretació i la Direcció de Catalunya
- Associació de Professionals de la Museologia de Catalunya (AMC)
- Associació de Regidoria de l'Espectacle de Catalunya (AREC)
- Associació de Sales de Concerts de Catalunya (ASACC)
- Associació de Tècnics i Tècniques de l'Espectacle de Catalunya (ATECAT)
- Associació d'Editors en Llengua Catalana (AELLC)
- Associació d'Empreses de Teatre a Catalunya (AETCA)
- Associació d'Escenògrafs de Catalunya (Ad'EC)
- Associació d'Escriptors en Llengua Catalana (AELC)
- Associació Professional de Conservadors-Restauradors de Catalunya (CRAC)
- Associació Professional de Músics de Catalunya (MUSICAT)
- Associació Professional de Representants, Promotors i Màangers de Catalunya (ARC)
- Associació Professional de Teatre per a Tots els Públics (TTP)
- Associació Professional de Traductors i Intèrprets de Catalunya (APTIC)
- Associació Professional d'Il·lustradors de Catalunya (APIC)
- Col·lectiu de Distribuïdores d'Arts Escèniques de Catalunya (CDAEC)
- Col·legi Oficial de Bibliotecaris-Documentalistes de Catalunya
- Doblatge Unida de Barcelona (DUB)
- Federació de Productors Audiovisuals (PROA)
- Foment de les Arts i del Disseny (FAD)
- Gremi de Galeries d'Art de Catalunya (GGAC)
- Gremi de Llibreters de Catalunya
- Gremi d'Editorials de Música de Catalunya (GEMC)
- Gremi d'Editors de Catalunya
- Guionistes Associats de Catalunya (GAC)
- Llegir en Català. Associació d'Editorials Independents
- Plataforma Assembleària d'Artistes de Catalunya (PAAC)
- Productors Audiovisuals de Catalunya (PAC)
- Sindicat de Músics Activistes de Catalunya (SMAC)
- TECNICAT
- Xarxa de Professionals de la Producció d'Arts Escèniques

Annex II. Text de l'enquesta sobre les condicions de treball d'artistes i professionals de la cultura

Deu anys després de la publicació del document *36 propostes per a la millora de la condició professional en el món de la cultura*, el Consell Nacional de la Cultura i de les Arts (CoNCA) es planteja revisar l'evolució de les propostes que recollia aquell document amb un seguit de accions, la principal de les quals és la present enquesta sobre condicions de treball en els sectors culturals.

L'objectiu és realitzar una aproximació a la situació actual dels treballadors del sector cultural català i la incidència que té en el seu desenvolupament professional i en el seu benestar personal. Els resultats serviran per completar la diagnosi que el CoNCA està realitzant durant l'any 2025 sobre les condicions de treball en el sector artístic, creatiu i cultural de Catalunya.

Per fer-ho, necessitem que responguis el següent qüestionari constituït per preguntes referents a la teva activitat cultural, artística i/o creativa. Trigaràs uns vint minuts a omplir tot el qüestionari, però pots fer-ho en diferents moments. El sistema desa la part contestada i quan tornis a l'enquesta, es reprendrà en el lloc on t'havies aturat. En finalitzar el qüestionari, se t'informarà de l'enviament correcte de les teves respostes a la base de dades.

L'enquesta és anònima. El tractament i la difusió dels resultats es realitzarà sempre de forma agregada, la qual cosa impossibilita la identificació de les persones que hi ha darrera de cada resposta.

PERFIL SOCIODEMOGRÀFIC

- Gènere: Femení / Masculí / No binari / Prefereixo no contestar
- Any de naixement: _____
- Lloc de naixement: Catalunya / Resta de l'Estat espanyol / Resta d'Europa / Resta del món
- Lloc de residència l'any 2024: Catalunya / Resta de l'Estat espanyol / Resta d'Europa / Resta del món
- Indica població i país de residència l'any 2024: Població _____ País _____
- Quantes persones conformen el teu nucli familiar (incloent-te a tu): Només jo / 2 persones / 3 persones / Més de 3 persones
- Quantes d'aquestes persones que formen part del nucli familiar hi aporten recursos econòmics: Cap / Només jo / Jo i una altra persona / Jo i dues persones més / Tots els membres del nucli familiar hi contribueixen

AFILIACIÓ SECTORIAL

- Indica si pertanys a alguna associació articuladora dels sectors culturals (Anota un màxim de tres.): _____
- Estàs sindicat? (En cas afirmatiu indica el nom del sindicat al que pertanys.) No / Sí (Indica el nom del sindicat al que pertanys): _____

DESCRIPCIÓ DE L'ÀMBIT DE TREBALL

- Respon totes les preguntes tenint com a referència l'any 2024
- Quants anys fa que et dediques a la teva activitat cultura/artística? (Indica amb un nombre enter) _____
- Com definiries la teva situació professional durant l'any 2024? (tria l'opció que descrigui millor la teva situació.)

- a. He treballat únicament en la meua activitat cultural/artística.
 - b. He compaginat la meua feina cultural/artística amb altres activitats.
 - c. He treballat únicament en altres activitats que no tenen res a veure amb la meua activitat cultural/artística.
 - d. He estat realitzant estudis de la meua activitat cultural/artística.
 - e. He estat realitzant estudis en altres àmbits formatius.
 - f. He estat a l'atur.
 - g. He estat de baixa.
 - h. Estic jubilat/da.
- Tot i la resposta anterior, durant el 2024 has realitzat alguna activitat professional en el sector cultural?
 - a. Sí.
 - b. No.
 - En quin sector has treballat? (Indica en quin sector has treballat l'any 2024 o, en el cas d'haver treballat en varis, indica el que ha ocupat més temps de treball durant aquell any).
 - a. Arts escèniques.
 - b. Arts visuals.
 - c. Audiovisual.
 - d. Música.
 - e. Llibre.
 - f. Patrimoni.
 - g. Un altre (indica quin): _____.
 - Si compagines la teua activitat cultural/artística amb feines en altres sectors, indica en quin altre sector treballes: (Si treballes en diferents sectors, tria el que més hores hi has dedicat l'any 2024.)
 - a. No la compagino, només treballo en el sector cultural/artístic
 - b. Administració pública
 - c. Agricultura, ramaderia i pesca
 - d. Comerç
 - e. Construcció
 - f. Educació
 - g. Energia
 - h. Financer i d'assegurances
 - i. Hosteleria i Turisme
 - j. Indústria
 - k. Salut
 - l. Transport i logística
 - m. Altres (indiqueu quin): _____.
 - Com definiries l'activitat que realitzes en l'àmbit cultural/artístic? (en el cas de fer més d'una activitat, indica el més habitual o el que més temps has dedicat durant l'any 2024).
 - a. Creativa.
 - b. Interpretativa.
 - c. Tècnica.
 - d. De gestió.
 - e. De producció.
 - f. Una altra (indica quina): _____.
 - En quin àmbit geogràfic has realitzat la teua activitat cultural/artística al llarg de l'any 2024? (En el cas d'haver treballat en més d'un territori dels indicats a continuació, indica el més habitual o en el que més temps has estat treballant durant l'any 2024)
 - a. Catalunya.
 - b. Espanya.

- c. Europa.
 - d. Resta del món.
- Quins han estat els teus ingressos totals bruts de l'any 2024? (Inclou totes les activitats realitzades, siguin del sector cultural/artístic o no.)
 - a. Menys de 6.000 euros.
 - b. De 6.001 a 16.000 euros.
 - c. De 16.001 a 30.000 euros.
 - d. De 30.001 a 50.000 euros.
 - e. Més de 50.000 euros.
 - Indica el percentatge dels teus ingressos provinents de l'activitat cultural/artística que realitzes:
 - a. Menys del 25%.
 - b. Entre el 25 i el 49%.
 - c. La meitat dels ingressos totals.
 - d. Entre el 51 i el 75%.
 - e. Més del 75%.
 - f. El 100%.
 - Prenent com a referència l'any 2023, els teus ingressos bruts aconseguits mitjançant la teva activitat al sector cultural/artístic del 2024:
 - a. Han estat els mateixos.
 - b. Han incrementat lleugerament.
 - c. Han incrementat força.
 - d. Han incrementat molt.
 - e. Han disminuït lleugerament.
 - f. Han disminuït força.
 - g. Han disminuït molt.
 - Quins creus que és el principal motiu que ha portat a aquest increment dels ingressos per la teva activitat cultural/artística:
 - a. Finalment la meva carrera professional ha començat a donar resultats.
 - b. He decidit dedicar més temps a la meva activitat cultural/artística.
 - c. La meva activitat és cíclica, hi ha anys millors que altres.
 - d. Tinc un nou agent que em representa millor.
 - e. És un bon moment, el sector està generant més oportunitats.
 - f. Altres: _____.
 - Quins creus que és el principal motiu que ha generat la reducció dels ingressos per la teva activitat cultural/artística:
 - a. La meva carrera està en declivi.
 - b. Tinc una edat on és difícil trobar feina de la meva activitat cultural/artística.
 - c. El meu treball és cíclic, hi ha anys pitjors que altres.
 - d. He decidit reduir la meva activitat cultural/artística per dedicar-me amb més intensitat a altres activitats.
 - e. El meu agent té altres prioritats i no em representa correctament.
 - f. És un mal moment per al sector en el que treballa.
 - g. El meu sector està canviant i jo no aconsegueixo adaptar-me a les noves circumstàncies.
 - h. Altres: _____.

Indica el grau d'acord amb les afirmacions següents (Puntua de l'1 a 5, triant el valor 1 si estàs totalment en desacord i el valor 5 si estàs totalment d'acord; n/c = no correspon.):

La pressió fiscal és apropiada a les peculiaritats de l'activitat cultural/artística a la que em dedico.

El sistema de cotització a la Seguretat Social reconeix suficientment les característiques pròpies de l'activitat cultural/artística.

En el meu àmbit de treball hi ha una alta incidència de la figura del "fals autònom".

En el meu àmbit de treball cultural/artístic hi ha convenis laborals específics que recullen les peculiaritats que ens diferencien de la resta de treballadors.

L'actual regulació sobre prevenció de riscos laborals cobreix les situacions de risc existents en el meu àmbit de treball cultural/artístic.

En el meu sector cultural/artístic són habituals les irregularitats en l'aplicació dels contractes laborals signats.

La Intel·ligència artificial és molt útil per millorar el meu treball artístic/ creatiu.

Em preocupa que la Intel·ligència artificial acabi amb la meua activitat artística/ creativa.

- Per realitzar la teua activitat cultural/artística, durant el 2024 has estat contractat laboralment o com a funcionari (sigui amb un contracte indefinit o temporal.)?
 - a. Sí.
 - b. No.

TREBALLADORS LABORALS I TREBALLADORS DE LES ADMINISTRACIONS PÚBLIQUES

Respon les preguntes d'aquest bloc tenint com a referència els teus contractes laborals o la teua activitat com a funcionari durant l'any 2024.

- Quants mesos de l'any 2024 ha estat treballant en el sector cultural amb contracte laboral o com a funcionari?:
 - a. He estat treballant tot l'any amb el mateix contracte.
 - b. He estat treballant tot l'any encadenant diferents contractes.
 - c. He treballat un màxim de 3 mesos.
 - d. He treballat de 3 a 6 mesos.
 - e. He treballat més de 6 mesos, però sense completar l'any.

Indica les hores setmanals que consten al teu contracte i les reals que has estat realitzant (Si has tingut diferents contractes, indica la informació del darrer.)

- Quantes hores setmanals consten al teu contracte?
 - a. Menys de 20 hores.
 - b. De 21 a 30 hores.
 - c. De 31 a 40 hores.
 - d. Més de 40 hores.
- Quantes hores setmanals has estat realitzant?
 - a. Menys de 20 hores.
 - b. De 21 a 30 hores.
 - c. De 31 a 40 hores.
 - d. Més de 40 hores.
- Has gaudit de vacances l'any 2024?
 - a. No.
 - b. Sí. Indica el nombre de setmanes que has fet vacances sense incloure els dies que no has treballat per falta de feina _____
- Has cobrat alguna prestació per atur o alguna ajuda social al llarg de l'any 2024?

(No hi incloguis beques o subvencions per realitzar activitats culturals.)

- a. No.
- b. Sí. Indica l'import cobrat (en el cas de no voler indicar l'import cobrat, escriu 0).

Vols fer algun comentari sobre aspectes del teu contracte laboral (o treball com a funcionari) que no s'hagin tractat en aquest apartat? _____

TREBALLADORS AUTÒNOMS

- Al llarg de l'any 2024 has estat realitzant tasques en el sector cultural/artístic com a treballador autònom?
 - a. Sí.
 - b. No.

Contesta les preguntes d'aquest bloc prenent com a referència la teva activitat com autònom l'any 2024.

- Has estat d'alta a la Seguretat Social durant l'any 2024 per la teva activitat cultural com a treballador autònom?
 - a. Sí, estic donat d'alta de forma regular.
 - b. Sí, em dono d'alta de forma intermitent quan necessito facturar.
 - c. Sí, em dono d'alta a final d'any quan presento totes les factures generades durant l'any.
 - d. No, no declaro l'activitat cultural com activitat econòmica.
 - e. No, l'activitat cultural la facturo amb l'epígraf d'altres activitats que faig.
 - f. No, l'activitat cultural la facturo a través d'una cooperativa d'artistes.
 - g. Altres: _____

En el cas d'haver estat donat d'alta, indica quin és l'epígraf de l'IAE que utilitzes? _____

- Creus que aquest epígraf identifica suficientment la teva activitat.
 - a. Sí.
 - b. No.
- Els teus contractants solen ser (indica el que sigui més habitual):
 - a. Principal agents públics.
 - b. Principalment agents privats.
 - c. Contracto amb agents públics i privats indistintament.
- Quantes hores setmanals dediques a l'activitat cultural/creativa? (Indica mitjana de les hores setmanals realitzades al llarg de l'any.)
 - a. Menys de 10 hores
 - b. De 10 a 20 hores.
 - c. De 21 a 30 hores.
 - d. De 31 a 40 hores.
 - e. Més de 40 hores.
- Has gaudit de vacances l'any 2024?
 - a. No.
 - b. Sí. Indica el nombre de setmanes que has fet vacances sense incloure els dies que no has treballat per falta de feina.
- Com realitzes el teu treball? (Indica la situació més habitual l'any 2024.)
 - a. Treballo sol.
 - b. Treballo en col·laboració amb artistes i creadors.
 - c. Treballo en col·laboració amb altres agents culturals.
 - d. Tinc personal contractat. (indica el nombre de persones contractades):

-
- Quan reps un encàrrec (indica la situació més habitual l'any 2024.):
 - a. Signo contracte per escrit on s'especifiquen les condicions de l'encàrrec.
 - b. Signo contracte en algunes ocasions, depenent de l'agent cultural que em contracta.
 - c. Signo contracte en ocasions, depenent del volum de l'encàrrec.
 - d. Arribo a pactes verbals sense signar un contracte per escrit.
 - e. Altres: _____.
 - Indica quin és el sistema més habitual per a la redacció del contracte.
 - a. Utilitzo un model de contracte que adapto a les necessitats de cada encàrrec.
 - b. Encarrego al meu gestor o advocat que el redacti.
 - c. Signo el contracte que em proposa l'altra part sense fer canvis.
 - d. El contracte el redacta l'altra part i jo el reviso i faig les aportacions que calgui abans de signar-lo.
 - e. El contracte el redacta l'altra part i faig que el meu gestor o advocat el revisi abans de signar-lo.
 - f. Altres: _____.
 - Els honoraris pactats amb el contractant solen ser: (Indica el que sigui més habitual)
 - a. Un import fix.
 - b. Un import variable segons resultats.
 - c. Un sistema mixt de preu fix més variable.
 - Has tingut dificultats per cobrar els honoraris generats per la teva activitat? (Indica el cas més habitual l'any 2024.)
 - a. Cobro la feina per endavant.
 - b. Em paguem puntualment en el moment de lliurar l'encàrrec.
 - c. Trigo uns dos mesos a rebre els honoraris un cop finalitzat l'encàrrec.
 - d. Trigo entre dos i sis mesos a rebre els honoraris un cop finalitzat l'encàrrec.
 - e. Trigo més de sis mesos a rebre els honoraris un cop finalitzat l'encàrrec.
 - f. Altres: _____.
 - Has cobrat alguna prestació per cessament d'activitat o ajuda social al llarg de l'any 2024? (No hi incloguis beques o subvencions per realitzar activitats culturals.)
 - a. No.
 - b. Sí. Indica l'import cobrat (Si no vols indicar l'import, escriu 0). _____
 - Durant l'any 2024 t'has presentat a alguna ajuda pública per desenvolupar un projecte cultural (Beques o subvencions)?
 - a. No.
 - b. Sí, però no me la van concedir.
 - c. Sí, me la van concedir. Indica l'import cobrat (si no vols indicar-lo, escriu el valor '0'). _____

Vols fer algun comentari sobre aspectes de la teva feina com a treballador autònom que no s'hagin tractat en aquest apartat? _____

DRETS D'AUTOR

- La teva activitat cultural/creativa genera en drets d'autor?
 - a. Sí
 - b. No.

Contesta les preguntes d'aquest bloc prenent com a referència la teva activitat que genera drets d'autor.

- Quin tipus de creacions realitzes? (Pots triar més d'una opció.)
 - a. Escric llibres, poesia, obres de teatre.
 - b. Redacto guions per a productes audiovisuals.
 - c. Componc música.
 - d. Faig crítica o comissariats artístics.
 - e. Realitzo obres plàstiques, visuals o conceptuals.
 - f. Altres: _____.

En referència a teves creacions:

	Sempre	Sovint	Esporàdicament	Mai	No correspon
Les inscripció sempre al Registre de la Propietat Intel·lectual.					
Utilitzo el sistema "Creative Commons" per reconeixement de les meves obres					
Les entitats de gestió amb les quals treballa protegeixen suficientment els meus interessos sobre l'obra.					
M'he trobat amb dificultats per impedir la utilització de la meua obra per a usos que van contra la meua voluntat.					

Els contractes que signes per a la cessió de les teves obres/creacions...

	Sempre	Sovint	Esporàdicament	Mai	No correspon
... indiquen clarament els drets que són objecte de cessió.					
... indiquen clarament les diferents modalitats d'explotació de les obres.					
... preveuen la cessió forçosa dels drets d'autor.					
... indiquen l'àmbit territorial de la cessió de drets.					
... fan referència a la durada de la cessió de drets.					
... inclouen la gestió dels drets generats per la possible digitalització de l'obra.					
...preveu uns honoraris per la feina contractada, però no inclou la cessió dels drets d'autor que continuen sent meus.					
...preveu uns honoraris per la feina contractada i, separatament, un import o percentatge per la cessió dels drets d'autor que es generin.					

- Quins problemes t'has trobat pel que fa al reconeixement dels drets de la teua obra (indica tots els que corresponguin):
 - a. Falta de reconeixement de l'autoria de l'obra en els crèdits.
 - b. Reproducció de la meua obra sense autorització.
 - c. Modificació de la meua obra sense autorització.

- d. Distribució i comunicació pública sense autorització prèvia.
- e. Altres: _____.

- En el cas d'estar jubilat:
 - a. No estic jubilat.
 - b. Continues desenvolupant la teva activitat creativa compatibilitzant els ingressos amb la pensió de jubilació.
 - c. Continues desenvolupant la teva activitat creativa, tot i que no oficialitzes els teus ingressos.
 - d. Continues desenvolupant la teva activitat creativa i perceps els teus rendiments per mitjà d'una societat creada expressament.
 - e. Desenvolupes la teva activitat creativa, però sense rebre cap honorari.
 - f. Altres: _____.

Vols fer algun comentari sobre aspectes de la teva feina com a creador que genera drets d'autor que no s'hagin tractat en aquest apartat? _____

CONDICIONANTS EN EL QUALS ES DESENVOLUPA EL TREBALL

- En referència a l'organització del temps de treball: (Indica tots els que corresponguin.)
 - a. Disposo de flexibilitat horària per adaptar les necessitats professionals amb les personals.
 - b. Tinc la possibilitat de fer teletreball.
 - c. Em toca treballar caps de setmana i festius.
 - d. Són habituals les pressions per completar les tasques de manera ràpida.
 - e. Pateixo de sobrecàrrega de treball.
 - f. No tinc problemes per agafar les baixes laborals justificades.
 - g. Puc escollir lliurement els dies de vacances.
 - h. Altres: _____.
- Lloc on realitzes la teva activitat cultural/artística (Indica tots els que corresponguin.):
 - a. Treballo a l'espai que m'indica la persona que m'ha contractat (oficina, taller, etc.).
 - b. No tinc un lloc fix de treball.
 - c. Treballo des de casa sense disposar d'un espai específic per fer-ho.
 - d. Disposo d'un espai habilitat a casa.
 - e. Disposo d'un espai habilitat fora de casa.
 - f. Altres: _____.
- En referència a l'adequació del lloc on realitzes la teva activitat cultural/artística (Indica tots els que corresponguin.):
 - a. És adequat als requeriments de la meva feina.
 - b. Tot i estar bé, podria millorar alguns aspectes.
 - c. Hi ha mancances importants que dificulten la realització correcta de la meva feina.
 - d. Altres: _____.

Indica el grau d'acord amb les afirmacions següents (Puntua de l'1 al 5, triant el valor 1 si estàs totalment en desacord i el valor 5 si estàs totalment d'acord; n/c=no correspon.):

	1	2	3	4	5	n/c
Estic satisfet de la meva feina en l'àmbit cultural/artístic.						
El treball cultural/artístic té el reconeixement social que es mereix.						
La meva professió és més reconeguda socialment del que ho són altres professions culturals/artístiques.						

1 2 3 4 5 n/c

La meva activitat cultural/artística em permet la conciliació familiar.

He patit algun tipus de discriminació en el meu entorn de treball

Indica el grau d'acord amb les afirmacions següents (Puntua de l'1 al 5, triant el valor 1 si estàs totalment en desacord i el valor 5 si estàs totalment d'acord; n/c=no correspon.):

1 2 3 4 5 n/c

Tenint en compte els meus esforços i èxits, els meus ingressos són adequats.

Tenint en compte els meus esforços i èxits, les meves perspectives de promoció són adequades.

Els meus familiars diuen que em sacrifico massa per la meva carrera.

He experimentat l'empitjorament de la meva situació laboral o espero que empitjori.

No tinc bones perspectives de promoció a la meva feina.

No tinc la feina gaire assegurada.

Tenint en compte els meus esforços i èxits, rebo el respecte i goig del prestigi que em mereixo a la feina.

Rebo el respecte que mereixo per part dels meus superiors o clients.

Quan arribo a casa, desconnecto de manera fàcil dels temes de la feina.

Si deixo alguna cosa de la feina pendent de fer, no puc dormir a la nit.

Sovint em poso a pensar en els problemes de la feina tan aviat com em desperto.

És estrany que em tregui la feina del cap, es queda amb mi quan arribo a casa.

Pateixo moltes interrupcions i distraccions mentre faig la meva feina.

En els darrers anys la meva feina s'ha tornat molt més demandant.

Sento pressió per la càrrega de treball que tinc.

A la feina pateixo sovint la pressió del temps.

Indica el grau d'acord amb les afirmacions següents (Puntua de l'1 al 5, triant el valor 1 si estàs totalment en desacord i el valor 5 si estàs totalment d'acord; n/c=no correspon.):

1 2 3 4 5 n/c

Com em va a la vida depèn només de mi.

Comparat amb altres persones, no he aconseguit el que mereixo.

El que una persona aconsegueix a la vida depèn sobretot de la sort o el destí.

Si una persona és activa socialment o políticament, pot tenir un impacte en les condicions socials.

Sovint tinc la impressió que altres persones tenen influència controlant la meva vida.

S'ha de treballar dur per tenir èxit.

Si m'he d'enfrontar a dificultats a la vida, sovint dubto de les meves capacitats.

Les oportunitats que tens a la vida depenen de les teves condicionants socials.

Les habilitats innates són més importants que qualsevol esforç que puguis fer.

Tinc poc control sobre les coses que passen a la meva vida.

ESTUDIS I CAPACITACIÓ PER A LA PROFESSIONALITZACIÓ

- Nivell assolit d'ensenyaments del sistema educatiu: (indica només el nivell més alt)
 - a. Sense estudis.
 - b. Educació primària.
 - c. Educació secundària obligatòria.

- d. Batxillerat.
- e. Formació professional (cicles formatius).
- f. Cicles formatius de grau mitjà i de grau superior en ensenyaments artístics.
- g. Ensenyaments artístics superiors.
- h. Ensenyaments universitaris (diplomatura, llicenciatura o grau).
- i. Ensenyaments universitaris superiors (postgrau, màster).
- j. Doctorat.

Indica el títol d'Ensenyament artístic superior assolit: _____.

- Has tingut necessitat d'homologar el títol fora d'Espanya?
 - a. No.
 - b. Sí, l'he pogut homologar.
 - c. Sí, però no he aconseguit l'homologació.
 - d. Altres: _____.
- Has realitzat alguns estudis específics no reglats sobre l'activitat cultural/artística que desenvolupes?
 - a. No.
 - b. Sí. Indica el nom del títol: _____
- Has realitzat formació de reciclatge referent a la teva activitat cultural/artística durant l'any 2024?
 - a. No.
 - b. Sí. Indica breument en què consisteix: _____
- Coneixes algun cas d'intrusisme en la teva activitat professional? (persones que exerceixen una activitat artística/cultural sense complir els requisits necessaris per fer-ho)
 - a. No.
 - b. Sí. Indica breument en què consisteix: _____

Indica el grau d'acord amb les afirmacions següents (Puntua de l'1 al 5, triant el valor 1 si estàs totalment en desacord i el valor 5 si estàs totalment d'acord; n/s = no ho sé.):

1 2 3 4 5 n/c

L'absència de formació artística de nivell universitari ha estat un problema per a la meua carrera professional.

L'actual regulació espanyola dels ensenyaments artístics està equiparada en qualitat amb la formació que es dona en altres països.

La formació artística no reglada té un nivell d'exigència molt inferior al dels ensenyaments artístics reglats.

La manca d'oferta formativa pública en el meu àmbit artístic obliga els alumnes a assumir els elevats costos de la formació privada.

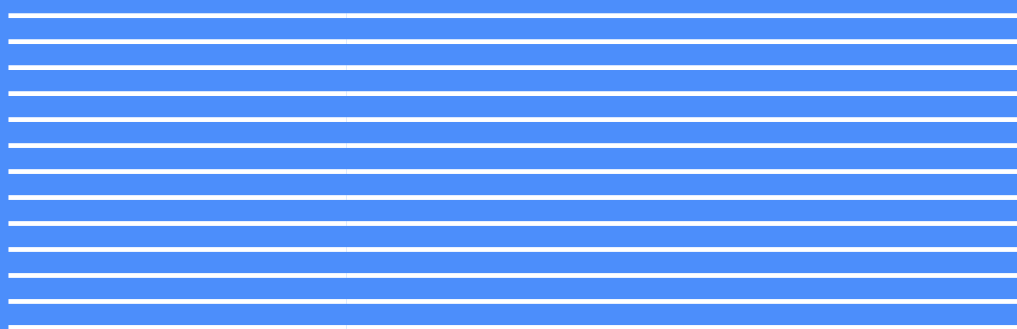
Hi ha manca d'oferta de formació ocupacional continuada o permanent que ajudi a la millora d'oportunitats d'ocupació dels professionals del meu sector.

En el meu àmbit artístic no hi ha un sistema d'acreditació que reconegui l'experiència professional sense titulació acadèmica.

En el meu sector tenim dificultat per exercir de formadors dintre de l'educació reglada.

Per finalitzar, et deixem el següent espai perquè puguis explicar-nos quins canvis serien necessaris per poder millorar la teva condició de treball: _____

5. Cultura en dades

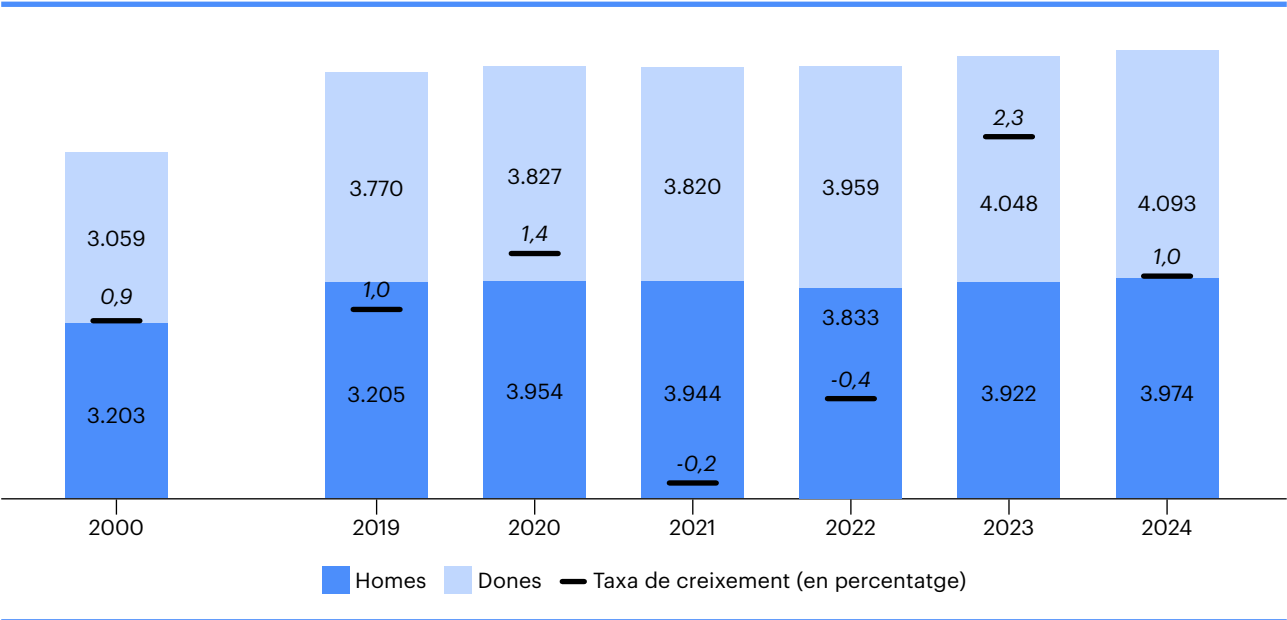

Dades sociodemogràfiques

EVOLUCIÓ DE LA POBLACIÓ PER SEXE I PROCEDÈNCIA

En finalitzar l'any 2024, la població catalana superava els vuit milions d'habitants, dels quals el 50,7% eren dones i el 49,3% homes. La població catalana ha augmentat un 29 % des d'inicis de segle. La tendència dels darrers anys és d'un lleuger creixement: entre els anys 2018 i 2020 la població va augmentar un 2,4 %, però el 2021 es va produir una disminució del 0,2 % respecte a l'any anterior. Aquesta situació de descens es pot explicar pels períodes de confinament que van obligar a aturar els fluxos de població, com semblen demostrar el retorn al creixement l'any 2022, la tendència a l'alça l'any 2023 i un creixement més moderat l'any 2024.

Gràfic 1. Població per sexe
En milers. 2000 i 2019-2024

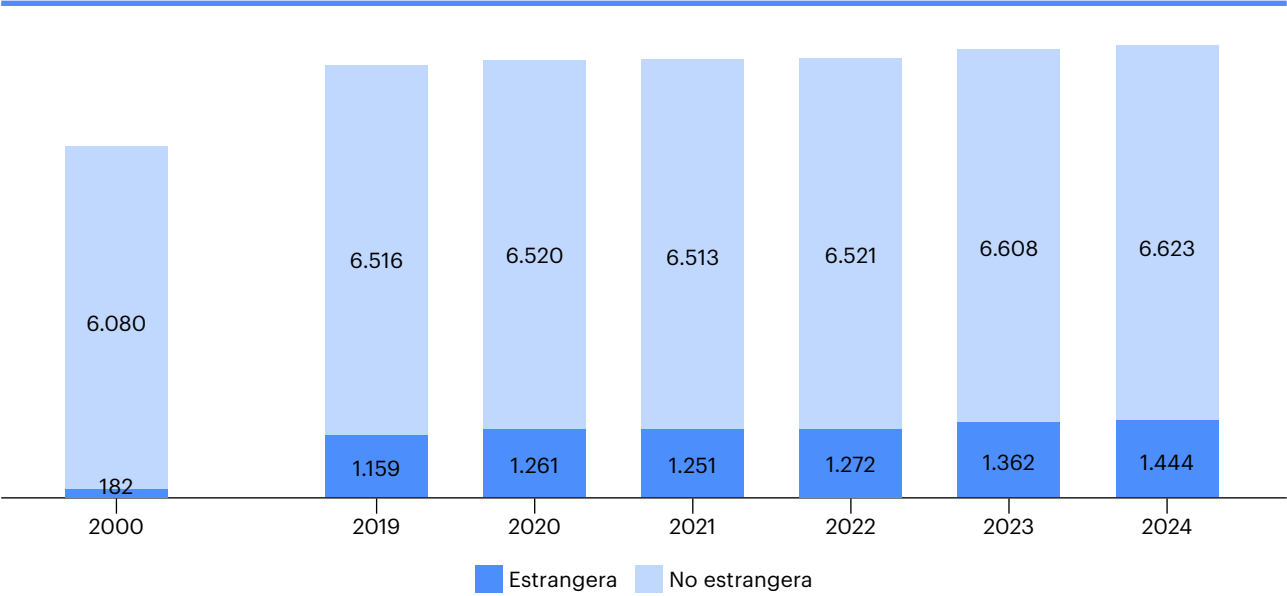

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Padró municipal d'habitants*.

Les dades del Padró indiquen que el nombre de persones d'altres nacionalitats que van venir a viure a Catalunya es va multiplicar per sis entre el 2000 i el 2008, moment en què la crisi econòmica va aturar el flux de nouvinguts. Després dels anys de la crisi econòmica, es va reprendre el flux de persones d'altres països que venien a viure a Catalunya, de tal manera que l'any 2024 el 17,9% de la població de Catalunya era estrangera.

Gràfic 2. Població segons origen

En milers. 2000 i 2019-2024

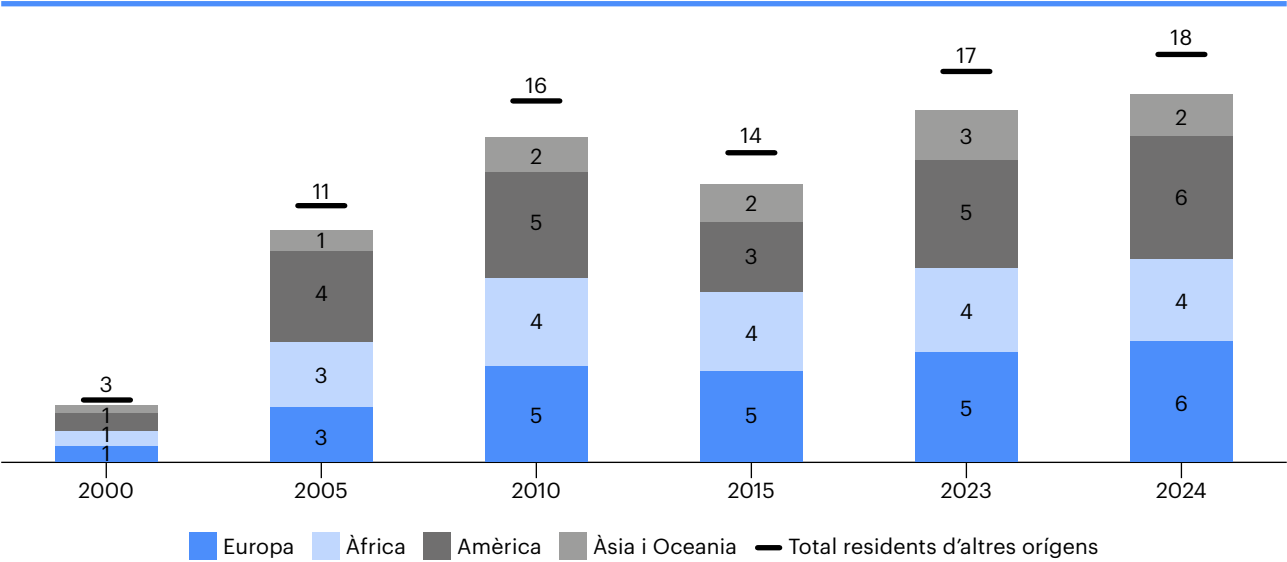

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Padró municipal d'habitants*.

L'any 2000, Catalunya comptava amb només 181.551 persones empadronades d'altres nacionalitats. No obstant això, l'any 2024 aquesta xifra s'havia multiplicat per vuit fins arribar a 1.444.192 empadronats. En contrast, la població d'espanyols i catalans empadronats a Catalunya gairebé no ha experimentat canvis en els darrers cinc anys.

Gràfic 3. Població vinguda d'altres nacionalitats. Per continents

En percentatge sobre el total de població. 2000, 2005, 2010, 2015, 2023 i 2024

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Padró municipal d'habitants*.

L'any 2024, els europeus continuaven constituint la població majoritària a Catalunya, seguits per la comunitat americana, l'africana i la procedent d'Àsia i Oceania. Respecte a l'any 2000, els canvis han estat substancials. A inicis de segle, la població resident amb origen africà era la més nombrosa a Catalunya, amb un 42 % del total, mentre que l'europea només suposava el 24 % dels residents estrangers. Una de les comunitats que més ha crescut en aquest període és la d'Àsia i Oceania, la qual gairebé ha doblat la seva representació, i ha passat de ser el 8 % del total de nouvinguts el 2000 a constituir el 14 % l'any 2024.

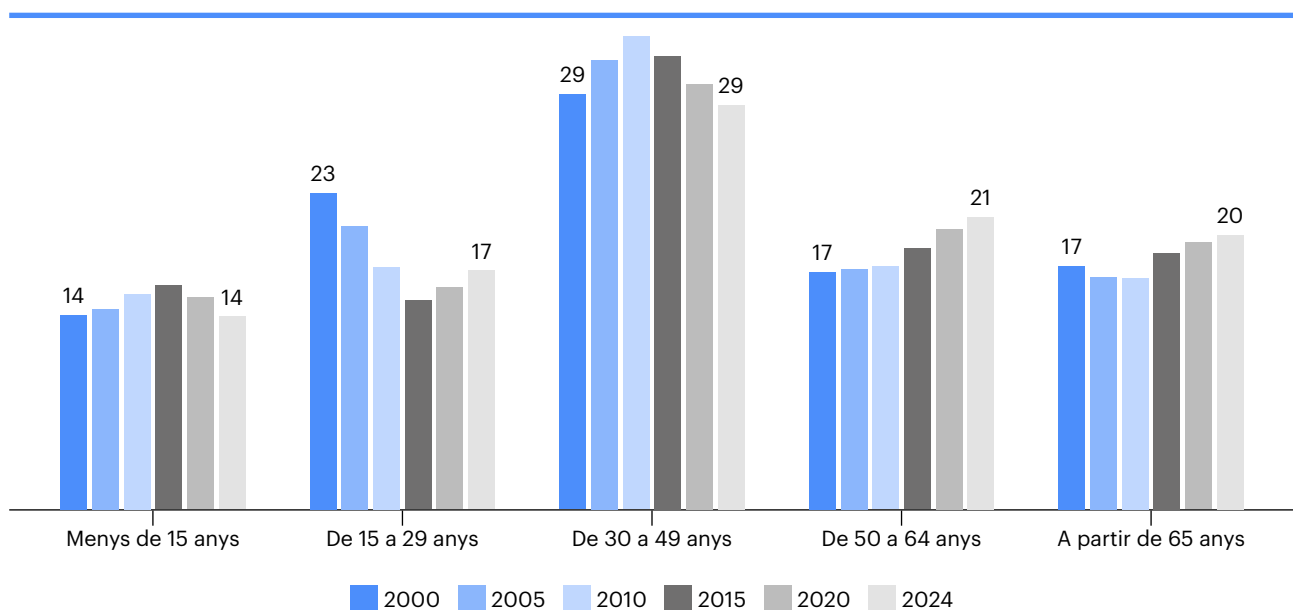
Pel que fa als països d'origen, l'any 2024 la població procedent del Marroc continuava sent la comunitat estrangera més nombrosa a Catalunya, amb 241.179 persones empadronades, seguida dels colombians i dels italians, amb 91.196 i 86.822 empadronats respectivament. Les persones provinents de Romania se situaven en quart lloc amb 85.922 empadronats, i les provinents de la Xina en cinquè lloc, amb 63.954. Les persones de països africans i asiàtics que viuen a Catalunya són majoritàriament homes, mentre que les que provenen d'Amèrica del Sud són en gran part dones, sobretot les de països més pobres com Paraguai i Hondures. Les persones europees que viuen a Catalunya es reparteixen de forma igual entre homes i dones, excepte en el cas d'Ucraïna, en què el 60 % dels empadronats són dones.

ESTRUCTURA POBLACIONAL PER EDATS

La població catalana ha experimentat canvis importants en l'estructura per edats des de l'inici de segle. Hi ha hagut una disminució progressiva de la població menor de 30 anys, tot i una lleugera recuperació de la població entre 16 i 29 anys en els darrers cinc anys. En canvi, les franges d'edat més avançades han experimentat un fort increment: la població d'entre 50 i 64 anys ha augmentat un 57 % des del 2000, i el nombre de persones majors de 65 anys s'ha incrementat fins al 43 %. La tendència esperada és que les franges d'edat més avançades continuïn creixent, degut a la incorporació de la generació boomer i a l'estancament dels naixements.

Gràfic 4. Població per grups d'edat

En percentatge. 2000, 2005, 2010, 2015, 2020 i 2024

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Padró municipal d'habitants*.

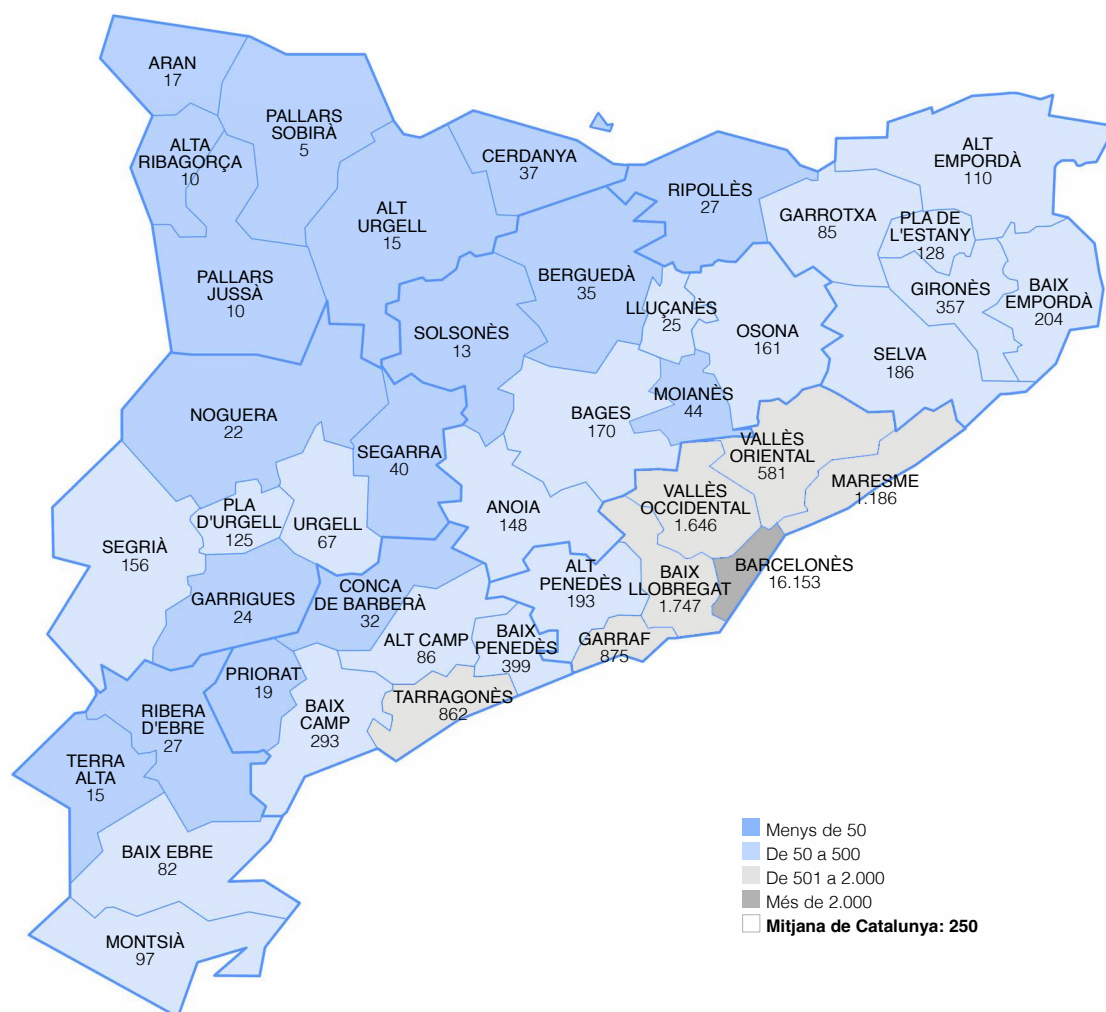
DENSITAT POBLACIONAL

L'any 2024, la densitat de població de Catalunya es va situar en 249,5 habitants per quilòmetre quadrat, un increment de més de 50 punts respecte a l'any 2000, quan hi havia 196 habitants per quilòmetre quadrat, i tres punts més que el 2023. Aquesta dada no reflecteix la diversitat poblacional de les comarques catalanes, ja que hi ha comarques com el Pallars Sobirà, amb només 5,3 habitants per quilòmetre quadrat, mentre que el Barcelonès en té 16.153 per quilòmetre quadrat.

Només deu comarques, una quarta part del total, superen la densitat mitjana de Catalunya, totes situades a la franja litoral catalana: des del Maresme, passant per l'àrea metropolitana, fins al Tarragonès. També cal afegir el Gironès, l'única comarca de la demarcació de Girona que supera la mitjana catalana. A l'altre extrem, les comarques més deshabitades se situen a l'interior: Ponent, Pirineu i Terres de l'Ebre, que queden molt lluny de la densitat poblacional mitjana de Catalunya. Cal tenir en compte que, per primera vegada, apareixen les dades de la nova comarca del Lluçanès.

Mapa 1. Densitat de població. Per comarques

Habitants per km². 2024

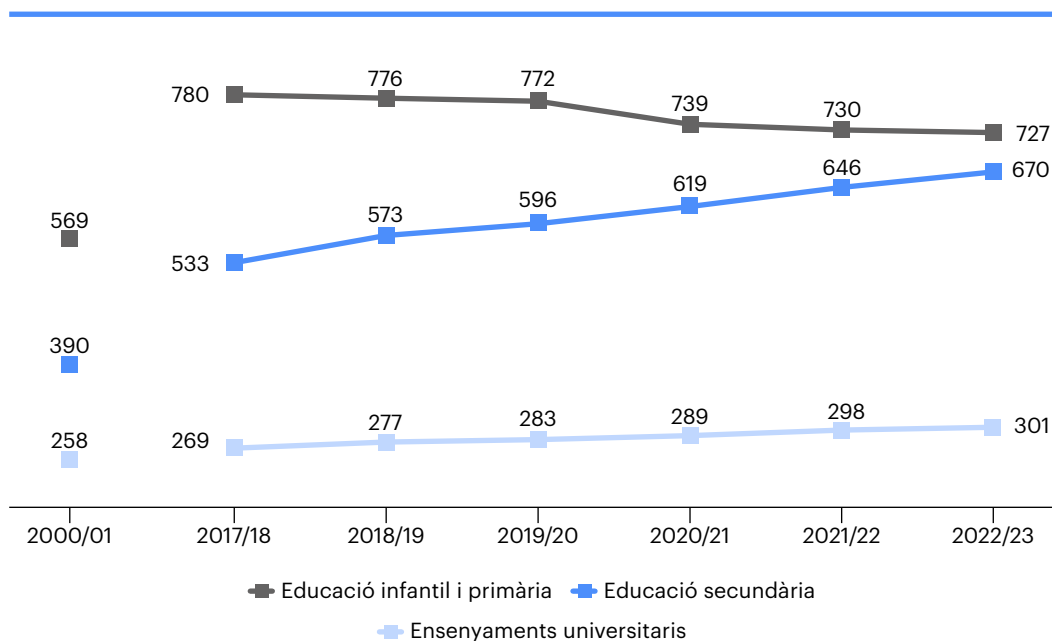
Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Padró municipal d'habitants*.

POBLACIÓ ESCOLARITZADA I NIVELL D'INSTRUCCIÓ

Els darrers cinc cursos, les escoles de Catalunya han perdut un 6,9% d'alumnes d'infantil i primària, mentre que el nombre d'alumnes d'educació secundària s'ha incrementat un 17,5% i el d'alumnes universitaris un 9,9%. Si la comparació es fa amb els matriculats al primer curs del segle actual, el 2000/2001, en tots els nivells educatius s'observa un augment del nombre de persones matriculades: un 22 % en infantil i primària, un 40% en secundària i un 14% en l'àmbit universitari.

Gràfic 5. Alumnes per nivells educatius

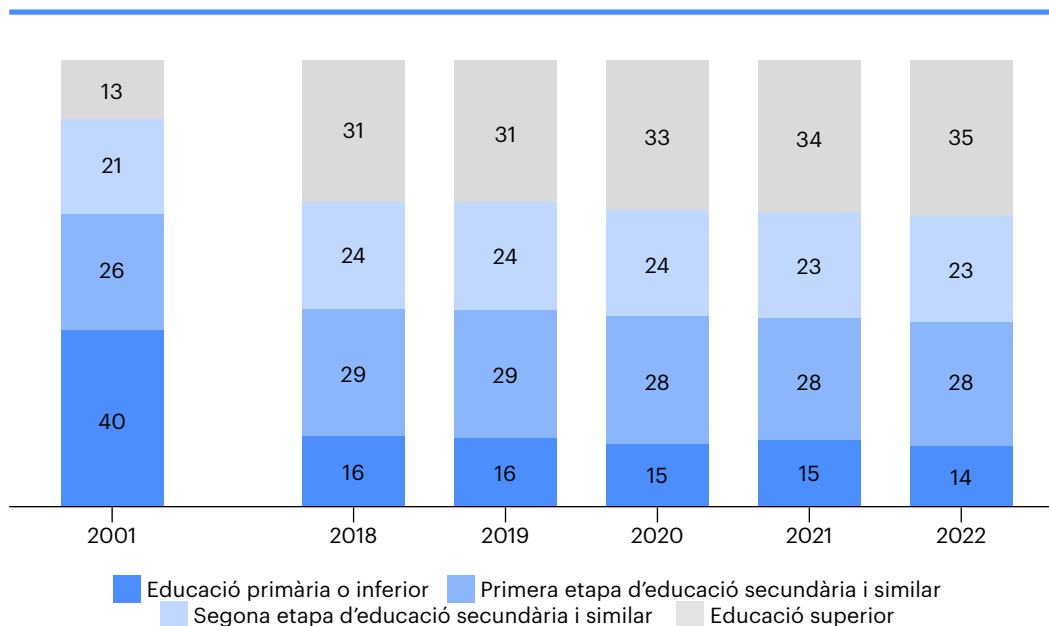
En milers. Cursos 2000/01 i 2017/18 a 2022/23

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Anuari estadístic de Catalunya*.

La situació del nivell d'instrucció de la població catalana ha millorat molt des d'inicis de segle. Les persones amb un nivell d'educació primària o inferior han disminuït dràsticament, i han passat del 40 % al 14 % del total de la població. En canvi, els nivells d'educació superior s'han gairebé triplicat: han passat del 13 % al 35 % de la població. Cal destacar que la població sense estudis gairebé ha desaparegut, ja que segons les dades del nivell d'instrucció de la població catalana de l'Anuari Estadístic de Catalunya ha passat del 14 % de la població l'any 2000 al 3 % l'any 2020. Des de l'any 2018, més de la meitat de la població catalana havia assolit un nivell educatiu superior a l'educació obligatòria.

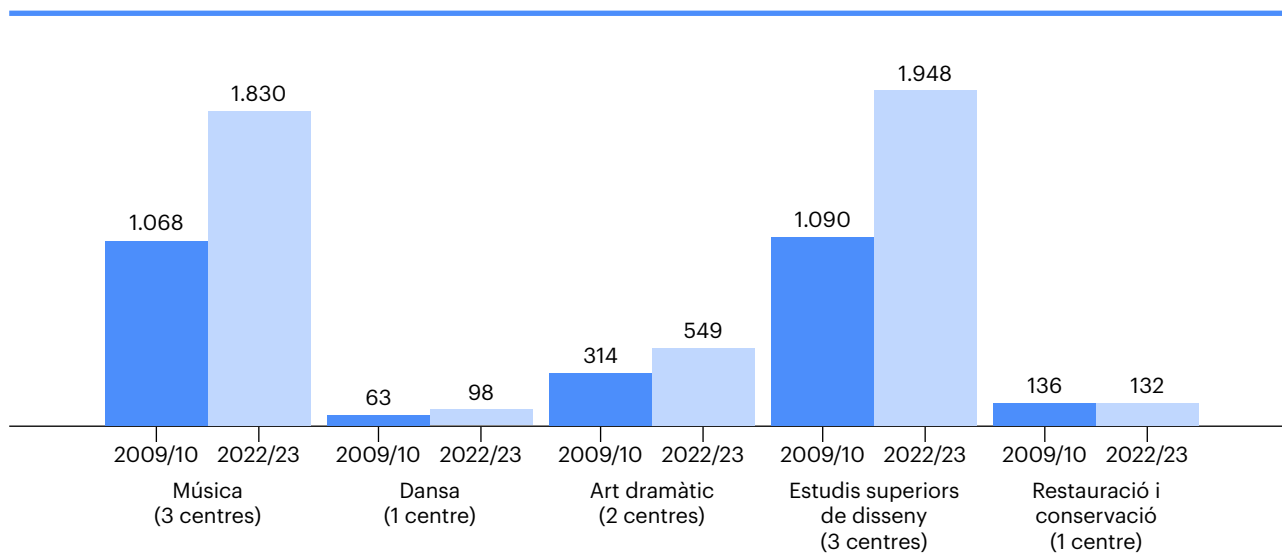
Gràfic 6. Població de 15 anys o més per nivell de formació assolida
En percentatge. 2001, 2018-2022

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Anuari estadístic de Catalunya i Indicadors bàsics de Catalunya*.

Pel que fa als ensenyaments artístics superiors de règim especial, a Catalunya hi ha un total de deu centres, que es reparteixen els cinc tipus d'ensenyaments artístics superiors que s'imparteixen: 3 de música, 1 de dansa, 2 d'art dramàtic, 3 de disseny i 1 de restauració i conservació. El nombre d'alumnes que acullen aquests centres ha augmentat un 67% el curs 2022/23 respecte al 2009/10. Durant l'últim curs finalitzat, un total de 4.467 alumnes van estudiar en algun d'aquests centres. D'aquests alumnes, un 44 % van cursar disseny, un 41 % música, un 10 % art dramàtic, un 3 % conservació i restauració, i un 2 % dansa.

Gràfic 7. Alumnes dels ensenyaments artístics superiors de règim especial
En unitats. Cursos 2009/10 i 2022/23

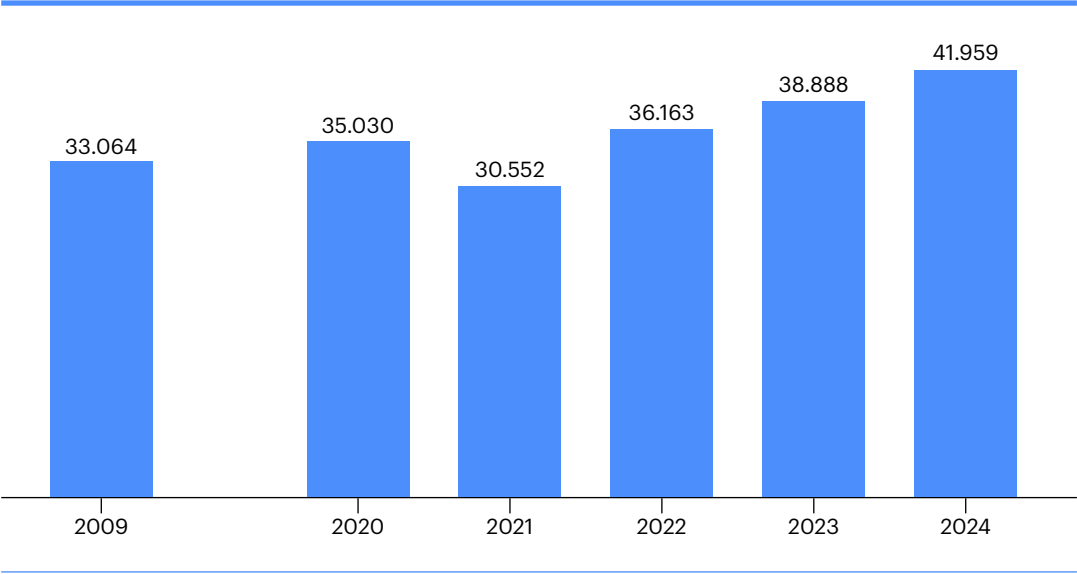

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Anuari estadístic de Catalunya*.

RENDA MITJANA I ÍNDEX DE POBRESA

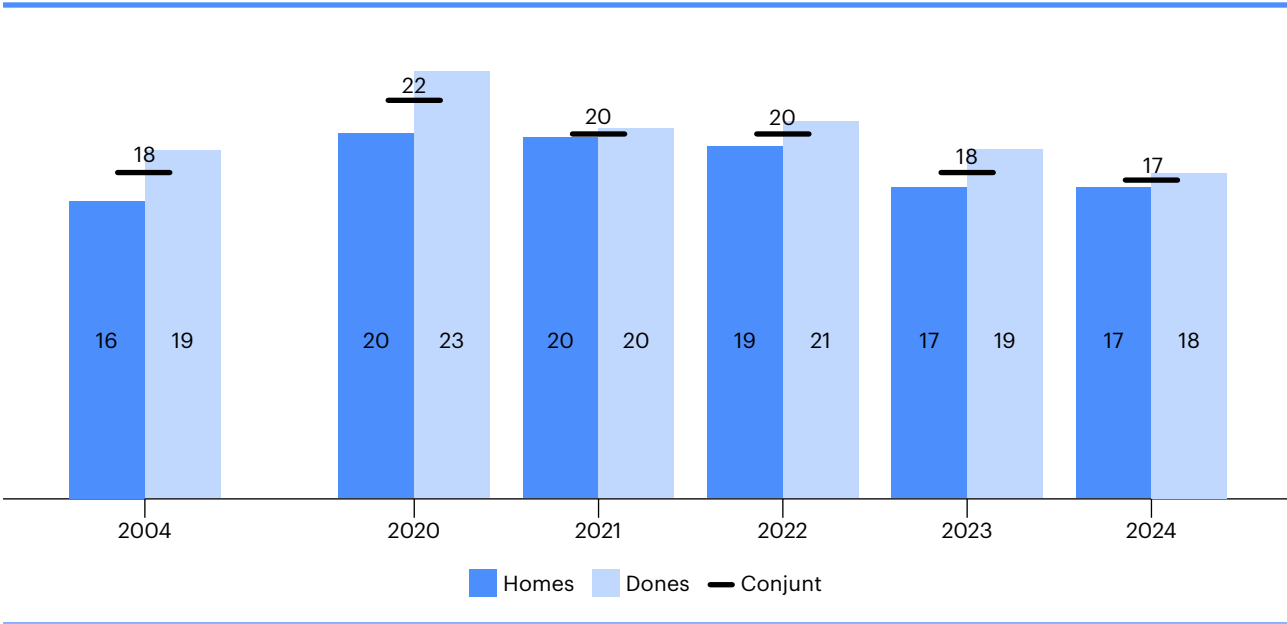
La renda mitjana anual de les llars a Catalunya l'any 2024 va ser de 41.959 euros, un increment de 3.000 euros respecte a l'any 2023. L'any 2021 es va produir una caiguda important en la renda de les llars catalanes a causa de les repercussions en el volum d'activitat derivades de les restriccions imposades pel confinament. No obstant això, les dades del 2024 mostren que aquella situació ha quedat enrere i s'ha arribat a màxims històrics.

Gràfic 8. Renda mitjana neta anual de les llars catalanes
En euros. 2009 i 2020-2024

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, Renda mitjana neta anual de les llars.

Gràfic 9. Taxa de risc de pobresa
En percentatge. 2004 i 2020-2024

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, Enquesta de condicions de vida.

La mitjana no reflecteix la realitat territorial de Catalunya. Les comarques de l'àrea metropolitana i el Penedès se situen per sobre de la mitjana, mentre que les àrees més desfavorides són les Terres de l'Ebre, l'Alt Pirineu i l'Aran, on la renda disponible de les llars es situa en 10.000 euros, per sota de la mitjana catalana.

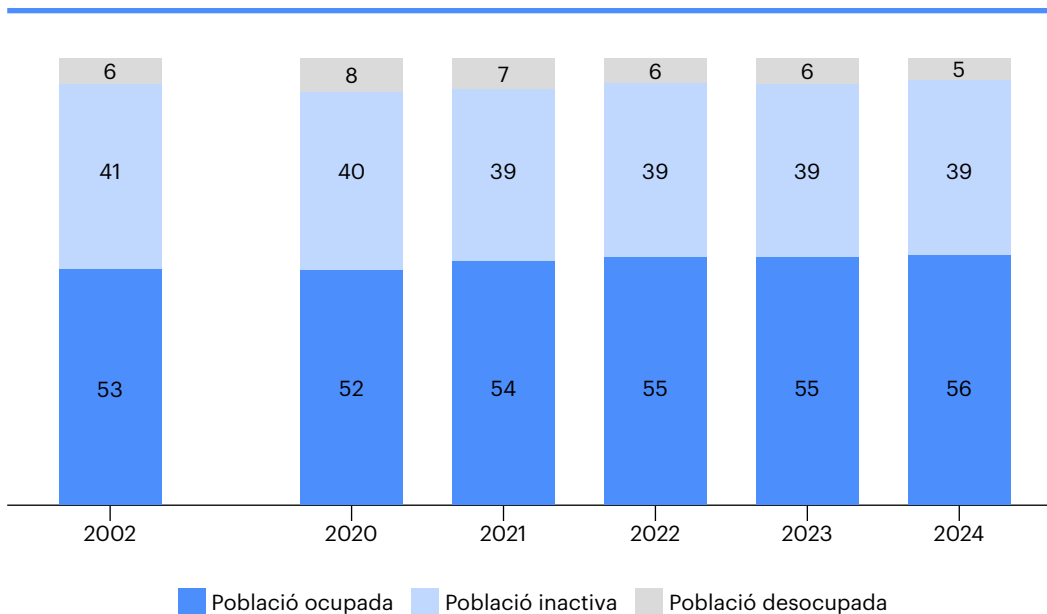
Tot i l'increment de la renda mitjana anual, la taxa de risc de pobresa de la població catalana continua essent alta. L'any 2024, un 17,4% de la població ha disposat d'una renda per sota del llindar de pobresa. La taxa de pobresa de les dones es situa un punt percentual per sobre de la dels homes.

SITUACIÓ LABORAL

En finalitzar l'any 2024, un 56 % de la població activa catalana comptava amb una ocupació remunerada, mentre que un 5 % no treballava però es mostrava disponible per treballar. El 39 % restant no treballava, ni cercava ocupació ni estava disponible per treballar. Aquestes xifres han variat lleugerament els darrers anys, amb increments d'un o dos punts percentuals en algunes categories per circumstàncies puntuals: per exemple, l'any 2020, la covid-19 va fer disminuir el percentatge de població ocupada dos punts, mentre augmentava la població inactiva i desocupada.

Gràfic 10. Situació laboral de la població de més de 16 anys

En percentatge. 2002 i 2020-2024

Nota: Dades del quart trimestre de cada any.

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Enquesta de població activa*.

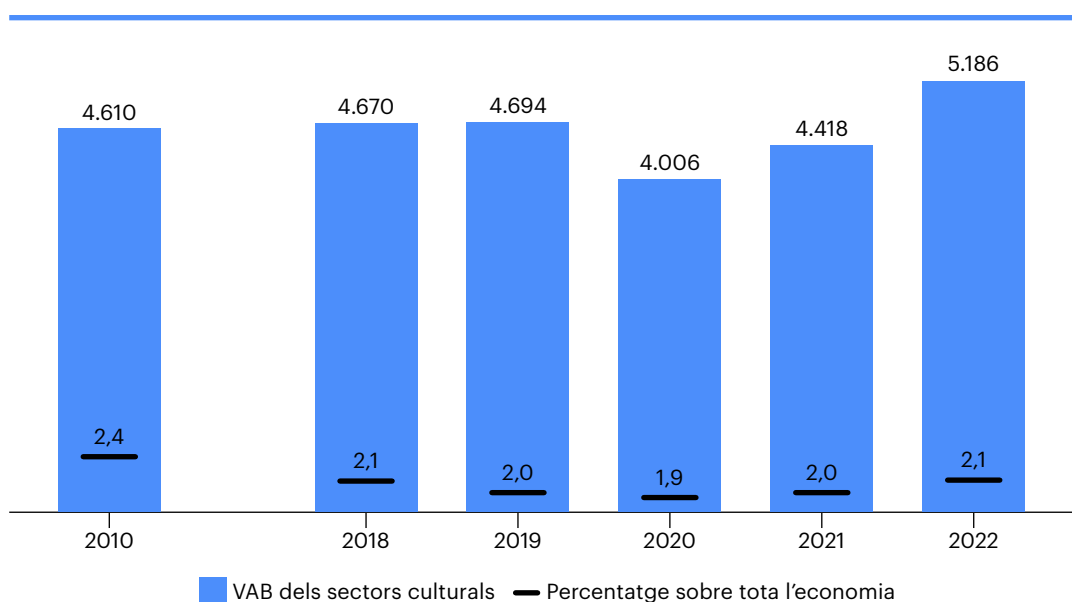
Pes econòmic de la cultura

VOLUM ECONÒMIC DELS SECTORS CULTURALS

El valor afegit brut cultural indica la riquesa generada pels sectors que treballen en l'àmbit de la cultura en un territori durant un període de temps determinat. L'any 2022 els sectors culturals a Catalunya van generar un valor afegit brut de 5.186 milions d'euros, la millor dada aconseguida en els darrers quinze anys que confirma la recuperació després dels dos anys de caiguda degut a l'impacte de la covid-19. Aquest import suposa que els sectors culturals aporten un 2,1% de la riquesa generada pel conjunt de l'economia catalana.

Gràfic 11. Valor afegit brut dels sectors culturals

En milions d'euros i en percentatge sobre el total de l'economia. 2010 i 2018-2022

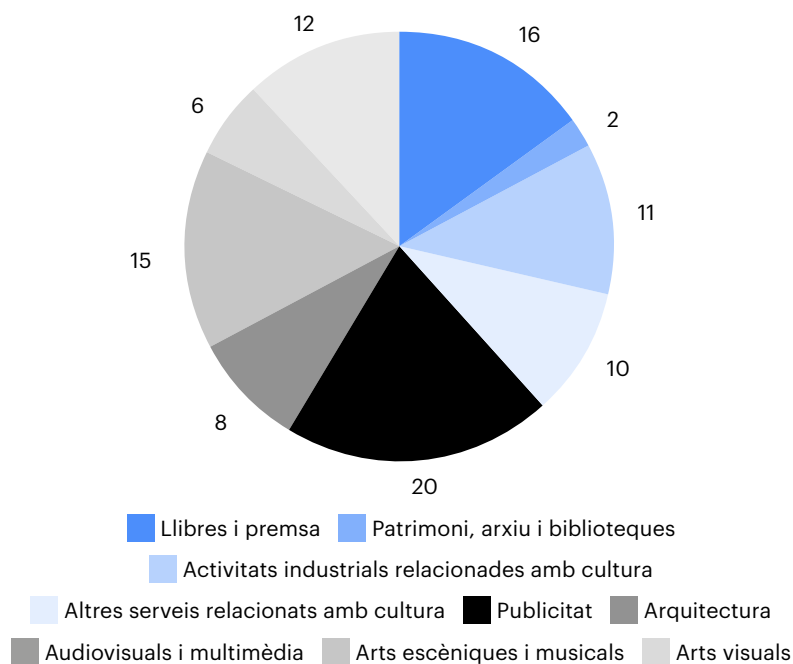
Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Producció i valor afegit brut de les empreses culturals*.

Entre el 2010 i el 2022 el VAB cultural català es va incrementar un 12,5%, mentre que el de l'economia en general ho va fer un 27,8%. Això sí, en la recuperació del retrocés momentani que va suposar per a tots els sectors la pandèmia de la covid-19, el VAB cultural ha mostrat més dinamisme que el del conjunt de l'economia, sobretot a causa de l'impuls dels serveis culturals, la publicitat, les arts visuals i l'arquitectura.

Tot i aquesta millora dels darrers anys, les xifres actuals encara no han superat les que es donaven en la primera dècada de l'actual segle, moment en què el sector cultural va arribar a suposar l'any 2008 el 2,7% del conjunt del VAB català.

L'anàlisi desagregada per grups d'activitat d'aquesta macromagnitud indica que el de publicitat (20,3%) és el que més contribueix al conjunt del VAB cultural, seguit del del llibres i premsa (15,6%) i del de l'audiovisual i multimèdia (15%). El grup de patrimoni, arxius i biblioteques se situa a la part baixa de la llista (2,1%), seguit pel de les arts escèniques i musicals (6%).

Gràfic 12. Valor afegit brut per grups d'activitats culturals
En percentatge. 2022

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Producció i valor afegit brut de les empreses culturals*.

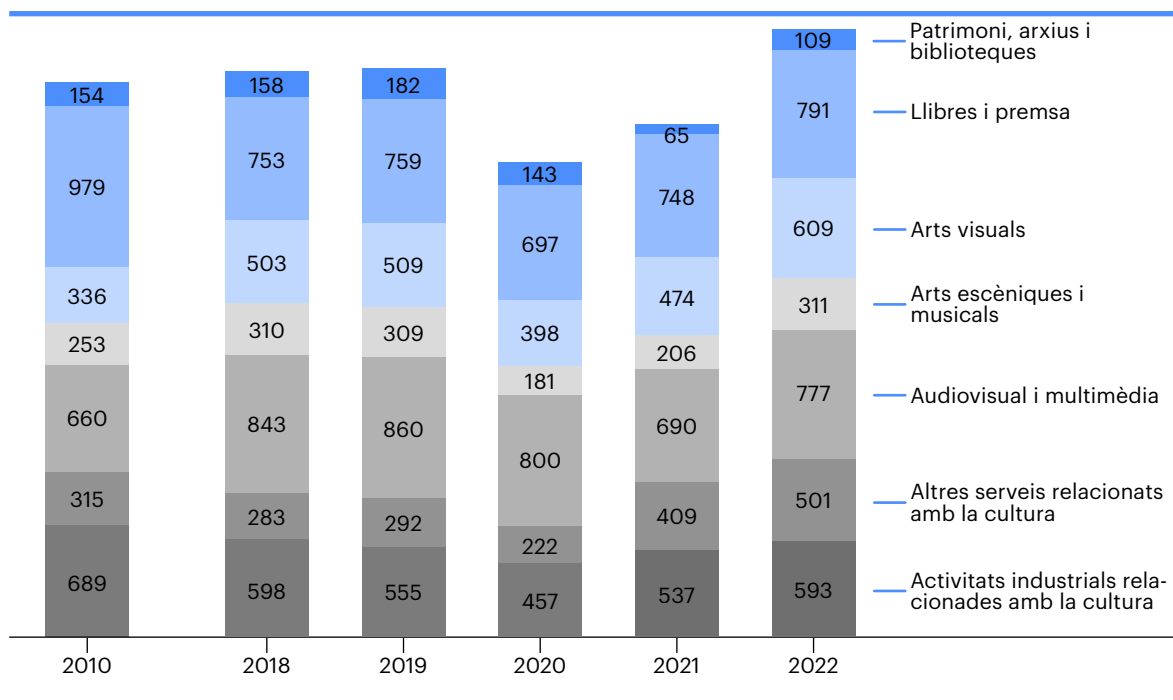
Cal indicar que tots els grups d'activitats del sector cultural han incrementat el seu valor en el darrer any, però el grup de patrimoni, arxius i biblioteques i el d'arts escèniques i musicals han estat els que han registrat increments més elevats, superiors al 50%, per bé que ambdós grups són els que tenen el valor econòmic més baix del conjunt d'activitats culturals.

El sector de l'audiovisual i multimèdia i el d'arts visuals, tot i la caiguda produïda per la pandèmia, continuen amb un VAB superior al de l'any 2010. El sector del patrimoni, arxius i biblioteques presenta una gran caiguda respecte a la situació que presentava onze anys abans. El sector de les arts en viu (escèniques i musicals) és el que ha patit una caiguda més significativa degut a la pandèmia i l'any posterior, i el sector del patrimoni, arxius i biblioteques, malgrat créixer respecte a l'any anterior, no assoleix els nivells de l'any 2010.

En comparació amb altres sectors econòmics, el cultural aporta més valor que el sector primari (agricultura, ramaderia, silvicultura i pesca), però queda per sota d'altres sectors com el de les activitats financeres i d'assegurances, el de la construcció, i el de l'hostaleria. Els darrers anys han mantingut el valor generat el sector primari, el financer i d'assegurances i el cultural; per contra, els sectors de l'hostaleria i la construcció es van veure clarament afectats per la pandèmia de la covid-19.

Gràfic 13. Valor afegit brut per grups d'activitats culturals

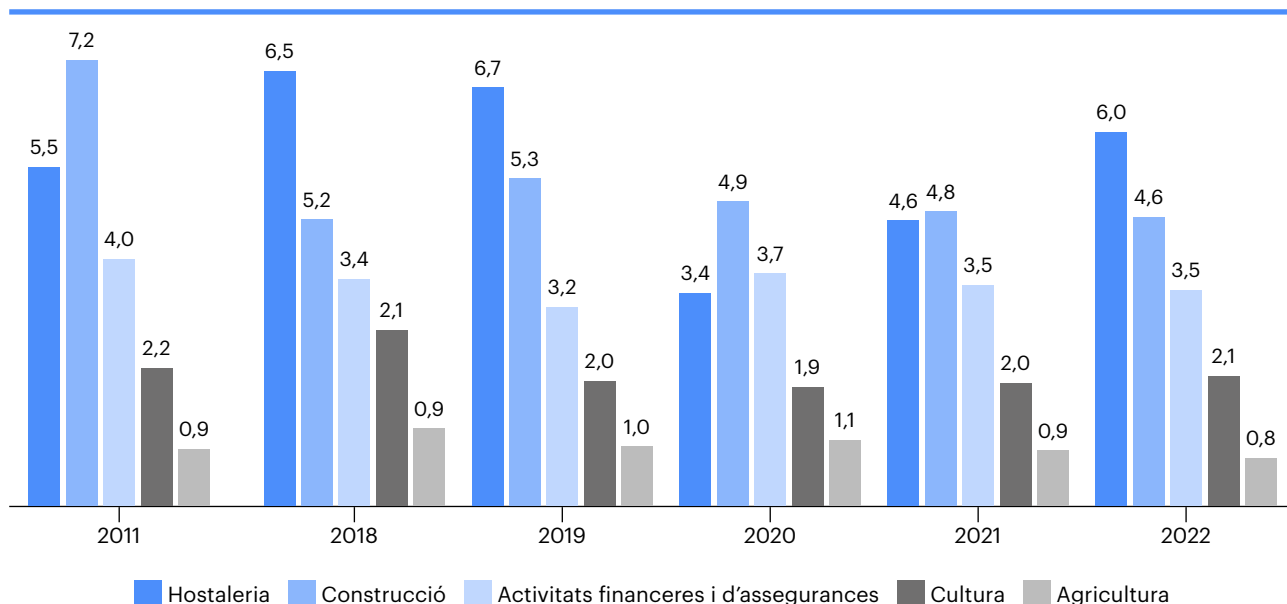
En milions. 2010 i 2018-2022

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Producció i valor afegit brut de les empreses culturals*.

Gràfic 14. Valor afegit brut de diferents sectors econòmics

En percentatge. 2011 i 2018-2022

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Anuari estadístic de Catalunya*.

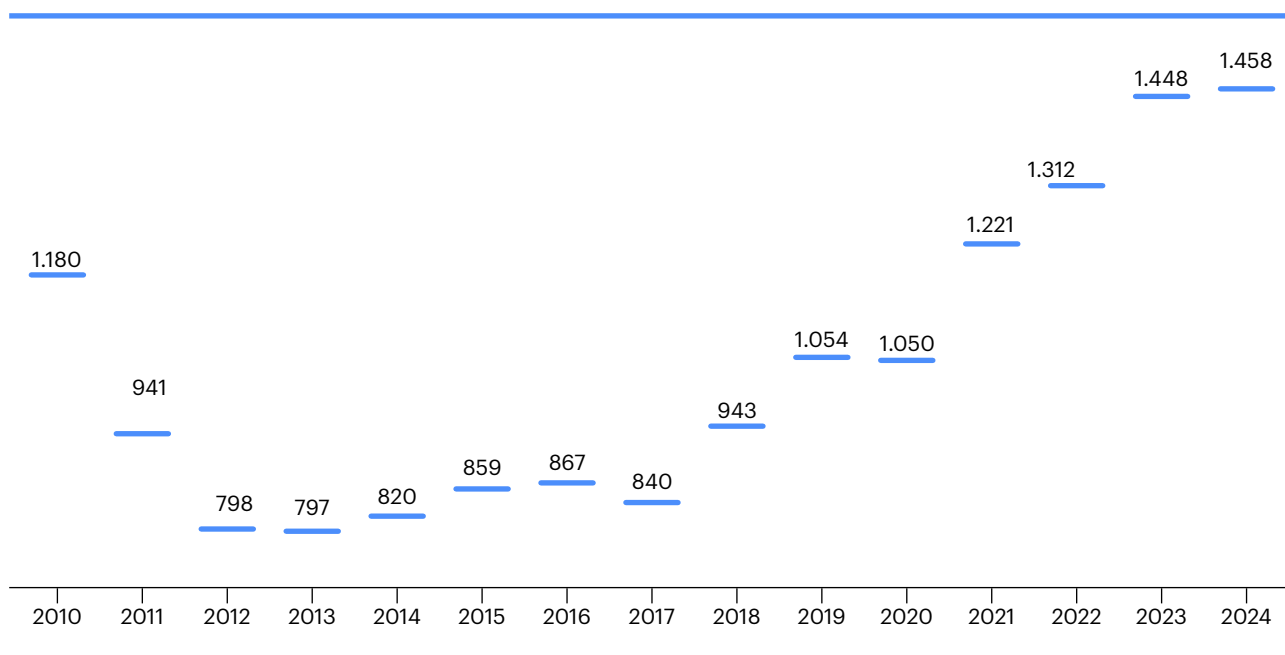
DESPESA PÚBLICA EN CULTURA

Entre els anys 2010 i 2024, els pressupostos públics destinats a cultura per part de les administracions catalanes, inclosos el Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya, les diputacions i els ajuntaments catalans, han experimentat una evolució significativa marcada per una forta davallada inicial i una recuperació progressiva posterior.

L'any 2010, el pressupost total destinat a cultura era d'aproximadament 1.180 milions d'euros. A partir d'aquest punt, es va produir una reducció notable, especialment entre 2011 i 2013, quan el pressupost va caure fins als 797 milions d'euros, el valor més baix del període analitzat. Aquesta disminució pot atribuir-se al context de crisi econòmica i a les polítiques d'austeritat aplicades durant aquells anys.

Gràfic 15. Despesa pública en cultura

En milions d'euros. 2010-2024

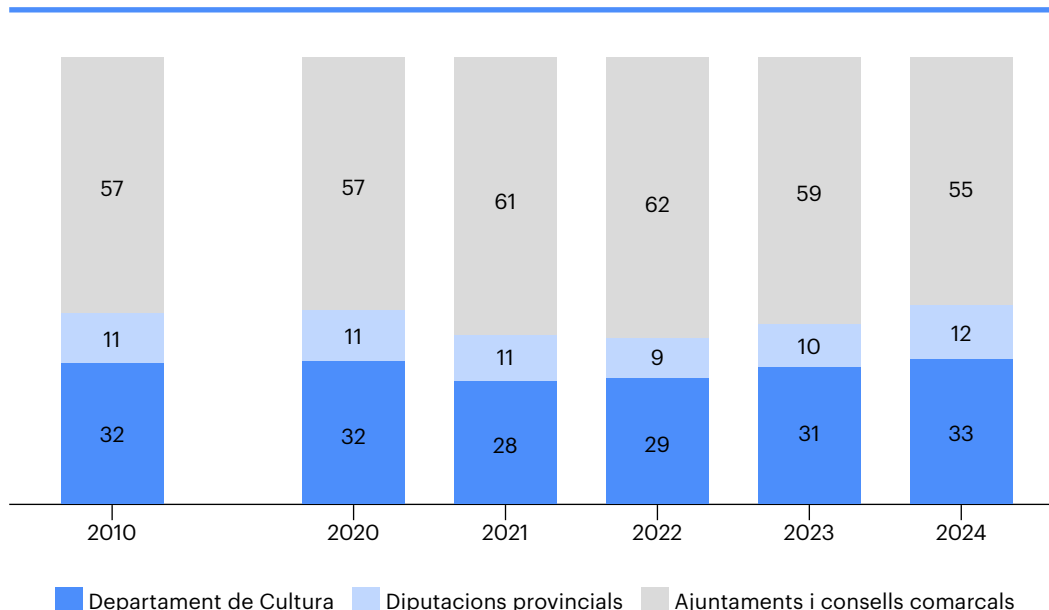
Nota: Per al càlcul de la despesa pública en cultura s'ha agregat la informació pressupostària del Departament de Cultura i de les administracions locals catalanes. Les dades indicades fins a l'any 2023 corresponen als pressupostos executats, i les del 2024, a pressupostos aprovats o pressupost prorrogat en el cas del Departament de Cultura.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Cultura, *Estadístiques culturals. Finançament públic i Despesa en cultura de l'Administració local de Catalunya*; Generalitat de Catalunya, *Portal dels pressupostos de la Generalitat de Catalunya*; Ministeri d'Hisenda i Administracions Públiques, *Dades pressupostàries de les entitats locals*.

A partir de 2014, es comença a observar una lleugera recuperació. Els pressupostos van anar augmentant de manera gradual: 820 milions el 2014, 859 milions el 2015 i 867 milions el 2016. Tot i una petita disminució el 2017 (840 milions), la tendència general es manté a l'alça fins al 2024, any en què els pressupostos aprovats indiquen que la cultura rebrà una inversió de 1.458 milions de les administracions catalanes. Aquesta tendència ascendent reflecteix una recuperació del compromís institucional amb la cultura, liderat per la Generalitat de Catalunya, i que probablement ha estat possible gràcies a una major estabilitat econòmica i una revalorització del sector cultural com a motor social i econòmic.

Gràfic 16. Despesa pública en cultura per administracions

En percentatge. 2010 i 2020-2024

Nota: Per al càlcul de la despesa pública en cultura s'ha agregat la informació pressupostària del Departament de Cultura i de les administracions locals catalanes. Les dades indicades fins a l'any 2023 corresponen als pressupostos executats, i les del 2024, a pressupostos aprovats o pressupost prorrogat en el cas del Departament de Cultura.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Cultura, *Estadístiques culturals. Finançament públic i Despesa en cultura de l'Administració local de Catalunya*; Generalitat de Catalunya, *Portal dels pressupostos de la Generalitat de Catalunya*; Ministeri d'Hisenda i Administracions Públiques, *Dades pressupostàries de les entitats locals*.

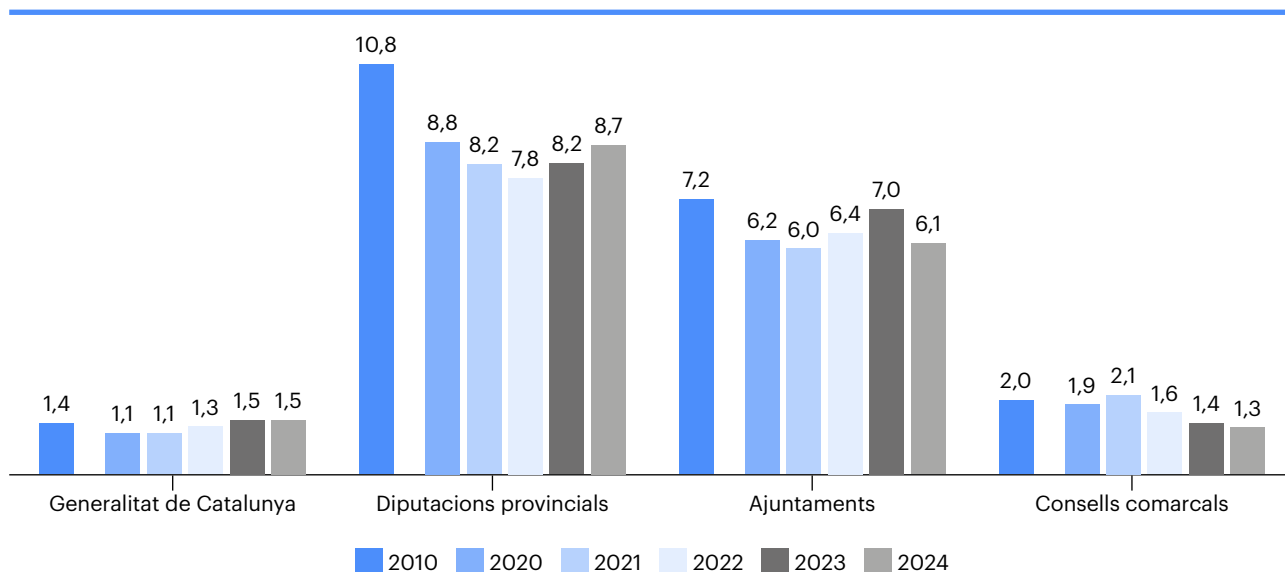
Entre els anys 2010 i 2024, els ajuntaments han estat els principals responsables de la despesa cultural i han mantingut una aportació anual que oscil·la entre el 55 % i el 62 % del total de la despesa pública en cultura. El seu màxim es registra l'any 2022, amb el 62 %, mentre que el mínim es dona el 2024, amb el 55 %. Aquesta estabilitat relativa indica un compromís constant i sostingut dels ajuntaments amb el finançament de la cultura a escala local.

Les diputacions provincials, amb el seu paper de suport a l'activitat dels municipis, han mantingut una participació més modesta, però també estable, en la inversió en cultura. La seva participació d'entre el 9 % i el 12 % de la despesa cultural remarca aquest paper complementari dins del sistema de finançament cultural.

Pel que fa al Departament de Cultura, la seva despesa ha mostrat una lleugera tendència a l'alça en els darrers anys. Després del descens del 2021, any en que només va significar el 28 % del total de la despesa cultural de totes les administracions, aquest percentatge es va incrementar fins al 33 % gràcies al compromís del Govern de destina a l'àmbit cultural el 2 % del total del seu pressupost.

En conjunt, la distribució de la despesa pública en cultura a Catalunya mostra una estructura descentralitzada, amb un pes destacat dels ens locals i una participació creixent del govern autonòmic. Tot i les oscil·lacions puntuals, la inversió global es manté estable, fet que indica una continuïtat en el suport públic al sector cultural.

Gràfic 17. Despesa de les administracions catalanes en cultura sobre la seva despesa total
En percentatge. 2010 i 2020-2024

Nota: Càlculs realitzats amb les dades de pressupost aprovat.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Cultura, *Estadístiques culturals. Finançament públic i Despesa en cultura de l'Administració local de Catalunya*; Generalitat de Catalunya, *Portal dels pressupostos de la Generalitat de Catalunya*; Ministeri d'Hisenda i Administracions Públiques, *Dades pressupostàries de les entitats locals*.

La proporció del pressupost total que la Generalitat de Catalunya ha destinat a cultura ha experimentat una tendència lleugerament ascendent en els darrers anys. L'any 2010, la cultura representava l'1,4 % del total del pressupost de la Generalitat de Catalunya, una proporció que va disminuir fins a l'1,1% els anys 2020 i 2021, però a partir del 2022 es va iniciar una recuperació, amb un 1,3%, fins a arribar a l'1,5% els anys 2023 i 2024. Aquest increment reflecteix el compromís dels successius governs en la millora de la dotació pressupostària per a cultura. L'objectiu és arribar al 2 %, però les eleccions i els pressupostos prorrogats han fet que encara falti un bon tram per assolir aquesta xifra.

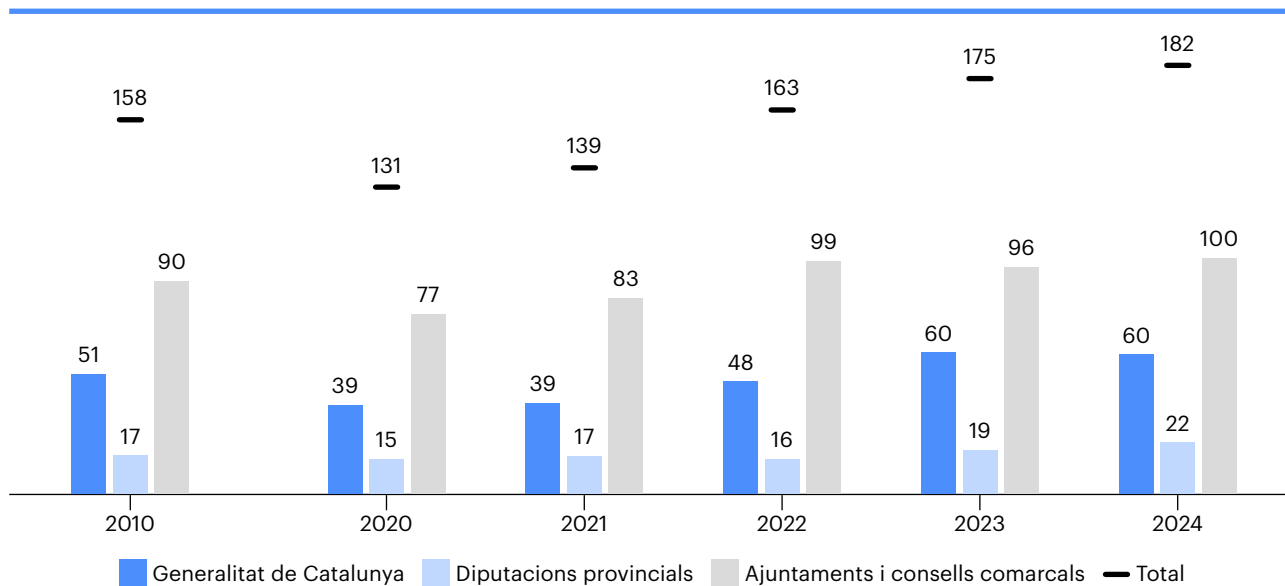
En el cas de les diputacions provincials, la despesa en cultura representa una proporció més elevada del seu pressupost total. L'any 2010, aquesta proporció era del 10,8 %, el valor més elevat del període analitzat, mentre que el 2022, amb un 7,8 %, presenta el valor més baix. El darrer any analitzat, l'any 2024, les diputacions catalanes destinen conjuntament un 8,7% del seu pressupost a cultura, el que suposa una lleu tendència de creixement en els darrers tres anys.

Pel que fa als ajuntaments, la proporció del pressupost destinada a cultura ha estat relativament elevada i força estable, tot i algunes oscil·lacions. L'any 2010, la cultura representava un 7,2 % del total de la despesa municipal. Aquesta proporció va disminuir fins al 6,0 % el 2021, però es va recuperar fins al 7,0 % el 2023, per tornar a disminuir l'any 2024 i situar-se en el 6,1%.

En el cas dels consells comarcals, la proporció de despesa en cultura és molt més baixa i mostra una tendència clarament descendent. L'any 2010, la cultura representava un 2,0% del pressupost total. Aquesta xifra es manté propera al 2% fins al 2021, però a partir del 2022 comença a disminuir de manera progressiva fins arribar a l'1,3 % el 2024. Aquesta evolució suggereix una reducció del pes de la cultura dins dels pressupostos comarcals.

Gràfic 18. Despesa en cultura per habitant per administracions

En euros. 2010 i 2020-2024

Nota: Càlculs realitzats amb les dades de pressupost aprovat.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Cultura, *Estadístiques culturals. Finançament públic i Despesa en cultura de l'Administració local de Catalunya*; Generalitat de Catalunya, *Portal dels pressupostos de la Generalitat de Catalunya*; Ministeri d'Hisenda i Administracions Públiques, *Dades pressupostàries de les entitats locals*.

Pel que fa a la despesa en cultura de les administracions catalanes per habitant, l'any 2010, la despesa total per habitant era de 158 euros, i d'aquesta, 51 euros provenien de la Generalitat de Catalunya, 17 euros de les diputacions i 90 euros dels ajuntaments i consells comarcals.

L'any 2020, es va donar el valor més baix d'aquest període, amb 131 euros per habitant, en part degut a la reducció de pressupostos culturals de la Generalitat de Catalunya i també dels ajuntament catalans. A partir d'aquell any es va produir una lenta recuperació fins l'any 2024, any que presenta els valors màxims per part de totes les administracions: 182 euros per habitant, dels quals 60 euros provenen de la Generalitat de Catalunya, 22 euros de les diputacions provincials i 100 euros dels ajuntaments. Si es compara aquesta xifra amb la despesa dels estats europeus, els 182 euros per habitant ens situen lleugerament per sobre d'Itàlia i Portugal, però encara per sota de l'Estat espanyol, que l'any 2023 va registrar una despesa de 219 euros per habitant. Cal tenir en compte que en el càlcul de la despesa catalana no s'inclou la part corresponent a la despesa del govern central a Catalunya.

DESPESA PÚBLICA PER PROGRAMES

La despesa pública en cultura del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya per programes durant el període comprès entre els anys 2020 i 2024 reflecteix les prioritats del Departament en matèria cultural i com s'han anat ajustant al llarg dels anys.

El programa de direcció i serveis generals representa el 14% del total l'any 2024, el que suposa una reducció de quatre punts percentuals en cinc anys.

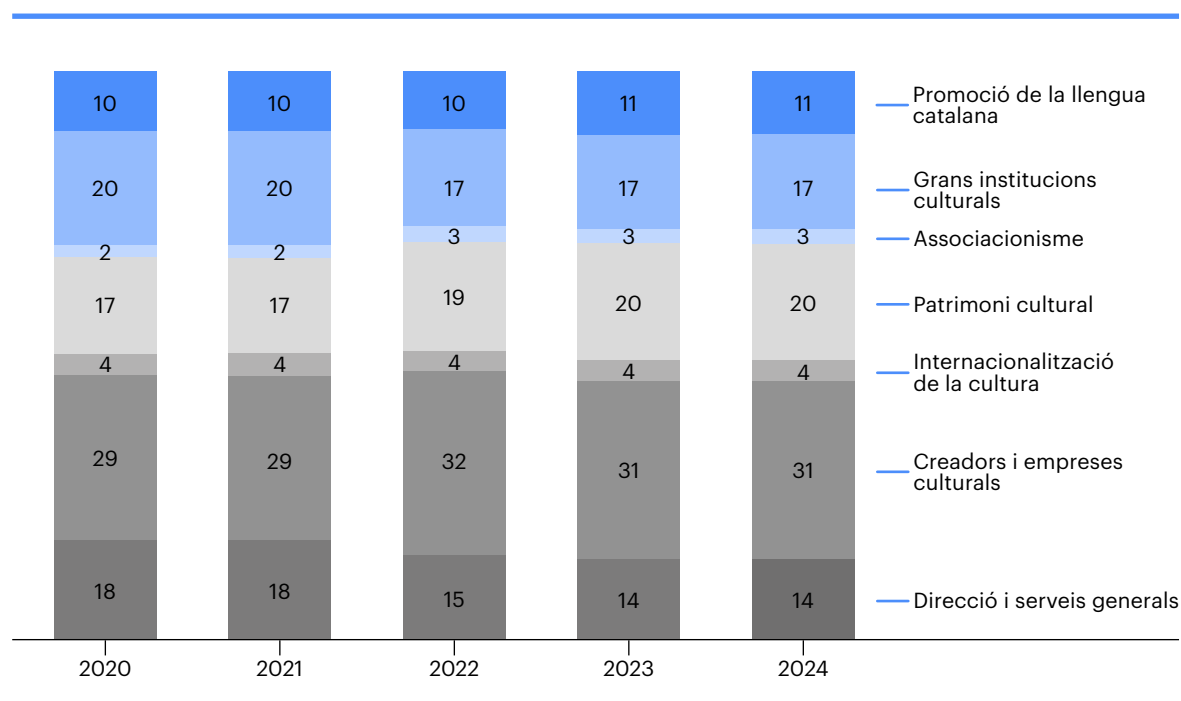
La major part del pressupost es destina als creadors i les empreses culturals, als quals l'any 2024 els va correspondre el 31% del pressupost, dos punts percentuals més que l'any 2020, seguits del patrimoni cultural, amb el 20% del pressupost i un

increment del 3 % respecte als cinc anys anteriors, i de les grans institucions, amb el 17 % del pressupost, el pes percentual de les quals ha disminuït en un 3 % en tres anys.

L'associacionisme cultural i la internacionalització de la cultura són les partides amb menys dotació pressupostària, un 4 % i un 3 % respectivament, i no presenten grans modificacions en els darrers cinc anys.

Finalment, la promoció de la llengua catalana l'any 2024 s'ha endut l'11 % del pressupost del Departament de Cultura amb un lleu increment d'un punt percentual en aquests cinc anys analitzats. S'ha de puntualitzar que a partir del 2025 el pressupost de promoció de la llengua catalana passarà a formar part de la nova Conselleria de Política Lingüística.

Gràfic 19. Despesa pública del Departament de Cultura per programes
En percentatge. 2020-2024

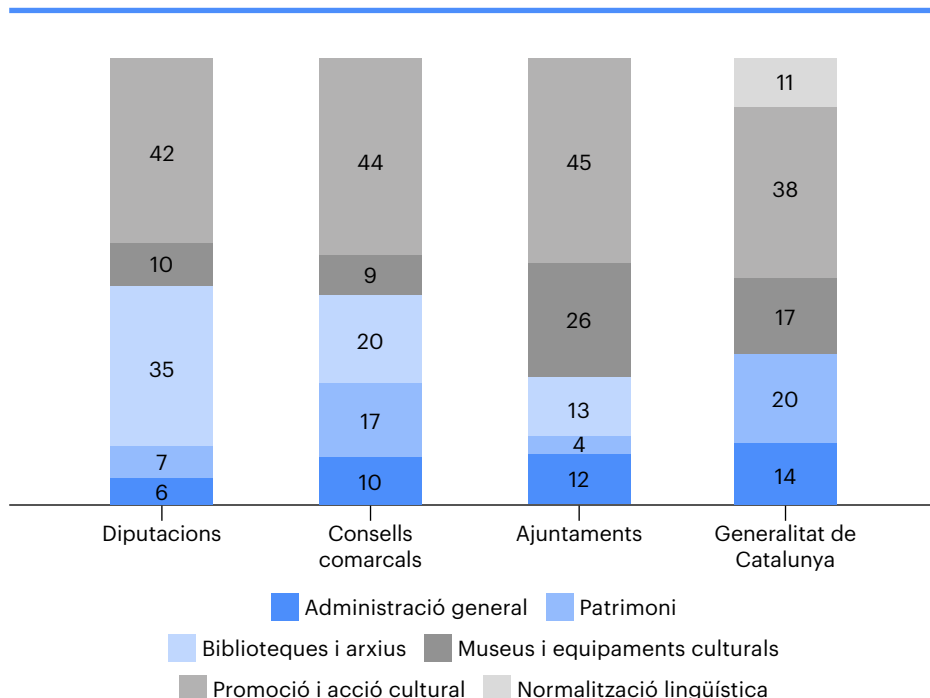
Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Cultura, *Estadístiques culturals. Finançament públic i Despesa en cultura de l'Administració local de Catalunya*.

L'any 2023, la despesa pública en cultura de les administracions catalanes es va distribuir entre diversos programes, i cada nivell administratiu va mostrar prioritats diferents segons les seves competències i estratègies culturals. A continuació es detalla la distribució percentual per programes de cada Administració.

Com s'ha explicat anteriorment, la Generalitat de Catalunya va concentrar la seva despesa cultural principalment en el promoció cultural, amb un 38 % del total. També va destinar un 20 % a patrimoni i un 17 % a grans equipaments (identificat com a museus en el gràfic). La Generalitat és la única Administració que té identificada la despesa de promoció de la llengua catalana amb un 11 % del total del seu pressupost.

Gràfic 20. Despesa pública en cultura de les administracions catalanes per programes

En percentatge. 2023

Nota: en el cas de la Generalitat de Catalunya, el pressupost per programes no possibilita distingir la despesa per biblioteques, arxius i museus, i per aquest motiu està tot englobat en el concepte 'Promoció i acció cultural'.

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Cultura, *Estadístiques culturals. Finançament públic i Despesa en cultura de l'Administració local de Catalunya*.

Les diputacions provincials, els consells comarcals i els ajuntaments van dedicar el gruix del seu pressupost cultural a promoció i acció cultural, el 42% per part de les diputacions i el 45 per part dels ajuntaments. En el cas dels ajuntaments, els museus i equipaments culturals també s'enduen un part important del pressupost, fins a un 26% del total, una partida que és més reduïda en el cas de diputacions i consells, 10% i 9% respectivament. Per contra, les diputacions destinen fins a un 35% del seu pressupost a biblioteques i arxius, una partida també important en els consells comarcals, el 20%, i menys en el cas dels ajuntaments, el 13%. L'aposta pel patrimoni és destacada en els consells comarcals, un 17%, però inferior en les diputacions i els ajuntaments, un 7% i un 4% respectivament.

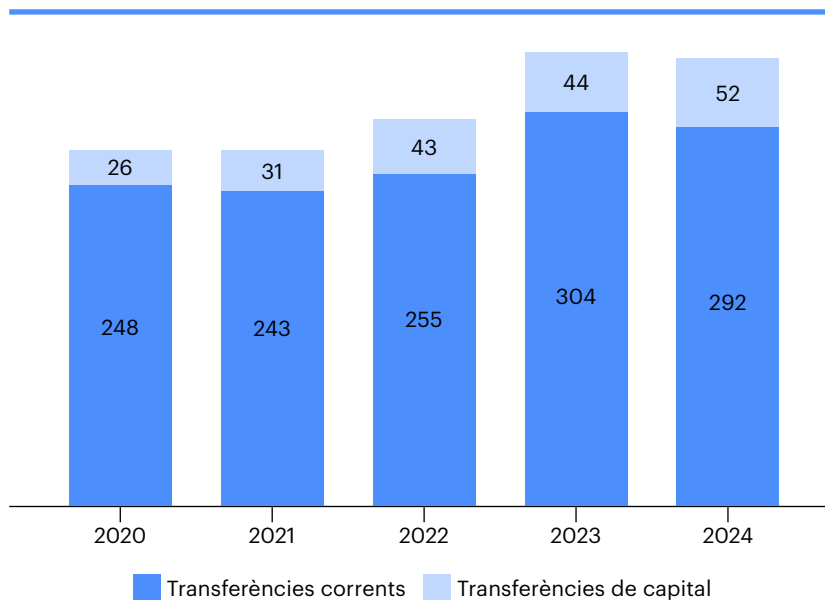
Finalment, les despeses d'administració general representen una partida petita en el cas de les diputacions, un 6%, mentre que en els consells comarcals i els ajuntaments gairebé es dobla aquest percentatge. En qualsevol cas, no és superior al percentatge que hi destina la Generalitat de Catalunya, el 14%.

AJUTS A TERCERS DEL DEPARTAMENT DE CULTURA

Les transferències corrents i de capital reflecteixen clarament l'increment pressupostari que el Departament de Cultura ha fet els darrers anys. Aquest increment es va iniciar el 2020, any en què el Departament de Cultura va fer un esforç extraordinari per donar suport al teixit cultural del país que estava patint el tancament de l'activitat provocat per la covid-19. Aquest esforç va seguir en els següents exercicis, en els quals el Departament de Cultura, lluny de retornar a posicionaments anteriors, va iniciar un augment del seu pressupost amb l'objectiu d'arribar al 2% de la despesa total de la Generalitat de Catalunya. L'any 2024 les transferències corrents han patit un lleu retrocés del 4%, mentre que les transferències de capital s'han situat un 17% per sobre de l'any anterior amb una disposició de 52 milions d'euros, una xifra que dobla la invertida en aquest concepte l'any 2020.

Gràfic 21. Transferències corrents i de capital del Departament de Cultura

En milions d'euros. 2020-2024

Nota: Anàlisi de l'execució del pressupost del sector públic administratiu. Situació a 31 de desembre de 2024 (tancament provisional).

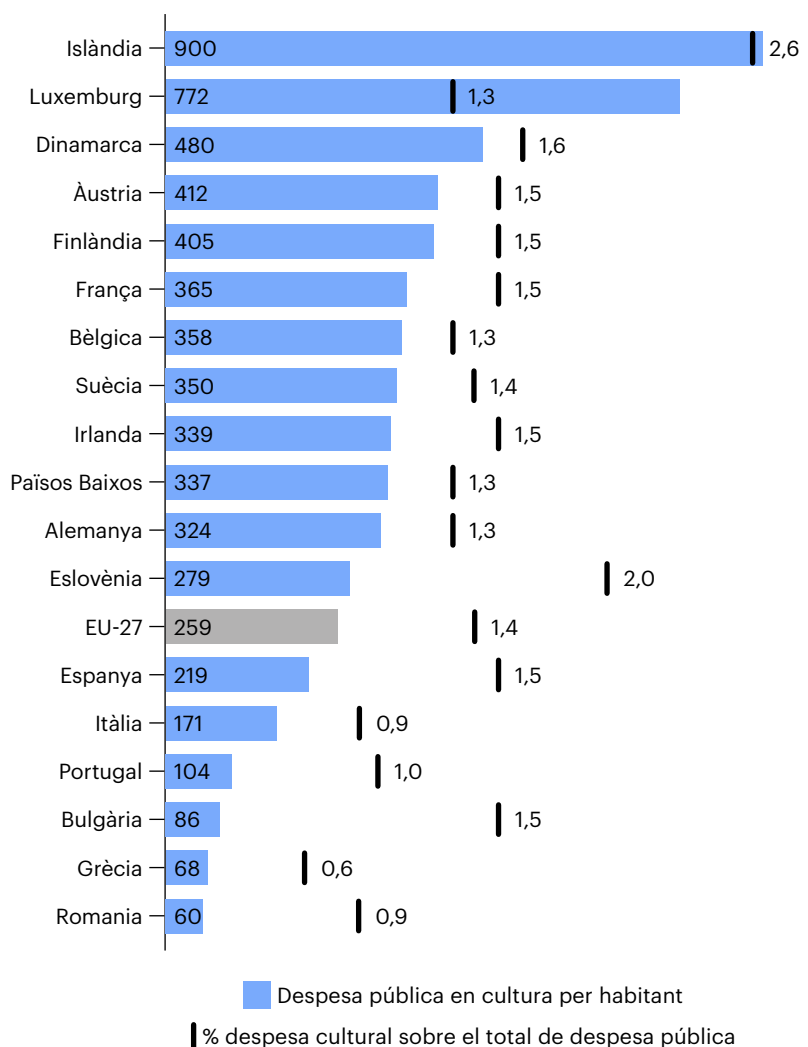
Font: Departament d'Economia i Hisenda, *Informe mensual d'execució (IME)*.

COMPARATIVA DE LA DESPESA PÚBLICA A ESCALA EUROPEA

Si es compara la despesa pública cultural per habitant entre diferents països europeus, s'observa que les administracions catalanes fan una despesa cultural per habitant superior a la realitzada per altres països de l'arc mediterrani com és el cas d'Itàlia, Portugal, Romania i Grècia. En els països centreeuropeus —com ara França, Països Baixos, Bèlgica o Alemanya— la despesa es situa per sobre de la mitjana europea, que es troba en 259 euros per habitant. Els països escandinaus encapçalen la llista de despesa cultural per habitant, amb imports que van dels 405 euros de Finlàndia als 900 d'Islàndia.

Gràfic 22. Despesa pública en cultura per habitant i percentatge d'aquesta despesa sobre el total de despesa pública. Diversos països europeus

En euros i percentatge. 2023

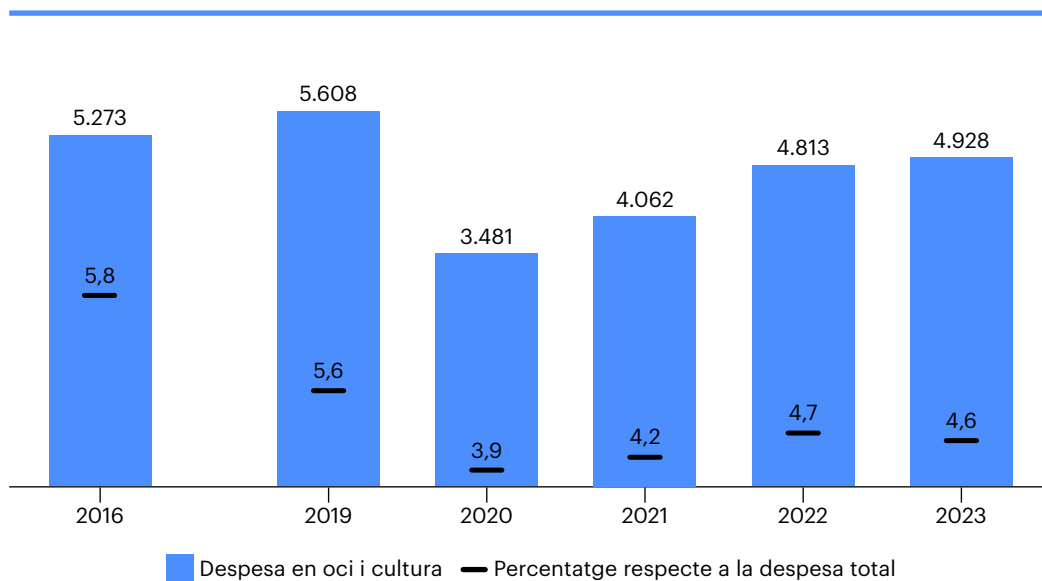
Font: Eurostat, *Despesa de les administracions públiques per funció (COFOG)*.

DESPESA PRIVADA EN CULTURA

El volum de despesa en oci i cultura de Catalunya torna a estar prop dels 5.000 milions d'euros, el que suposa un 4,6% del total de despesa que realitzen les famílies catalanes. L'any 2023 cada català va gastar de mitjana 625 euros en oci i cultura, mentre que la despesa mitjana de les llars va augmentar fins als 1.574 euros. Actualment la despesa privada en cultura es troba un 12% per sota del que estava l'any 2019.

Gràfic 23. Despesa total de les famílies en oci i cultura

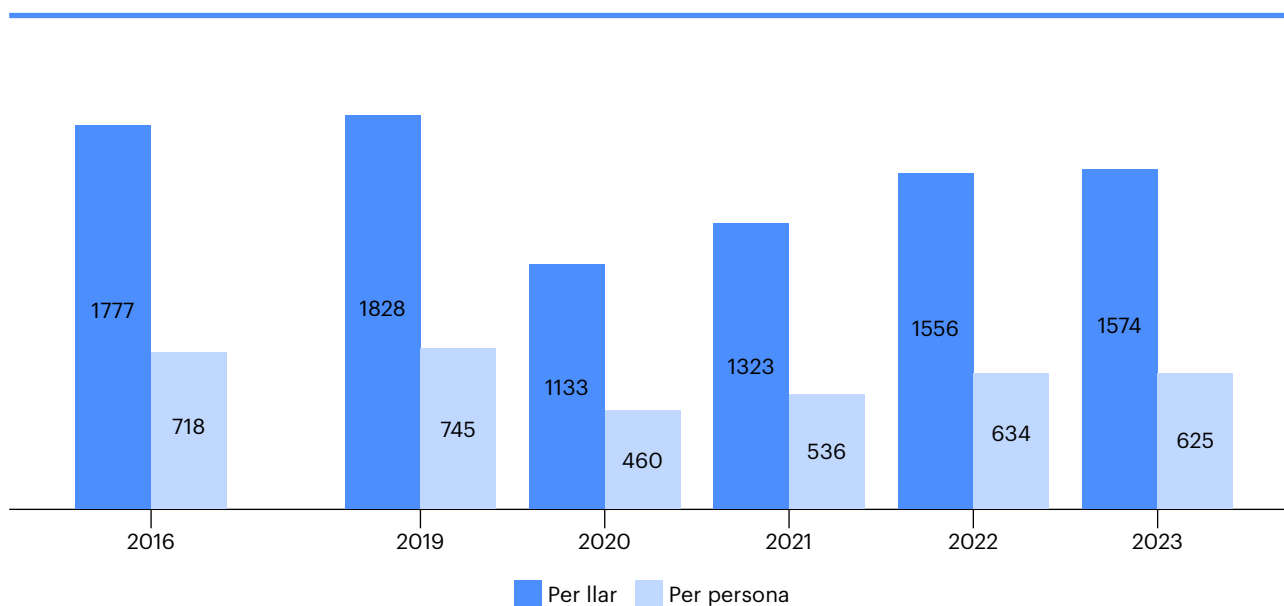
En milions d'euros i percentatge. 2016 i 2019-2023

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Enquesta de pressupostos familiars*.

Gràfic 24. Despesa mitjana per llar i per persona en oci i cultura

En euros. 2016 i 2019-2023

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Enquesta de pressupostos familiars*.

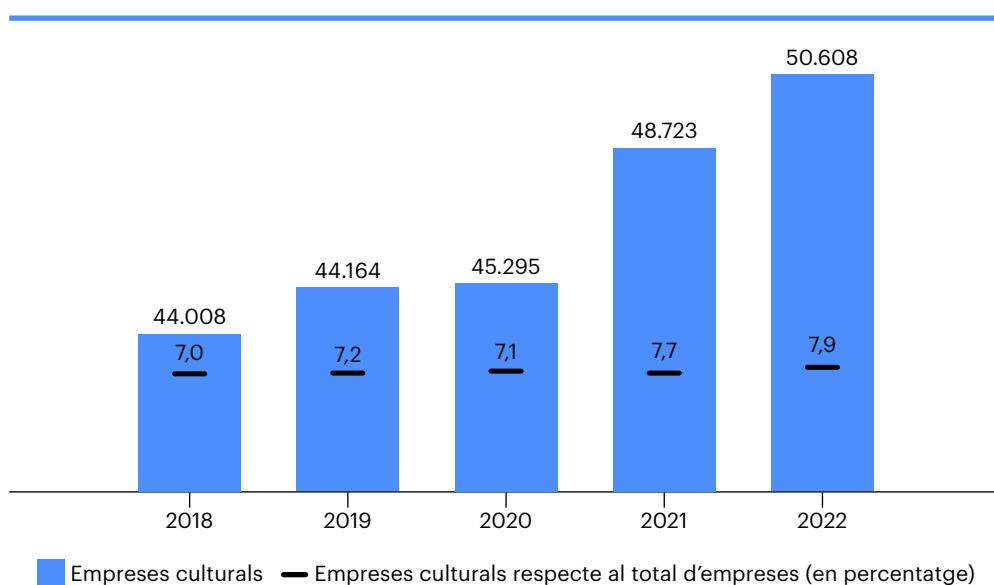
Estructura del sector

EMPRESSES

L'any 2022, Catalunya comptava amb 50.608 empreses dedicades a activitats culturals, les quals representaven un 7,9 % del total d'empreses ubicades a la regió. Aquesta xifra suposa un increment del 3,9% respecte a l'any anterior. Comparat amb el conjunt de l'economia, els sectors culturals han experimentat un creixement més notable: entre el 2018 i el 2022, el nombre d'empreses culturals va augmentar un 15 %, mentre que el volum total d'empreses a Catalunya només ho va fer un 1,9%.

Gràfic 25. Empreses culturals

En unitats i en percentatge sobre el total de les empreses. 2018-2022

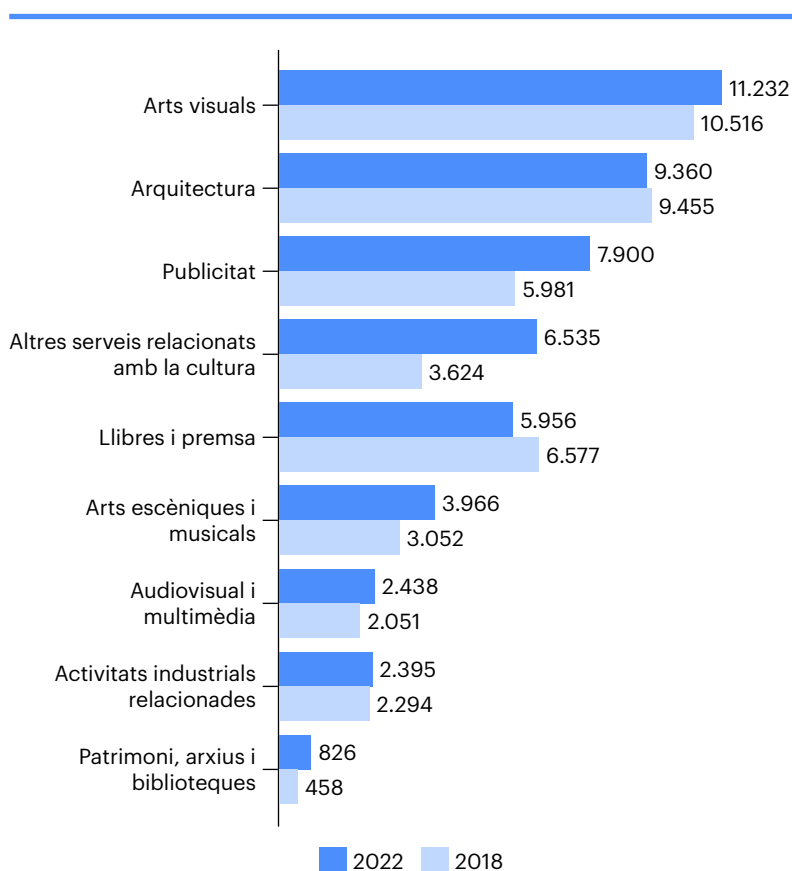

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Estadística i comptes de les empreses culturals*.

Les arts visuals, amb un 22,2%, són l'activitat del sector cultural amb més empreses. Van seguides pels àmbits d'arquitectura i publicitat, amb un 18,5% i un 15,6% respectivament. Queden més enrere els serveis relacionats amb la cultura i l'àmbit de llibres i premsa, amb un 12,9% i un 11,8% cadascun. La resta d'àmbits d'actuació presenten un volum inferior d'empreses registrades, entre els quals l'àmbit de patrimoni, arxius i biblioteques és el que aporta una quantitat menor d'empreses, amb només un 1,6% del total del sector cultural.

Gràfic 26. Empreses per dominis culturals

En unitats. 2018 i 2022

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Estadística i comptes de les empreses culturals*.

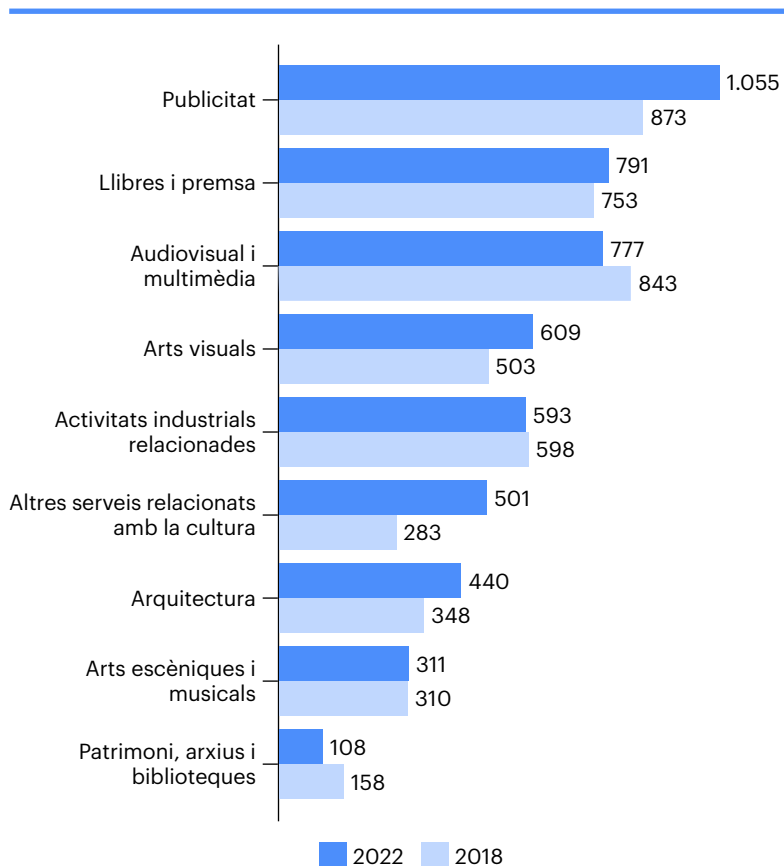
Pel que fa a la generació de valor afegit, l'any 2022 el sector cultural va generar 5.184,6 milions d'euros, la millor dada registrada en els darrers deu anys. Entre el 2021 i el 2022, el sector cultural va incrementar el seu valor afegit brut (VAB) un 17,4 %; l'àmbit que més va créixer va ser el de patrimoni, arxius i biblioteques, amb un augment del 67,3 %, seguit del d'arts escèniques i musicals, amb un increment del 51,3 %. Cal destacar que aquests dos àmbits van registrar uns volums de valor més baixos (el 2,1 % i el 6 %, respectivament, del VAB total generat pel sector cultural). Altres sectors amb més activitat, com el de publicitat, el de llibres i premsa i el d'audiovisual i multimèdia també van experimentar increments, però de manera més moderada (entre el 6 % i el 15 %).

Si s'analitza l'evolució del VAB en una perspectiva de cinc anys (entre 2018 i 2022), es pot observar que el nivell d'activitat d'alguns àmbits va disminuir. És el cas de l'àmbit de patrimoni, arxius i biblioteques, que el 2022 va presentar un VAB un 31,6 % inferior al del 2018, i del de l'audiovisual i multimèdia, el VAB del qual va disminuir un 7,9 % en aquests cinc anys. En canvi, el VAB dels serveis relacionats amb la cultura es va incrementar en un 76,8 %, el d'arquitectura en un 26,5 %, i el de publicitat en un 20,9 %.

La participació mitjana al VAB de les empreses culturals és inferior a la del conjunt de les empreses catalanes. L'any 2022, una empresa catalana va generar, de mitjana, 411.000 euros, mentre que les empreses culturals només en van generar 102.000. Aquesta diferència es va anar ampliant amb els anys. Mentre que el 2008 les empreses culturals catalanes produïen de mitjana un 38 % del que produïen les empreses catalanes, l'any 2022 aquesta relació es va reduir fins al 25 %.

Gràfic 27. VAB per dominis culturals

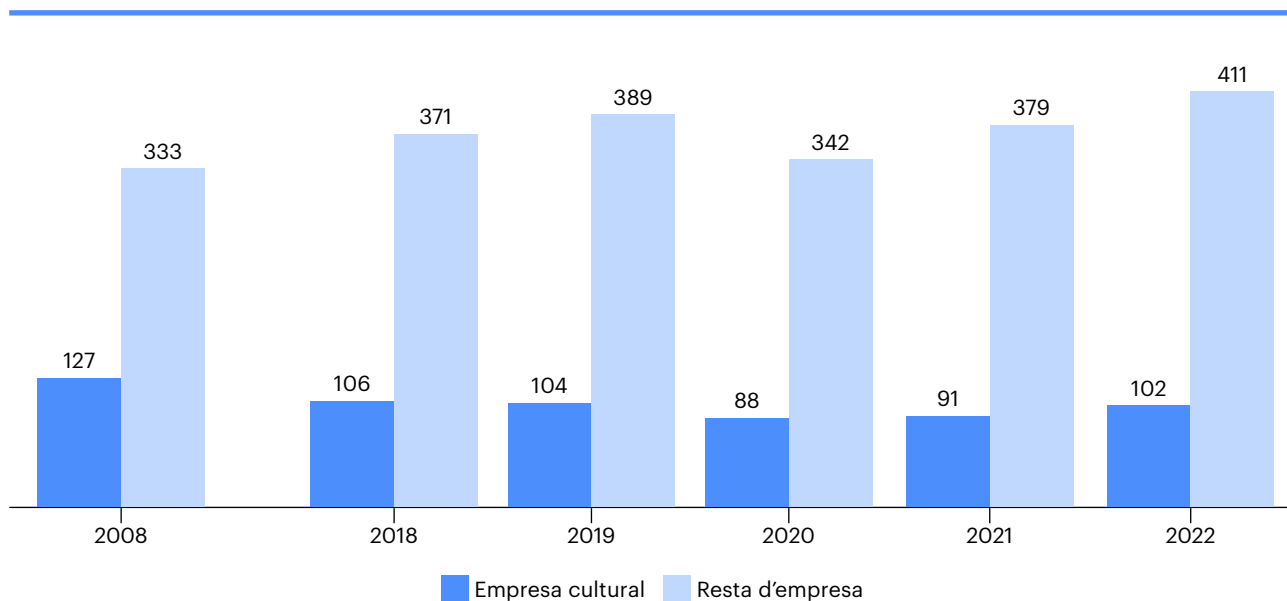
En milions d'euros. 2018 i 2022

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Estadística i comptes de les empreses culturals*.

Gràfic 28. Mitjana de VAB generat per les empreses catalanes

En milers d'euros. 2008 i 2018-2022

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Estadística i comptes de les empreses culturals* i *Directori central d'empreses*.

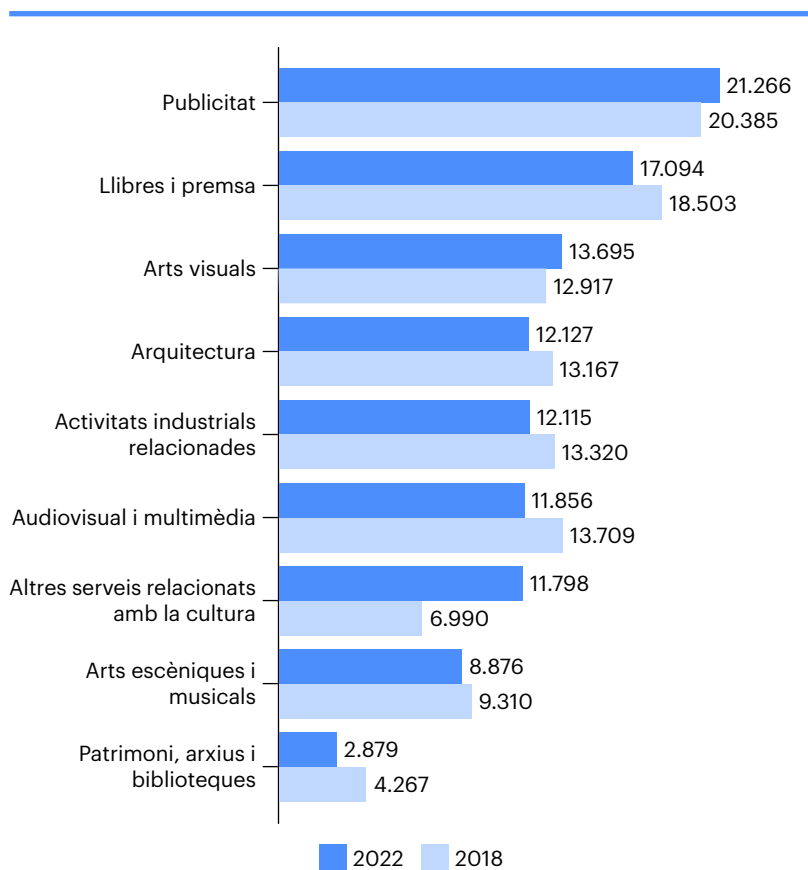
OCUPACIÓ

L'any 2022, el nombre de persones ocupades en el sector cultural es va incrementar en un 1,6% respecte a l'any anterior, de manera que es va situar en 111.706. Aquest increment continuat des de l'any 2020, però, no va aconseguir assolir el nivell de l'any 2014, moment en què el sector cultural català ocupava més de 114.000 persones, i encara està més allunyat de les 133.000 persones ocupades en aquest sector l'any 2008.

Si s'analitzen les dades per àmbits d'actuació, gairebé tots els sectors han perdut ocupació en els darrers cinc anys, amb l'excepció dels serveis relacionats amb la cultura, les arts visuals i la publicitat. Malgrat el balanç negatiu de la major part d'àmbits d'actuació, entre el 2021 i el 2022 van mostrar un cert dinamisme en la creació d'ocupació els àmbits de patrimoni, arxius i biblioteques; d'arts escèniques i musicals, i de serveis relacionats amb la cultura. També és cert que aquests àmbits d'actuació són els que menys persones ocupades tenen dins del conjunt del sector cultural.

Gràfic 29. Persones ocupades per dominis culturals

En unitats. 2018 i 2022

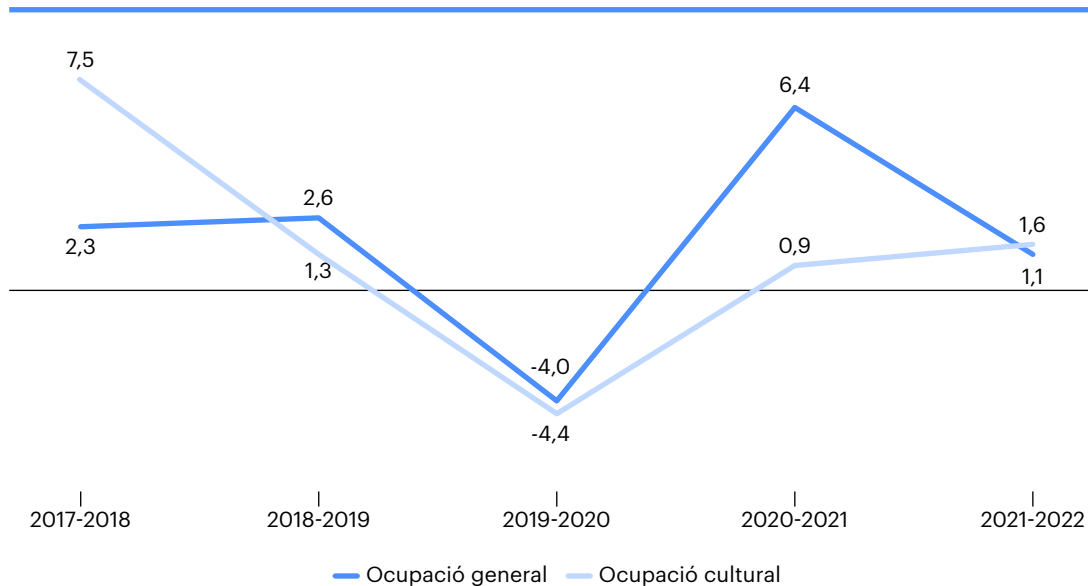
Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Estadística i comptes de les empreses culturals*.

Els àmbits que generen més ocupació són el de publicitat i el de llibres i premsa, amb un 19% i un 15,3% respectivament. Van seguits per les arts visuals i l'arquitectura, amb un 12,3% i un 10,9%. Com s'ha comentat anteriorment, l'àmbit de patrimoni, arxius i biblioteques és el que menys ocupació genera, amb un 2,6%, seguit de les arts escèniques i musicals, que aporten el 7,9% del total de l'ocupació cultural.

Si s'analitza la variació de l'ocupació any a any, es pot observar com la pandèmia va fer caure l'ocupació en el sector cultural un 4,4%, un percentatge similar al conjunt de l'ocupació. Un cop superat l'impacte inicial del confinament, l'any 2021 l'ocupació general va augmentar ràpidament per tornar a caure el 2022, mentre que en el sector cultural va produir-se un increment més lent però continuat.

Gràfic 30. Variació de l'ocupació a Catalunya

En percentatge. 2017-2022

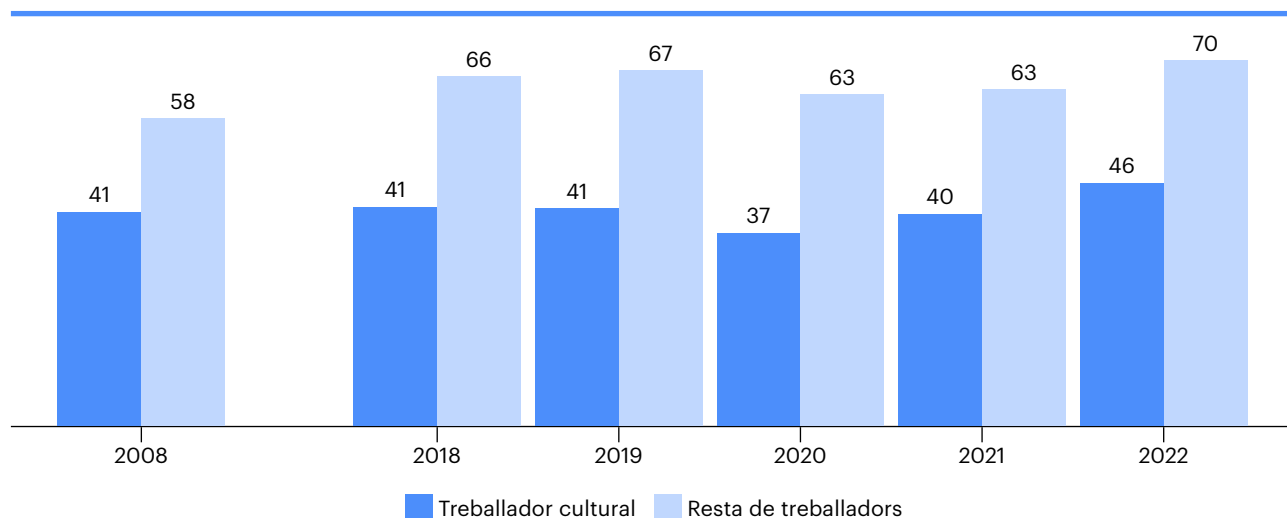

Font: Institut d'Estadística de Catalunya, *Estadística i comptes de les empreses culturals* i *Indicadors d'estructura econòmica, població ocupada*.

De manera similar al que succeeix amb les empreses, la generació de valor afegit brut per part dels treballadors de la cultura és inferior a la mitjana del valor generat pels treballadors de la resta de sectors a Catalunya. L'any 2022, un treballador cultural va generar, de mitjana, uns 46.000 euros de valor afegit, mentre que els treballadors dels altres sectors en van generar, de mitjana, uns 70.000 euros. Això significa que un treballador cultural genera el 67 % del valor respecte a la resta de treballadors. Aquesta relació ha anat millorant en els darrers anys: l'any 2018 era del 63 %, i s'està aproximant al 70 % que es registrava l'any 2008.

Gràfic 31. Mitjana de VAB generat pels treballadors catalans

En milers d'euros. 2008 i 2018-2022

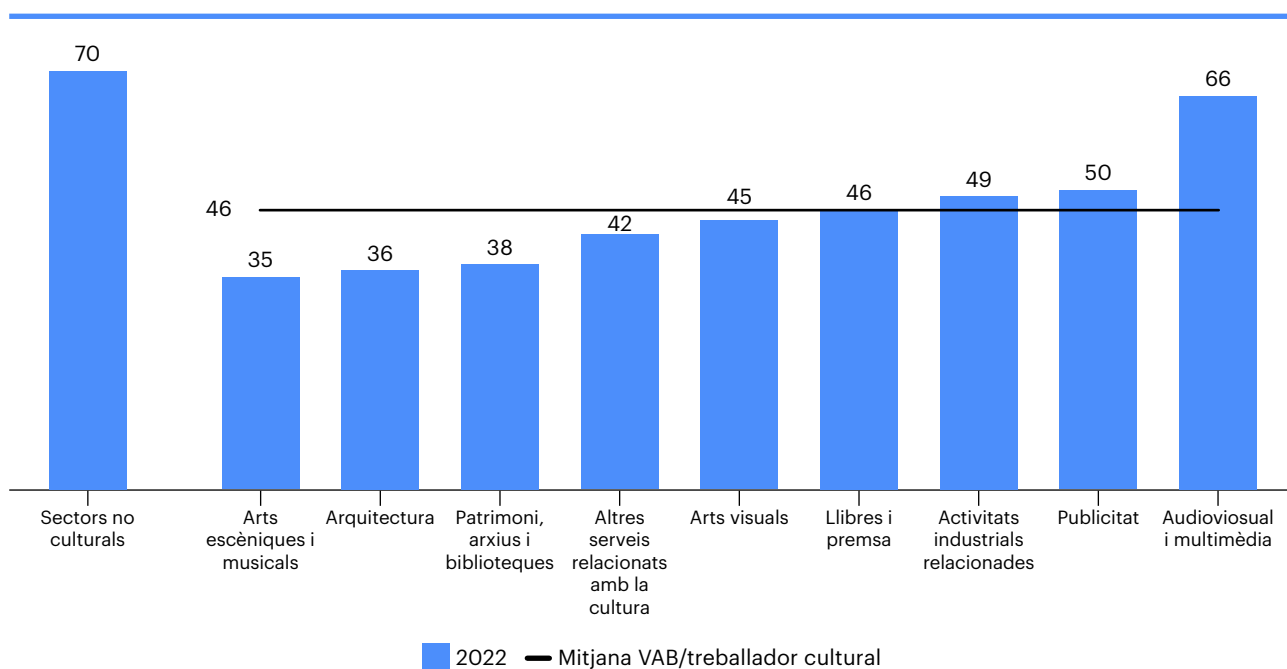

Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya, *Estadística i comptes de les empreses culturals* i *Indicadors d'estructura econòmica, població ocupada*.

La situació no és la mateixa per a tots els dominis culturals. Mentre que els treballadors del sector audiovisual i multimèdia s'aproximen a la mitjana de generació de VAB del conjunt de treballadors de l'economia catalana, la resta en queden bastant allunyats. Només tres dominis superen el VAB produït per cada treballador al sector cultural: audiovisual i multimèdia, publicitat, i activitats industrials relacionades amb la cultura.

Gràfic 32. Mitjana de VAB generat pels treballadors segons dominis culturals

En milers d'euros. 2022

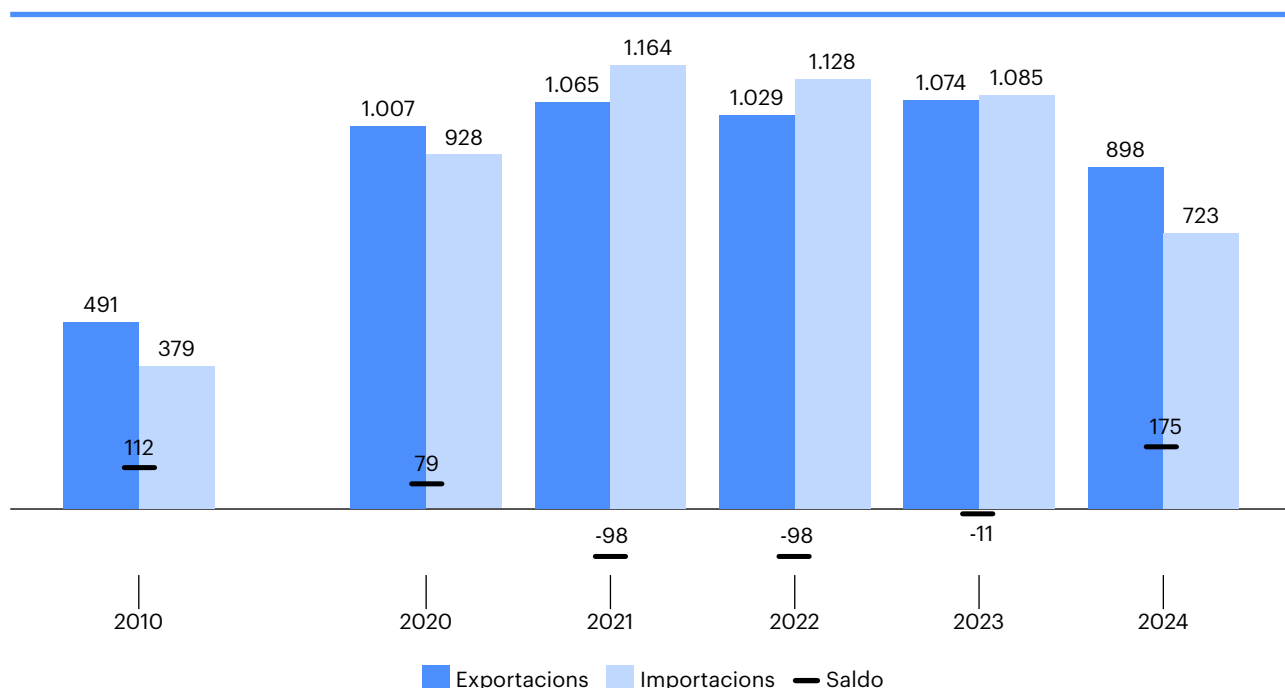
Font: Elaboració pròpia a partir de dades de l'Institut d'Estadística de Catalunya, *Estadística i comptes de les empreses culturals* i *Indicadors d'estructura econòmica, població ocupada*.

BALANÇA COMERCIAL

Entre el 2010 i el 2023, la balança comercial catalana de productes culturals va experimentar un fort creixement: les exportacions van arribar a ser més del doble, alhora que les importacions gairebé es van triplicar. Aquesta circumstància va provocar que el balanç comercial, que era favorable a les indústries culturals catalanes el 2010, canviés a negatiu en els darrers anys.

Gràfic 33. Balança comercial de les indústries culturals

En milions d'euros. 2010 i 2020-2024

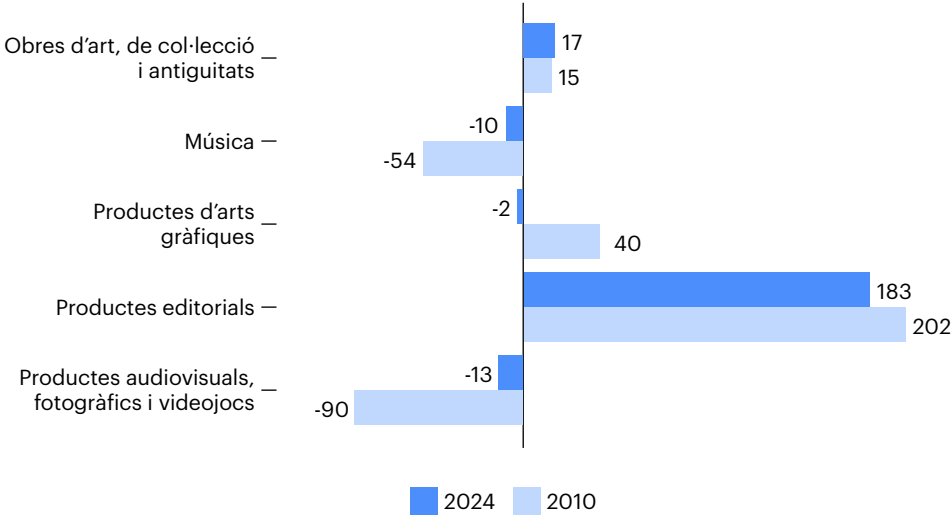

Font: Espanya Exportació i Inversions ICEX, *Estadístiques de comerç exterior ESTACOM*.

Tres dels cinc àmbits culturals que registra la balança comercial presenten tradicionalment un volum d'importacions superior a les exportacions: els productes editorials; les obres d'art, de col·lecció i antiguitats, i els productes d'arts gràfiques. Entre ells, el sector editorial és el que té un saldo positiu més gran, que genera el 26 % de les exportacions totals de la indústria cultural i només importa el 9 % del total importat pel sector cultural. L'àmbit dels productes audiovisuals, fotogràfics i videojocs és el que més exportacions genera, amb un 60 % del total, però també és el que més importa, amb un 79 % del total de les indústries culturals.

Dintre dels àmbits que recull l'ICEX, hi ha dues indústries que destaquen especialment. La producció de consoles i accessoris per a videojocs suposa el 57 % del total de les exportacions catalanes i el 68 % de les importacions, i dona com a resultat un saldo negatiu per a aquesta indústria amb un pes econòmic important. Per contra, el sector del llibre suposa el 20 % de les exportacions i només importa el 5 % del total, la qual cosa fa que la indústria del llibre tingui un saldo comercial exterior més reeixit. Tradicionalment, també tenen saldos positius les publicacions periòdiques, els productes discogràfics i la venda d'obres d'art, tot i que el volum d'aquestes activitats és molt inferior al del comerç exterior del llibre.

Gràfic 34. Saldo balança comercial de les indústries culturals catalanes
En milions d'euros. 2010 i 2024

Font: Espanya Exportació i Inversions ICEX, *Estadístiques de comerç exterior ESTACOM*.

Àmbits culturals

ARTS ESCÈNIQUES

Les 201 companyies d'arts escèniques —136 de teatre, 33 de dansa i 32 de circ— existents a Catalunya l'any 2023 suposen un increment en valors absoluts de 51 companyies respecte de l'any anterior i de 30 respecte a l'any 2019. El teatre i la dansa són les disciplines que més companyies han guanyat els darrers cinc anys, 14 i 13 respectivament, mentre que el circ ha incrementat en 3 companyies.

Els espectacles d'arts escèniques presentats l'any 2023 s'han incrementat en 188 respecte l'any anterior i en 121 respecte al 2019. També les representacions han augmentat un 15 % respecte l'any anterior, amb un total de 18.394 representacions realitzades pel conjunt de companyies d'arts escèniques del país. Aquestes dades mostren una recuperació significativa en tots els àmbits després de les davallades del 2020, amb un augment notable el 2023.

Taula 1. Principals magnituds de les companyies d'arts escèniques per àmbits creatius
En unitats. 2019-2023

		2019	2020	2021	2022	2023
Teatre	Nombre companyies	122	116	110	107	136
	Espectacles presentats	691	514	570	646	774
	Representacions realitzades	15.076	6.845	11.520	13.647	15.410
Dansa	Nombre companyies	20	19	18	16	33
	Espectacles presentats	87	62	72	57	124
	Representacions realitzades	702	276	590	442	1.039
Circ	Nombre companyies	29	27	26	27	32
	Espectacles presentats	86	77	75	94	87
	Representacions realitzades	2.384	1.251	1.729	1.865	1.945

Font: Departament de Cultura, *Observatori de la cultura*.

El 34 % de les representacions que van fer les companyies catalanes l'any 2023 es van realitzar fora del territori català, un 17 % a la resta d'Espanya i un 7 % a altres països. Aquestes xifres han superat les que hi havia al 2019 a excepció de les representacions a l'estranger, que segueixen un 14 % per sota de les que s'obtenien fa cinc anys. Un 51% de les representacions realitzades per les companyies catalanes l'any 2023 es van fer en català, un percentatge 7 punts percentuals per sota del que es va assolir l'any anterior.

Els ingressos per caixets continuen creixent per tercer any consecutiu i l'any 2023 han aconseguit un total de 65,1 milions d'euros per l'activitat realitzada pel conjunt de les companyies d'arts escèniques catalanes, el que suposa un 18 % més que l'any anterior i un 42 % més respecte al 2019.

Taula 2. Principals magnituds de les companyies d'arts escèniques
En unitats. 2019-2023

	2019	2020	2021	2022	2023
Companyies	171	162	154	150	201
Treballadors	1.038	783	889	981	1.377
Espectacles presentats	864	653	717	797	985
Representacions realitzades	18.162	8.372	13.839	15.954	18.394
Representacions a l'Estat espanyol	3.087	1.217	1.618	2.171	3.156
Representacions a l'estranger	1.533	213	411	972	1.316
Representacions en català	n/d	5.036	8.048	9.262	13.922
Caixets o taquilla recaptada (en milions d'euros)	45,8	23,3	37,5	55,1	65,1

Font: Departament de Cultura, *Observatori de la cultura*.

Mapa 2. Espais escènics
En unitats. 2023

Font: Departament de Cultura, *Observatori de la cultura*.

Pel que fa als espais de representació de les arts escèniques, l'any 2023 a Catalunya hi havia 165 sales de teatre, dansa i circ en actiu, 3 més que l'any anterior, però 9 menys respecte a l'any 2019. Un 68% de les sales on s'exhibeixen arts escèniques són de titularitat pública i el 65% es concentren a l'àrea metropolitana. Per contra, els territoris més allunyats del centre i més despoblats, com són Alt Pirineu i Aran o Terres de l'Ebre, només disposen d'1 i 2 teatres respectivament. Les 18.483 representacions professionals programades pels equipaments especialitzats en arts escèniques va incrementar un 11% respecte l'any passat i, fins i tot, ha superat amb escreix les representacions que van realitzar l'any 2019.

Els espectadors han augmentat en més de 1,2 milions, el que suposa un 39 % més d'espectadors respecte a l'any 2022, de manera que s'aconsegueix superar la xifra dels 4,4 milions d'espectadors per a les arts escèniques professionals, una dada sense precedents en l'estadística recent d'aquest sector. Aquestes dades positives es reflecteixen també en la recaptació per taquilla, la qual ha incrementat més d'11 milions d'euros en un any, i s'ha situat en els 91,5 milions, l'import més elevat assolit per aquest sector.

Taula 3. Principals magnituds dels teatres
En unitats. 2019-2023

	2019	2020	2021	2022	2023
Teatres	174	163	160	162	165
Treballadors	1.569	1.416	1.532	1.603	1.796
Representacions programades	16.981	8.346	16.195	16.710	18.483
Representacions en català	9.546	4.697	9.253	9.644	11.063
Espectadors (en milions d'euros)	3,4	1,5	2,5	3,2	4,4
Recaptació (en milions d'euros)	77,3	37	59,5	80,1	91,5

Font: Departament de Cultura, *Observatori de la cultura*.

L'any 2023, l'estadística del Departament de Cultura també recull les dades de l'activitat semiprofessional i amateur que s'ha realitzat en les sales d'arts escèniques de Catalunya. Les 2.382 representacions no professionals representen l'11,4 % de l'activitat total d'aquests equipaments especialitzats i han atret un total de 407.785 espectadors, un 8,5% del total d'espectadors que han assistit al teatre durant el 2023.

El bon moment que està passant l'exhibició teatral a Catalunya queda també reflectit en el document Estadístiques Temporada 2023-2024, d'ADETCa. Segons les dades que recull aquesta estadística, que inclou principalment l'activitat de les sales de la ciutat de Barcelona, en el període entre setembre de 2023 i agost 2024 els espectadors van incrementar un 8%, i la recaptació, un 9% respecte la temporada anterior. També és important remarcar la millora de l'ocupació en un 3 %, fins arribar a un percentatge mitjà d'ocupació del 61,6%.

L'activitat escènica i musical es concentra majoritàriament en l'àmbit metropolita i, mes concretament, a la ciutat de Barcelona, però en el territori també hi ha una interessant activitat escènica que rep un important suport del Programa.cat del Departament de Cultura. L'any 2024 els 237 municipis que van participar en el programa, deu més que l'any anterior, varen realitzar 2.455 contractacions dels 1.170 espectacles inclosos al Programa.cat.

Taula 4. Dades del Programa.cat
En unitats. 2020-2024

	2020	2021	2022	2023	2024
Contraccions	1.364	2.833	2.535	2.332	2.455
Espectacles teatre (en percentatge)	60	55	58	57	59
Espectacles circ (en percentatge)	11	10	10	11	13
Espectacles dansa (en percentatge)	4	4	5	5	4
Espectacles música (en percentatge)	26	31	27	27	24
Nombre espectacles programats	691	1.105	1.109	1.106	1.170
Municipis	205	296	253	227	237

Font: Departament de Cultura, *Dades obertes Catalunya*.

L’any 2015 es va crear la Xarxa de Teatres Ateneus de Catalunya (XTAC) amb l’objectiu de donar suport a la gestió dels teatres de les entitats adherides. L’any 2024 s’ha reduït en 5 el nombre d’espectacles programats i ha disminuït un 25 % el nombre de funcions realitzades. Això ha tingut un reflex directe en el nombre d’espectadors que han assistit a les activitats programades per aquesta xarxa, que han disminuït un 38 %.

Taula 5. Dades de la Xarxa de Teatres d’Ateneus de Catalunya
En unitats. 2020-2024

	2020	2021	2022	2023	2024
Teatres	26	33	37	37	36
Espectacles	20	37	28	28	23
Funcions	52	158	169	191	142
Espectadors	3.582	11.330	10.330	13.292	8.175

Font: Federació d’Ateneus de Catalunya, *Memòria XTAC*.

ARTS VISUALS I GALERIES D’ART

L’any 2022 es comptabilitzaven 121 galeries d’art a Catalunya, 13 menys que les existents quan es va fer la darrera estadística oficial l’any 2019 i 59 menys que l’any 2009. En els darrers 10 anys, el sector de les galeries d’art ha perdut el 28 % dels establiments en passar de 185 galeries obertes el 2009 a les 134 del 2019. Aquesta reducció de galeries ha suposat una major concentració en la ciutat de Barcelona i l’àrea metropolitana, on hi ha més del 66 % d’aquests establiments. Actualment només 15 comarques catalanes disposen d’alguna galeria d’art.

El 67,6 % d’aquestes galeries organitzen de mitjana entre sis i deu exposicions anuals; aquest percentatge ha incrementat en 20 punts percentuals des de la darrera estadística del 2016. Al llarg del 2019 el conjunt de galeries d’art van organitzar 1.080 exposicions, en què es van presentar obres de 4.065 artistes, dels quals 45 % eren dones i el 55% homes. En comparació amb el 2016, les exposicions realitzades s’han reduït un 5 %, però el nombre d’artistes exposats ha augmentat un 48 %. En aquestes exposicions, és habitual trobar obres amb tècniques tradicionals com la pintura, obres sobre paper i obra gràfica, escultura i fotografia, i cada cop és més habitual trobar-hi obra multimèdia, videoart o art digital.

Taula 6. Principals magnituds de galeries d'art a Catalunya
En unitats. 2009, 2013, 2016, 2019 i 2022

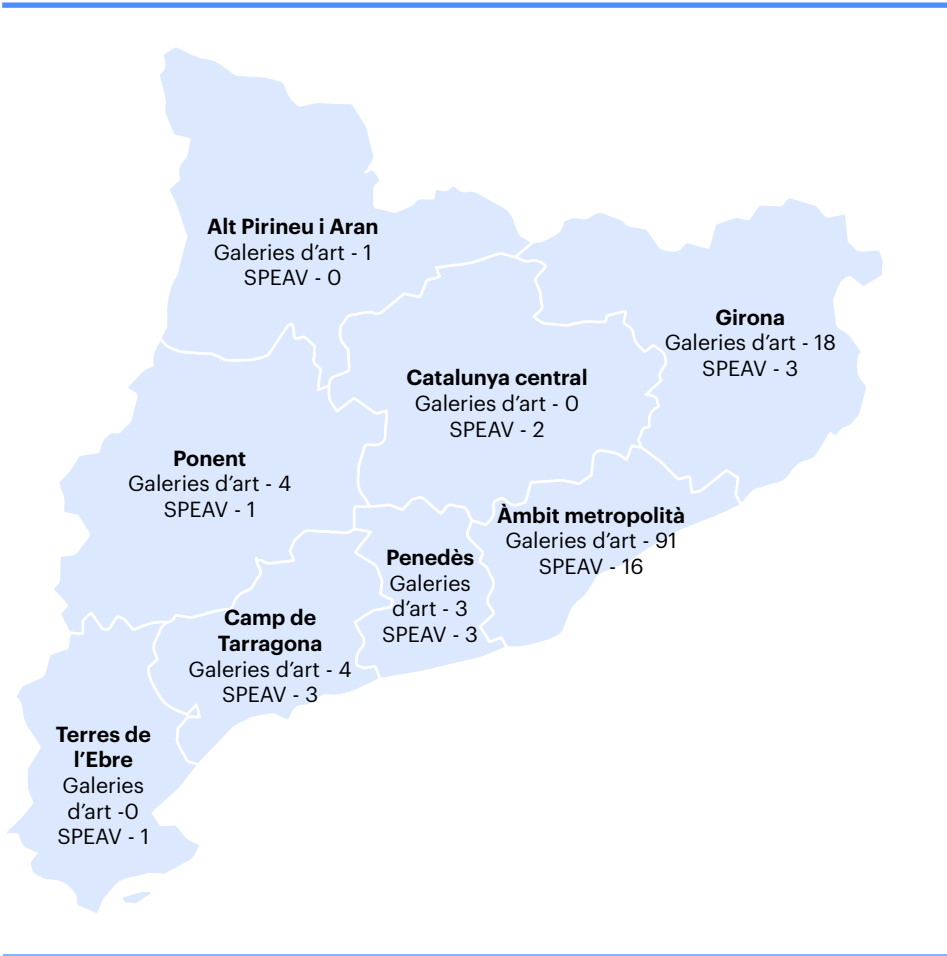
	2009	2013	2016	2019	2022
Galeries d'art	185	144	145	134	121
Treballadors	n/d	206	308	402	367
Exposicions realitzades	n/d	1.007	1.141	1.080	899
Visitants	n/d	n/d	273.920	161.205	137.567
Artistes exposats	3.834	3.587	2.745	3.525	2.478
Dones que han exposat (en percentatge)	35	37	40	44	58

Nota: n/d - No disponible.

Font: Departament de Cultura, *Estadístiques culturals de Catalunya*.

Gairebé a la meitat de les galeries exposen entre 20 i 29 artistes l'any i només un 12,7 % n'exposen més de 40 en un any. El 70% de les galeries tenen artistes en exclusiva i moltes —el 80,6%— disposen de fons d'art propi. Aquestes xifres han variat significativament respecte l'any 2016, en el qual les galeries amb artistes en exclusiva eren només del 59,3%, mentre que un 85,5% disposaven de fons propis.

Mapa 3. Espais d'arts visuals
En unitats. 2022 i 2024

Nota: Les dades de Galeries d'art són del 2022, i les dels equipaments del Servei Públic d'Espais d'Arts Visuals de Catalunya (SPEAV) del 2024.

Font: Departament de Cultura, *Estadístiques culturals de Catalunya i Memòria. Indicadors d'activitat*.

Taula 7. Principals magnituds del centres d'art visuals públics
En unitats. 2020-2024

	2020	2021	2022	2023	2024
Visitants del Sistema Públic d'Arts Visuals de Catalunya	59.762	100.074	158.444	169.320	191.423
Visitants Museu d'Art Contemporani de Barcelona	85.502	194.541	311.310	257.991	262.782
Visitants de l'Arts Santa Mònica	35.351	46.842	25.593	37.291	44.114

Nota: El Sistema Públic d'Arts Visuals de Catalunya (SPEAV) està integrat pel Macba com a capçalera de referència; vuit centres territorials d'arts visuals, que són ACVic; Bòlit; Fabra i Coats; MJA|C Mataró Art Contemporani; Mèdol - Centre d'Arts Contemporànies de Tarragona; Centre d'Art la Panera; Lo Pati - Centre d'Art Terres de l'Ebre i Centre d'Art Tecla Sala; així com els 20 centres i espais locals repartits pel territori català.

Font: Departament de Cultura, Direcció General de Promoció Cultural i Biblioteques. Ajuntament de Barcelona, *Observatori dades culturals Barcelona*.

Pel que fa al Sistema Públic d'Arts Visuals de Catalunya, l'any 2024 varen rebre 191.423 visitants, un 13 % més que els de l'any anterior. A més, l'SPEAV l'any 2024 va incrementar amb la incorporació dels 20 centres i espais d'arts visuals repartits pel país, però el recompte de visitants no inclou les visites a aquests centres. El Macba va seguir creixent en visitants i el 2024 en va rebre un 2 % més que l'any anterior, mentre que Arts Santa Monica va augmentar els seus visitants en un 18 % respecte l'any anterior.

AUDIOVISUAL

El nombre d'empreses productores de cinema amb activitat ha variat al llarg dels anys, amb una disminució notable el 2020, probablement a causa de la pandèmia, però amb un augment significatiu el 2022 abans de baixar lleugerament el 2023. La producció de llargmetratges també va veure una caiguda el 2020, però ha anat augmentant des de llavors, per arribar a 90 el 2023. Pel que fa als curtmetratges, la producció ha estat més variable, amb una disminució el 2020, però ha augmentat notablement el 2023 i ha arribat a 152. En dos casos s'ha superat la producció realitzada l'any 2019. Les produccions en versió original en català van disminuir el 2020, però han mostrat una recuperació, amb un pic el 2022 i una lleugera disminució el 2023. Aquestes dades reflecteixen l'impacte de la pandèmia en la indústria cinematogràfica, així com una recuperació gradual en els anys posteriors.

Taula 8. Principals magnituds de la producció cinematogràfica
En unitats. 2019-2023

	2019	2020	2021	2022	2023
Empreses productores de cinema amb activitat	88	78	90	118	107
Llargmetratges	85	66	74	89	90
Curtmetratges	114	95	118	118	152
Produccions en versió original en català	25	15	18	27	25

Font: Institut Català de les Empreses Catalanes, *Memòria*.

Les dades de les principals magnituds de l'exhibició cinematogràfica mostren una evolució interessant entre els anys 2019 i 2023. El nombre de títols exhibits va experimentar una disminució el 2020, però va augmentar significativament el 2021 i es va mantenir relativament alt fins al 2023, any en què a les sales catalanes es van exhibir 1.274 pel·lícules. Una situació similar s'ha donat amb les pel·lícules estrenades, amb una disminució el 2020 i una recuperació constant fins al 2023, any en què es van estrenar 601 títols, 14 menys dels estrenats l'any 2019.

Pel que fa a les sales de cinema i les pantalles actives, hi va haver una lleugera disminució el 2021, però es van mantenir estables en els anys següents. Actualment a Catalunya hi ha 134 cinemes actius que, conjuntament, disposen de 642 sales o pantalles per l'exhibició cinematogràfica. La distribució d'aquests cinemes és molt desigual, ja que majoritàriament es concentren en grans ciutats, i per tant hi ha grans parts del país sense cap establiment destinat a l'exhibició de cinema.

Taula 9. Principals magnituds de l'exhibició cinematogràfica

En unitats. 2019-2023

	2019	2020	2021	2022	2023
Títols exhibits	1.246	991	1.254	1.295	1.274
Títols estrenats	615	399	484	533	601
Sales de cinema	136	137	132	136	134
Pantalles actives	676	664	654	674	642
Espectadors (milions)	19,2	5,0	8,1	11,5	13,9
Recaptació (milions d'euros)	121,3	32,1	53,0	75,9	95,3
Espectadors de cinema de producció catalana (en percentatge)	2,1	10,1	3,6	8,7	4,5

Font: Institut Català de les Empreses Catalanes, *Memòria*.

Els espectadors i la recaptació van patir una forta caiguda el 2020, però van mostrar una recuperació gradual en els anys posteriors, i van arribar a 13,9 milions d'espectadors i 95,3 milions d'euros de recaptació el 2023. Segons dades del Ministeri de Cultura, les previsions per a l'any 2024 són que els resultats siguin molt similars als del 2023 amb una petita reducció del 5 % en els espectadors i de l'1 % en la recaptació. Tot i quedar encara lluny de les dades prèvies a la pandèmia, sembla que l'exhibició cinematogràfica s'està recuperant de la desastrosa disminució d'espectadors que es va produir amb la covid-19.

Pel que fa a la producció catalana, les dades indiquen un creixement notable d'espectadors l'any 2020 que no es va mantenir els anys posteriors. Tot i la lleugera recuperació experimentada l'any 2022, es va produir una nova caiguda l'any 2023. La quota de pantalla de la producció catalana va molt vinculada a les estrenes de l'any, però difícilment es pot trobar un any en el qual les pel·lícules produïdes per productores catalanes hagin superat conjuntament el 10 % d'espectadors de cinema de Catalunya.

El nombre d'espectadors de cinema en català (incloent versió original, doblades i subtitulades) va disminuir dràsticament el 2020, però va experimentar una recuperació notable el 2022 i va arribar a 596.146 espectadors, abans de baixar lleugerament el 2023, quan va quedar en 442.394 espectadors, una xifra molt similar a l'assolida l'any 2023. Com a conseqüència, la quota de pantalla del cinema en català va aconseguir el valor més elevat l'any 2022, amb un 5,2 % dels espectadors que van anar al cinema, però s'ha reduït fins al 3,2 % l'any 2023.

Taula 10. Principals magnituds de l'exhibició cinematogràfica en català
En unitats. 2019-2023

	2019	2020	2021	2022	2023
Espectadors de cinema en català (inclou versió original, doblades i subtitulades)	446.528	99.691	155.623	596.146	442.394
Quota de pantalla del cinema en català (en percentatge)	2,3	2,0	1,9	5,2	3,2
Espectadors de cinema en versió original en català	57.974	28.507	23.865	321.893	156.597
Quota de pantalla de la versió original en català (en percentatge)	0,3	0,6	0,3	2,8	1,1

Font: Institut Català de les Empreses Catalanes, *Memòria*.

Pel que fa als espectadors de cinema en versió original en català, hi va haver una disminució el 2020 i el 2021, però un augment espectacular el 2022, amb 321.893 espectadors, abans de baixar a 156.597 el 2023. La quota de pantalla de la versió original en català també va reflectir aquesta tendència, amb un pic del 2,8% el 2022. Com es comentava en el cas de la producció catalana, també el volum d'espectadors que acudeixen a veure produccions en versió original en català té una vinculació molt estreta amb l'estrena d'un títol que hagi tingut un impacte comercial important.

Mapa 4. Sales i pantalles de cinema
En unitats. 2023

Font: Departament de Cultura, *Observatori de la cultura*.

Entre 2020 i 2024, els cineclubs federats a Catalunya han experimentat una clara expansió, passant de 54 a 61 entitats actives, amb un increment notable en el nombre de sessions (de 705 a més de 2.000 anuals) i una triplicació del públic assistent, que ha arribat als 148.417 espectadors el 2024. També destaca la millora progressiva en la mitjana d'assistència per sessió, que ha assolit un 69 % el 2024. Tanmateix, el percentatge de sessions en català (ja sigui en versió original, doblada o subtitulada) s'ha situat al voltant del 25 % els darrers anys.

Taula 11. Dades de la Federació Catalana de Cineclubs
En unitats. 2020-2024

	2020	2021	2022	2023	2024
Cineclubs federats	54	59	59	61	61
Sessions	705	1.502	1.844	2.258	2.150
Sessions en VO, doblada o subtitulada en català (en percentatge)	29,5	21,6	26,8	25,9	25,7
Assistents	41.278	68.536	104.409	130.880	148.417
Mitjana d'assistència per sessió (en percentatge)	59	46	57	58	69

Font: Federació Catalana de Cineclubs.

Pel que fa als continguts fora de les sales d'exhibició, s'ha de tenir en compte que l'accés a continguts audiovisuals a través de plataformes privades incrementa de forma constant. Les dades mostren una clara tendència de creixement en el servei d'OTT de pagament entre els anys 2020 i 2024. El nombre de llars subscrites ha augmentat de manera constant, i va passar de 4,3 milions el 2020 a 6,8 milions el 2024. Aquest increment reflecteix una adopció creixent dels serveis d'OTT a les llars, possiblement impulsada per l'augment de l'oferta de continguts i la comoditat de l'accés en línia.

També s'observa un augment significatiu del nombre de persones subscrites, que ha passat de 9,5 milions el 2020 a un pic de 15.5 milions el 2023, abans de disminuir lleugerament el 2024. Aquesta tendència indica una forta demanda inicial que es va estabilitzant en els anys posteriors. En conjunt, les dades reflecteixen una expansió sostinguda del mercat dels serveis d'OTT de pagament, amb una adopció creixent a les llars i una demanda que es manté alta entre les persones subscrites.

Taula 12. Principals magnituds del servei d'OTT de pagament
En milers. 2020-2024

	2020	2021	2022	2023	2024
Llars subscrites	4.314	5.176	6.260	6.517	6.775
Persones subscrites	9.490	12.152	14.770	15.547	15.490

Font: Consell de l'Audiovisual de Catalunya, *Butlletí d'informació sobre l'audiovisual de Catalunya*.

Les dades de l'any 2023 demostren el creixement continuu que la indústria desenvolupadora de videojocs està tenint a casa nostra des de que es tenen registres, l'any 2016. L'any 2023 les emles 161 empreses actives d'aquest sector al nostre país varen contractar a 5.174 persones i la seva facturació va arribar fins als 756 milions d'euros, un 7 % més que l'any anterior.

Taula 13. Principals magnituds de les empreses desenvolupadores de videojocs
En unitats. 2019-2023

	2019	2020	2021	2022	2023
Empreses actives	121	123	132	147	161
Estudis no constituïts	46	77	64	92	101
Nombre de treballadors	3.381	3.966	4.249	4.619	5.174
Facturació (en milions d'euros)	473	552	660	709	756

Font: Departament de Cultura, *Llibre blanc de la indústria catalana del videojoc*.

LLIBRE I LECTURA

L'any 2023 a Catalunya hi havia 668 editorials amb activitat que en conjunt van inscriure al registre de l'ISBN 15.940 llibres en format paper i 7.496 en altres formats. Aquestes dades presenten una caiguda del 16% dels llibres inscrits en format paper, mentre que altres formats – digital, audible, etc. – incrementa un 12,4%.

Taula 14. Principals magnituds del sector editorial
En unitats. 2019-2023

		2019	2020	2021	2022	2023
Editorials catalanes amb activitat (amb llibres inscrits a l'ISBN)		682	667	681	661	668
Llibres inscrits a l'ISBN	format paper	18.977	16.175	17.215	16.115	15.940
	altres formats	6.668	6.576	7.533	6.902	7.496
Títols editats		40.271	35.548	38.873	40.842	42.176
Exemplars editats (en milions)		128	98	107	111	115
Facturació (en milions)		1.220	1.261	1.345	1.442	1.544

Font: Ministerio de Educación, Cultura y Deporte, *Anuario de estadísticas culturales* i Federación de Gremios de Editores de España, *Comercio interior del libro en España*.

L'any 2023 les editorials catalanes van facturar dintre del mercat espanyol 1.544 milions d'euros, una xifra que suposa un increment del 7,1% respecte a l'any anterior i un 26,6% respecte l'any 2019. Aquestes dades suggereixen una tendència molt positiva en el sector editorial català.

Catalunya té un sistema de lectura pública consolidat que l'any 2024 comptava amb 449 biblioteques, sis més que l'any anterior, que es complementen amb les 549 llibreries comptabilitzades a partir de la informació extreta del Registre Mercantil. Ambdós tipus d'equipaments presenten una concentració molt elevada a l'àrea metropolitana, i un repartiment pel territori bastant similar al del volum de persones que viuen, amb un lleu biaix a favor dels territoris de menys habitants, que acullen un rati de biblioteques/habitants més alt que els que es dona en l'àrea metropolitana.

L'any 2024 les biblioteques públiques de Catalunya van rebre 22,6 milions de visites i 3,40 milions d'usuaris disposaven del carnet de biblioteques. Aquell any es van prestar gairebé 15 milions de documents. Destacar que el nombre de visites i els préstecs a les biblioteques del sistema públic català ha seguit augmentant.

Mapa 5. Llibreries i biblioteques
En unitats. 2023

Font: Dades de biblioteques provenen del Departament de Cultura, *Estadístiques de biblioteques públiques de Catalunya*. Les dades de llibreries s’han elaborat a partir d’una consulta feta al SABI dels CNAE 4761 i 4762.

Taula 15. Principals magnituds del sistema de lectura pública a Catalunya
En milions. 2020-2024

	2020	2021	2022	2023	2024
Biblioteques del sistema públic català (en unitats)	425	429	440	443	449
Carnets de biblioteques	3,77	3,92	3,44	3,44	3,40
Visites a les biblioteques del sistema públic català	9,38	13,35	17,82	21,73	22,59
Préstecs presencials	7,14	11,40	12,73	14,06	14,89
Préstecs presencials en català (en percentatge)	36	38	39	50	52
Préstecs digitals (en unitats)	952.293	968.952	1.095.521	1.215.247	1.525.672
Sessions d’activitats organitzades (en unitats)	34.202	44.351	72.034	70.208	85.956
Assistents a les activitats	0,79	0,91	1,46	1,36	1,60

Font: Departament de Cultura, *Estadístiques de biblioteques públiques de Catalunya*.

MÚSICA

El nombre de concerts de música popular ha augmentat significativament, i ha passat de 12.365 concerts el 2019 a 15.570 concerts el 2023. A causa de la pandèmia, l'any 2020 les dades sobre concerts experimenten una caiguda notable, però els anys següents la tendència és clarament ascendent. Els assistents als concerts de música popular també han augmentat, amb un pic de 4.139.804 assistents el 2023. La recaptació en milions d'euros ha seguit una tendència similar, amb un augment notable des de gairebé 38 milions el 2019 fins als 58 milions el 2023.

Els concerts de música clàssica han experimentat fluctuacions similars a la música popular, però la recuperació no ha estat tan reeixida, ja que encara no s'ha superat el volum d'activitat del 2019. El nombre de concerts de música clàssica ha arribat a 1.804 concerts el 2023, xifra molt similar a la dels que es van organitzar el 2019; però el nombre d'assistents, amb 470.072 persones que han anat a un concert d'aquest tipus, continua un 26 % per sota dels valors aconseguits el 2019. La recaptació en música clàssica segueix la mateixa trajectòria dels assistents, i els 8,6 milions d'euros aconseguits el 2023 són un 23 % menys que la recaptació del 2019.

Mapa 6. Sales de concerts

En unitats. 2024

Font: Elaboració pròpia a partir del recompte de les sales associades a l'Associació de Sales de Concerts de Catalunya (ASACC).

Tant la música popular com la clàssica han mostrat una forta recuperació després de la caiguda del 2020, amb increments constants en concerts, assistents i recaptació. No obstant això, mentre la música clàssica encara no ha aconseguit recuperar la situació prèvia a la pandèmia, la música popular fa dos anys que els valors aconseguits es situen per sobre dels del 2019.

Taula 16. Principals magnituds del sector de la música

En unitats. 2019-2023

		2019	2020	2021	2022	2023
Música popular	Concerts	12.365	9.507	10.543	13.642	15.570
	Assistents	3.742.401	1.404.883	1.695.011	3.514.050	4.139.804
	Recaptació (en milions d'euros)	37,79	22,88	25,06	47,24	57,90
Música clàssica	Concerts	1.877	765	1.070	1.490	1.804
	Assistents	638.678	97.437	144.011	339.445	470.072
	Recaptació (en milions d'euros)	11,27	2,08	3,06	6,99	8,62

Font: Fundación SGAE. *Anuario SGAE de las artes escénicas, musicales y audiovisuales*.

El pop rock és el gènere preferent dels assistents a concerts de música popular a Catalunya, el 75,4% del total, seguit molt a lluny pel flamenc amb un 8,2%, i la música electrònica que aporta el 3,0 % dels assistents a activitats de música popular. Amb valors inferiors al 3 % es posiciona la cançó espanyola, amb el 2,7 %; els cantautors, que representen el 2,5 %; la cançó melòdica, que suposa el 2,4 %; i la música llatina, amb un 2,3 %. En música clàssica, la música de cambra i els solistes, amb un 47 % dels assistents, són els més representatius dins de la música clàssica, seguida de la música simfònica, que representa el 38 %. Les bandes de música i rondalles representen el 12 % dels assistents i la música coral aporta el 3 %.

El mercat de la indústria discogràfica catalana es manté bastant estable els darrers anys. L'any 2023 la facturació del mercat físic va incrementar lleugerament fins arribar al volum de negoci del 2019. El mercat digital segueix amb el seu lleu increment anual al voltant del 5 %. Conjuntament, en els darrers 5 anys han aconseguit un augment del 31 % que situa la venda de música enregistrada en els 16,9 milions. Una part important d'aquest increment ve donat pel mercat de drets, una dada que es va incorporar a l'estadística l'any 2021. Amb uns ingressos de 2,5 milions, aquests drets representen el 15 % de la facturació del sector discogràfic.

Taula 17. Principals magnituds del sector discogràfic

En milions i en unitats. 2019-2023

		2019	2020	2021	2022	2023
Facturació (en milions)	Total	12,9	11,1	14,6	16,2	16,9
	Mercat físic	2,3	2,2	2,4	2,0	2,3
	Mercat digital	10,6	8,8	10,1	11,5	12,1
	Drets	n/d	n/d	2,1	2,7	2,5
Producció (en unitats)	Total	1.347	2.110	2.196	2.106	2.228
	CD i vinils físics	757	792	748	656	607
	Digital	590	1.318	1.448	1.450	1.621

Font: Grup Enderrock i ARC, Associació Professional de Representants, Promotors i Màangers de Catalunya, *Anuari de la música*.

La facturació de les vendes de música enregistrada en format físic a Catalunya ha incrementat l'any 2024 un 9 % respecte l'any anterior i un 159 % respecte l'any 2020. També les unitats han experimentat un creixement importat, però amb uns percentatges una mica més reduïts, un 4 % respecte l'any anterior i un 66 % respecte el 2020.

Taula 18. Vendes discogràfiques en format físic al mercat català
En milers. 2020-2024

	2020	2021	2022	2023	2024
Facturació	4.115	4.582	5.323	9.803	10.659
Unitats venudes	295	298	307	471	491

Font: Institut Català de les Empreses Culturals, *Observatori de les Empreses Culturals*. Dades recollides per GfK, Growth from Knowledge.

Les ràdios privades catalanes l'any 2024 van difondre 3.415 títols corresponents a 1.274 artistes. El nombre d'artistes que es van escoltar per la ràdio ha incrementat respecte l'any anterior, tot i que el nombre de títols emesos van caure un 9% respecte l'any anterior. El nombre total de tracks emesos per les ràdios catalanes ha estat molt similar al de l'any anterior i el percentatge d'aquests en català segueix sent un 10 %.

Taula 19. Principals magnituds de la radiodifusió de la música catalana
En unitats. 2020-2024

	2020	2021	2022	2023	2024
Artistes en català	387	407	383	1.189	1.274
Títols escoltats en català	1.164	1.181	1.295	3.747	3.415
Nombre total de tracks	1.631.143	1.647.220	1.597.765	1.965.001	1.984.393
Nombre de tracks en català (en percentatge)	7,6	7,8	8,3	10,2	10,3

Nota: Fins al 2022 només inclou 13 ràdios privades. L'any 2023 incorpora les emissores públiques iCat i Radio 3, i l'emissora privada Los 40 Urban. Es considera *tracks* quan és més d'un minut de difusió.

Font: Institut Català de les Empreses Culturals, *Observatori de les Empreses Culturals*. Dades recollides per BMAT. Music Innovators.

MUSEUS I PATRIMONI

Al 2023 Catalunya disposava de 120 museus i 370 col·leccions, que, conjuntament, durant l'any esmentat van rebre més de 22 milions de visitants, un 31% més que l'any anterior, però encara un 10 % per sota dels visitants del 2019. Pel que fa a les activitats realitzades per aquests equipaments culturals —que inclouen visites guiades, conferències, rutes-itineraris, cursos i tallers, entre d'altres—, malgrat el darrer any s'han reduït un 31% respecte l'any anterior, el nombre de participants va incrementar fins arribar als 2,2 milions.

Mapa 7. Museus, col·leccions i arxius
En unitats. 2023

Font: Departament de Cultura, *Observatori de la cultura*.

Taula 20. Principals magnituds dels museus
En unitats. 2019-2023

	2019	2020	2021	2022	2023
Museus	116	116	116	118	120
Col·leccions	382	383	384	383	370
Visitants de museus i col·leccions (en milions)	24.545	4.421	7.804	16.993	22.257
Activitats de museus i col·leccions	8.033	4.132	5.122	7.328	5.070
Participants a les activitats de museus i col·leccions (en milions)	2.636	791	1.057	1.989	2.244

Font: Departament de Cultura, *Registre de Museus de Catalunya*.

Les dades dels museus gestionats directament pel Departament de Cultura reflecteixen aquesta situació de creixement en els visitants, que l'any 2023 van ser un 6 % més que l'any anterior, però han reduït en un 42% les activitats organitzades i, en un percentatge similar, els participants en aquesta activitat.

Taula 21. Principals magnituds dels museus gestionats pel Departament de Cultura

En milers. 2019-2023

	2019	2020	2021	2022	2023
Visitants	797.886	227.213	378.545	542.253	575.048
Activitats (en unitats)	786	209	531	626	366
Assistents activitats	258.518	87.017	131.308	224.243	126.339

Nota: Els museus gestionats pel Departament de Cultura són el Museu d'Arqueologia de Catalunya, el MNACTEC, el Museu d'Història de Catalunya, el Museu d'Art de Girona i el Museu Nacional Arqueològic de Tarragona.

Font: Departament de Cultura, *Registre de Museus de Catalunya*.

En finalitzar el 2023 Catalunya tenia 4.800 Béns Culturals d'Interès Nacional registrats, un 53 % de patrimoni immoble i la resta de patrimoni arquitectònic. A més, es van realitzar intervencions en 1.546 jaciments arqueològics i paleontològics dels més de 13.000 que hi ha registrats. Els monuments gestionats pel Departament de Cultura van atreure 329.808 visitants l'any 2023, un 14 % més que l'any anterior, de manera que es va superar el nombre de visites rebudes l'any 2019.

Taula 22. Principals magnituds del patrimoni

En unitats. 2019-2023

		2019	2020	2021	2022	2023
Jaciments arqueològics i paleontològics registrats		13.095	13.664	13.430	13.477	n/d
Jaciments arqueològics intervinguts		1.135	1.001	1.111	1.164	1.546
Béns culturals d'interès nacional	patrimoni immoble	2.462	2.529	2.477	2.517	2.539
	patrimoni arquitectònic	2.205	2.198	2.217	2.251	2.261
Visitants als monuments gestionats pel Departament de Cultura		314.586	168.064	258.382	288.248	329.808

Nota: Els monuments gestionats pel Departament de Cultura són els següents: canònica de Santa Maria de Vilabertran, cartoixa d'Escaladei, casa natal de Rafael de Casanova, casa museu Prat de la Riba, castell de Miravet, castell monestir de Sant Miquel d'Escornalbou, col·legiata de Sant Vicenç de Cardona, convent de Sant Bertomeu de Bellpuig, monestir de Sant Pere de Rodes, reial monestir de Santes Creus, castell de Claramunt i Roca dels Moros.

Font: Departament de Cultura, *Estadístiques culturals de Catalunya*.

Catalunya disposava de 362 arxius l'any 2023 que van atendre més de 1,3 milions d'usuaris que van consultar 5,7 milions de documents. Aquestes dades suposen un increment de totes les magnituds analitzades respecte a les de l'any 2021 (any de la darrera estadística). També els metres lineals de documentació van augmentar un 6 % fins a haver-ne 972.327 disponibles.

Taula 23. Principals magnituds dels arxius
En milers. 2015, 2017, 2019, 2021 i 2023

	2015	2017	2019	2021	2023
Arxius (en unitats)	329	312	320	321	362
Usuaris	680	917	1.480	1.210	1.300
Unitats documentals consultades	2.479	3.346	5.189	5.289	5.745
Metres lineals de documentació custodiada	803	827	864	914	972

Font: Departament de Cultura, *Estadístiques culturals de Catalunya*.

CULTURA POPULAR

Catalunya disposa d'un teixit cultural molt destacable gràcies a la gran tradició d'associacionisme d'arreu del territori. Segons les últimes dades publicades pel Departament de Cultura, a Catalunya hi ha registrades 2.027 entitats culturals i associatives, de les quals un 81% són entitats federades, un 9,8% centres d'estudis i el 9,2% cases regionals. Aquestes entitats es reparteixen de forma desigual arreu del país.

Mapa 8. Entitats culturals federades
En unitats. 2022

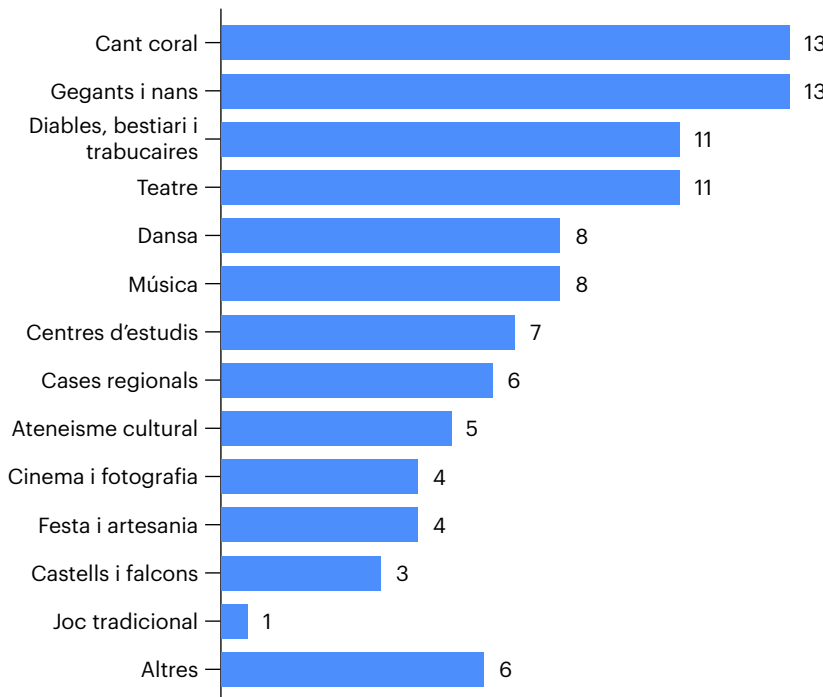

Font: Departament de Cultura, *Dades culturals. Cultura popular*.

La majoria d'aquestes entitats formen part del moviment coral, seguit pels gegants i nans i per les agrupacions de diables, bestiari i trabucaire. També hi ha força representació d'entitats que treballen en l'àmbit del teatre, la dansa i la música. Les cases tradicionals i els ateneus també formen un grup important dintre de les entitats cultural i associatives del nostre país.

Gràfic 35. Repartiment de les entitats culturals federades per àmbits d'actuació

En percentatge. 2022

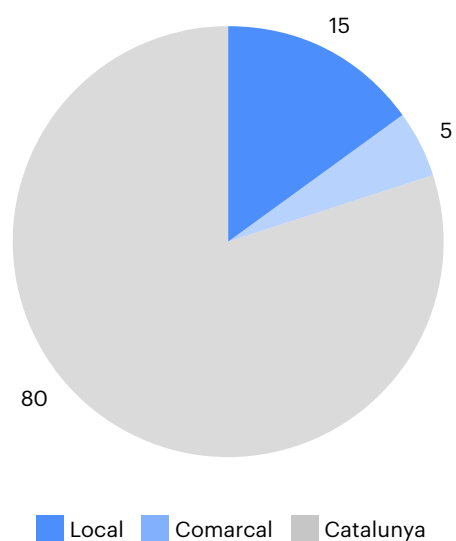
Font: Departament de Cultura, *Dades culturals. Cultura popular*.

L'àmbit territorial d'actuació de la major part d'aquestes organitzacions és Catalunya, però un 20% indiquen que el treball que fan es limita a la seva localitat o a la comarca a la qual pertanyen. Només cinc organitzacions indiquen un altre tipus d'àmbit territorial, per tant, amb una mirada a escala internacional.

En l'avançament de les dades clau que ha fet el Departament de Cultura de l'Estadística del Tercer Sector Cultural 2023 s'indica que l'any 2023 les entitats d'aquest sector tenien 137.420 associats i, conjuntament, van organitzar 20.224 activitats amb una assistència de 2.656.479 persones.

Només el 15,9% de les entitats tenen personal remunerat, amb un total de 1.738 persones ocupades, però disposen de 45.508 voluntàries i voluntaris que fan possible l'activitat que realitzen aquestes entitats. El volum d'ingressos anuals generats per totes les entitats del tercer sector cultural estan propers als 42 milions d'euros, amb una mitjana de 50.862 euros per entitat, mentre que les despeses es situen per sobre dels 38 milions d'euros. El 86% d'aquestes entitats són beneficiàries de subvencions.

Gràfic 36. Abast d'actuació de les entitats culturals federades
En percentatge. 2022

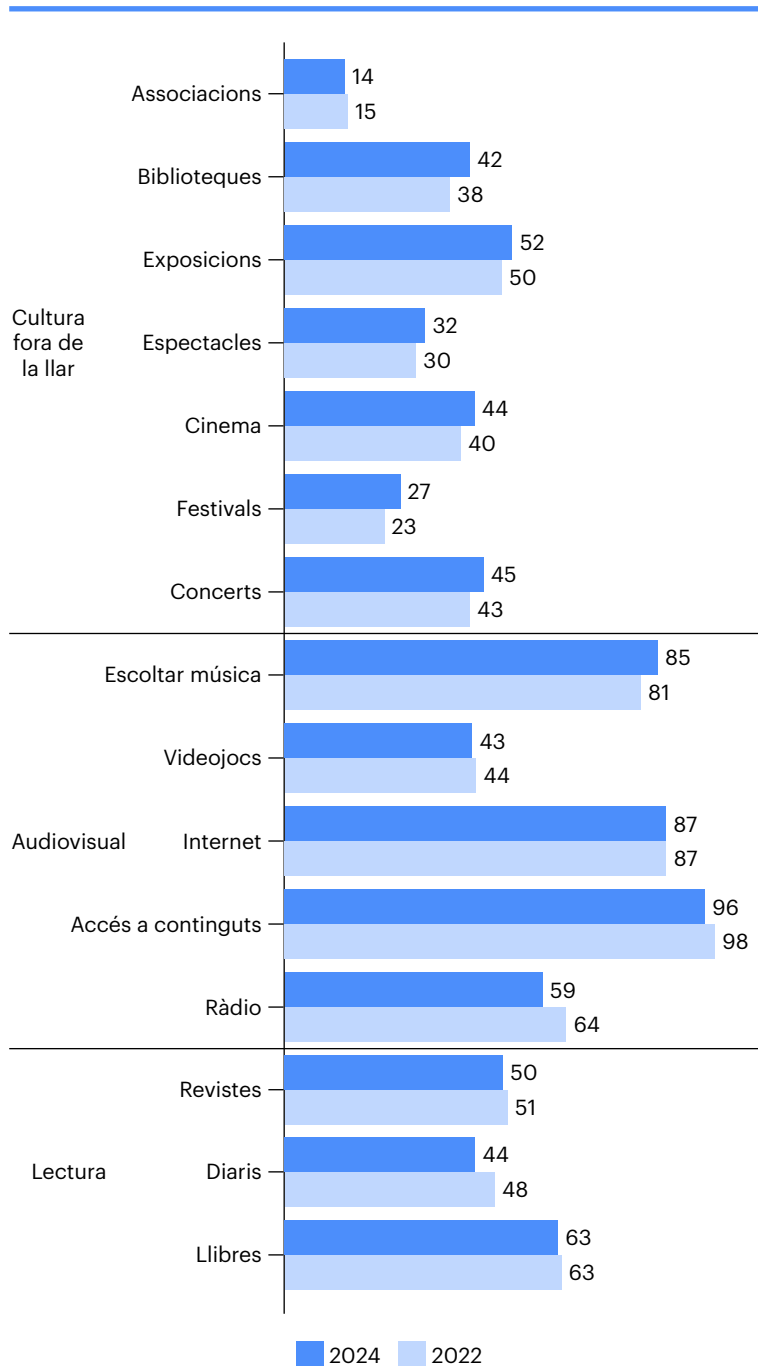
Font: Departament de Cultura, *Dades culturals. Cultura popular*.

Participació i pràctiques culturals

PARTICIPACIÓ EN ACTIVITATS CULTURALS

Gràfic 37. Usos i costums culturals dels catalans

En percentatge. 2022 i 2024

Nota: L'accés a continguts audiovisuals inclou la televisió convencional.

Font: Departament de Cultura, *Pràctiques culturals de la població*.

Segons l'Enquesta de pràctiques culturals de la població, l'accés a continguts audiovisuals, escoltar música o la ràdio, connectar-se a internet i llegir llibres han estat les activitats culturals més realitzades pels catalans l'any 2024. Concretament, un 96 % dels catalans afirmen haver accedit a continguts audiovisuals, ja sigui a través de la televisió convencional o altres plataformes i mitjans; el 87 % s'han connectat a internet; el 85 % han escoltat música; el 59 % han escoltat la ràdio, i el 63 % llegeixen llibres. Les activitats amb menys participació són l'afiliació a associacions culturals, amb només un 14 % dels catalans afiliats almenys a una, i l'assistència a espectacles, amb un 32 % dels catalans que declaren fer-ho. Pel que fa a l'assistència a festivals, tot i que el percentatge de catalans que manifesten anar-hi és baix, amb només un 27 %, s'ha produït un creixement de 4 punts percentuals en només 2 anys, el que mostra un interès creixent de la població per aquest format de música en viu.

Els dispositius tecnològics faciliten l'accés a aquestes pràctiques, i possibiliten percentatges elevats entre la població catalana. Escoltar música, utilitzar internet i accedir a continguts digitals són activitats realitzades per més del 85 % de la població, i s'arriba fins al 96 % en el cas dels continguts digitals, pràcticament tota la població. L'interès pels videojocs incrementa poc a poc, i es situa al 2024 en el 43 % de la població.

El 63 % de la població manifesta haver llegit algun llibre per plaer els darrers 12 mesos, i el 33 % han llegit obligatòriament per motius educatius o professionals. La lectura de revistes ha baixat lleugerament, mentre que la lectura de diaris ha patit una disminució més gran (del 48 % el 2022 al 44 % el 2024), el que reflecteix una tendència general de migració cap a mitjans digitals.

La vinculació amb associacions s'ha mantingut estable al voltant del 15 %, però cal remarcar que és l'activitat amb una participació més baixa. L'ús de biblioteques ha augmentat lleugerament el 2024 (42 %) respecte al 2022 (38 %). Exposicions, espectacles, cinema, festivals i concerts han experimentat un lleuger augment, cosa que indica una recuperació de la participació cultural postpandèmia. La dada que més destaca és l'increment en l'assistència a festivals (27 % el 2024 vs. 23 % el 2022) i cinema (44 % vs. 40 %).

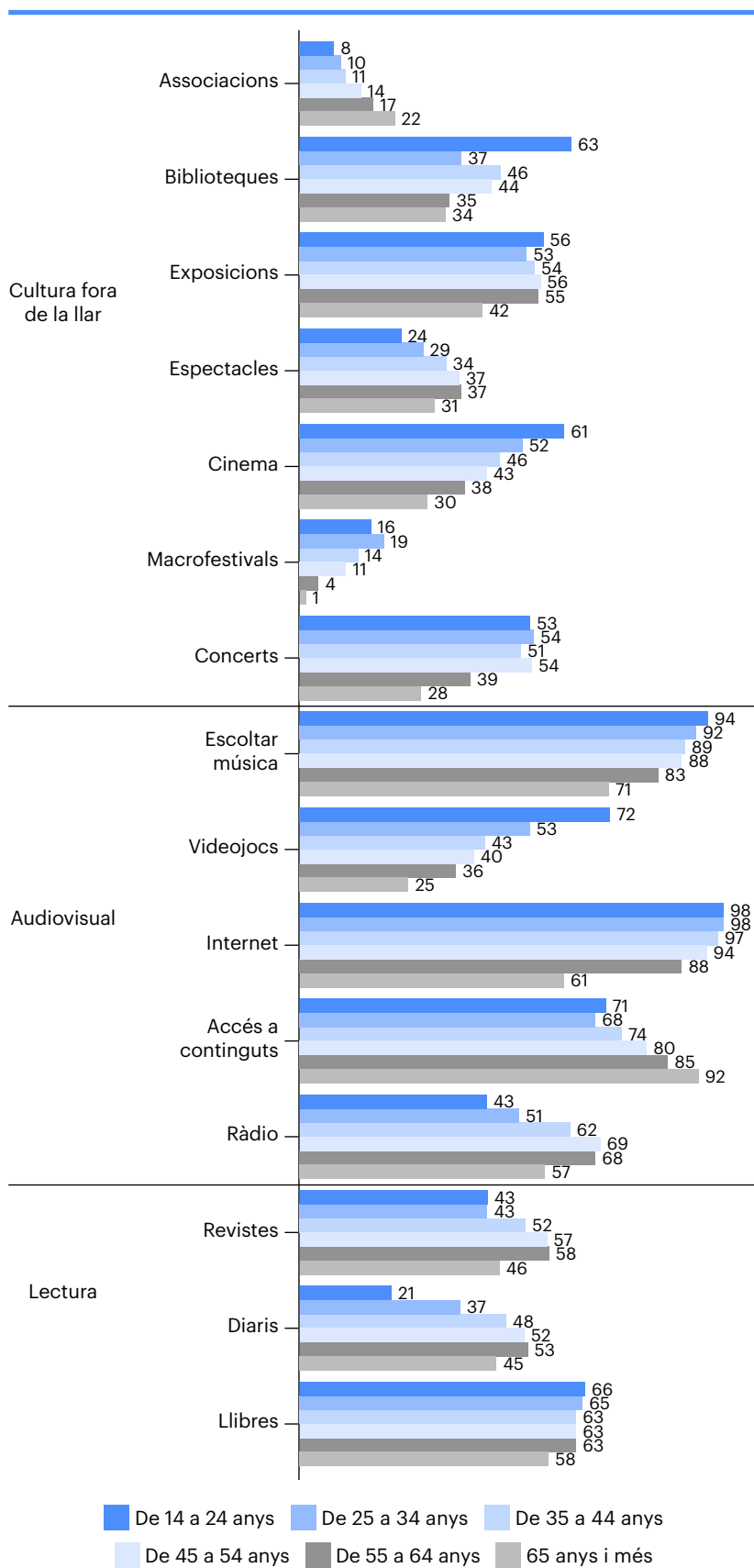
Les pràctiques vinculades amb continguts audiovisuals continuen amb molta força, i arriben a gairebé tota la població. Hi ha una recuperació gradual en el consum de cultura fora de la llar, possiblement per l'acabament de les restriccions després de la pandèmia, mentre que la lectura de llibres es manté estable, però la de diaris disminueix, possiblement per la migració de l'interès cap a l'oferta de continguts digitalitzats.

Si s'analitzen les pràctiques culturals segons les franges d'edat, s'observa que la pertinença a associacions culturals augmenta amb l'edat. Els majors de 65 anys són els més actius (22 %), mentre que els joves de 14 a 24 anys són els menys participatius (8 %). També l'assistència a espectacles és una activitat majoritària entre els que han superat els 45 anys, mentre que la visita d'exposicions es dona de forma similar en totes les franges d'edat, però disminueix significativament entre els majors de 65 anys. Anar al cinema i utilitzar els serveis de les biblioteques són activitats molt relacionades amb els joves menors de 24 anys. Mentre que l'assistència a concerts interessa fins als 54 anys, l'interès per assistir a macrofestivals és més elevat entre els menors de 34 anys.

Escoltar música i jugar a videojocs són activitats eminentment joves, mentre que navegar per internet és una activitat gairebé universal (més del 94 % en totes les franges d'edat excepte en els més grans, on baixa al 68 %). Pel que fa a l'accés a continguts audiovisuals, succeeix tot el contrari, incrementa amb l'edat. Escoltar la ràdio és més popular entre els majors de 45 anys.

Els majors de 45 anys són els que més llegeixen diaris i revistes, mentre que els joves hi tenen menys interès. La lectura de llibres és força estable entre els grups d'edat, amb una lleugera disminució en els més joves (58 %) respecte als adults (65-66 %).

Gràfic 38. Usos i costums culturals dels catalans segons l'edat
En percentatge. 2024

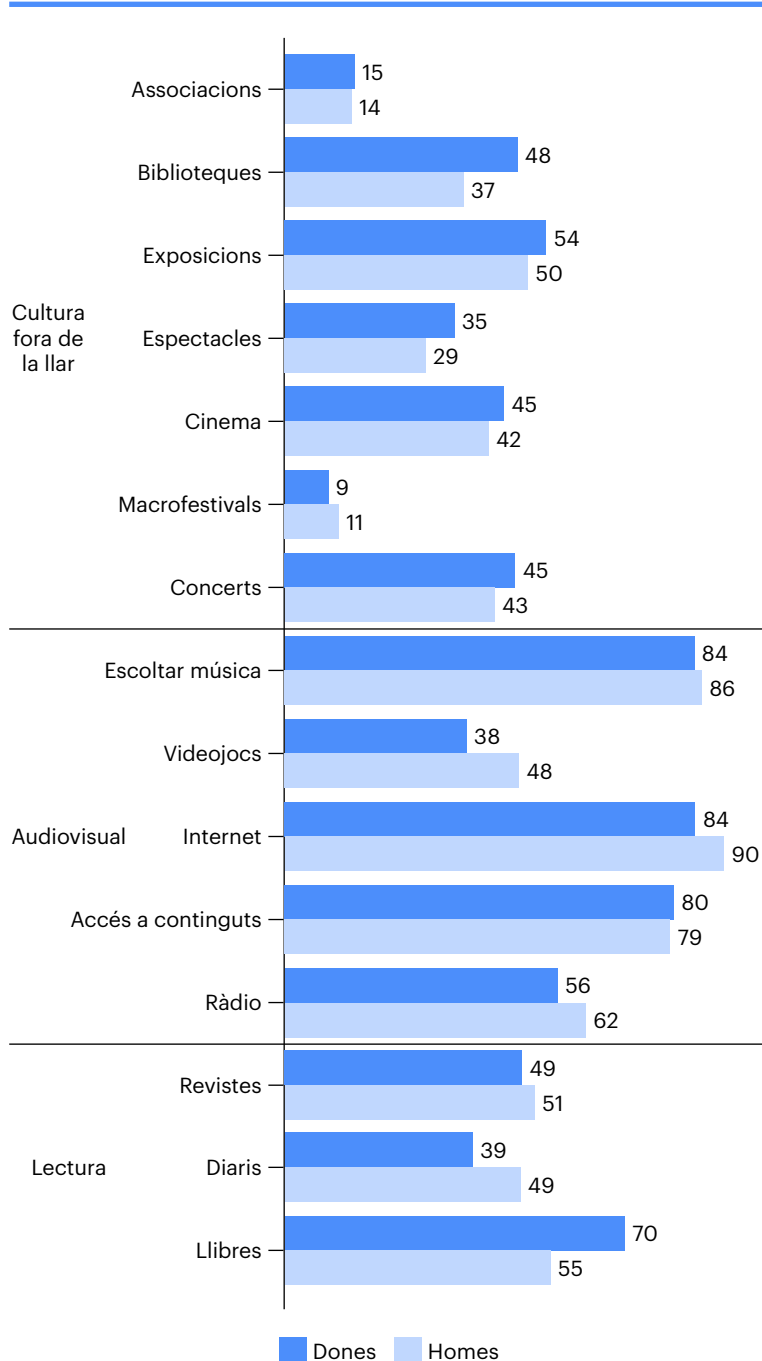
Nota: L'accés a continguts audiovisuals inclou la televisió convencional.

Font: Departament de Cultura, *Pràctiques culturals de la població*.

Els joves són més actius a assistir a concerts i festivals, jugar a videojocs, anar al cinema i consumir continguts digitals. Els adults mostren més interès per les exposicions, els espectacles i la ràdio. Per la seva banda, les persones grans participen més en associacions, llegeixen més diaris i escolten més la ràdio.

Gràfic 39. Usos i costums culturals dels catalans segons el gènere

En percentatge. 2024

Nota: L'accés a continguts audiovisuals inclou la televisió convencional.

Font: Departament de Cultura, *Pràctiques culturals de la població*.

Pel que fa a les diferències entre gèneres, les dones participen més que els homes en activitats fora de la llar, on destaca especialment l'ús de biblioteques (48 % dones vs. 37 % homes) i l'assistència a espectacles (35 % dones vs. 29 % homes). L'assistència a concerts és lleugerament més alta en dones (47 %) que en homes (43 %), mentre que l'assistència a macrofestivals és similar, tot i que els homes hi assisteixen una mica més (11 % homes vs. 9 % dones). La pertinença a associacions és pràcticament la mateixa (15 % dones vs. 14 % homes).

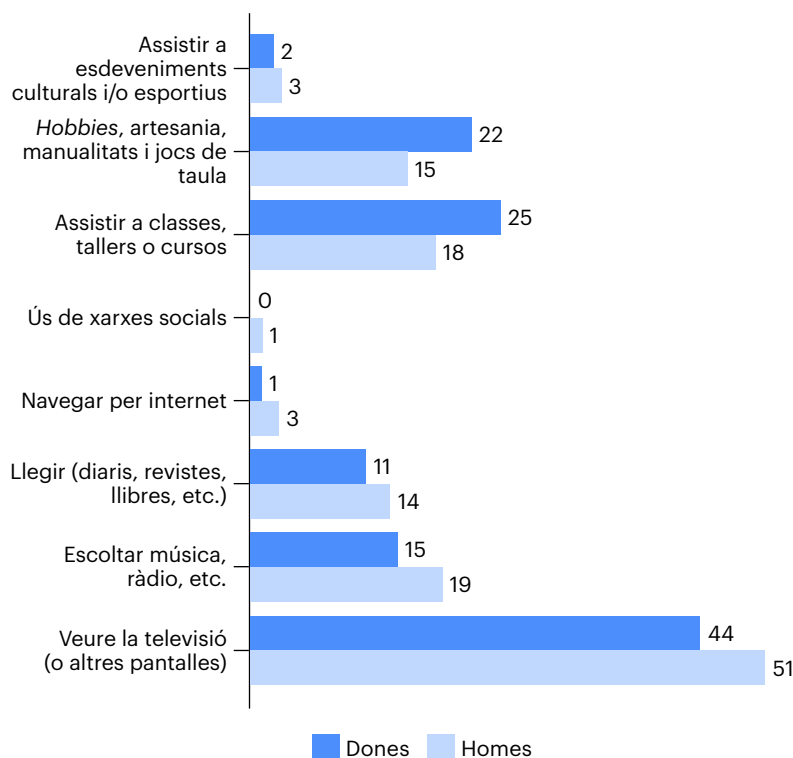
Escoltar música i accedir a continguts audiovisuals són activitats que no mostren diferències significatives entre dones i homes. Per la seva banda, jugar a videojocs, navegar per internet i escoltar la ràdio són activitats amb una participació superior d'homes.

La lectura de llibres continua essent una activitat que realitzen més les dones que els homes (70 % vs. 55 %), mentre que la lectura de diaris és més habitual entre els homes. Les revistes són llegides pràcticament igual per homes i dones (51 % vs. 49 %).

En conclusió, les dones són més actives en la lectura de llibres, l'ús de biblioteques i l'assistència a exposicions o espectacles, mentre que els homes ho són més en les activitats de jugar a videojocs, navegar per internet, escoltar la ràdio i llegir diaris. Algunes activitats no mostren diferències entre gèneres, com escoltar música, accedir a continguts digitals o llegir revistes.

Gràfic 40. Usos i costums culturals de les persones amb discapacitat segons el gènere

En percentatge. 2023

Nota: Dades a nivell espanyol. Inclou només les persones residents a centres.

Font: Institut Nacional d'Estadística, *Enquesta de discapacitat, autonomia personal i situacions de dependència*.

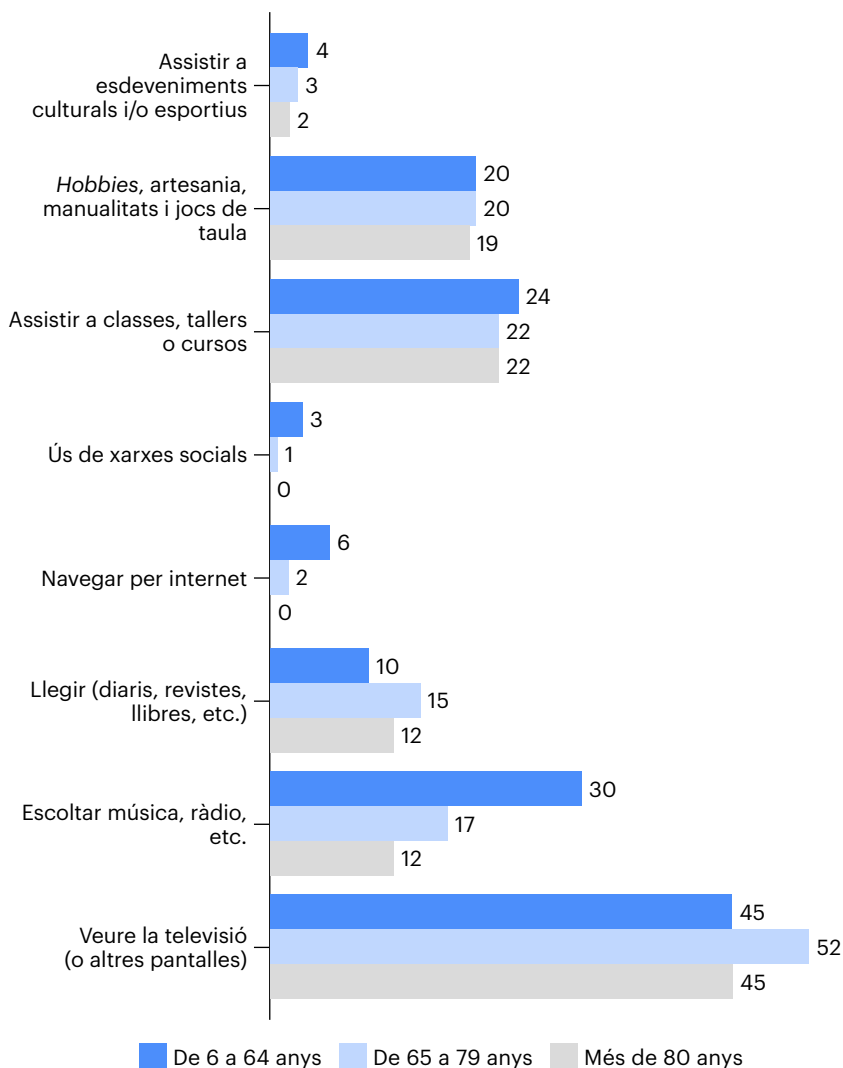
Els usos culturals de les persones amb discapacitat mostren diferències segons el gènere, però segueixen pautes molt similars a les observades en el conjunt de la població. Els homes consumeixen més contingut audiovisual (TV, música, ràdio) i passen més temps navegant per internet, mentre que les dones tenen més interès en formació i activitats creatives, com manualitats o jocs de taula.

La lectura és baixa, en general, per a ambdós sexes (14% dels homes i 11% de les dones). La participació en esdeveniments culturals i esportius és molt baixa en ambdós casos, i les xarxes socials gairebé no apareixen com a activitat realitzada per aquest col·lectiu.

Segons els usos culturals per trams d'edat, la televisió és la principal activitat de lleure en totes les edats, especialment entre la població gran. Les activitats culturals i socials i l'ús de tecnologia disminueixen amb l'edat, mentre que la lectura i les activitats manuals es mantenen relativament constants.

Gràfic 41. Usos i costums culturals de les persones amb discapacitat segons l'edat

En percentatge. 2023

Nota: Dades a nivell espanyol. Inclou només les persones residents a centres.

Font: Institut Nacional d'Estadística, *Enquesta de discapacitat, autonomia personal i situacions de dependència*.

PRÀCTIQUES CULTURALS

Segons l'*Enquesta d'hàbits i pràctiques culturals a Espanya* del Ministeri de Cultura, la pràctica de fer fotografies és l'activitat més popular entre la població catalana (9,6 %), seguida de pintar o dibuixar (7,1 %) i fer vídeos (6 %). Això indica una forta preferència per les activitats que impliquen capturar o crear imatges, probablement influenciada per les xarxes socials i les noves tecnologies.

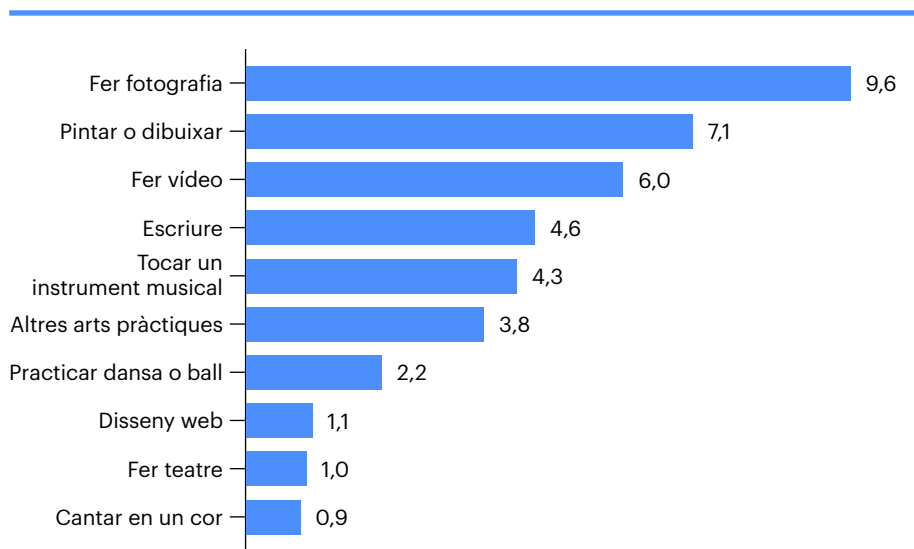
Escriure i tocar un instrument musical mantenen una presència notable, amb un 4,6 % i un 4,3 % respectivament, fet que suggereix que moltes persones troben en l'escriptura i la música una forma d'expressió personal i cultural. Les arts plàstiques (3,8 %) i practicar dansa o ball (2,2 %) tenen un nivell d'interès inferior en comparació amb les activitats visuals i d'escriptura, possiblement perquè requereixen més formació o espais específics per ser practicades.

Les activitats escèniques i digitals tenen menys penetració entre la població catalana. Només al voltant de l'1% dissenyen webs, fan teatre o canten en un cor com a activitat no professional. La necessitat d'aprendre habilitats tècniques específiques o de participar en grups organitzats poden ser els motius d'aquesta baixa incidència.

Les activitats creatives més populars són les visuals, com la fotografia i el dibuix, seguides de l'escriptura i la música. En canvi, les activitats que impliquen una participació col·lectiva o tècnica, com el teatre, el cant en cor o el disseny web, són menys freqüents. Aquestes tendències poden reflectir tant preferències personals com la disponibilitat de recursos i espais per a la pràctica d'aquestes disciplines.

Gràfic 42. Pràctiques artístiques realitzades pels catalans

En percentatge. 2022

Font: Ministeri de Cultura, *Enquesta d'hàbits i pràctiques culturals a Espanya*.

EQUIPAMENTS CULTURALS

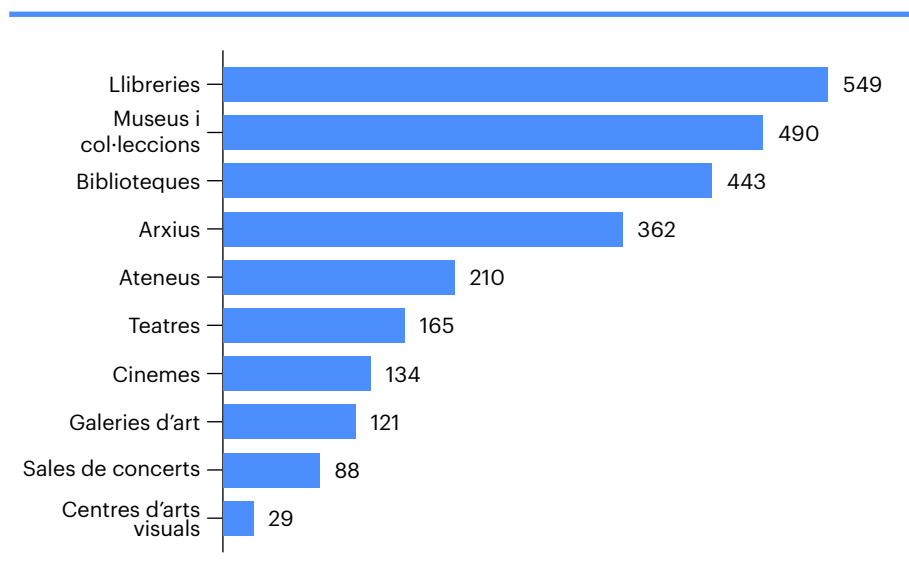
Catalunya disposa d'un bon nombre d'equipaments on la ciutadania pot accedir a la cultura o realitzar activitats i pràctiques culturals. Els més nombrosos són els vinculats amb la lectura i les lletres. A Catalunya hi ha un total de 549 establiments on es poden adquirir llibres i premsa. La xarxa de llibreries es complementa amb les biblioteques, que són el segon tipus d'equipaments culturals més nombrosos. En total, la xarxa pública disposa de 443 biblioteques repartides per tot el territori català.

A nivell patrimonial, hi ha 120 museus i 370 col·leccions identificades al Registre de Museus del Departament de Cultura, i 362 arxius, majoritàriament de titularitat pública, de la Generalitat de Catalunya o dels municipis, però també alguns de titularitat privada, com els eclesiàstics.

Els 210 ateneus federats estan repartits per tot el territori català, mentre que teatres i, sobretot, cinemes, estan concentrats en les grans ciutats. Les 121 galeries d'art que hi ha a Catalunya són establiments privats majoritàriament concentrats en la zona litoral. En canvi, els centres públics d'arts visuals, tot i ser menys nombrosos, tenen una representació més equilibrada arreu del territori català. Les 88 sales de concerts que hi ha a Catalunya estan molt localitzades a l'àrea metropolitana.

Gràfic 43. Equipaments culturals

En unitats. 2024

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Cultura, *Estadístiques culturals de Catalunya*. Les dades de llibreries s'han elaborat a partir d'una consulta feta al Sistema de Balanços Ibèrics dels CNAE 4761 (Comerç al por menor de llibres a establiments especialitzats) i 4762 (Comerç al por menor de diaris i articles de papereria a establiments especialitzats). Les dades de sales de concerts s'han obtingut de la web de l'Associació de Sales de Concerts de Catalunya (ASACC) i les d'ateneus de la web de la Federació Ateneus Catalunya (FAC).

La distribució d'equipaments culturals per àmbits territorials reflecteix un gran desequilibri, amb una concentració significativa a la zona metropolitana de Barcelona i una oferta més limitada en zones menys urbanitzades. L'àmbit metropolità concentra la majoria dels equipaments culturals, especialment en categories com llibreries (353), biblioteques (185), museus i col·leccions (170), i arxius (228). Els cinemes, teatres i sales de concerts són menys nombrosos en comparació amb museus, biblioteques i llibreries, però també es concentren principalment a l'àmbit metropolità. En canvi, els ateneus estan més repartits pels diferents àmbits territorials, amb una alta presència a Girona (31) i Penedès (23).

El Camp de Tarragona i Girona tenen una presència moderada d'equipaments culturals, amb xifres relativament equilibrades. En contrast, les demarcacions de l'Alt Pirineu i Aran i Terres de l'Ebre disposen de la menor quantitat d'equipaments en gairebé totes les categories, amb una presència especialment baixa en galeries d'art, centres d'arts visuals i sales de concerts.

Taula 24. Equipaments culturals per àmbits territorials
En unitats. 2024

	Alt Pirineu i Aran	Àmbit metropolità	Camp de Tarragona	Catalunya central	Girona	Penedès	Ponent	Terres de l'Ebre
Museus i col·leccions	39	170	40	66	64	30	46	35
Arxius	10	228	29	23	35	10	15	12
Biblioteques	10	185	38	39	63	34	40	34
Llibreries	3	353	46	30	61	20	24	12
Cinemes	5	59	12	10	11	12	12	13
Teatres	1	108	10	14	17	4	9	2
Galeries d'art	1	91	4	0	18	3	4	0
Centres arts visuals	0	16	4	2	3	2	1	1
Sales de concerts	0	66	5	2	6	3	6	0
Ateneus	5	102	13	17	31	23	16	3

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Cultura, *Estadístiques culturals de Catalunya*. Les dades de llibreries s'han elaborat a partir d'una consulta feta al Sistema de Balanços Ibèrics dels CNAE 4761 (Comerç al por menor de llibres a establiments especialitzats) i 4762 (Comerç al por menor de diaris i articles de papereria a establiments especialitzats). Les dades de sales de concerts s'han obtingut de la web de l'Associació de Sales de Concerts de Catalunya (ASACC) i les d'ateneus de la web de la Federació Ateneus Catalunya (FAC).

Taula 25. Equipaments culturals per 100.000 habitants i per àmbits territorials
En unitats. 2024

	Mitjana Catalunya	Alt Pirineu i Aran	Àmbit metropolità	Camp de Tarragona	Catalunya central	Girona	Penedès	Ponent	Terres de l'Ebre
Museus i col·leccions	6,1	51,0	3,4	7,2	15,4	8,0	5,8	12,2	18,7
Arxius	4,5	13,1	4,5	5,2	5,4	4,3	1,9	4,0	6,4
Biblioteques	5,5	13,1	3,7	6,8	9,1	7,8	6,6	10,6	18,1
Llibreries	6,9	3,9	7,0	8,3	7,0	7,6	3,9	6,4	6,4
Cinemes	1,7	6,5	1,2	2,2	2,3	1,4	2,3	3,2	6,9
Teatres	2,1	1,3	2,1	1,8	3,3	2,1	0,8	2,4	1,1
Galeries d'art	1,5	1,3	1,8	0,7	0,0	2,2	0,6	1,1	0,0
Centres arts visuals	0,4	0,0	0,3	0,7	0,5	0,4	0,4	0,3	0,5
Sales de concerts	1,1	0,0	1,3	0,9	0,5	0,7	0,6	1,6	0,0
Ateneus	2,6	6,5	2,0	2,3	4,0	3,9	4,4	4,3	1,6

Font: Elaboració pròpia a partir de dades del Departament de Cultura, *Estadístiques culturals de Catalunya*. Les dades de llibreries s'han elaborat a partir d'una consulta feta al Sistema de Balanços Ibèrics dels CNAE 4761 (Comerç al por menor de llibres a establiments especialitzats) i 4762 (Comerç al por menor de diaris i articles de papereria a establiments especialitzats). Les dades de sales de concerts s'han obtingut de la web de l'Associació de Sales de Concerts de Catalunya (ASACC) i les d'ateneus de la web de la Federació Ateneus Catalunya (FAC).

A la Taula 25 es mostra el nombre d'equipaments culturals per cada 100.000 habitants en els diferents àmbits territorials de Catalunya. Aquest indicador és útil perquè permet comparar la disponibilitat d'equipaments en relació amb la població, independentment de la mida de cada territori, i així poder observar les mancances que es donen a escala territorial.

Els principals dèficits detectats territori per territori són els següents:

- Alt Pirineu i Aran: Aquest territori extens, però amb baixa densitat de població, acull només l'1% dels catalans i compta amb un volum menor d'equipaments, representant només el 3% del total. Disposa d'un teatre i una galeria d'art per a les més de 76.000 persones que hi viuen, però no té cap centre d'arts visuals ni sala de concerts. Cal tenir en compte que aquesta demarcació és la més extensa de Catalunya i té poques infraestructures que facilitin la comunicació entre poblacions.
- Catalunya Central: Amb un 5% de la població catalana, el 2024 no disposava de cap galeria d'art i es troba per sota de la mitjana catalana en sales de concerts. En canvi, té un bon nivell pel que fa a biblioteques, llibreries, ateneus, museus i col·leccions.
- Ponent: Amb el 5% de la població catalana, aquesta àrea disposa d'un rati per sota de la mitjana en llibreries, galeries d'art, centres d'arts visuals i arxius.
- Terres de l'Ebre: Amb el 2% de la població, aquesta regió no disposa de cap galeria d'art ni sala de concerts. A més, presenta un dèficit respecte a la mitjana de Catalunya en llibreries, teatres i ateneus.

Aquests quatre àmbits territorials són els més extensos i, alhora, els més deshabitats de Catalunya. Conjuntament representen el 61% del territori català, però només hi viu el 13% de la població. Per contra, els territoris que s'analitzen a continuació agrupen el 87% de la població, coincidint amb la zona litoral del país.

- Comarques gironines: Amb el 10% de la població, estan per sobre de la mitjana de Catalunya en tots els tipus d'equipaments analitzats, excepte en sales de concerts.
- Camp de Tarragona: Amb el 7% de la població catalana i el 8% del territori, es situa per sota de la mitjana en galeries d'art, sales de concerts, teatres i ateneus.
- Penedès: Representa el 5% del territori català i acull el 6% de la població catalana. Aquest àmbit territorial presenta una manca de teatres, arxius, biblioteques, llibreries, galeries d'art i sales de concerts.
- Àrea metropolitana: És on es concentra el major nombre d'equipaments en totes les categories, però també és la demarcació amb la major concentració de població: el 63% dels catalans viuen en el 8% del territori que suposa l'àrea metropolitana. La concentració de població en un territori tan petit fa que, malgrat el gran nombre d'equipaments, el càlcul d'aquests per cada 100.000 habitants sigui inferior a la mitjana catalana en tots els casos, excepte en arxius, llibreries, galeries d'art i sales de concerts.

Així, doncs, els principals dèficits es donen a l'Alt Pirineu i Aran, on hi ha molt pocs equipaments culturals en relació amb la seva extensió. Destaca l'absència de centres d'arts visuals i sales de concerts. Les Terres de l'Ebre tampoc tenen cap galeria d'art ni sala de concerts i presenten una manca significativa de llibreries, teatres i ateneus. La Catalunya Central no disposa de cap galeria d'art i està per sota de la mitjana en sales de concerts. Ponent té una oferta cultural relativament equilibrada, però amb mancances en llibreries, galeries d'art i centres d'arts visuals.

Les àrees amb millor dotació d'equipaments són Girona i el Camp de Tarragona, on hi ha una bona cobertura d'equipaments, encara que amb deficiències en sales de concerts i galeries d'art. Sobretot, destaca l'àmbit metropolità, on es concentra la major part de l'oferta cultural, tot i que, en relació amb la seva població, la disponibilitat d'equipaments per cada 100.000 habitants és inferior a la mitjana catalana en gairebé totes les categories.

L'Alt Pirineu i Aran, tot i tenir pocs equipaments en números absoluts, presenta valors alts d'equipaments per cada 100.000 habitants, degut a la baixa densitat de població. L'àmbit metropolità, per contra, té molts equipaments en total, però en relació amb el nombre d'habitants, està per sota de la mitjana catalana.

Alguns equipaments mostren unes pautes de concentració específiques. Per exemple, cinemes, teatres i sales de concerts es troben principalment a les grans ciutats. Per la seva banda, els ateneus estan més repartits pel territori, destacant a Girona i el Penedès. Les galeries d'art es concentren a la zona litoral, mentre que els centres d'arts visuals públics tenen una distribució més equilibrada.

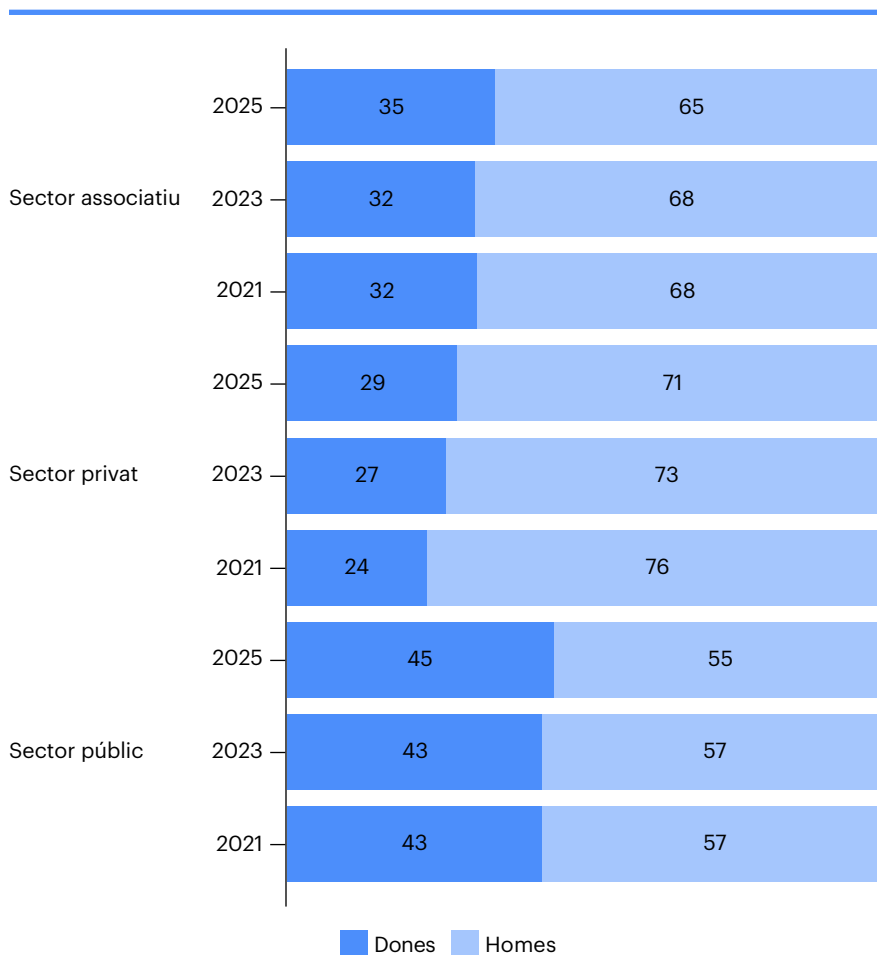
En resum, les dades reflecteixen un clar desequilibri territorial en la distribució dels equipaments culturals, amb una gran concentració a la zona metropolitana i una oferta més limitada en territoris com l'Alt Pirineu i Aran, les Terres de l'Ebre i la Catalunya Central, coincidint amb la densitat demogràfica més baixa del país.

Paritat en els espais de lideratge dels sectors culturals

LIDERATGE EN ELS ÒRGANS DE GOVERN D'ORGANITZACIONS, EMPRESES I ASSOCIACIONS DELS SECTORS CULTURALS

El gràfic mostra la participació percentual de dones i homes en llocs de lideratge els anys 2021, 2023 i 2025 dels tres sectors identificats: sector associatiu, sector privat i sector públic. En el sector associatiu, el percentatge de dones incrementa lleugerament del 32% al 35% entre els anys 2021 i 2025. En el sector privat, el percentatge de dones incrementa del 24% al 29%, mentre que en el sector públic també hi ha un lleuger increment de la participació de les dones del 41% al 43% entre els anys analitzats.

Gràfic 44. Dones i homes en llocs de lideratge
En percentatge. 2021, 2023 i 2025

Font: Consell Nacional de la Cultura i de les Arts, *Estadística sobre paritat en els llocs de lideratge de la cultura catalana*.

Les dades del 2025 indiquen que hi ha una tendència a que les dones lentament ocupin més llocs de lideratge dintre del sector cultural. En el cas del sector públic, s’ha arribat a la paritat, mentre que en el sector privat i associatiu la participació de les dones en òrgans de govern és menor i, tot i els petits progressos fets, encara falta per arribar al 40 % de dones que ocupin lloc en aquests espais de decisió. Només tres de cada deu llocs de representació en òrgans de govern de les empreses culturals estan ocupats per dones i, en el cas de l’associacionisme cultural, les dones ocupen un de cada tres llocs dels òrgans de representació de les federacions del sector.

Els espais de lideratge dels equipaments culturals que formen part del sector públic, l’any 2025 totes les categories analitzades estan dintre de la paritat efectiva excepte el de fàbriques de creació, on hi ha una prevalença de les dones en llocs de lideratge. En la resta de tipologies d’institucions continua l’hegemonia de les dones, però dintre del que es considera paritari, llevat del cas d’equipaments patrimonials, on el repartiment és gairebé igualitari.

Taula 26. Participació de les dones en espais de lideratge dels equipaments culturals

En percentatge. 2021, 2023 i 2025

Tipologia institucions	Llocs de lideratge estratègic i/o polític		
	2021	2023	2025
Equipaments patrimonials	40 ♀♂	43 ♀♂	49 ♀♂
Centres d’art i espais expositius	65 ♀	58 ♀♂	53 ♀♂
Equipaments escènics i musicals	44 ♀♂	43 ♀♂	56 ♀♂
Fàbriques de creació	48 ♀♂	51 ♀♂	64 ♀

Nota: Els valors indiquen els percentatges de participació de les dones.

Font: Consell Nacional de la Cultura i de les Arts, *Estadística sobre paritat en els llocs de lideratge de la cultura catalana*.

Taula 27. Participació de les dones en els òrgans de govern de les empreses culturals

En percentatge. 2021, 2023 i 2025

Àmbits	Llocs de lideratge estratègic i/o polític		
	2021	2023	2025
Patrimoni, arxius i biblioteques	32 ♂	37 ♂	21 ♂
Edició i llibre	30 ♂	35 ♂	32 ♂
Arts visuals	28 ♂	27 ♂	33 ♂
Arts escèniques i musicals	23 ♂	25 ♂	26 ♂
Audiovisual i multimèdia	19 ♂	24 ♂	26 ♂
Activitats industrials relacionades amb la cultura	22 ♂	25 ♂	28 ♂

Nota: Els valors indiquen els percentatges de participació de les dones.

Font: Consell Nacional de la Cultura i de les Arts, *Estadística sobre paritat en els llocs de lideratge de la cultura catalana*.

El recompte dels membres integrants dels consells d’administració de les empreses privades mostra un lleu augment de la representació de les dones l’any 2025 respecte als anys anteriors. No obstant això, en les empreses de l’àmbit del patrimoni, arxius i biblioteques, s’ha produït un retrocés significatiu, amb una caiguda de 16 punts per-

centuals en la representació femenina. També s’ha observat un lleu retrocés en l’àmbit de l’edició i del llibre respecte al 2023. En qualsevol cas, la presència d’homes en els òrgans de decisió continua sent predominant en tots els àmbits. Els sectors en els quals les dones tenen una major representació són els de les arts visuals i l’edició i el llibre, mentre que en el de patrimoni, arxius i biblioteques, la seva presència és menor.

El recompte dels integrants de les juntes directives de les federacions i entitats que formen part del Consell de l’Associacionisme Cultural i de l’ENS de l’Associacionisme Cultural Català, indica que una mica més d’un terç d’aquests llocs estan ocupats per dones, millorant molt lleugerament les xifres dels recomptes del 2021 i del 2023.

Taula 28. Participació de les dones en els òrgans de govern de les federacions d’associacions culturals

En percentatge. 2021, 2023 i 2025

	Llocs de lideratge estratègic i/o polític		
	2021	2023	2025
Federacions de cultura popular i associacionisme cultural	32 ♂	32 ♂	35 ♂

Nota: Els valors indiquen els percentatges de participació de les dones.

Font: Consell Nacional de la Cultura i de les Arts, *Estadística sobre paritat en els llocs de lideratge de la cultura catalana*.

Més enllà del recompte global de persones en llocs de lideratge, també és important observar quins òrgans de govern compleixen amb la paritat, és a dir, quin percentatge dels òrgans de cada sector disposen d’entre el 40 i el 60 % de dones del total dels seus membres.

En el cas del sector públic, s’ha passat del 75 % d’organitzacions amb paritat en els seus òrgans de govern al 58 %. La meitat de les organitzacions que han sortit de la paritat ho han fet per incorporar més homes que dones en els seus òrgans de govern, mentre que l’altra meitat han incorporat més dones. Aquesta evolució és un mal indicador de l’aplicació de la paritat en els òrgans de govern de les institucions del sector públic.

En el sector privat i en l’associatiu també han disminuït els òrgans de govern paritaris. En el cas del sector privat, la caiguda ha estat de quatre punts percentuals, distribuïts proporcionalment entre els òrgans en els quals els homes són majoria i els que tenen més dones que homes. En el sector associatiu, que ja era el sector amb menys òrgans de govern paritaris en les anàlisis anteriors, l’any 2025 la paritat ha disminuït en 7 punts percentuals, deixant només un 13 % d’aquests òrgans en paritat.

Taula 29. Òrgans de govern segons la participació de dones i homes.

En percentatge. 2021, 2023 i 2025

Sector	Més homes ♂			Paritat ♀ ♂			Més dones ♀		
	2021	2023	2025	2021	2023	2025	2021	2023	2025
Públic	30	25	33	57	75	58	13	-	9
Privat	56	56	58	36	36	32	8	8	10
Associatiu	73	69	67	17	20	13	10	11	21

Font: Consell Nacional de la Cultura i de les Arts, *Estadística sobre paritat en els llocs de lideratge de la cultura catalana*.

LLOCS DE LIDERATGE A L'ESTRUCTURA DE LES INSTITUCIONS I ORGANITZACIONS DE TITULARITAT PÚBLICA

Cal destacar que els llocs de lideratge cultural en les administracions públiques catalanes estan repartits de forma bastant igualitària entre dones i homes. En tots ells es compleix amb la paritat i, en conjunt, es pot dir que hi ha un repartiment igualitari de llocs de lideratge entre dones i homes.

Taula 30. Participació de les dones en els espais de lideratge del sistema cultural públic català
En percentatge. 2025

		lideratge estratègic i/o polític	lideratge artístic i/o de continguts	lideratge econòmic i/o gerencial	Total llocs de lideratge
Administracions públiques	Generalitat de Catalunya	43 ♀ ♂			50 ♀ ♂
	Diputacions provincials	60 ♀ ♂			
	Ajuntaments grans	54 ♀ ♂			
	Ajuntaments capital comarca	53 ♀ ♂			
Equipaments culturals	Equipaments patrimonials	42 ♀ ♂	87 ♀	36 ♂	49 ♀ ♂
	Centres d'art i espais expositius	60 ♀ ♂	25 ♀ ♂	67 ♀	53 ♀ ♂
	Espais escènics i musicals	48 ♀ ♂	67 ♀	50 ♀ ♂	56 ♀ ♂
	Fàbriques de creació	67 ♀	50 ♀ ♂	75 ♀	64 ♀
Esdeveniments culturals	Mercats estratègics	34 ♂	40 ♀ ♂	100 ♀	55 ♀ ♂
	Festivals	50 ♀ ♂	64 ♀	100 ♀	54 ♀ ♂
premis	Composició jurats	-	60 ♀ ♂	-	60 ♀ ♂

Nota: Els valors indiquen els percentatges de participació de les dones.

Font: Consell Nacional de la Cultura i de les Arts, *Estadística sobre paritat en els llocs de lideratge de la cultura catalana*.

Pel que fa als equipaments culturals de titularitat pública presenten un repartiment entre dones i homes molt igualat en el conjunt d'espais de lideratge, excepte en les fàbriques de creació, on el nombre de dones en llocs de lideratge és superior al nombre d'homes. Si s'observa el detall dels diferents tipologies de lideratge, es donen situacions diferenciades:

- En el cas del lideratge polític i/o estratègic, l'agrupació dels llocs de lideratge dels diferents tipus d'equipaments són paritaris excepte en les fàbriques de creació.
- Destaca de prevalença de les dones en llocs de lideratge artístic i/o de continguts en el cas dels equipaments patrimonials i els escènics/musicals.
- Pel que fa a el lideratge econòmic i/o gerencial, els llocs ocupats per dones són predominants en els centres d'art i expositius i en les fàbriques de creació, mentre que en els centres patrimonials hi ha més representació d'homes.

Pel que fa als esdeveniments públics, en la categoria de festivals i mercats estratègics, tot i donar-se la paritat en el conjunt dels llocs de lideratge, destaca que el 100 % dels llocs de presa de decisions econòmica i/o gerencial estan ocupats al 100 % per dones. Per últim, els jurats de premis atorgats per entitats públiques estan formats majoritàriament per dones, però es mantenen dintre de la paritat (60 % dones, 40 % homes).

Capítol 6.

Conclusions i

recomanacions

Conclusions i recomanacions

En aquest darrer capítol de l'Informe anual del CoNCA 2024 s'inclou una reflexió sobre les principals aportacions i dades recollides en els diferents capítols del document, amb l'objectiu de contribuir a l'elaboració de les conclusions i d'unes recomanacions finals de cara a la millora de les polítiques culturals i del funcionament dels sectors culturals. Les aportacions que es recullen provenen tant de l'anàlisi dels continguts de l'informe com de l'anàlisi que n'ha fet el plenari del CoNCA, i tenen com a finalitat identificar els temes clau, les tendències emergents i els reptes estructurals que afecten el sistema cultural català.

Un dels eixos centrals de l'Informe anual del CoNCA 2024 ha estat l'anàlisi de les condicions de treball en el sector cultural, posant el focus en la precarietat estructural que afecta una part significativa dels seus professionals. Les dades obtingudes de l'enquesta que ha dut a terme el CoNCA evidencien una bretxa entre el creixement econòmic del sector, reflectit en l'increment d'ingressos, i la realitat de les condicions laborals. L'informe subratlla els salaris baixos, la intermitència, la necessitat de pluriocupació i la desigualtat entre perfils organitzatius i artístics com a factors clau de vulnerabilitat. Aquesta mirada situa les persones al centre del debat cultural i reclama polítiques públiques que garanteixin drets laborals, estabilitat i reconeixement per a tots els agents que sostenen el sistema cultural.

L'any 2024 ha estat marcat per una intensa activitat cultural, amb avenços significatius en àmbits com la inversió pública, la creació artística i la participació ciutadana. Tanmateix, també s'han evidenciat fragilitats estructurals que posen en qüestió la sostenibilitat, l'equitat i la diversitat del sistema. Aquest apartat se centra en aspectes com els drets culturals, les condicions laborals dels professionals, la governança de les dades, la presència del català, la relació entre cultura i espai públic i la necessitat de polítiques més inclusives i estructurals.

Conclusions

Amb aquesta mirada crítica i propositiva, el CoNCA reafirma el seu compromís amb una cultura entesa com a dret, com a servei públic i com a motor de cohesió social i transformació democràtica. Les diferents conclusions s'han agrupat en quatre blocs diferenciats.

1. DRETS, CONDICIONS LABORALS I JUSTÍCIA CULTURAL

Drets culturals: un nou horitzó poc present

Quan donem un cop d'ull a les conclusions principals dels articulistes del primer capítol de l'*Informe anual del 2024*, es fa evident la manca de referències a la Llei de drets culturals, i això obliga a reflexionar-hi. Al llarg del 2024, va tenir lloc el pro-

cés participatiu obert a la ciutadania per fer aportacions a un avantprojecte de llei que, des del seu impuls inicial, aspira a ser —en paraules de la mateixa consellera Garriga— «un marc legislatiu molt potent que esdevingui un referent a Europa i que permeti, ara sí, definir la cultura com a quarta pota de l'estat del benestar i garantir el dret a l'accés i a la participació cultural». Una llei amb un impacte tan destacat sobre el mateix sistema cultural hauria d'haver esdevingut protagonista en l'any en què els actors principals de la mateixa llei, la ciutadania, podien fer-hi aportacions i contribuir al seu enriquiment. No obstant això, dins el relat de l'any només trobem referències a la llei a l'article de Guillem Carreras. Un cop més, la cultura popular, la que situa la participació com un dels seus eixos essencials, és la que posa la mirada en un procés que, amb les mancances sobre l'abast participatiu que ja havia assenyalat anteriorment el CoNCA, de moment l'any 2024 hi passa de forma inadvertida per a bona part del sistema cultural.

L'avantprojecte de llei, tot i no haver estat aprovat abans de la dissolució del Parlament, ha estat reafirmat com a prioritat per part de la nova consellera. El text proposa ordenar el sistema cultural de Catalunya per posar-lo al servei de l'exercici dels drets culturals i garantir-ne el finançament. Tot i això, presenta limitacions, com ara la manca d'un fons específic per a la promoció d'aquests drets. El document reconeix la necessitat de superar una visió restringida de la participació cultural —centrada només en l'accés a l'oferta institucional— i aposta per una concepció més àmplia que inclogui la pràctica cultural, la vida comunitària i la implicació ciutadana en la governança cultural. Aquesta mirada, recollida també en el Pla de Drets Culturals de Barcelona, suposa un canvi de paradigma que encara ha de traduir-se en polítiques concretes i estructurals.

En aquest context, el CoNCA constata, i així es va posicionar en l'informe preceptiu que va elaborar en el procés de tramitació de l'avantprojecte de llei de drets cultural, que el desplegament efectiu dels drets culturals requereix una acció coordinada entre institucions, sector cultural i ciutadania, com també una aposta clara per la inclusió, la diversitat i, en definitiva, la justícia cultural entesa com el reconeixement total de la convivència de manifestacions culturals diverses en el context social d'un territori. El repte és garantir que els drets culturals no siguin només un marc discursiu, sinó una realitat tangible per a totes les persones, arreu del país i en totes les expressions culturals.

Les persones vs. estructures i projectes: la cultura no és sostenible sense dignitat laboral

Una de les conclusions principals del 2024 ha de fer referència al contrast entre el bon moment que viuen moltes estructures i projectes culturals i la situació de precarietat que continuen patint una part significativa dels professionals del sector. L'informe recull com diversos àmbits culturals han assolit xifres rècord de vendes i d'assistència; en són un exemple els teatres de Barcelona, que, segons Adetca, la temporada 2023-2024 van augmentar un 9% la seva recaptació respecte a la temporada anterior i van arribar al 61% d'ocupació; o el sector editorial català, que va facturar 1.544 milions d'euros en el mercat espanyol, una xifra que suposa un increment del 7,1% respecte a l'any anterior. També millora la inversió pública amb un increment notable de les partides pressupostàries: patrimoni cultural (un 40,8% més que l'any anterior), innovació i cultura digital (un 47,2% més) i subvencions a fons perdut (un 26% més). Aquestes dades evidencien una aposta institucional per reforçar el sistema cultural.

Tanmateix, aquesta bonança estructural contrasta amb la realitat de moltes persones que treballen en la cultura. Segons l'enquesta sobre condicions de treball presentada pel CoNCA en el marc d'aquest informe, durant l'any 2024, el 23% dels professionals culturals van ingressar menys de l'SMI i el 35% van obtenir ingressos superiors al salari mitjà brut de Catalunya. A més, un 21% dels contractats laboralment pateixen intermitència en les seves contractacions, i el 40% del total de treballadors culturals tenen la necessitat de combinar diverses feines per complementar els ingressos que

genera la seva activitat cultural. Aquestes dades posen en qüestió la sostenibilitat del model actual, en què el creixement econòmic del sector no es tradueix en una millora de les condicions laborals dels seus agents creatius.

Cal remarcar, però, que les dades recollides per l'enquesta sobre condicions de treball en el sector cultural mostren dues realitats econòmiques diferenciades: la de les persones que viuen de la cultura des de posicions organitzatives (gestors i tècnics) i la de les que ho fan des de la pràctica artística (intèrprets i creadors). Una proporció més gran dels professionals del grup de gestors i tècnics es troba en els trams salarials més elevats, mentre que molts intèrprets i creadors es veuen obligats a complementar els seus ingressos amb feines no vinculades al sector cultural. A més, l'enquesta —que van respondre 1.212 professionals del sector— confirma que la intermitència, especialment present entre els intèrprets, contribueix a la precarietat laboral, tot i que no n'és l'única causa. El problema és estructural i requereix una resposta sistèmica.

En aquest context, el CoNCA insisteix en la necessitat de posar les persones al centre de les polítiques culturals. Cal garantir que el creixement del sector es tradueixi en millores reals per als seus professionals, amb condicions laborals dignes, reconeixement social i oportunitats equitatives. Només així es podrà construir un sistema cultural sostenible, just i inclusiu.

Representació i diversitat: condicions necessàries per una cultura democràtica

La precarietat també es manifesta en termes de representació i diversitat. La manca de diversitat ètnicoracial entre els professionals de la cultura reflecteix desigualtats estructurals que van més enllà de la dimensió econòmica i que afecten l'accés, la visibilitat i la participació en la vida cultural.

Aquesta manca de representació també es trasllada als continguts culturals, on la diversitat de veus, relats i experiències continua sent limitada. La precarietat estructural del sector cultural afecta especialment aquells col·lectius que ja parteixen d'una posició de desavantatge social, econòmic o simbòlic, i dificulta l'emergència de narratives que reflecteixin la pluralitat real de la societat catalana. En molts casos, la manca de recursos, de suport institucional o de xarxes de distribució fa que les propostes culturals vinculades a comunitats racialitzades, migrades o amb identitats dissidents quedin relegades a espais marginals o a circuits alternatius, sense accés als grans canals de visibilització. Aquesta situació no només empobreix el panorama cultural, sinó que perpetua una cultura hegemònica que no reconeix ni incorpora la diversitat com a valor central.

Davant d'aquesta realitat, el CoNCA reafirma el seu compromís amb una cultura justa, plural i representativa, i considera que la diversitat ha de ser un criteri estructural en totes les polítiques públiques culturals. En aquest sentit, l'*Informe sobre la diversitat als equipaments culturals catalans*, publicat el 2024, ja alertava de la baixa presència de perfils diversos tant en els equips professionals com en les programacions i reclamava mesures concretes per revertir aquesta situació. El CoNCA insisteix que cal avançar cap a models de gestió cultural que incorporin la diversitat com a eix transversal, amb accions que vagin des de la formació i contractació fins a la programació i la participació. Cal preveure eines que ho possibilitin, i que el sistema cultural català reflecteixi i enriqueixi la complexitat de la societat a la qual serveix.

Una baixa sindicació i un alt associacionisme: una estructura representativa desigual

Catalunya disposa d'un teixit associatiu cultural ric i divers, amb una gran presència d'entitats articuladores en la majoria dels sectors. Aquestes organitzacions, especialment actives en àmbits com la cultura popular, han experimentat un creixement notable en els darrers anys, de manera que han esdevingut espais clau per a la defensa d'interessos col·lectius, la promoció de pràctiques culturals i la vertebració territorial del sector.

Tanmateix, l'enquesta sobre condicions de treball recollida al capítol 4 de l'informe posa de manifest una realitat preocupant: només el 10 % dels treballadors i treballadores culturals estan afiliats a una organització sindical. Aquesta dada evidencia una feblesa estructural en la defensa dels drets laborals dins del sector, especialment en un context marcat per la intermitència, la precarietat i la diversitat de formes de contractació.

Les causes d'aquesta baixa sindicació són múltiples. D'una banda, la naturalesa fragmentada i autònoma de moltes trajectòries professionals dificulta la identificació amb estructures sindicals tradicionals. De l'altra, la manca d'un sindicat específic que entengui les particularitats i especificitats del treball cultural —com la intermitència, la multiplicitat de rols o la combinació de feines creatives i tècniques— fa que molts professionals no se sentin representats.

L'informe apunta la necessitat de reforçar les estructures sindicals i de promoure la creació d'un sindicat específic del sector cultural, capaç d'atendre les seves singularitats i de defensar de manera efectiva els drets individuals i col·lectius. Aquesta proposta es presenta com una eina imprescindible per avançar cap a un sistema cultural més just, en què la professionalització vagi acompanyada de condicions laborals dignes i d'una representació efectiva.

En paral·lel, cal continuar enfortint les entitats federatives i associatives, que han demostrat una gran capacitat d'incidència i d'articulació sectorial. La complementarietat entre sindicats i entitats representatives pot esdevenir clau per construir un ecosistema cultural més cohesionat, participatiu i sostenible.

Dicotomia públic-privat: tensions i desequilibris estructurals

L'Informe anual del CoNCA 2024 posa de manifest diverses tensions entre el sector públic i el privat dins l'ecosistema cultural català. Una de les més evidents és la diferència en els terminis de pagament: mentre que el 38 % dels professionals que treballen amb agents privats reben el pagament en el moment de lliurar l'encàrrec, aquest percentatge es redueix al 7 % quan el contractant és una Administració pública, amb un 71 % dels casos en què el pagament s'allarga fins a dos mesos. Aquest desfasament genera problemes de liquiditat i incertesa per a molts professionals, especialment autònoms.

A més, es constata que els sous pagats per empreses privades que treballen per a l'Administració pública són sovint inferiors als que perceben les persones contractades directament per l'Administració. Aquesta situació és especialment greu en equipaments com els centres cívics, on les categories laborals no sempre s'ajusten a les tasques reals i els salaris poden estar per sota del mínim legal. També es denuncia la situació de professionals com els bibliotecaris, els conservadors, els restauradors i els gestors culturals, que pateixen situacions de manca de reconeixement de la categoria o de condicions laborals inadequades, així com la pràctica estesa de la contractació com a fals autònom, que contribueix a la precarització del sector.

Davant d'aquest escenari, el CoNCA subratlla la necessitat urgent de revisar els models de col·laboració entre el sector públic i el sector privat. Cal garantir que la contractació pública no contribueixi a perpetuar la precarietat, sinó que sigui un instrument per promoure condicions laborals justes, transparència i responsabilitat social. La cultura, com a bé comú, ha de ser gestionada amb criteris d'equitat i sostenibilitat, tant des del sector públic com des del privat. Només així es podrà construir un sistema cultural que posi les persones al centre i asseguri la qualitat i la dignitat de la creació i la gestió cultural.

Intel·ligència artificial i cultura: repte del futur

La intel·ligència artificial (IA) està transformant profundament el sector cultural, i afecta tant els drets culturals com les condicions laborals dels professionals. L'automatització de processos creatius i la generació de continguts per part de sistemes

d'IA poden posar en risc la diversitat cultural, ja que sovint es basen en dades majoritàriament occidentals i comercials i invisibilitzen expressions culturals minoritàries o no hegemòniques. A més, la proliferació d'obres generades per IA pot desplaçar creadors humans, fet que redueix les oportunitats laborals i precaritzava encara més un sector ja vulnerable.

La IA pot reproduir i amplificar desigualtats existents si no es regula adequadament. Les plataformes digitals que utilitzen IA per recomanar continguts sovint afavoreixen les produccions amb més visibilitat i recursos, deixant de banda iniciatives locals o comunitàries. Per garantir una veritable justícia cultural, cal promoure polítiques que assegurin l'accés equitatiu a la creació, la distribució i el consum cultural, així com la transparència i la inclusió en el desenvolupament d'aquestes tecnologies. Això implica escoltar les veus dels treballadors culturals i protegir els seus drets en un entorn digital en ràpida evolució.

2. LLENGUA, COMUNICACIÓ I DIVERSITAT DE CONTINGUTS

Consum i ús del català: entre l'impuls institucional i la baixa demanda digital

La situació social del català a Catalunya continua sent complexa i objecte de preocupació. Tot i que la llengua manté una presència significativa en l'àmbit institucional i educatiu, es veu sotmesa a fortes pressions polítiques, demogràfiques, tecnològiques i culturals. L'ús social del català ha retrocedit en diversos entorns, especialment entre les generacions més joves i en contextos urbans i digitals. Per fer front a aquest repte, el Govern ha aprovat recentment el Pacte Nacional per la Llengua, un full de ruta fins al 2030 que preveu incorporar 600.000 nous parlants i garantir la presència efectiva del català en tots els àmbits de la vida pública i privada. El pacte aposta per una política lingüística transversal, amb un pressupost inicial de 255 milions d'euros el 2025, i inclou mesures com l'acollida lingüística per a novinguts, plans municipals de gestió lingüística i accions específiques en el món laboral, educatiu i comercial.

L'ús del català en l'àmbit cultural continua sent una qüestió central i complexa, tal com assenyala Miquel Àngel Pradilla en el seu article sobre la llengua catalana, on la situa «entre el fatalisme i l'esperança». Aquesta dualitat es reflecteix clarament en el sector audiovisual, en el qual conviuen avenços significatius amb dades que generen preocupació.

D'una banda, el 2024 ha estat un any clau pel que fa a l'impuls institucional. El Departament de Cultura ha destinat 4,4 milions d'euros al doblatge i la subtitulació en català a les plataformes digitals, i 2,5 milions al cinema, les dotacions més altes de la història en aquest àmbit. A més, s'ha creat una nova línia de subvencions per a la incorporació del català, l'occità i la llengua de signes catalana en llargmetratges i sèries, tant per a plataformes com per a suports físics. Aquestes mesures han permès duplicar el contingut disponible en català a les plataformes principals.

Tanmateix, aquest increment d'oferta no s'ha traduït en una demanda proporcional. Prenent d'exemple el sector audiovisual i segons dades aportades per Mariona Borrull al seu article, les versions en català no superen el 4,2 % de les reproduccions a les plataformes digitals, malgrat la presència de títols destacats com *Un assumpte familiar*, *Dune* o *Elemental* doblats al català. Aquesta baixa demanda posa de manifest la necessitat de reforçar les estratègies de promoció i sensibilització, especialment entre els públics joves i digitals.

En canvi, al cinema, la versió original catalana ha guanyat terreny: la major part del públic que ha vist una pel·lícula en català al cinema durant el 2024 ho ha fet en versió original, un canvi significatiu respecte a altres anys en què, generalment, les pel·lícules vistes en català al cinema són doblades d'altres idiomes. Aquest fenomen es produeix de forma puntual quan esdevé un èxit l'aposta arriscada d'un productor de produir i exhibir en català (com va ser el cas de *Casa en flames* i *El 47*). Això demostra que, mentre que el doblatge al català té un impacte limitat en taquilla, l'aposta per la

producció original en català pot generar una transformació en els hàbits de consum i obrir noves oportunitats per a la producció audiovisual en català.

També cal remarcar els esforços que s'estan fent per introduir el català en la producció de videojocs, possiblement la indústria audiovisual que actualment té més capacitat de creixement. Hi ha iniciatives per promoure la presència de la llengua catalana tant en el desenvolupament com en la localització de videojocs, amb l'objectiu de garantir que els continguts digitals reflecteixin la diversitat lingüística del país. Aquest esforç no només busca normalitzar l'ús del català en un àmbit altament globalitzat, sinó també fomentar la creació de videojocs amb identitat pròpia, arrelats al territori i a la cultura local.

Des de la seva creació, el nou Departament de Política Lingüística ha impulsat iniciatives com les Beques Propulsió, destinades a creadors de contingut digital en català, amb l'objectiu de fomentar la presència de la llengua en xarxes socials i plataformes com YouTube, TikTok o Instagram Reels.

En definitiva, l'any 2024 ha evidenciat que, tot i els esforços institucionals i alguns èxits puntuals, l'ús del català en l'àmbit audiovisual i digital encara presenta grans reptes. Cal continuar treballant per fer del català una llengua habitual i atractiva en tots els formats i canals, amb polítiques que combinin suport a la producció, accés a la distribució i foment de la demanda.

La cultura als espais de comunicació: presència desigual i reptes emergents

Una de les demandes més reiterades per part dels agents culturals al llarg del 2024 ha estat la necessitat d'una presència més sòlida, regular i diversa de la cultura als espais de comunicació, tant en mitjans tradicionals com en entorns digitals. Aquesta preocupació, compartida per diversos articulistes de l'informe, posa de manifest un dèficit estructural que afecta especialment determinats sectors i formats culturals.

Tot i que hi ha hagut avenços significatius, especialment en l'àmbit digital de la Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals (CCMA), amb una ampliació de continguts culturals i una aposta per nous formats i llenguatges, la percepció general és que la cultura continua tenint un espai limitat i sovint marginal en la programació generalista. Aquesta situació impacta en la visibilitat de les propostes culturals, en la seva capacitat de generar públics i en el reconeixement social del sector.

S'han produït canvis importants durant l'any 2024 en la programació televisiva infantil i juvenil en català, que incorpora una aposta més clara per continguts digitals en català adreçats a infants i joves, especialment a través de plataformes com SX3 i 3Cat. Aquestes iniciatives apunten cap a una renovació necessària, però encara incipient.

El dèficit de presència cultural als mitjans no afecta tots els sectors de la mateixa manera. Àmbits com la música clàssica, la dansa, les arts visuals o la recerca cultural tenen una visibilitat molt reduïda, mentre que altres, com el cinema o la música popular, aconsegueixen una presència més sostinguda. Aquesta desigualtat reflecteix criteris editorials, però també dinàmiques de mercat que cal revisar si es vol garantir una representació cultural plural i equilibrada.

El CoNCA considera que els mitjans de comunicació públics tenen un paper fonamental en la promoció de la cultura com a bé comú. Per això, cal reforçar la presència cultural en horaris de màxima audiència, diversificar els formats i gèneres i establir mecanismes de col·laboració amb el sector per garantir una cobertura informada, crítica i representativa de la riquesa cultural del país.

Concentració industrial: riscos per a la diversitat cultural

Una de les tendències observada en els darrers temps en el sector cultural català és la creixent concentració d'agents i recursos en mans d'un nombre reduït d'actors,

com també la pèrdua d'actius estratègics propis. Aquesta dinàmica, que afecta diversos àmbits, pot posar en risc la diversitat, la sostenibilitat i l'equilibri territorial del sistema cultural.

En el seu article sobre edició i creació literària, Pere Antoni Pons assenyala com a fet destacat del 2024 la reconfiguració del mapa de la distribució editorial catalana, provocada pel mal funcionament i la desorganització inicials arran de la fusió entre dues de les principals distribuïdores de llibres del país. Aquesta gestió deficient ha deixat el sector editorial català més vulnerable a processos de concentració empresarial, amb el consegüent risc d'empobriment del teixit editorial i de reducció de la seva diversitat.

Aquest fenomen no és exclusiu del món editorial. En l'àmbit musical, Esteve Molero assenyala la concentració de la programació en un nombre reduït d'artistes i esdeveniments, així com la seva localització majoritària a les àrees de Barcelona i Girona. Aquest desequilibri territorial deixa en una posició de desavantatge estructural territoris com Tarragona, Lleida, l'Alt Pirineu i les Terres de l'Ebre, on l'oferta cultural és més limitada i menys sostinguda.

A més, l'informe recull que, tot i l'augment de l'activitat musical i la presència de nous artistes, les expressions musicals tradicionals corren el risc de quedar relegades o estancades, mentre que el que abans era alternatiu s'ha convertit en propostes de gran consum. Aquesta transformació del paisatge musical reflecteix una lògica de mercat que tendeix a homogeneïtzar l'oferta i a prioritzar la rendibilitat per sobre de la diversitat.

En el sector audiovisual, també s'observa una concentració de l'èxit en pocs títols, sovint impulsats per grans campanyes de promoció i amb actors reconeguts. Tot i que això pot contribuir a la visibilització del català, també pot limitar l'espai per a propostes més arriscades o innovadores.

Davant d'aquest escenari, el CoNCA alerta sobre la necessitat de polítiques públiques que fomentin la pluralitat d'agents, la descentralització territorial i la protecció dels actius culturals propis. Cal garantir que el sistema cultural català no esdevingui un ecosistema dominat per uns pocs, sinó un espai obert, divers i arrelat al territori.

3. EQUIPAMENTS, ESPAIS I SOSTENIBILITAT CULTURAL

Sostenibilitat dels equipaments: més enllà de la inauguració

L'any 2024 ha estat testimoni d'un notable impuls en l'activació d'equipaments patrimonials arreu del territori. Aquesta dinàmica, valorada molt positivament, reflecteix una voluntat institucional de reivindicar el patrimoni cultural i apropar-lo a la ciutadania. Nous espais, reobertures i projectes de dinamització han contribuït a enriquir l'oferta cultural i a reforçar la presència del patrimoni en l'agenda pública. A tall d'exemple, es pot assenyalar la nova seu del Museu Morera i la inauguració del Museu del Barroc de Catalunya i del Museu de Renaixement, entre d'altres.

Tanmateix, aquesta expansió també ha generat inquietuds sobre la seva sostenibilitat econòmica i funcional. La posada en marxa d'un equipament no garanteix per si sola la seva viabilitat a mitjà i llarg termini. Calen recursos estables per mantenir-ne l'activitat, garantir-ne la programació, assegurar-ne el personal qualificat i cobrir-ne les despeses de manteniment i gestió.

L'Informe anual del CoNCA 2024 recull aquestes preocupacions i assenyala que, en molts casos, l'obertura d'equipaments no ha anat acompanyada d'un pla de sostenibilitat clar ni d'una dotació pressupostària suficient. Això pot derivar en infrautilització, tancaments parcials o una dependència excessiva de voluntariat o de projectes puntuals.

A més, la sostenibilitat no és només una qüestió econòmica. També implica garantir que els equipaments siguin socialment rellevants, territorialment equilibrats i am-

bientalment responsables. Això vol dir que han de respondre a les necessitats i els interessos de les comunitats locals, fomentar la participació ciutadana i incorporar criteris d'eficiència energètica i respecte pel medi ambient.

En aquest context, la consellera de Cultura va anunciar la revisió i actualització del Pla d'Equipaments Culturals de Catalunya, fins ara conegut com a PECCAT 2010-2020, amb una nova mirada orientada a garantir els drets culturals de la ciutadania, tot ampliant el seu abast al conjunt de serveis culturals bàsics i contribuint al reequilibri del territori i a la cohesió social. Amb aquesta nova visió, s'elaborarà i es desplegarà el Pla d'Equipaments i Serveis Culturals de Catalunya 2025-2035. Un dels nous mecanismes que incorporarà el PESCCAT és l'articulació d'una xarxa d'equipaments culturals de proximitat, tant públics com privats, creada a partir d'iniciatives locals, municipals o associatives, amb la voluntat d'afavorir la participació cultural de la ciutadania prop del seu àmbit de residència. Tanmateix, cal alertar que aquesta articulació dels equipaments ha d'anar acompanyada d'un increment proporcional dels recursos per a la seva gestió.

El CoNCA indica que qualsevol nova activació patrimonial ha d'anar acompanyada d'un pla estratègic que en prevegi la sostenibilitat integral. Això inclou la col·laboració entre administracions, la implicació dels agents culturals del territori i l'exploració de models de gestió innovadors i mixtos. Només així es pot garantir que aquests espais no siguin només símbols d'inversió, sinó veritables motors de dinamització cultural i cohesió social.

Espais per a la cultura: nous formats i nous usos

L'Informe anual del CoNCA 2024 posa de manifest com el concepte d'«espai» esdevé central en la manera com es produeix, es consumeix i es viu la cultura avui. Aquesta mirada transversal apareix en diversos articles sectorials que reflecteixen una transformació en els formats i usos dels espais culturals, com també en les expectatives del públic.

En primer lloc, destaca el creixement dels espectadors de les sales de petit format en les arts escèniques. Aquestes propostes, sovint impulsades per iniciatives independents, posen al centre la proximitat, la qualitat del contingut i l'experiència compartida. Aquests espais han demostrat una gran capacitat per atraure nous públics, especialment aquells que busquen una relació més directa i significativa amb la creació artística.

En contrast, el sector cinematogràfic ha viscut una aturada en les inversions destinades a transformar sales en espais prèmium. L'èxit de pel·lícules com *El 47* o *Casa en flames* ha evidenciat que el públic prioritza la força dels relats i la qualitat narrativa per sobre de la comoditat de les butaques o la possibilitat de consumir aliments durant la projecció. Aquesta tendència reforça la idea que el contingut continua sent el principal motor d'atracció cultural.

Paral·lelament, s'observa una demanda creixent d'experiències culturals immersives, sovint promogudes pels mateixos agents culturals. La creació d'experiències immersives en espais patrimonials de la Generalitat mostren com el patrimoni pot esdevenir escenari de vivències sensorials i emocionals. També en el sector musical, formats en llocs singulars, contribueixen a redefinir la relació entre espai i cultura.

Finalment, cal destacar com les polítiques urbanes sovint no preveuen les necessitats culturals de la ciutadania en l'espai públic. Aquesta manca de planificació limita les possibilitats de viure la cultura de manera quotidiana, oberta i comunitària, especialment en entorns urbans densos o en barris amb dèficits d'equipaments. Tot i els esforços per ampliar la xarxa d'equipaments culturals i apropar-los a la ciutadania, com la futura articulació del Pla d'Equipaments i Serveis Culturals de Catalunya 2025-2035, encara hi ha una escletxa important entre la planificació urbanística i les polítiques culturals.

Aquesta desconexió es tradueix en una manca d'espais accessibles i adequats per a la pràctica cultural de proximitat, especialment en barris amb menys recursos o amb una alta densitat de població. L'informe també assenyala que la configuració socioeconòmica dels barris condiciona fortament l'exercici dels drets culturals, i que la manca d'infraestructures culturals en determinades zones urbanes contribueix a la segregació i a la desigualtat d'oportunitats d'accés a la cultura.

Per revertir aquesta situació, es proposa reforçar la cooperació entre administracions locals i institucions culturals, impulsar xarxes d'equipaments de proximitat i incorporar la cultura com a eix estratègic en la planificació urbana. També es destaca la necessitat d'incloure la ciutadania en la governança cultural i en la definició dels usos dels espais públics, per garantir que aquests responguin realment a les necessitats i pràctiques culturals de les comunitats.

En conjunt, aquestes tendències apunten cap a una cultura més distribuïda, experiencial i arrelada al territori. El repte és garantir que els espais públics —tant físics com simbòlics— siguin accessibles, diversos i capaços de respondre a les noves formes de participació cultural.

Patrimoni musical i escènic: una urgència pendent

La preservació del patrimoni musical i escènic català ha estat un dels temes destacats en les reflexions del plenari del CoNCA durant el 2024. Tot i la riquesa i la singularitat d'aquest patrimoni, les polítiques i infraestructures actuals no semblen estar a l'altura del repte que suposa conservar, documentar i difondre aquest llegat cultural.

Un dels punts crítics identificats és la manca d'espai del Museu de les Arts Escèniques (MAE), que continua sense disposar d'una seu física adequada per exposar i fer accessible al públic el seu fons, un dels més importants d'Europa en el seu àmbit. Aquesta situació limita greument la visibilitat i la funció educativa i patrimonial del museu, i posa en risc la conservació de materials de gran valor històric.

En aquest context, ha sorgit la proposta de crear l'Institut del Patrimoni Musical Català, que actuï com a centre de referència per a la recerca, la conservació i la difusió del patrimoni musical del país. Aquesta iniciativa podria contribuir a sistematitzar esforços dispersos i a donar visibilitat a una part fonamental de la cultura catalana, sovint relegada a l'àmbit acadèmic o a l'activisme voluntarista.

Tanmateix, durant el debat també es va plantejar si aquest paper no hauria de recaure en l'Agència Catalana del Patrimoni Cultural o si ja s'està assumint parcialment a través d'arxius, biblioteques i altres equipaments. Tot i aquestes actuacions, la percepció general és que són insuficients i que cal una estratègia més clara, coordinada i ambiciosa. En aquest sentit, també es considera necessari que els principals equipaments musicals del país assumeixin un compromís més ferm amb la programació d'obres que formin part del patrimoni musical català, per contribuir, així, a la seva difusió, preservació i actualització.

El CoNCA considera que és imprescindible reivindicar el patrimoni musical i escènic com a part essencial de la memòria cultural del país. Això implica dotar-lo de recursos, infraestructures i lideratges institucionals que en garanteixin la preservació i la transmissió a les futures generacions. No es tracta només de conservar objectes o documents, sinó de reconèixer i projectar la creativitat, la identitat i la història col·lectiva que aquest patrimoni representa.

Efemèrides sense impacte: oportunitats perdudes per a la projecció cultural

Una de les reflexions compartides en el plenari del CoNCA durant el 2024 ha estat la baixa repercussió de determinades efemèrides culturals, com l'Any Guimerà. Malgrat la rellevància de l'autor en la història literària i teatral catalana, la commemoració no ha assolit l'impacte esperat ni ha generat una mobilització cultural significativa.

Aquest fet posa de manifest una problemàtica recurrent: la manca d'estratègies coordinades i ambicioses per convertir les efemèrides en veritables motors de difusió cultural, educació patrimonial i projecció internacional. Les commemoracions haurien de ser oportunitats per connectar passat i present, per generar nous relats i per activar la participació ciutadana a través de formats diversos i accessibles.

L'Informe anual del CoNCA 2024 assenyala que, tot i els esforços puntuals d'algunes institucions i entitats, sovint manca una planificació integral que articuli els diferents agents del sistema cultural —equipaments, escoles, mitjans, creadors i administracions— al voltant d'un relat compartit. Això limita l'abast i la incidència d'aquestes celebracions, que podrien tenir un paper clau en la construcció d'una memòria cultural viva i inclusiva.

Per tal de revertir aquesta tendència, el CoNCA assenyala establir criteris clars i participatius per a la selecció i el desenvolupament de les efemèrides, així com dotar-les dels recursos i lideratges necessaris per garantir-ne l'impacte. També es proposa incorporar indicadors d'avaluació que permetin mesurar-ne l'eficàcia i l'abast territorial, social i mediàtic.

Les efemèrides no haurien de ser només commemoracions simbòliques, sinó veritables oportunitats per fer créixer el coneixement, l'estima i la pràctica cultural arreu del país.

Territori i cultura: desigualtats en la distribució d'equipaments i activitats

La dimensió territorial és clau per entendre les desigualtats d'accés i participació cultural a Catalunya. Tot i els esforços per ampliar la xarxa d'equipaments i serveis culturals, persisteixen desequilibris significatius entre territoris, especialment entre les àrees metropolitanes i les zones rurals o perifèriques com les Terres de l'Ebre, l'Alt Pirineu o parts de la Catalunya interior.

Aquestes desigualtats es manifesten en diversos àmbits. La concentració d'equipaments culturals de gran format a Barcelona contrasta amb la manca d'infraestructures en altres territoris. Tot i iniciatives com el Pla d'Equipaments i Serveis Culturals de Catalunya 2025-2035, encara hi ha territoris amb dèficits estructurals que limiten l'exercici dels drets culturals.

L'oferta cultural és més abundant i diversa en les grans ciutats, mentre que en molts municipis petits o mitjans depèn de la iniciativa voluntària o de projectes puntuals, una situació que genera una cultura de dues velocitats, en què l'accés a la creació i al consum cultural no és equitatiu. Fins i tot dins les ciutats, la configuració dels barris condiciona l'accés a la cultura. Els barris amb menys recursos o amb alta densitat de població sovint tenen menys espais culturals, menys programació i menys oportunitats de participació.

A més, les polítiques culturals han tendit a prioritzar l'oferta institucional, sovint desconnectada de les pràctiques culturals arrelades al territori. L'oferta dirigida des de les institucions redueix el suport necessari per a les iniciatives d'origen associatiu i privades arrelades a la comunitat que tenen un paper fonamental en la cohesió social i la transmissió cultural.

Només amb una mirada territorialment justa es pot garantir que la cultura arribi a tothom, arreu del país, i que els equipaments i les activitats culturals siguin veritables eines de cohesió, inclusió i desenvolupament local.

Per revertir aquestes desigualtats, el CoNCA creu que cal avançar amb una política cultural territorialitzada que reforci la xarxa d'equipaments de proximitat, amb recursos estables i models de gestió adaptats a cada realitat local, que impulsi la descentralització de la programació cultural amb circuits que garanteixin l'accés a propostes de qualitat arreu del territori, que inclogui la cultura com a eix estratègic

en la planificació urbana i territorial assegurant espais per a la pràctica cultural en tots els barris i municipis i que reconegui i doni suport a les iniciatives culturals de base comunitària, com a motors de participació, identitat i sostenibilitat cultural.

4. CONEIXEMENT, EDUCACIÓ I GOVERNANÇA CULTURAL

Cultura i educació: cap a una aliança estructural

L'any 2024 ha marcat un punt d'inflexió en la relació entre cultura i educació a Catalunya amb la posada en marxa del Programa per a la millora de la presència de les arts i la cultura en l'educació, una iniciativa conjunta dels departaments de Cultura i d'Educació i Formació Professional. Aquest programa, amb una durada inicial de tres anys, és fruit del I Fòrum de les Arts a l'Educació impulsat pel CoNCA, i té com a objectiu desplegar i coordinar iniciatives artístiques i culturals als centres educatius de tot el territori. Amb un equip de 14 professionals —11 dels quals integrats als Serveis Territorials d'Educació—, el programa treballa per facilitar la connexió entre el món cultural i l'educatiu, promoure l'ús de les arts com a eina pedagògica transversal, generar recursos per al professorat i ampliar l'accés dels infants i joves a la cultura. Aquesta aposta institucional reconeix el valor transformador de les arts en l'aprenentatge i en la formació integral de l'alumnat, i obre la porta a una nova etapa de col·laboració estructural entre els sectors cultural i educatiu. Tot i això, el repte ara és garantir-ne la continuïtat, l'equitat territorial i l'impacte real en el dia a dia dels centres.

En aquest escenari de col·laboració creixent entre els àmbits cultural i educatiu, el CoNCA reafirma el seu compromís de continuar treballant per consolidar aquesta aliança com un pilar estructural de les polítiques públiques. L'objectiu és garantir que les arts i la cultura siguin presents de manera estable, equitativa i transformadora en tots els centres educatius del país. Al CoNCA es continuaran impulsant espais de reflexió, propostes concretes i mecanismes d'avaluació que permetin avançar cap a un model educatiu que reconegui la cultura com a dret fonamental i com a eina clau per al desenvolupament integral de les persones i la cohesió social del territori.

L'Observatori de la Cultura: potencial i mancances

Un dels fets destacats del 2024 en l'àmbit de la política cultural ha estat la creació de l'Observatori de la Cultura de Catalunya, una nova eina impulsada pel Departament de Cultura amb la voluntat de recollir, elaborar i posar a disposició pública dades rellevants sobre la vida cultural del país i l'exercici dels drets culturals. Aquesta plataforma representa un pas important cap a una governança cultural basada en l'evidència i la transparència.

Tot i els avenços inicials, l'Observatori encara té per davant el repte de consolidar-se com una font de dades robusta, actualitzada i transversal. L'Informe anual del CoNCA 2024 constata que, malgrat la millora en alguns formats i l'inici de processos de sistematització, persisteixen buits i retards importants en la disponibilitat i fiabilitat de les dades. Aquest dèficit limita la capacitat d'anàlisi i de presa de decisions estratègiques, tant per part de les administracions com dels agents culturals.

Aquests buits i mancances de dades actualitzades es fan evidents en el capítol «Cultura en dades» del nostre informe, però també són referides en articles sectorials com el de la música, on Esteve Molero assenyala que la manca de dades fiables impedeix una anàlisi a fons de la situació del sector i dificulta la implementació de polítiques correctores. En un altra línia de treball, l'Associació Catalana d'Intèrprets de Música Clàssica (ACIMC) reclama la creació d'un portal específic per recollir dades de l'activitat dels equipaments públics, com a pas imprescindible per avaluar i planificar amb rigor.

Aquesta situació no és exclusiva del sector musical. En diversos àmbits culturals, la manca de dades desagregades per territori, gènere, origen o condició socioeconòmica dificulta la detecció de desigualtats i la formulació de polítiques inclusives. Així mateix, la manca d'indicadors sobre la diversitat, la sostenibilitat o l'impacte social de la cultura limita la comprensió del seu valor real en la societat.

El CoNCA subratlla que la consolidació de l'Observatori ha d'anar acompanyada d'una estratègia de col·laboració amb els agents del sector, les universitats i les entitats representatives, per garantir que les dades recollides siguin útils, accessibles i representatives. Només així es pot avançar cap a un sistema cultural més just, transparent i orientat a les necessitats reals de la ciutadania.

Pressió burocràtica: la necessitat urgent de simplificació administrativa

Una de les preocupacions recurrents també reflectides al llarg del 2024 ha estat la pressió burocràtica que recau sobre els agents culturals, especialment en relació amb la gestió de subvencions i ajuts públics. Aquesta qüestió, abordada també per Guillem Carreras en el seu article, posa de manifest com els requisits administratius poden esdevenir una barrera per a la creació, la innovació i la sostenibilitat dels projectes culturals.

Tot i els avenços en digitalització i transparència, molts professionals i entitats del sector encara es troben amb processos excessivament complexos, terminis ajustats, documentació reiterativa i criteris poc clars. Aquesta situació afecta especialment les iniciatives petites o independents, que sovint no disposen de recursos administratius propis i han de destinar temps i energia a tasques que desvien l'atenció de la seva activitat principal.

L'informe recull que aquesta càrrega burocràtica no només genera estrès i ineficiències, sinó que també pot provocar desigualtats d'accés als recursos públics. Els projectes amb més capacitat tècnica o amb experiència prèvia tenen més opcions d'obtenir finançament, mentre que iniciatives emergents o comunitàries poden quedar-ne excloses.

La Llei general de subvencions obre la porta a un desenvolupament innovador que encara no s'ha desplegat plenament: la descentralització territorial del sistema de subvencions. Aquesta possibilitat permetria que la gestió i concessió d'ajuts es pogués articular en ens territorials més propers a la ciutadania, com ara delegacions territorials, consells comarcals o entitats supramunicipals. Aquesta proximitat administrativa facilitaria una millor adaptació a les realitats locals, una resposta més àgil a les necessitats específiques del territori i una relació més directa entre l'Administració i els agents culturals. Malgrat el potencial transformador d'aquest model, encara no s'ha implementat de manera sistemàtica, i representa una oportunitat clau per fer més eficient, equitativa i arrelada l'acció pública en matèria de foment cultural.

Davant d'aquesta realitat, el CoNCA insisteix en la necessitat de simplificar els procediments administratius, especialment pel que fa a les convocatòries de subvencions. Això implica revisar els requisits, unificar criteris entre administracions, facilitar l'acompanyament tècnic i promoure eines digitals accessibles i intuïtives. També es proposa avançar cap a models de finançament més flexibles i plurianuals, que permetin planificar amb estabilitat i reduir la dependència de convocatòries anuals.

La cultura necessita temps, confiança i condicions favorables per créixer. Reduir la pressió burocràtica no és només una qüestió de gestió, sinó un acte de reconeixement i suport a la tasca imprescindible que fan els agents culturals arreu del país.

Vulnerabilitat dels projectes culturals: fragilitats estructurals en un context d'incertesa

A part de la vulnerabilitat de les persones que treballen en el sector cultural, cal posar també el focus en la fragilitat dels projectes culturals. L'any 2024 ha deixat diversos exemples que evidencien com, malgrat l'esforç i la trajectòria de moltes iniciatives, aquestes poden veure's interrompudes o transformades per factors estructurals, polítics o econòmics.

Un dels casos més recurrents ha estat la cancel·lació de festivals per motius diversos: des de l'esgotament dels equips organitzadors fins a la manca de finançament o

la pèrdua de sintonia amb les administracions locals. Aquestes situacions no només afecten la continuïtat dels esdeveniments, sinó també el teixit cultural i social que s'hi articula al voltant.

També s'han produït canvis en les direccions i orientacions d'equipaments culturals que han generat incertesa sobre la continuïtat de línies de treball consolidades. Aquestes modificacions, sovint vinculades a canvis polítics o institucionals, poden desdibuixar projectes amb una identitat pròpia i una trajectòria reconeguda.

En l'àmbit editorial, l'informe recull com les grans editorials han començat a incorporar línies de treball pròpies de segells petits i independents, sovint amb més recursos i capacitat de distribució. Aquesta pràctica pot posar en risc la viabilitat dels projectes editorials més acurats i especialitzats, que veuen com se'ls manlleven espais de mercat i visibilitat. La conseqüència directa d'aquesta dinàmica és la pèrdua de biodiversitat, és a dir, la reducció de la pluralitat de veus, formats i continguts disponibles per a la ciutadania. Aquesta tendència no tan sols empobreix el panorama cultural, sinó que també vulnera els drets culturals, en tant que limita l'accés equitatiu a una oferta editorial diversa i representativa de la complexitat social i creativa del país.

Aquesta vulnerabilitat estructural posa de manifest la necessitat de reforçar els mecanismes de suport i acompanyament als projectes culturals, especialment aquells que tenen un fort arrelament territorial, una vocació transformadora o una aposta per la innovació. El CoNCA creu que cal desenvolupar polítiques de continuïtat, estabilitat i relleu generacional, així com instruments de protecció davant canvis sobtats que puguin comprometre la sostenibilitat dels projectes. En definitiva, cal reconèixer que la cultura no només es construeix amb grans estructures, sinó també amb iniciatives fràgils però essencials que cal cuidar, protegir i fer créixer.

Recomanacions

al llarg dels informes anuals que el CoNCA ha elaborat els darrers cinc anys, es repeteixen una sèrie de recomanacions que reflecteixen una visió coherent i sostinguda sobre les necessitats estructurals del sistema cultural català. Entre les més recurrents destaca la necessitat de situar la cultura com a bé essencial i dret fonamental (tal com es recull en l'acord del Govern de la Generalitat de Catalunya del 22 de setembre de 2020) que situï les persones al centre d'una política cultural pública transversal, estable i avaluada. També es reitera el compromís pressupostari d'assolir el 2 % del pressupost consolidat de la Generalitat destinat a cultura, així com la millora de les condicions laborals i socials dels professionals del sector, mitjançant l'aprovació de l'Estatut de l'Artista i la consolidació de la professionalització. Altres recomanacions destacades inclouen el desplegament efectiu de l'Acord Nacional per a la Cultura, un pacte que ha de sorgir de l'arc parlamentari per promoure la col·laboració entre administracions i afavorir les aliances estables amb els agents privats i socials del sector cultural, amb l'objectiu de construir una política cultural compartida i cohesionada arreu del país. No es pot oblidar la promoció de l'accés universal i equitatiu a la cultura, el suport a les polítiques culturals locals i la necessitat de sistemes d'indicadors fiables per avaluar les polítiques públiques. Finalment, es posa èmfasi en la integració de les arts en l'educació, la igualtat de gènere en el sector cultural i la diversitat cultural com a eixos estructurals de les polítiques culturals del país. Aquestes línies mestres configuren un full de ruta compartit que el CoNCA ha anat consolidant al llarg dels anys per avançar cap a un sistema cultural més just, sostenible i democràtic.

Tot i els avanços aconseguits, en l'actual informe cal reiterar aquestes recomanacions tenint en compte que cap no ha estat plenament implementada i que, per tant, avui dia encara són vigents. Malgrat tot, enguany en aquest apartat, i amb la necessitat

de no ser reiteratius, es desenvoluparan les recomanacions a partir de les idees clau que han sorgit de la revisió de les diferents aportacions fetes a l'actual informe anual.

A. MILLORAR LES CONDICIONS LABORALS DEL SECTOR CULTURAL

La precarietat laboral continua sent una de les principals debilitats estructurals del sistema cultural català. Tot i l'increment de la inversió pública i el creixement de l'activitat cultural en diversos sectors, les condicions laborals de molts professionals —especialment artistes, autònoms i treballadors intermitents— no han experimentat millores significatives. Segons dades recollides pel CoNCA, un 23 % dels professionals culturals ingressen per sota del salari mínim interprofessional, i només un 35 % superen el salari mitjà brut de Catalunya. A més, un 40 % dels treballadors culturals han de combinar diverses feines per garantir la seva sostenibilitat econòmica.

Per revertir aquesta situació, cal adoptar mesures estructurals i coordinades que abordin la precarietat des d'una perspectiva sistèmica. Això inclou:

- **Desplegar l'Estatut de l'Artista** i adaptar el marc normatiu i fiscal a les especificitats del treball cultural, millorant el tractament de la intermitència, la multiplicitat de rols i la naturalesa híbrida de moltes trajectòries professionals.
- **Reforçar la sindicació i la representació laboral.** Cal fomentar la creació d'un sindicat específic del sector cultural i enfortir les entitats federatives per garantir una defensa efectiva dels drets laborals.
- **Establir convenis laborals específics** per als diferents àmbits culturals, que garanteixin condicions dignes, estabilitat i protecció social.
- **Revisar els models de contractació pública,** per evitar pràctiques com el fals autònom i assegurar-se que les subcontractacions no impliquin una degradació de les condicions laborals.
- **Impulsar línies de finançament que incloguin costos laborals reals,** per garantir que les subvencions públiques no penalitzin la contractació estable i la remuneració justa.
- **Promoure la igualtat d'oportunitats i la conciliació,** amb mesures específiques per a col·lectius vulnerables, com les dones, les persones racialitzades o amb diversitat funcional.
- **Fomentar la transició professional dels artistes amb carreres professionals curtes,** per tal de facilitar-ne la transició cap a altres àmbits culturals, educatius o creatius.

Aquest conjunt d'accions ha de formar part d'una estratègia global que posi les persones al centre de les polítiques culturals i que entengui la dignitat laboral com a condició indispensable per a un sistema cultural sostenible, just i transformador.

B. GARANTIR LA IMPLEMENTACIÓ EFECTIVA DE LA LLEI DE DRETS CULTURALS

La futura Llei de drets culturals ha de ser un punt d'inflexió en la política cultural catalana, però perquè tingui un impacte real cal que el seu desplegament sigui ambiciós, transversal i dotat de recursos. No n'hi ha prou amb aprovar el text legal: cal garantir-ne l'aplicació efectiva a tots els nivells de l'Administració i a tots els territoris. Això implica:

- **Desplegament normatiu:** s'han d'aprovar els reglaments i instruments necessaris per fer operatius els drets reconeguts per la llei, amb una atenció especial a l'accés, la participació, la creació i la governança cultural.
- **Dotació pressupostària específica:** cal crear un fons per al desplegament dels drets culturals, que permeti finançar accions concretes, especialment en territoris i col·lectius amb menys accés a la cultura.
- **Territorialització de la llei:** s'ha de garantir que els drets culturals siguin efectius arreu del país, amb mesures adaptades a les realitats urbanes i rurals, i amb una atenció especial a les zones amb dèficits d'equipaments o serveis culturals.
- **Corresponsabilitat ciutadana:** cal establir mecanismes estables de participació que permetin a la ciutadania i als agents culturals incidir en la definició i avaluació de les polítiques culturals.

- **Formació i sensibilització:** cal impulsar accions formatives per als professionals de la cultura i de l'Administració pública, com també campanyes de sensibilització per fer conèixer els drets culturals a la ciutadania.
- **Indicadors i avaluació:** s'ha de desenvolupar un sistema d'indicadors per mesurar el grau d'efectivitat dels drets culturals, amb dades desagregades per territori, gènere, origen i condició socioeconòmica.

Només amb aquest enfocament integral es pot garantir que la Llei de drets culturals no sigui només un marc discursiu, sinó una eina transformadora per a una cultura més justa, inclusiva i democràtica.

C. INCORPORAR LA DIVERSITAT COM A CRITERI ESTRUCTURAL

La diversitat cultural, lingüística, d'origen, de gènere i d'identitat ha de deixar de ser un objectiu perifèric per esdevenir un principi estructural de les polítiques públiques culturals. Això implica reconèixer que la cultura no pot ser realment democràtica si no reflecteix la pluralitat de veus, experiències i imaginaris que configuren la societat catalana actual. Per fer-ho possible, cal desenvolupar accions concretes i transversals que incideixin en tota la cadena de valor cultural:

- **Accés i participació:** cal garantir que les persones racialitzades, migrades, amb diversitat funcional, LGTBIQ+ i d'altres col·lectius històricament exclosos puguin accedir i participar activament en la vida cultural, no només com a públic, sinó com a creadors, gestors i decisors.
- **Representació en els equips:** s'ha de promoure la contractació i la presència de perfils diversos en els equips tècnics, artístics i directius dels equipaments i les institucions culturals, amb polítiques de discriminació positiva si cal.
- **Continguts i programació:** cal fomentar la creació, difusió i visibilització de propostes culturals que parteixin de mirades diverses, que qüestionin els relats hegemònics i que contribueixin a una cultura més inclusiva i crítica.
- **Formació i sensibilització:** s'ha d'incorporar la perspectiva intercultural i antiracista en la formació dels professionals de la cultura, així com en els programes educatius i de mediació.
- **Indicadors i seguiment:** cal establir sistemes d'indicadors que permetin mesurar la presència i l'impacte de la diversitat en el sistema cultural, amb dades desagregades i accessibles.

Aquest enfocament s'ha d'assumir com una responsabilitat institucional i no com una opció voluntària. Tal com ja alertava l'*Informe sobre la diversitat als equipaments culturals catalans* (2024), la manca de representació i inclusió no és només una qüestió de justícia social, sinó també de qualitat democràtica i de sostenibilitat del sistema cultural.

D. REVISAR ELS MODELS DE COL·LABORACIÓ PÚBLICOPRIVADA

La col·laboració entre el sector públic i el privat és una peça clau del sistema cultural català, però els models actuals sovint generen desequilibris i precarietat que cal corregir. L'Informe anual del CoNCA 2024 posa de manifest que, en molts casos, la contractació pública, especialment a través de licitacions i externalitzacions, no garanteix condicions laborals dignes ni estabilitat per als professionals que executen els serveis culturals. Per tal de revertir aquesta situació, cal:

- **Revisar els criteris de contractació pública** per assegurar que incloguin clàusules socials i laborals que garanteixin salaris justos, estabilitat contractual i condicions de treball dignes.
- **Evitar la subcontractació precaritzadora**, especialment en equipaments com ara centres cívics, biblioteques o museus, on sovint es produeixen situacions de falsos autònoms o sous per sota del mínim legal.

- **Incentivar la contractació directa i estable** per part de les administracions públiques, especialment en serveis essencials com la mediació cultural, la programació o la conservació patrimonial.
- **Establir mecanismes de control i seguiment** per verificar que les entitats adjudicatàries compleixen els compromisos laborals i de qualitat establerts en els plecs de condicions.
- **Fomentar la transparència i la corresponsabilitat** en els processos de licitació, amb la participació d'agents culturals i sindicats en la definició dels criteris de qualitat.
- **Promoure models de gestió mixta o comunitària**, especialment en l'àmbit local, que permetin una implicació més gran del territori i una millor adaptació a les necessitats socials i culturals de la ciutadania.

Aquestes mesures han de garantir que la col·laboració publicoprivada no es basi en la reducció de costos a costa dels drets laborals, sinó en la qualitat, la responsabilitat social i la sostenibilitat del sistema cultural.

E. ENFORTIR L'ÚS SOCIAL DEL CATALÀ EN L'ÀMBIT DIGITAL I AUDIOVISUAL

El Pacte Nacional per la Llengua, aprovat pel Govern el 2025, estableix un full de ruta fins al 2030 per garantir el futur del català com a llengua de cohesió, convivència i prosperitat. Aquest pacte, amb un pressupost inicial de 255 milions d'euros, reconeix l'àmbit digital i audiovisual com un dels espais clau per revertir el retrocés de l'ús social del català.

L'àmbit audiovisual i digital s'ha convertit en un espai clau per a la vitalitat del català, especialment entre les generacions més joves. És en aquests entorns on es configuren els hàbits de consum cultural, les formes de comunicació quotidiana i les identitats col·lectives. Per aquest motiu, l'informe posa l'accent en la necessitat de reforçar l'ús del català en aquest ecosistema. Tot i els esforços en la producció i el doblatge de continguts, la presència efectiva del català en els hàbits de consum digitals continua sent molt limitada. Per fer-hi front, cal desplegar una estratègia integral que combini promoció, formació de públics i accés real als continguts. Això implica:

- **Acompanyar la producció amb campanyes de promoció i prescripció**, especialment en plataformes digitals i xarxes socials, per fer atractius els continguts en català i connectar-los amb els interessos dels públics joves.
- **Fomentar la creació de continguts nadius digitals en català**, com ara pòdcasts, canals de YouTube, Twitch, TikTok o Instagram, mitjançant línies de suport específiques i beques com les Propulsió.
- **Garantir la presència del català a les plataformes internacionals**, amb acords de distribució, etiquetatge lingüístic correcte i visibilitat destacada dels continguts en català.
- **Impulsar l'educació lingüística** a les escoles i instituts, per formar una ciutadania crítica i activa que valori i consumeixi continguts en català.
- **Reforçar la col·laboració entre creadors, institucions i mitjans públics**, per generar sinergies i ampliar l'impacte dels continguts audiovisuals en català.
- **Desenvolupar indicadors de seguiment** que permetin mesurar no tan sols la producció, sinó també el consum i la percepció dels continguts en català en l'àmbit digital.

Aquest enfocament ha de situar el català com una llengua viva, útil i desitjable en l'ecosistema digital actual, i ha de contribuir a garantir-ne la vitalitat en un context de transformació tecnològica i globalització cultural.

F. ASSEGURAR LA SOSTENIBILITAT DELS EQUIPAMENTS CULTURALS

L'activació d'equipaments culturals arreu del territori és una aposta positiva per a la

democratització de l'accés a la cultura i la cohesió social. Tanmateix, l'experiència dels darrers anys ha evidenciat que la inauguració d'un espai no en garanteix per si sola la viabilitat ni l'impacte cultural. Per això, cal que cada nova obertura vagi acompanyada d'un pla de sostenibilitat integral que asseguri la continuïtat i la rellevància de l'equipament a mitjà i llarg termini. Aquest pla hauria d'incloure els aspectes següents:

- **Viabilitat econòmica:** cal garantir una dotació pressupostària estable per a la gestió ordinària, la programació i el manteniment, per tal d'evitar la dependència exclusiva de subvencions puntuals o del voluntariat.
- **Sostenibilitat social:** cal assegurar-se que l'equipament respongui a les necessitats i els interessos de la comunitat local, amb mecanismes de participació ciutadana i una programació diversa, inclusiva i arrelada al territori.
- **Perfils professionals:** garantir els recursos humans i perfils professionals pertinents i adequats a cada tipus d'equipament.
- **Sostenibilitat ambiental:** s'han d'incorporar criteris d'eficiència energètica, gestió responsable de recursos i adaptació climàtica en la construcció, la rehabilitació i el funcionament dels espais.
- **Model de gestió adequat:** cal explorar fórmules de gestió pública, mixta o comunitària que garanteixin transparència, eficiència i implicació del territori.
- **Creació digital:** la digitalització exigeix garantir que els creadors tinguin accés a eines i espais per desenvolupar-se. La recerca, l'experimentació i el testatge són clau en les arts digitals. Cal impulsar espais de fabricació digital i creació artística dins dels equipaments culturals del territori, per afavorir, així, un treball creatiu descentralitzat.
- **Pla d'Equipaments i Serveis Culturals de Catalunya 2025-2035.** El desplegament del PESCCAT ha d'incorporar aquests criteris com a condició per a la creació o renovació d'equipaments i, així mateix, ha d'articular una xarxa territorial de proximitat que eviti duplicitats i afavoreixi la complementarietat i la cooperació entre agents.
- **Avaluació i seguiment:** cal establir indicadors clars per mesurar l'impacte cultural, social i econòmic de l'equipament, i ajustar-ne la gestió en funció dels resultats.

Només així es pot garantir que els equipaments culturals no siguin només símbols d'inversió, sinó veritables motors de dinamització cultural, cohesió social i transformació democràtica.

G. REFORÇAR L'ALIANÇA ENTRE CULTURA I EDUCACIÓ

La connexió entre cultura i educació és essencial per formar una ciutadania crítica, creativa i compromesa. El Programa per a la millora de la presència de les arts i la cultura en l'educació, impulsat el 2024 pels departaments de Cultura i d'Educació, ha estat un pas important. Tanmateix, per consolidar aquesta aliança com a pilar estructural de les polítiques públiques, cal garantir-ne la continuïtat, l'equitat territorial i l'impacte real en el sistema educatiu. Això implica:

- **Integrar les arts dins del currículum educatiu,** no només com a activitats complementàries, sinó com a eines pedagògiques transversals que afavoreixin l'aprenentatge, la inclusió i el benestar emocional, tal com es proposa en la incorporació de totes les arts en totes les etapes educatives (recomanacions 9 i 28 de la Carta de les Arts a l'Educació).
- **Formar i acompanyar el professorat,** amb formació inicial i continuada, i amb espais de trobada amb agents culturals, per facilitar la incorporació de les pràctiques artístiques a l'aula, com recullen les recomanacions sobre formació artística del professorat i la creació d'un Centre de Formació del Professorat Artístic (recomanacions 5, 20 i 19 de la Carta de les Arts a l'Educació).
- **Fomentar la col·laboració entre centres educatius i entitats culturals,** mitjançant convenis, projectes compartits i xarxes territorials que afavoreixin la continuïtat i la qualitat de les propostes, com es proposa en la creació de mentories artístiques de

centre i la funció de centre cultural dels centres educatius (recomanacions 41 i 47 de la Carta de les Arts a l'Educació).

- **Avaluar l'impacte del programa**, amb indicadors que mesurin no només la participació, sinó també els efectes en l'aprenentatge, la cohesió social i la vinculació cultural dels infants i joves, alineat amb la proposta de crear un Observatori de les Arts a l'Educació (recomanació 50 de la Carta de les Arts a l'Educació).
- **Donar continuïtat i estabilitat al programa**, amb una dotació pressupostària adequada i una estructura de coordinació interdepartamental sòlida (recomanació 63 de la Carta de les Arts a l'Educació).
- **Assegurar l'equitat territorial**, desplegant el programa a tot el país, incloent-hi zones rurals i perifèriques, com defensa la necessitat de models de mínims generalitzables adaptats a diferents realitats territorials (recomanació 62 de la Carta de les Arts a l'Educació).
- **Impulsar la creació d'espais d'educació culturals d'atenció primària**, desplegant de forma equilibrada al territori en equipaments ja existents que posin en contacte el món cultural i artístic amb l'educatiu (línia 2 del document *Orientacions per a un planejament nacional de les arts a l'educació*).

Reforçar aquesta aliança no tan sols contribueix a una educació més rica i transformadora, sinó que assegura el relleu generacional de la cultura i n'enforteix l'arrelament social i territorial.

H. SIMPLIFICAR LA BUROCRÀCIA EN LES GESTIONS PÚBLIQUES

La complexitat administrativa és una de les barreres principals que afronten els agents culturals, especialment els que estan vinculats a projectes petits, independents o comunitaris. Tot i els avenços en digitalització i transparència, molts processos de sol·licitud, justificació i seguiment de subvencions encara són excessivament feixucs, poc clars i desproporcionats respecte a la dimensió dels projectes. Per revertir aquesta situació, cal una reforma profunda dels procediments administratius vinculats a les polítiques culturals, que posi al centre la confiança, la proporcionalitat i l'eficiència. S'ha de posar l'administrat per davant de l'administrador. Això implica:

- **Simplificar els requisits documentals**, especialment per a projectes de petit format o d'impacte comunitari, amb models de justificació més àgils i adaptats a la realitat dels agents culturals.
- **Unificar criteris i terminologies** entre les diferents administracions i convocatòries, per evitar duplicitats i facilitar la comprensió dels processos.
- **Desplegar eines digitals intuïtives i accessibles**, que permetin fer tràmits de manera senzilla, amb assistència tècnica i suport personalitzat quan calgui.
- **Establir línies de finançament plurianual**, que permetin planificar amb estabilitat i reduir la dependència de convocatòries anuals, especialment per a projectes de continuïtat o amb vocació transformadora.
- **Reconèixer la diversitat de models de gestió cultural** i adaptar els procediments a les realitats de col·lectius informals, entitats sense ànim de lucre o iniciatives de base comunitària.
- **Incorporar la veu dels agents culturals** en la definició i avaluació dels processos administratius, per garantir que responen a les seves necessitats reals i no esdevenen un fre a la creativitat i la innovació.

Reduir la càrrega burocràtica no és només una qüestió de gestió eficient, sinó un acte de reconeixement i suport a la tasca imprescindible que fan els agents culturals arreu del territori.

I. CONSOLIDAR L'OBSERVATORI DE LA CULTURA

L'Observatori de la Cultura de Catalunya, creat el 2024, representa una oportunitat

clau per avançar cap a una governança cultural basada en dades, evidències i transparència. No obstant això, perquè esdevingui una eina realment útil i transformadora, cal consolidar-lo institucionalment i dotar-lo dels recursos i de les capacitats tècniques necessàries, alhora que s'han de generar aliances amb altres agents que treballin per a la recollida de dades culturals. Per assolir aquest objectiu, es proposa:

- **Dotar l'Observatori de recursos humans i econòmics estables**, que permetin desenvolupar una activitat continuada, rigorosa i independent.
- **Establir aliances amb universitats, centres de recerca i entitats del sector cultural**, per garantir la qualitat, la rellevància, la transversalitat i l'eficiència de les dades recollides.
- **Desenvolupar sistemes d'indicadors culturals robustos**, que permetin mesurar no només l'activitat econòmica i institucional, sinó també l'accés, la participació, la diversitat, la sostenibilitat i l'impacte social de la cultura.
- **Recollir dades desagregades per territori, gènere, origen i condició socioeconòmica**, per detectar-hi desigualtats i orientar polítiques inclusives i equitatives.
- **Crear eines digitals obertes i accessibles**, que permetin a la ciutadania, als professionals i a les administracions consultar i utilitzar les dades de manera senzilla i útil.
- **Integrar l'Observatori en els processos de planificació i avaluació de les polítiques públiques**, perquè esdevingui un instrument de seguiment i millora contínua.

La consolidació de l'Observatori no tan sols ha de servir per millorar la presa de decisions, sinó també per enfortir la transparència, la rendició de comptes i la participació democràtica en el sistema cultural català.

El document *Informe anual sobre l'estat de la cultura i de les arts 2024* ha estat elaborat pel Consell Nacional de la Cultura i de les Arts (CoNCA) en compliment de l'article 4.a) de la Llei 6/2008, de 13 de maig, que regula l'entitat, en el qual s'estableix que aquest organisme té per funció l'elaboració anual de l'informe sobre l'estat de la cultura i de les arts de Catalunya.

Aquest document fou aprovat pel Plenari del CoNCA el 3 de juny de 2025.

Consell Nacional de la Cultura i de les Arts

Plenari

Margarida Troguet i Taull, vicepresidenta i presidenta en funcions
Jordi Font i Cardona, secretari
Tania Safura Adam Mogne, vocal
Salvador Casals i Romagosa, vocal
Núria Iceta Llorens, vocal

Direcció

Joan Torrent i Pérez

Equip tècnic

Anna Alba Creus, Jordi Auladell Marquès, Lúdia Benito Porté, Gemma Carbonell Jorquera, Ramon Castells Ros, Jesús Fernández Acebal, Cèlia Garcia Trujillo, Àngels Giráldez González, Ana C. Loayza Martín, Elizabeth Marín López, Albert Martí Panadès, Sandra Pujal Bouza i Lluïsa Sala i Tubert.

Equip d'elaboració de l'Informe

Coordinació general: Ramon Castells Ros.

Edició: Ramon Castells Ros, Gemma Carbonell Jorquera, Albert Martí Panadès i Anna Alba Creus.

Autors articles capítol 1: Antònia Folguera Bañeres, Mariona Borrull, Carme Canet i Capeta, Guillem Carreras, Montse Frisach, Esteve Molero, Miquel Àngel Pradilla Cardona, Pere Antoni Pons, Mariona Seguranyes Bolaños.

Autors articles capítol 2: Nicolás Barbieri Muttis, Joan Duran i Ferrer i Lluís Nacenta.

Redacció capítol 3: Ramon Castells Ros i Albert Martí Panadès.

Redacció capítol 4: Ramon Castells Ros amb la col·laboració d'Enric Carpio Mutge, Antoni Laporte i Anna Villarroja.

Redacció capítol 5: Ramon Castells Ros i Albert Martí Panadès amb la col·laboració d'Araceli Antón Sampanis.

Correcció lingüística: Natàlia Fontanals i Maria Carbó

Disseny i maquetació: Vitamina Disseny

Disseny de la portada: Opisso Studio

Impressió: CET Apunts

El CoNCA expressa el seu agraïment a les 52 associacions representatives dels sectors culturals que han col·laborat en la difusió de l'enquesta sobre les condicions de treball en el sector cultural. Molt especialment, vol fer arribar el seu reconeixement als 1.212 professionals que han respost l'enquesta, valorant profundament el temps i la dedicació que han destinat a completar-la.

El document *Informe anual sobre l'estat de la cultura i de les arts 2024*, editat pel Consell Nacional de la Cultura i de les Arts (CoNCA), està subjecte a una llicència de Reconeixement-NoComercial-Compartirigual 4.0 Internacional de Creative Commons. Se'n permet la còpia, la distribució, la comunicació pública i la creació d'obres derivades, sense ús comercial i sempre que se'n reconegui l'autoria i es mantingui la llicència en les seves noves creacions.

Podeu accedir al document en format digital al codi QR

Barcelona, juny de 2025
Dipòsit legal: B-10722-2013

Co NC A

Consell Nacional
de la Cultura i de les Arts

**Generalitat
de Catalunya**